Cesare Pavese

AĞUSTOSTA TATİL

ÖYKÜLER

CAN

İtalyanca aslından çeviren
EREN CENDEY

AĞUSTOSTA TATİL

Cesare Pavese

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

ISBN 975-510-992-7
© 1946 Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino /
Can Yayınları Ltd. Şti. (1996)

Bu kitap, İstanbul'da Can Yayınları'nda dizildi,
Özal Basımevi'nde basıldı. (1999)
Cilt: ZE Ciltevi
Dizgi: Serap Kılıç

Cesare Pavese
AĞUSTOSTA TATİL

ÖYKÜLER

İtalyanca aslından çeviren
EREN CENDEY

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0-212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: http://www.canyayinlari.com
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

Özgün adı
Feria d'agosto

CESARE PAVESE'NİN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

AĞUSTOSTA TATİL / *roman*
AY VE ŞENLİK ATEŞLERİ / *roman*
GÜZEL YAZ / *roman*
LEUKO İLE SÖYLEŞİLER / *deneme*
SENİN KÖYLERİN / *roman*
TEPEDEKİ EV / *roman*
YALNIZ KADINLAR ARASINDA / *roman*
YOLDAŞ / *roman*

Cesare Pavese 9 Eylül 1908'de Torino yakınlarında, Santo Stefano Belbo Köyünde doğdu. *Pavese*, ailesiyle birlikte yaz aylarını bu köydeki çiftliklerinde geçirdiği için bu köy ve çevresindeki kırlar, tepeler *Cesare Pavese*'nin ilk şiirlerine ve olgunluk döneminin en başarılı romanı olan *La luna e il falo* (Ay ve Şenlik Ateşleri)'ya esin kaynağı oldu. Babasını küçük yaşta kaybeden *Pavese*, geçim sıkıntısı nedeniyle Santo Stefano Belbo'daki çiftlik de satılınca çok sevdiği kırlardan ve tepelerden uzaklaşmış oldu. *Cesare Pavese*, gençlik yılarından başlayarak yalnızlıktan hoşlanan, içe dönük biri oldu. *Pavese* Torino Üniversitesinde edebiyat okudu. İngiliz ve Amerikan edebiyatıyla yakından ilgilendi. 1933 yılında kurulan Einaudi Yayınevinde görev aldı, anti-faşist çalışmaları yüzünden 1935'te tutuklandı, 1 yıl hapis yattı. 1950 yılında yazarlık hayatının doruğuna ulaştı, ama özel hayatında yalnız ve bunalımlıydı. Sonu gelmeyen aşk ilişkileri onun hayata olan bağını kopardı, sık sık intiharı düşünmeye başladı. 1950 Nisanında, *Tra donne Sole* (Yalnız Kadınlar Arasında) adlı kitabına verilen Strega Ödülünü aldıktan sonra Torino'da bütün özel kâğıtlarını yok etti ve bir otel odasında, 26 Ağustos 1950 günü uyku hapı alarak yaşamına son verdi. *Pavese*'nin Can Yayınları arasında çıkacak en önemli yapıtları şunlardır: *Il mestiere di vivere* (Yaşama Uğraşı), *La Bella Estate* (Güzel Yaz), *Il Compagno* (Yoldaş), *Il Diavolo Sulle Colline* (Tepelerdeki Şeytan, *Tra Donne Sole* (Yalnız Kadınlar Arasında, *Feria d'agosto* (Ağustos Tatili), *Dialoghi con Leucò* (Leuko ile Söyleşiler), *La luna e il falo* (Ay ve Şenlik Ateşleri).

İÇİNDEKİLER

DENİZ 9
Ad 11
Ağustos Sonu 15
Mısır Tarlası 18
Langa 21
Eski Meslek 25
Uykusuzluk 28
Keşiş 32
Meşin Ceket 45
İlk Aşk 56
Deniz 79

KENT 101
Ölüler Çayırı 103
Kampta Görülen Rüyalar 107
Kesin Bir Durum 110
Yeniden Uyanış 114
Zaman 117
Tatil Havuzu 121
Yaz 124
Heves 127
Kent 137
Evler 150
Şenlikler 159

ÜZÜM BAĞI 171
Mitoloji, Simge ve Ötekilere Dair 173

Şükran Duygusu 181
Ergenlik 187
Bağ 192
Meslek Hastalığı 195
Çıplaklık 198
Irmağın Sözleri 208
Gizli Öykü 215

DENİZ

Ad

O günlerde arkadaşlarım kimlerdi, anımsamıyorum. Köyün evlerinden birinde, yanılmıyorsam karşımızdaki evde iki gariban çocuk vardı ve sanırım kardeştiler. Biri, herkesin Pale diye çağırdığı Pasquale idi, ama hangisinin adı buydu, onu da çıkartamıyorum şimdi. Her neyse, sağda solda tanıdığım pek çok çocuk vardı.

Bu Pale'ye –at suratlı bir oğlandı– babası kötek attı mı evden kaçar ve iki üç gün ortalıkta görünmezdi; yeniden ortaya çıktığında babası kayışını çoktan eline almış olurdu ve onu yeniden eşek sudan gelene kadar döver, o da bir kez daha kaçardı. Annesi kırlara, ırmağın kenarındaki ormanlara, vadinin bitimine bakan pencereye çıkar, avaz avaz ama lanetler okuyarak oğlunu çağırırdı. Bazı sabahlar, o kadının pencereden, kendine özgü lehçesiyle bağırması, yakınmasıyla uyanırdım. Gerçi yaşlı kadınların pek çoğu çocuklarını böyle çağırırlardı, ama herkesi sindiren ve belli saatlerde avcıların tüfek sesleri gibi yankılanan o öfkeli ses, sadece Pale'yi arardı. Zaman zaman yiğitlik taslamak ya da eğlenmek için bizim de onun adını haykırdığımız olurdu. Sanırım, Pale bile kendi adını seslenmekten hoşlanırdı.

Sıcak saatlerde ırmağı ve sazlığı aşıp karşı tepenin çorak yamacına tırmandığımız o gün, Pale ve ben yalnız mıydık, pek bilmiyorum. Arkadaşımın kızıl saçlarını ve dişlerini çok iyi anımsıyorum, çünkü ona kurak topraklarda yaşayan, dişleri ve bakır rengi tüyleri onunkilere benze-

yen aslanları anlatıyordum. O gün pek heyecanlıydık, çünkü kendimizi ciddiyetle yılan aramaya vermiştik. Karnımıza dek çamura batmıştık, güneş ensemizi yakıp kavurmuştu; oynattığımız taşların arasından kurbağalar fırlamış, ayak bileklerim mosmor olmuştu. Çiğnemek istediği bir otu kusan Pale'nin dişlerinin arasından yeşil yeşil tükürükler akıyordu. Sonra suların ve bitkilerin sessizliğinin içinde, uzaktan uzağa ama anlaşılır bir çağrının rüzgâra binip bize ulaştığını fark ettik.

Acaba beni mi çağırıyorlar diye kulak kabarttığımı çok iyi anımsıyorum.

Ne var ki haykırış yinelenmedi. Az sonra nehir kıyısından ayrıldık ve yamaca tırmandık, sözde erik ağaçlarının oraya çıkıyorduk ama ikimiz de –en azından ben– içten içe yılan peşinde olduğumuzu biliyorduk. Ardıçların arasından tırmanırken, ben yeniden aslanlardan söz etmeye başladım. Akşam vereceğim hesabı göz önünde bulundurarak, uslu çocuk pozlarında ayakkabılarımı ayağıma geçirmiştim. Islık çalıyordum.

– Kes şunu. Yılan böyle çağrılmaz, diye homurdandı ortağım ve duruverdi.

Ucu çatal biçiminde iki dal edinmiştik ve aklımız sıra yılanı bununla yere saplayacak ve öldürecektik. Suyun kenarında pek çok çocuk olmuş olabilir, ama o yamacı yalnız ikimizin tırmandığı çok iyi aklımda. Pale –benim tam tersime– taşların ve dikenlerin üzerinde yalınayak yürüyor ve bunu umursamıyordu. Tam bunu ona söylemeye yeltenirken, ansızın bir böğürtlen çalısının önünde durdu ve eğilip başını sallayarak ıslık çalmaya başladı. Ardından gökyüzü görünen böğürtlenler kayalık bir yarın kenarında büyümüştü.

– Yılanı yakalasaydık daha iyiydi, dedim sessizce.

Arkadaşım beni yanıtlamadı ve musluktan akan su gibi tıslamayı sürdürdü. Yılan bir türlü yerinden çıkmıyordu.

Rüzgârın esmesiyle bir haykırma, bir uğultu duyduk ve müthiş irkildik. Köydekiler yine bizi çağırıyorlardı: Ses her zamanki gibi yakınma dolu ve öfkeliydi: "Pale! Pale!"

Benim aklıma hemen bizim evdekiler geldi. Pale durmuş, başını öne uzatmış, tek bir bacağının üstünde dikiliyordu; her zamanki şeytan taklitlerinden birini yapıyordu sanki. Ama sessizlik çöker çökmez ses yeniden işitildi – oğlunu çağıran kadının sesi, rüzgârın uğultusuyla insan sesine hiç benzemez olmuştu: "Pale! Pale!" İşte bunun üzerine arkadaşım elindeki değneği fırlattı ve aceleyle şöyle dedi: "O piçler. Yılan onu ararken adımı öğrenirse, sonradan beni tanır."

– Gel buraya, dedim yavaşça.

Lanet olasıca yaşlı kadın bağırmayı sürdürüyordu. Kucağında bebeklerin biriyle pencereden sarkışı ve şarkı söylermişçesine haykırması gözümün önünde canlanıyordu. Pale beni bileğimden yakaladı ve "Kaç!" diye bağırdı. Düzlüğe kadar koştuk; eğlenmek için "Yılan," diye bağırıyorduk ama korkumuz –en azından benimki– çok daha karmaşık bir şeydi. Sanki, ne bileyim, taşların ve havanın gücünü incitmişim gibi geliyordu.

Akşam, bizi köprünün kirişlerine oturmuş olarak buldu. Pale susuyor ve suya tükürüyordu.

– Gidip balkonda oturalım bari, dedim Pale'ye. Köyün tüm kadınlarının birbirlerine seslenmeye başladıkları saat gelmişti, ama henüz ortalığa olağanüstü bir sessizlik ve dinginlik egemendi; sadece bir iki ağustosböceğinin sesi işitiliyordu.

"Beni henüz çağıran olmadı," diye düşünüyordum; Pale'ye dönüp, "Neden seni çağırdıklarında gitmiyorsun?" diye sordum, " Bu akşam dayağı yiyeceksin yine."

Pale omuzlarını silkti ve yüzünü buruşturdu. "Kadınlar bir şeyden anlamaz ki."

– Sahi, yılan bir adı duyunca, onun peşine düşer mi?

Pale beni yanıtlamadı. Evden kaçma uğruna bir erkek gibi suskun olmuştu.

– İyi ama, o zaman bütün bu tepelerin yılanları senin adını biliyordur.

– Senin de, dedi Pale içini çekerek.

– İyi ama ben çağrılınca hemen yanıt veriyorum.

– Önemli olan bu değil, dedi Pale. Yılanın umurunda mı sanki senin uslu bir çocuk olup olmadığın? Yılan, aranan insanları sokmak ister...

Tam o sırada az önceki sesleniş yeniden başladı. Yaşlı kadın pencereye çıkmıştı demek. Bir at arabasının tekerlekleri gıcırdadı ve kuyuya indirilen bir kovanın sesi geldi. O zaman ben eve doğru yürümeye başladım, Pale ise köprünün üstünde kaldı.

Ağustos Sonu

Ilık ama güçlü rüzgârların estiği fırtınalı bir ağustos gecesi, kaldırımda yürüyerek oyalanıyor, tek tük konuşuyorduk. Bizi beklenmedik esintileriyle saran rüzgâr dudaklarımı ve yanaklarımı kokulu bir dalga ile yaladı, sonra yolun ağaçlarının kurumuş yaprakları arasında hışırdayarak yoluna devam etti. Şimdi o bir kadın kokusu muydu yoksa yaz yapraklarının kokusu mu bilemiyorum, ama yüreğim öylesine hızla çarpmaya başladı ki, olduğum yerde duruverdim.

Clara şöyle bir dönerek bana bakınca, yürümeye koyuldum. Tam köşeye geldiğimizde, yeniden rüzgâra yakalandık; Clara, bir kez daha gözlerini yerden kaldırmadan bekler gibi yapıp yavaşladı. Kapının önüne geldiğimizde hâlâ gezmek isteyip istemediğimi sordu. Bir an kaldırımda durdum –asfaltta sürüklenen kuru yaprağın çıtırtısına kulak verdim– ve sonra Clara'ya yukarıya çıkmasını, az sonra peşinden geleceğimi söyledim.

On beş dakika sonra yukarıya çıktım ve pencere kenarına oturup rüzgârı koklayarak bir sigara tüttürdüm. Clara odanın kapısında durdu ve biraz sakinleşip sakinleşmediğimi sordu. Onu beklediğimi söyledim ve bir an sonra karanlık odada, yanımda beliriverdi. Benim iskemleme dayanmış, konuşmadan ılık rüzgârın keyfini çıkartıyordu. O yaz handiyse mutluyduk, kavga ettiğimizi anımsamıyorum, uykuya dalmadan uzun uzun birbirimizle oluyorduk. Clara her şeyi anlardı ve o zamanlarda benden hoşla-

nırdı; ben de onu seviyordum ve bunu ona söylemeye gerek yoktu. Gene de şimdi anlıyorum ki felaketler o gece başlamıştı.

Clara o akşam benim huzursuzluğum nedeniyle kaygılanmış olsa, beni böylesine tatlılıkla beklemezdi. Bana neler olduğunu sorabilir, en azından bunu kendi tahmin etmeye çalışabilirdi. Aklımdan geçenleri sezmiş bile olsa, öyle anlayışlı bir şekilde susmamalıydı. Ben insanların kendilerinden böylesine emin olmalarından hoşlanmazdım ve o akşam ilk kez Clara'dan nefret ettim.

Gecenin içinden esip gelen o rüzgâr, beklenmedik bir şekilde, tenimin altına ve burun deliklerime eski bir sevinci, neredeyse çocukluğumuzdan bu yana bizimle özdeşleşmiş olan kendi bedenimiz gibi gizli ve çıplak anılardan birini taşıyıverdi. Doğduğum köyün kızgın güneş altında yanıp kavrulan kumsalı, yazları yüzmeye gelenlerle dolardı. Her yaz bir yolculuk ya da taşınmaya benzeyen beklenmedik, değişik, hareketli, açık saçık olaylarla dolu üç dört ay geçirirdik. Evler ve sokaklar gençler, aileler, bana kadın bile gibi gelmeyen ve adına denize girenler denen yarı çıplak kadınlarla dolup taşardı. Gençlerinse benimki gibi adları vardı. Onlarla arkadaşlık kurar, onları sandalla gezdirirdim, bazen de birlikte bağlara kaçamaklar yapardık. Bu tatilcilerin çocukları sabahtan akşama dek deniz kıyısında kalmak istiyorlardı: Onları duvarların arkasında, tepelerde, dağlarda oynamaya ikna etmekte zorlanırdım. Dağ ve köy arasında pek çok villa ve bahçe vardı ve mevsim sonu fırtınalarında, rüzgârlar uzaklardaki bitkilerin kokularını bize taşır, boğucu sıcaklık taşların üzerinde kurumuş çiçeklerin rayihasıyla süslenirdi.

Şimdi, Clara geceleri esen bu rüzgârların bana o günleri anımsattığını bilir. Bana hayrandır –ya da bir zamanlar hayrandı– çünkü bu anıların beni her seferinde yeniden şaşırtması onu güldürür ve sesini soluğunu keser. Eğer ona o günlerden söz eder ve onu da bu anılarıma katarsam bir

boynuma sarılmadığı kalır. İşte bu nedenle o gece ondan nefret ettiğimi hissettiğimi bilmez.

Çocukluk anılarımda öyle bir şey var ki –bu Clara bile olsa– bir kadının tensel sevecenliğine katlanamıyorum. Artık anılarımda tek bir renge bürünmüş olan o yazlara ait bazı anlar, her ne kadar uyuklamaya dalmış gibi görünseler de tek bir duygu ya da bir sözcük onları yeniden canlandırıyor ve aradaki uzaklık yitip gidiyor, unutulmuş, neredeyse yok olmuş bir zaman diliminde yeniden bunca sevince boğulmanın inanılmazlığını yaşıyorum. Bir delikanlı –bu ben miyim?– geceleri, kahvelerden yayılan müziğin ve gerçek üstü gibi görünen ışıklarının arasında deniz kenarında duruyor ve rüzgârın kokusunu içine çekiyordu; ne var ki bu kez rüzgâr her zamanki gibi denizin değil, güneşin altında çılgınca açmış, egzotik ve iri çiçeklerin beklenmedik kokusunu taşıyordu. O delikanlı ben olmadan da var olabilirdi; zaten öyle de olmuştu, ve sevincinin yıllar sonra şaşırtıcı bir biçimde bir başkasında, bir erkekte yeniden canlanacağını bilmiyordu. Bir erkek bir kadının hayalini kurar, *kadının* hayalini kurar; bir erkek bir kadının bedenini tanır; bir erkek, bir kadını, deniz kıyısındaki kahvenin ışıkları altında güneşten esmerleşmiş bedenini onunkine yaklaştırarak dans ettiği kadını, okşamak, kucaklamak ve ezmek ister. Erkek ve delikanlı birbirlerini tanımazlar, ama birbirlerini ararlar, birlikte yaşarlar ama bunun farkında değillerdir ve bir araya geldiklerinde yalnız kalma gereksinmesi duyarlar.

Clara, zavallıcık, o gece beni her zamanki gibi sevdi. Belki de her zamankinden daha da çok sevdi, çünkü onun da kendine göre fesatlıkları vardı. Arada sırada, aramızdaki sır duvarını yok etme oyunu oynarız, her birimizin öteki için bir yabancı olduğunu varsayar ve tekdüzelikten birazcık olsun kurtulmaya çalışırız. Ne var ki ben artık onun bir kadın oluşunu bağışlayamıyordum, rüzgârın geçmişte kalan tadını ten tadına dönüştürmesine katlanamıyordum.

Mısır Tarlası

Bir mısır tarlasının kenarında durup rüzgârda sallanan kuru mısır saplarının sesini dinlediğim gün, çok uzun zamandır unutmuş olduğum bir şeyi anımsadım. Yokuşlu bir arazi parçası olan tarlanın arkasında bomboş gökyüzü uzanıyordu. 'Burası geri dönmeye değecek bir yer,' diye düşündüm ve sanki uzaktaki birine bir haber götürmem gerekirmişçesine bisikletime atlayıp kaçarcasına oradan uzaklaştım. Uzakta olan bendim; tüm mısır tarlalarından ve tüm boş gökyüzlerinden uzaktaydım. O gün söz konusu olan bir tarlaydı; bu bir yolun kenarında yükselen bir kaya da olabilirdi, bir tepenin dönemecindeki yapayalnız bir ağaç ya da bir yükseltinin kenarındaki bağ da. Geçmişte kalmış bazı konuşmalar yeniden akla takılıyor ve zaman içinde doğal şekiller gibi somut bir hal kazanıyor. Bu şekilleri seçen ben değilim: Onlar doğmayı, doğru zamanda ama benim hiç aklımda yokken yoluma çıkmayı biliyorlar. Tanıdığım hiç kimse bu anılar kadar duyarlı değil.

Onu seyretmeye cesaret edebildiğim kısa anlar içinde mısır tarlasının bana söyledikleri, bekletilmiş ve onsuz hiçbir şeyin gerçekleştirilemeyeceği bir kişinin söyledikleri oluyor. "İşte buradayım," diyor bekletilmiş olan kişi, ama hiç kimse sanki bir patrona bakarmışçasına kıskançlık dolu olan bakışlarını engelleyemiyor. Tam tersine, kısa mısır saplarının arasından görünen gökyüzüne şöyle kaçamak bir bakış fırlatıyorum; onun bir sır taşımadığını bana vaat eden hiçbir şey olmasa da tüm sırlarını ortaya dökecek ve

fazla kaba bir davranış yüzünden esrarı dışarıya taşacak bir nesneye bakar gibi bakıyorum. Bu tarlanın bana hiçbir borcu yok, susmaktan ve onu içime çekmekten başka ne yapabilirim ki. Ve tarla ve kuru mısır sapları yavaş yavaş beni okşuyorlar, yüreğime takılıp kalıyorlar. Bizim aramızda sözlere gerek yok. Sözler çok uzun yıllar önce söylendiler.

Gerçekte ne zaman? Bilmiyorum. Ve hatta bir mısır tarlasıyla bir çocuk arasında neler konuşulmuş olabileceğini de bilmiyorum. Ama eminim ki günün birinde kesinlikle orada durmuştum –sanki zaman da benimle birlikte durmuşçasına– ve sonra ertesi gün ve bir sonraki gün, bütün bir mevsim ve bütün bir yaşam boyunca benzer bir tarla önünde dikilmiştim; ve bu bir sınır olmuştu, öylesine tanıdık bir ufuktu ki, bunca geçmişte kalan bu tepeler şimdi bana bir penceredeki yüzler gibi görünüyordu. Bir adım atıp bu sararmış bitkiler arasına girme cesaretini bulduğum her sefer, tarla beni o güneşli ve çıtırtılı sesiyle karşılamış olmalı; bense onu çekingen, kimi zaman beklenmedik hareketlerle yanıtlamıştım. Keskin yaprakları elimle itiyor, dalların arasında eğiliyor ve yüksek mısırların arasından bakışlarımı gökyüzünün boşluğuna çeviriyordum. O hışırtının arasında kapalı ve ıssız yerlere özgü ölümcül bir sessizlik vardı, uzaktaki gökyüzünün içinde tepeler kadar bilinmedik, ulaşılmaz ve baştan çıkartıcı bir yaşamın vaadi gizliydi.

O günlerde, zamanın durmuş olduğunu biliyorum, çünkü bugün hâlâ tarlanın önünde dururken onun hiç bozulmamış olduğunu görüyorum. Kımıltısız bir çıtırtı söz konusu. Önümde bir kesinliğin uzandığını, beni bekleyen ve sonsuza dek aynı kalacak olan bir gölün dibine dokunduğumu anlıyorum. Şimdiyle geçmiş arasındaki tek farklılık şuydu: O zamanlar davranışlarım ataktı, tarlaya girerken, beni beklediklerini düşündüğüm o tanıdık tepelere bağırıyordum. O zamanlar çocuktum, artık bu bağırışın dışında o çocuğa ait ne varsa öldü.

O tarlanın mevsimi, mısırların arkasındaki tarlada her şeyin yeniden canlandığı sonbahardır. Sesler işitilir, harmanlar yapılır, geceleri ateşler yakılır. Tarlanın durgunluğu bunları da barındırır içinde, ama bunu dalların arasından görünen vaatler gibi, belli bir uzaklıktan yapar. Yaprakların kurumasıyla daha fazla gökyüzü parçası görünür, uzaktaki tepeler tüm yalınlıklarıyla gözler önüne serilirler. O zaman bu tepelerin arkasında olanlar, ormanın kıyısında geceleri ortaya çıkanlar düşünülmeye başlanır. Kimi zaman sararmış yaprakların hışırtısı anıların arasına süzülür ve bilinmedik ve korkutucu bir adım sesi, dövüşen bedenlerin çırpınması gibi gibi ürküntü yaratır. Şimdi uzaktan bakınca, geceleri tepelerde yanan şenlik ateşleri ve tarlanın hayal meyal görünen mısırlarının arasında kararan gün, tek bir görüntüymüş gibi geliyor. Yere yatıp saklanan kişinin bir çocuk oluşu ve ertesi gün çiftçilerin gelip toplayacağı mısır koçanlarının sarkışı güven verici bir anıdır. Ertesi gün çocuk artık orada olmayacaktır.

Beni bekleyen tarlanın önünde her duruşumda bunlar oluyor. Her ne kadar söyleşi yıllar önce gerçekleştirilmiş ve sözler yitip gitmiş olsa bile, onunla konuşuyormuşum gibi hissediyorum. Bana, sözünü ettiğim o kaçamak bakış yetiyor ve boş gökyüzü, tepeler ve görüntülerle doluyor.

Langa[1]

Ben son derece hırslı bir adamım ve hatırı sayılan biri olabilmek için genç yaşımda köyümü terk ettim. Köyüm dediğim üç beş kulübeden ve büyük bir çamurluktan başka bir şey değildir, ama içinden çocukken kıyısında oynadığım anayol geçer. Yeniden söylüyorum, hırslı bir insan olduğum için tüm dünyayı dolaşmak, en uzak köşeye vardığımda arkamı dönüp herkesin önünde şöyle bağırmak istiyordum: "O üç kulübenin adını hiç duymadınız mı? İşte ben oradan geliyorum!" Bazı günler, tepenin çizgilerini her zamankinden daha dikkatlice inceliyor, sonra gözlerimi kapatıyor ve dünya gezime çıkmış olduğumu hayal ederek, iğneden ipliğe köyümü gözümün önüne getirmeye çalışıyordum.

İşte sonunda dünyayı dolaşmak üzere yola çıktım ve talih benim yüzüme güldü. Hatırı sayılan bir adam olduğumu söyleyemeyeceğim çünkü –şu ya da bu nedenle– hatırı sayılır sıfatını kazanmış kişilerle tanıştım ve eğer hâlâ zamanım olsaydı, bu hayaller peşinde koşmaktan canı gönülden vazgeçerdim. Asla pes etmeyen hırsım belki bazı şeylerden vazgeçerek kendimle gurur duymamı önerebilirdi, ama ne yazık ki her zaman istenen yapılamıyor. Sanırım şunu söylemem yeterli olacaktır: Büyük bir kentte yaşadım ve hatta pek çok deniz yolculuğuna çıktım; günün birinde yurtdışındayken, benimle aynı tutkulara sahip ve

[1] Piemonte bölgesinin güneyinde tepeleri ve bağları ile ünlü bir yöre.

de beni çok seven genç ve güzel bir kızla evlenmenin eşiğine geldim. Bunu yapmadım, çünkü o zaman oraya yerleşmem ve kendi topraklarımdan sonsuza dek vazgeçmem gerekecekti.

Günlerden bir gün evime geri döndüm ve tepelerimi yeniden ziyaret ettim. Ailemden hiç kimse kalmamıştı geriye, ama ağaçlar ve evler yerinde duruyordu; birkaç tanıdık sima da yok değildi. Anayol ve köyün meydanı anımsadığımdan çok daha küçüktü, hepsi toprak topraktı. Sadece uzaktaki tepelerin çizgileri aklımda kaldığı gibiydi. O yaz, akşamları otelin balkonundan sık sık tepeye baktım ve düşündüm ki bütün o geçen yıllar boyunca, hayalini kurduğum gibi gururlanmayı aklıma bile getirmemiştim. Şimdi gelmiş, aştığım topraklarda tanıdığım hemşerilerimle, önünden geçmiş olduğum kapılar ve istasyonlarla övünüyordum burada. Bütün bu olanlar beni uzun süredir tatmadığım bir hüzne sürüklüyor, ama bundan pek yakınmıyordum.

Bu gibi durumlarda evlenilirdi; zaten vadide benim evlenmek için köye döndüğüm söylentisi yayılmıştı bile. Pek çok aile, bazı çiftçi kadınlar, kızlarını göstermek için beni ziyaret ettiler. Hiçbirinin onları anımsadığımdan farklı bir davranış sergilememesi çok hoşuma gitti: Köylüler beni ahırlara, kafa çekmek için harman yerlerine götürdüler, kentsoylular beni kullanılmayan salonlarında ağırladılar ve dışarıda sıcak bir hava varken, biz kalın perdelerin ortasında oturup konuştuk. Bunlar bile beni hayal kırıklığına uğratmadı: Kızların bazılarının utangaç şakalaşmaları bana gençliğimde bir pencere ya da kapı önünde kulağıma çalınan sesleri, yakaladığım bakışları anımsattı. Herkesin ağız birliği etmişçesine söylediği, köyümü anımsamamın ve dönmemin pek iyi bir şey olduğu idi, topraklar bununla gurur duyuyordu, ekinler ve halkın ve şarabın iyiliği bununla övünüyordu. Köylülerin özellikle pek sessiz ve öfkeli olan yaradılışları bile öyle çok söz konusu ediliyor

ve hiç durmadan gündeme getiriliyordu ki bu da beni güldürüyordu.

Evlenmedim. Bu kızların birini, en akıllısını bile peşime takıp kente gidersem, köyümü evimin içine taşımış olacağımı anladım. O zaman şimdi bu tadı bana veren o anımsayışları, hayalleri yaşayamayacağımı sezdim. Her biri, o köylülerin ve toprak sahiplerinin her biri bir evi, bir çiftliği, bir yamacı temsil ediyordu. Oysa her şey benim belleğimde kayıtlıydı, ben köyümün kendisiydim. "Siz o üç kulübeyi bilir misiniz?" demek için değil; kanımın, kemiklerimin, soluğumun, her şeyin o maddeden yapılmış olduğunu ve kendimin ve o toprakların ötesinde başka hiçbir şeyin olmadığını duyumsamam için gerekliydi gözlerimi kapatıp düşünmem.

Gençlikte hayal kurarken temkinli davranmak gerektiğini, çünkü gün gelip bunların tümünün gerçek olacağını kim söylemiş bilmem. Eğer bu doğruysa, tüm yazgımızın, biz mantık çağımıza ermeden kemiklerimize kazınmış olacağı anlamına gelir.

Ben, kendi adıma buna inanıyorum, ama kimi zaman bu alın yazısına ihanet etmemize neden olacak yanlışlar yapmanın da olası olduğunu düşünüyorum. İşte bu nedenle pek çok insan evlenerek yanılgıya düşüyor. Delikanlının tasarıları arasında böyle bir amaç yoktur elbette ve karar alın yazısını riske atarak alınır. Benim köyümde âşık olanla alay edilir, evlenen göklere çıkartılır, onların da yaşamında bir şey değişmez.

Bunun üzerine köyüme pek yakında döneceğim sözünü vererek yeniden yollara düştüm. Başlangıçta ben de buna inanıyordum, tepeler ve lehçem zihnimde pırıl pırıl canlıydılar. Alışıldık mekânlarımın yerine hasretle onları dizmeme gerek yoktu. Biliyordum ki onlar oradaydılar, oralardan geldiğimi, o toprakların hatırı sayılacak neyi varsa bedenime ve bilincime kazınmış olduğunu çok çok iyi biliyordum. Ama aradan yıllar geçti, geri dönüşümü öyle çok erteledim ki artık o trene binmeye cesaretim

yok. Benim varlığım karşısında köylülerim onlarla eğlendiğimi, onları köyün erdemleri hakkında çene çalmaları ve döndüğümde onları bu şekilde bulmak için arkamda bıraktığımı düşünebilirlerdi. Unutmuş oldukları o çocuğun bütün hırsını şimdi anlayabilirlerdi.

Eski Meslek

O zamanlar işim başımdan aşkındı ve arabacılarla birlikte yaşıyordum. Kulaklarım hâlâ birbirine emir veren adamların bağırışları ve tekerlek gıcırtılarıyla uğuldar. Avluda, belirli bir ahırın saçağı altında toplanırdık ve yola çıkma akşamlarında fenerlerin ışıkları kamçı gibi patlayan öfkeli erkek seslerine karışırdı. Bizi uğurlamakla uğraşan uşaklar ve yamaklar, yola koyulduğumuzu görmek için can atarlardı, çünkü ancak o zaman kapıda durup derin bir soluk alabilirlerdi: Kamçılarımızın şaklama sesi onların kurtuluşu anlamına geliyordu.

Avlunun dışında salladığımız ve atların sağrısında biten kırbaçlar bizlere de, görevin ve gecenin başladığını haber verirlerdi. Gökyüzü yıldızlıysa, karanlığın ilk saatlerinde birbirimizle yarenlik ederdik. Yolun kenarında ikili ve üçlü olarak dizilir, gözümüz en önde giden atta ve onun arkasında oluşan çatallarda olurdu; çünkü konvoy bir tren gibi ilerlemeli ve yürüyüşün düzeni bozulmamalıydı. Sonra en yaşlılar geride kalmaya başlarlar ve değişik arabalara binerlerdi; biz gençlerin ise her zaman bitirecek bir sözümüz, birbirimizden isteyecek son bir sigaramız olurdu. Ne var ki sonunda bizler de torbaların üstüne atlar ve uyuklamaya koyulurduk.

Kaç gecemi böyle torbaların üzerine yatarak, uykumun içinde gözümü benim arabamda mı yoksa öndekinde mi yandığını kestiremediğim fenerlere dikerek geçirmişimdir. İnsan sürüklendiğini, bütün arabanın ve atın altında

sarsıldığını hissederdi. Yolun bazı bölümlerini tümseklerine varana dek ezberlemiştim zaten. Arabanın bir yamacın altından, bir tarlanın ortasından, bir avlu kapısının ya da duvarın önünden ya da bir köprünün üzerinden geçişine göre tekerleklerin gıcırtısının yankısı değişirdi: Bu ses insana atların başını oynattıkça çalan çıngıraktan daha fazla dostluk ederdi. Seherin soğuğu ile uyandığımızda, geçtiğimiz yolların değiştiğini ama yolculuğun sürdüğünü bize anımsatan gene bu ses olur, çevremizde bize nerede olduğumuzu haber verecek olan tarlalara ve evlere göz atmadan önce arabanın tıngırtısı tekdüzeliği ile bizi rahatlatırdı. Torbaların üzerine uzandığımızda, her birimiz kendi arabamızın sesini dinlerdik, ama değişik gıcırtılar bizlere yoldaşlık eden başkalarının da var olduğunu anımsatırdı. Kırları derin bir sessizlik sardığı zaman başımızı torbadan kaldırır, toprakla bir hizada parıldayan fenerin ışığı ve toza bulanarak ilerleyen tekerleklerin gıcırtısı ile huzura kavuşurduk.

O yıllarda hep uzun yollar aştım ve neredeyse hep uyudum. Geceleri uyudum, gündüzleri uyudum, güneşin, yağmurun altında, bir yere kıvrılıp ya da oturduğum yerde hep uyudum. Yaşlı arabacılar, gençken daha sağlıklı ve güçlü olunduğu için ve de uykuya kolay yenik düşüldüğü için arabalarda bol bol uyunabildiğini söylerler. Ben konvoyla yolculuk etmekten hoşlanırdım, çünkü her zaman uyanık kalacak ve yolu gözleyecek yaşlı biri bulunurdu. Günün ilerlemiş bir saatinde, mola veren karavanda uyanıp daha gerinmeye zaman bulamadan bir lokma yiyip bir yudum içki içmek için arabadan inmekten güzel ne olabilirdi ki? Bu alışılmış bir durumdu ve handakiler de bunu iyi bilirdi: Tahta kepenkler açılır, pencerelerden kadınlar sarkar, kollarını açarak delikanlıları yanlarına çağırırlardı. Karavanın reisinin kişiliğine göre ya büyük sofralar kurulur ya da ekmek arasına hamsi ve sarmısak doldurulur, yeniden arabalara doluşulurdu. Her ikisinin de hoş yanları vardı. Ama elbette mola vermek güzeldi; hele meyhanenin

önünde bizden önce gelmiş arabalar duruyorsa ve de ateşi çoktan yaktırmışlarsa keyfimize diyecek olmazdı. İşte o zaman masanın çevresine dizilirdik, herkes kendi öyküsünü dillendirirken, bol bol yer içerdik. Yarım saatlik molalar verilir, avluya girip çıkıp atlara saman ve su dağıtılırdı. Hanın kızları merdivenlere dizilip bizleri sayarlardı. İşte o zaman uyumuş olmak insana keyif verirdi; insanın canı şarkı söylemek isterdi (başkaları belki akşamları şarkı söyler, ama bizler sabahları söylerdik.)

Yaşlılar, o yaşlarda her şeyin hoşa gittiğini, gençliğin bambaşka olduğunu söylerler ama ben pek çok iş değiştirmiş biri olarak eminim ki, iyi para alınan bir seferden daha güzel bir şey olamaz. Yollar, meyhaneler, atlar ve tarlalar sanki bizler için oralara yerleştirilmiş gibidir. Gece alınan uzun yollardan sonra gün doğar doğmaz, başkaları daha uyanmadan yemek yemenin tadı müthiştir ve şimdi artık böyle bir işim olmasa da horozun ötmesiyle ayağa fırlar ve o zamanki gibi yemek yemek, çıkıp gitmek, konuşmak hevesine kapılırım. Doğrudur, artık hüzünlü bir adamım, ama dünya bir zamanlarki gibi olsa ve elimden gelse, hangi arabaya bineceğimi, gün doğar doğmaz hangi handa mola verip herkesi nasıl uyandıracağımı ve şenlik yapacağımı ben bilirim. Tabii hâlâ hanlar ve şenlikler varsa.

Ama artık atlar bile ölmüş olmalı. Uzun bir süredir arabaya koşulmuş atlar görmez oldum. Şimdilerde, geceleri beni de uyku tutmuyor ve istediğim kadar dışarıya kulak kabartıyorum; ne var ki artık ne atların yaklaştığını, ne konvoyun sesini, ne de arabacıların bağırdığını duyuyorum. Şimdi geceleri sadece otomobillerin geçtiğini işitiyorum ve mallar da trenlerle taşınıyor; belki yerlerine daha çabuk ulaşıyor olabilirler ama bu bir meslek değildir ki. Sonunda yolları otlar bürüyecek, hanlar da kapılarına kilit vuracaklar.

Uykusuzluk

Tanyeri ağarmadan önce harman yerine girdiğim zaman (bir şölenden, söyleşiden, serüvenden dönüyor olurdum) bilirdim ki, babam orada, ceviz ağacının altındaki gölgede, kimbilir ne zamandan beridir hiç kımıldamadan oturmakta, ağaçların arasından bakmakta ve her an yıldızların altında ortaya çıkmaya hazır olarak gözleriyle etrafı kolaçan etmektedir. Ben çayırdan çıkar, harman yerini geçerdim (aslında görünmemek için avludan da geçebilirdim). Saklanmak istemediğimi hemen anlamasını, karanlık biraz seyreldiğinde, bir süredir buralarda dolaştığımı düşünmesini isterdim. Ceviz ağacı gökyüzünün yarısını kaplardı, ama harman yerinin büyük bir bölümü de açıkta kalır ve aydınlanırdı; ben o aydınlıktan yürürdüm, geceler öylesine duru olurdu ki, ayaklarımın altında kendi gölgemi görürdüm.

Oradan geçerken ceviz ağacından yana bakmamaya çalışırdım, çünkü bakarsam durmam gerekecekti; babam bir şeyler söyleyerek beni çağırır ve dışarıya çıkardı. Babam geceleri uyumazdı, çünkü yaşlıydı ve uyursa zaman yitireceğini düşünürdü. Hayırla geçirilmeyen zamanın boşa harcanmış olduğuna inanırdı. Gece yarısı yataktan kalkardı (çünkü yatağa karanlık basmadan girmiş olurdu) ve başlardı dolaşmaya; boş ahıra girer, bir yabayı ayağa diker, yerdeki samanı toplardı. Kız kardeşlerim evlendiğinden beri elimizde bir bağdan başka bir şey kalmamıştı; babam iki gün üst üste bağı çapalar, sonra geceleri harman yerin-

de oturup orayı gözlerdi. Bir zamanlar (bizler çocukken) yatakta uykumuzun tam ortasındayken, onun ahırdaki ipi çektiğini, küçük kapının yere sürtünerek açıldığını işitirdik. O zamanlar o hışırtı bizlere bir tehdit gibi gelirdi, bu hiç uyumayan ve evi bekleyen babamın gerçek sesiydi sanki; karanlıkta, beklenmedik her ses büyük tehlikelerin habercisi gibi gelirdi. İsterdik ki ahırın kapısı onun arkasından kapansın, biz de yüreklerimizin attığı yer olan sıcak yataklarımızda kendimizi daha güvende hissedelim. Kendimizi bildik bileli, her gürültünün bir yabancı anlamına geldiği o evde yaşamıştık.

Şimdi gülerek harman yerinde ortaya çıkıyordum ve biliyordum ki babam cevizin altında oturmuş beni beklemektedir. Bazen birilerinin yolun altındaki bağa kadar bana eşlik ettiği olurdu: Aramızda son şişeden, yaptıklarımızdan ve de yapacaklarımızdan söz ederdik. Yarın görüşürüz, derdim. Yarın görüşürüz. Arkadaşım da kendi evine doğru, büyük adımlarla ağaçların altında gözden yok olurdu. Babamın gölgesinin önünden hiç durmadan geçerdim. Bana baktığını hissederdim, benimle konuşmak isterdi. Ben ondan yana bakmaz, kapıya gelirdim ve karşılaşmamız bir başka sefere ertelenirdi.

Babam gündüzleri başka konulara kafa yorar, annemle oyalanır, bana bağırıp çağırırdı. Her zaman gereksiz işler vardı ve huzur bozulmasın diye bunları yapmak gerekirdi: Çalı çırpı birbirine bağlanır, toprak çapalanırdı. Aslında babamın derdi bizim bir işle uğraşmamız değil, onun çevresinde, harman yerinde dolaşıp sanki herkese yetecek kadar iş varmış gibi yapıp, onu buna inandırmamızdı. Kız kardeşlerim evlendiğinden ve bağı ona kiraladıklarından beri evimizde can kalmamıştı, ortalıkta kimseler görünmüyordu, ahır bile bomboştu. Bazı günler, çocukluğumda oynamaya gelen olmayınca canım nasıl sıkılırsa, öyle bunalıyordum. Tarlalara dalıyordum ve köye gittiğimi söylüyordum; oysa kız kardeşime gidiyor ve ne olursa olsun bana bir iş vermesini istiyordum; o bana iş vermiyordu gerçi,

ama evinin önünden daima birileri geçiyor ve bol bol çene çalınıyordu.

– Ne yaptınız, diye soruyordu akşamı yemeğinde babam, ama ona çene çaldığımızı söylememe olanak yoktu, çünkü hemen bağırmaya başlıyor, bizi böyle doğurduğu diye anneme yükleniyordu. Bana bir şey söyleyemiyordu. Geceleri geldiğimde de artık bana kızamıyordu, benimle yüzleşmeye cesareti yoktu. Her an gölgeden çıkacaknış gibi otururdu; ama ben ceketim kolumda, kulağım ağustosböceklerinde, aklım başka yerde, kararlı bir edayla yürürdüm ve hiçbir şey olmazdı. Yalnız, eve girince annem (o da artık bu yaşta pek uyumaz olmuştu) boğuk sesiyle yataktan seslenir ve babamın harman yerinde olup olmadığını, orada ne yaptığını ve eve ne zaman geleceğini sorardı. Bir şeyler mırıldanarak onu rahatlatırdım, girenin ben olduğumu ve havanın serin olduğunu söylerdim. Bu sabrı taşmış halimle kendi kendimi babama benzetirdim. Aylardan ağustostu ve canı uyumak istemiyor diye ihtiyar bir adamla uğraşmaya gerek yoktu. Annem yavaş yavaş susardı, ama ben de hemen uyuyamazdım (gece içtiğim şarap ve yaptığım konuşmalar beni uyanık tutardı). Dışarıda tarlalar, boş yollar uzanıyordu, yarın güneş doğunca her şey bambaşka olacaktı; ama bu arada bütün bunlara bir son vermek, bir trene atlayıp kente gitmek ve daha erkekçe bir yaşam sürmek düşüncesi beni uyutmuyordu. Gençken babam da evden kaçmıştı, üstelik o yayan gitmişti, çünkü onun zamanında tren yolu yoktu daha. Ama bir yıl sonra geri dönmüştü. Ben bir daha asla geri dönmek istemiyordum.

Meryem Ana'ya adanan gece eve döndüğümde sabah olmuştu ve bu kez çayırdaki patika gözüme bir başka görünmüştü. Kapının önünde oturmuş kahvaltı ederken babam ahırdan çıktı.

– Şenlik nasıl geçti, diye sordu.

– Nanni'yi buldum, dedim ağzımdaki lokmayı çiğneyerek. Çene çaldık.

– O serseri ne anlatabilir ki.

– Hiç. İstediğim zaman beni yanına işe alacak.

Babam kararsızlık içinde durdu; elinde bir yular tutuyordu ve bunu pencerenin kenarına bıraktı. Daha bir yıl önce bununla benim sırtımı dövüyordu. Ama artık işine yaramıyordu; arkasını döndü ve ahıra doğru yürüdü, annemse gözünü ovuşturarak ahırdan çıkıyordu. Ben birbirlerine bağırmalarını dinledim ve ceviz ağacının uzun gölgesini seyrettim.

Keşiş

Nino, huysuz bir çocuktu –ben her zaman öyle düşünmüştüm– ama şimdi fark ediyorum ki, onun huysuzlukları kapris değildi, en azından benimkilerden daha beter sayılmazdı. Anlamaya başlıyordum ki, o ev ikimiz için de ayrı anlamlar taşıyordu. Giriş kapısından –içeri giren herkesi ışığa ve yeşile boğan– bostana çıkan eşiğe kadar uzanan ve bütün evin ortasından geçen koridor onun için bir özgürlük vaadi, açıklığa bir çağrı gibiydi; benim içinse artık nasır tutmuş bir hüznün sonundan başka bir şey değildi. Burada odalar vardı –bir oda– ve bunlar hep kapalı dururdu, baldızım odayı toplamak için kapıyı açtığında Nino hemen burnunu içeri uzatırdı, ben de buna müthiş sinir olurdum, çünkü perdelerin, komodinin, tuvalet masasının onun zihninde üzerinde hayal kurmaya yarayacak tuhaf ve güzel bir senaryo olarak yer edeceğini biliyordum.

Karımın ölümünden sonra artık o evde yaşayabileceğimi sanmıyordum. Oysa Nino ile birlikte temmuzun en sıcak günlerinde geri dönmüştük ve ilk günler Nino arkamızda bıraktığımız denizi özlemekten başka bir şey yapmamıştı. O yıl ömründe ilk kez denize girmişti, ama ona pek iyi gelmemişti. Son zamanlarında gözlerinin çevresini mor halkalar saran annesinin genç kızlığında pek sevdiği bir meyveyi yemekte inat etmesi gibi Nino da mide bulantılarını, deniz havasının onda yarattığı bitkinliği boş yere benden saklamaya uğraşıyordu. On iki yaşındaydı ve bü-

tün gün yaşıtlarıyla suda oynamak ona gerçek gibi gelmemişti. Ne yazık ki burayı terk etmek zorunda olduğumuzu ona açıkladığım zaman bana şöyle dedi: "Göreceksin, evde daha beter olacağım."

Şimdi, ona nehre girmesine izin vereli beri duruma daha alışmış görünüyordu ve keyfi yerine gelmeye başlamıştı. Ama nehre yalnız gitmeyi ona yasaklamıştım; ben de onunla gidiyordum ve Nino beni kandırmaya çalışmayacak ve kaçamak yapmayacak kadar mantıklıydı; çünkü biliyordu ki, böyle bir durumda bir daha yüzmeye hiç gidemezdi. Kaldı ki, deniz kenarında pek çok arkadaş edinmişti ve buradaki köylü çocuklarıyla ya da bizim sokakta oturan yaşıtlarıyla pek anlaşamıyormuş gibi bir hava takınıyordu. Gerçi onların arasına karışıyor, hatta onlarla oynuyordu, ama hiçbirini eve getirmiyordu. Sanıyorum ki, ilk günden başlayarak hâlâ taze olan deniz kıyısı anılarıyla onlara karşı tavır almıştı. Sabahları evin arkasındaki çayırlarda oynuyor ya da gürültülü pazar yerinde, ırmağın ötesinden, tepenin arkasındaki köylerden gelen uzak yerlerin haberlerini taşıyan satıcılarla ve şarlatanlarla buluşmaya can atan köylülerin ve kadınların arasında dolaşıyordu. Uzaklardan gelen bu insanlar canlı hareketlerle konuşurlar, bellerine kalın kırmızı kuşaklar bağlarlar ve kimi zaman da egzotik topraklarda bulunmuş olmakla övünürlerdi. Balıkçı Colino ile tanıştığı zaman duyduğu sevinci hâlâ anımsarım; Colino'nun hamsi dolu bir varili vardı ve ona her yıl bunu yenilemek için İspanya'ya gittiğini anlatmıştı. Sofrada heyecanla bundan söz ederdi. Köy meydanının dışına hiç çıkmamış, iyi bir kadın olan baldızım onunla alay edince, Nino ona nefret dolu bakışlarla baktı. Öğleden sonra ben ve Nino kırlara doğru yürürdük –o benim önüm sıra koşardı– ve yüzmeye giderdik. O noktada nehir öylesine genişlerdi ki, bostanlarını suladığı bu köye göre pek büyük kalırdı, ama en azından pek derin değildi. En sığ yerinden karşıya geçer, salkımsöğütlerin arasında soyunur, kıyıda yatıp güneşlenir ve karşı kıyıya yakın bir yer-

de oluşan minik bir göle dalardık. Kimi zaman tepenin eteklerine kadar yüzerdik. Nino, yanık teniyle pek gurur duyuyordu.

Keşişten ilk kez söz edildiğinde sofradaydık. Nino'nun bir sözü üzerine baldızım lafı yapıştırmıştı: Pis adamın teki ve bütün köyün kadınları bir araya gelseler onu temizleyemezler. Nino keşişin o sabah pazar yerinde göründüğünü ve tavşan derisi sattığını anlatıyordu.

– Peki kim bu adam, diye sordum.

Anladığım kadarıyla çalışmaktan bıkıp usanmış olan bir delikanlı, ırmağın kıyısındaki tepenin yamacına yerleşmiş, burada bir mağara kazmış ve keçisiyle oraya yerleşmiş. Dini bütün insanlar da onu ziyaret ediyorlarmış. İyi ama papaz efendi bu haftaki konuşmasında kadınları uyardı, diye araya girdi baldızım. Nino, onu duymazdan gelerek sarı bir sakalı, deri bir ceketi ve sandaletleri olduğunu anlattı. Bence o Tanrıtanımazın teki, dedi baldızım. Bense gülerek, onun olsa olsa bir sahtekâr olacağı şeklinde bir görüş belirttim. Bunun üzerine Nino, heyecanlı bir sesle, gencin keşiş olmadan önce denizcilik yaptığını, bütün dünyayı dolaştığını, çok zengin olduğunu ama tüm parasını dağıttığını söyledi. Bütün köy halkı bunu biliyordu. Sözgelimi Colino da bunlardan biriydi.

– Sen de kes artık, diye bağırdı gülen baldızıma. Sen sıradan bir yobazdan başka bir şey değilsin.

Bunun üzerine o gün öğleden sonra yüzmeye gitmedik. Ceza verdiğim zaman hiç ağlamayan Nino, bostana açılan kapıda göründü ve yok oldu. Akşama doğru onu aramak için sokağa çıktım ve köyün sonunda bütün çocukların toplanma yeri olan yeni kilisenin yapımında çalışan duvarcı ustalarına sordum. Görmediklerini söylediler. Akşam yemeği için eve döndüğümde baldızım gidip onu bostanda buldu, meğer bütün bir öğleden sonrasını fasulyelerle demir parmaklığın arasında geçirmiş. Onu yatıştırmak için neşelenmeye çalıştık ve bir daha keşişten söz açmadık. O yıl boyunca birkaç kez daha böyle davrandı, bu

annesinde de çok sık rastladığım bir küsme tarzıydı –bir dargınlık, masum bir öfkelenme sonucunda kendi içine kapanır, benzi solar, yumruklarını sıkar ve gidip bir yere gizlenirdi. Sanki annesi ölünce Nino onun yerini almak istemişti.

Heveslerini, tutkularını da annesi gibi içine atıyor ve kimi zaman bu nedenle titremelere kapılıyor, gözlerinin ta derinliklerinde saklıyordu arzularını. Şimdi oğlunun davranışlarında ve sözlerinde annesinin yeniden hayat bulduğunu gördükçe ne diyeceğimi bilemiyordum. Acım hiç geçmemişti, yeri asla dolmuyordu, ama içimde bütün güçlü bağlanmalarda görüldüğü gibi bu duygunun tam tersi olan eski bir kin, açıklanamayan bir hınç büyüyordu. O akşam Nino'yu yatırmak için birlikte kalktığımızda, oğlum, teyzesinin odadan çıkmasını istedi, onu neredeyse kovdu ve sonra yalvaran bir ses tonuyla bana şöyle dedi: "Baba, onu bu evden yolla. Yolla, yoksa ben onu öldüreceğim." Annesi de olsa aynen böyle söylerdi.

Onu sakinleştirmek için keşişi ziyaret etmemiz konusunda söz vermek zorunda kaldım. O günlerden birinde, yüzmeyi kısa kestik ve yolu iyi bilen biri gibi tırmanan Nino'nun peşinden tepeye çıkmaya başladım. "Sen daha önce çıktın mı buraya," dedim. Sığırtmaç yolu tarif etti, dedi. Böğürtlenlerden ve eğreltiotlarından oluşan makiler tepe boyunca devam ediyordu; güneş altında ve bu sarp yollarda kan ter içinde kalmıştım. Çalıların seyreldiği bir noktaya geldiğimizde nefes nefeseydim. Nino, benden önce oraya varmış ve bana seslenmek için geriye dönmüştü.

– Bu şeytan da yılanların arasında yaşıyormuş, dedim yanına vardığımda.

Süngertaşlarının dizilmesiyle oluşturulmuş minik bir yol, mağaranın dikenli çalılarla örtülü, karanlık ağzına doğru gidiyordu. Uçurumun kenarı da sazlara sarılmış sarmaşıkların oluşturduğu bir parmaklıkla kapatılmıştı.

Aramızda yüksek sesle konuşuyorduk, ama kimseler görünmedi. Nino'yu rüzgârdan korumak için mağaraya

doğru yaklaştım. Oğlum, "Sana, söylemiştim, bu saatte keçisiyle ormanda oluyor," derken başını da çalılardan içeriye doğru uzatıyordu.

– Girme. Burası bir başkasının evi.

– İçeride su var, dedi Nino. Susadım.

Onun bu tanımadığım cesareti beni çok şaşırtmıştı. Ben mağaranın içine doğru uzanırken, Nino, çalıların üzerinden atlayıp içeriye daldı. Ben de girdiğimde bir kepçeyle su içiyordu.

Mağaranın dibinden ağır bir ahır kokusu geliyordu. Yerler kuru ve kumluydu. Girişe baktığımda mavimsi sarmaşıklardan başka bir şey göremedim.

– Çıkalım, dedim. Terledik.

Nino yüzümü görebilmek için bir kibrit yakmamı istedi. Artık içme, bunun ne suyu olduğunu bilmiyoruz, dedim.

– Oh, mis gibi su, dedi soluk soluğa.

Onu oradan ayrılmaya kandırabilmek için duvarda asılı duran bir yeleğin cebine yarım sigara bırakmaya razı oldum. Size gerçeği söyleyeceğim: Mutlu olmak amacıyla ve köyün, dünyanın tüm sevimsizliklerinin uzağında ve sadece kendine yetecek nesneleri yanına alarak böylesine geniş ve rahat bir yerde yaşayan adamı içten içe kıskandığımı hissettim. Eğreltiotlarının arasından aşağıya inerken Nino'ya baktım; somurtmayı sürdürüyordu, ama hangi yoldan ineceğimiz konusunda kesinlikle kuşkusu olmadığı belliydi. Bu yamaca daha önce de tırmanmış olduğu anlaşılıyordu. Günlerini değerlendirme tarzıyla ilgili olarak açtığım konuşma, yağmur sularının açtığı çukurlara basmama kaygısı ile arada sırada bölünüyordu. Şimdi onu paylamanın zamanı değildi. Ama gene de on üç yaşına yaklaştığı ve artık bir çocuk olmaktan çıkmak üzere olduğu şu günlerde neyle ilgilenmeye niyeti olduğunu sordum. Nehirden dönerken de sık sık bu konuyu açardık ve daima yaşamlarımız ve dünya hakkında karşılıklı görüşlerimizi belirtmemizle sonuçlanırdı konuşmamız. Ben ona çocukluğumdan

söz ederdim, o tasarılarını anlatmak için sözümü keserdi. O akşamsa her zamankinden daha suskundu, bu da beni kaygılandırdı.

Uzun ve yakıcı günler birbirini izledi –ağustos ortasındaydık– o esintili tepeler bile boğucu sıcaklarla kavrulurken, köyün yarım saat uzağında olan bazı tarlalarımı daha sık ziyaret etmeye başladım. Nino benimle gelmekten hoşlanıyordu ve tüm çiftçilerimi tanıyordu. Buralar karımın da doğduğu ve büyüdüğü topraklardı; bu nedenle oralara gitmenin adını 'anneye gitmek' takmıştık. Bazı öğleden sonraları nehre gitmediğimize sevinen teyzesi de bize takılıyordu. Nehre gitmekten temelli vazgeçsek kesinlikle çok mutlu olacaktı. Bu iyi yürekli kadın sadece Nino için kaygılanmakla kalmıyor, beni de fazla güneşlenmemin tehlikeli olacağı konusunda ikna etmeye çalışıyordu.

Pazarın kurulduğu sabahlardan birinde Nino keşişe rastlama umuduyla çıktı. Saat birde hâlâ eve dönmemişti ve onu hiç ayıramadığım inşaat halindeki kiliseyi düşünerek tir tir titriyordum. Teyzesi de mutfakta homurdanıp duruyordu. Kan ter içinde ve soluk soluğa ortaya çıktığında, teyzesi onu karşısına alıp sorgulamaya başladı. Kadıncağız onun nereye gittiğini biliyordu. Keşişle birlikte nehre doğru indiğini görenler olmuştu. Teyzesi oğlanın ayakkabılarını çıkarttı ve ayak parmaklarının arasında kum buldu.

Nino'nun kabul etmek istemediği şey yanında biri varken nehre külotsuz girmiş olmasıydı. Ama tek başına gitseydi daha kötüydü: O zaman boğulma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilirdi. Sonunda keşişin kıyıdan ona göz kulak olduğunu kabul etti.

Pek içimden gelmese de onu cezalandırdım, aslında bu çektiğimiz kaygının öcünü almaktan başka bir şey değildi. Ona, acısını anlayabildiğimi, benim de bir zamanlar çocuk olduğumu, sorunun sadece külottan kaynaklanmadığını ama bizden gizlice kaçıp karşısına ilk çıkanla birlikte tehli-

keye atılmasının doğru olmadığını, onu zaten benim de yüzmeye götüreceğimi söylemeye çalıştım.

– Sabahları daha güzel oluyor, dedi Nino.

Bunun üzerine keşişin kim olduğunu bilmediğimizi, böylesine genç ve güçlü bir erkeğin çalışmak yerine neden insanlardan kaçtığını, hayvan gibi yaşadığını, karnını dilencilikle doyurduğunu, içinde oturduğu mağaranın bile kendine ait olmadığını aklına sokmaya çalıştım. Sonunda daha önceki günlerde o mağaraya gidip gitmediğini sordum.

Nino beni yanıtlamıyor ve alıngan bir edayla duvarı seyrediyordu. Akşam yemeğini geçiştirmek zorunda kaldık, çünkü Nino bana soğuk bir ses tonuyla aç olmadığını söyledi. İyi geceler dilemeden odasına çekildi; odasına uğradığımda onu gözleri açık ama sanki ateşi varmışçasına pek sessiz ve bitkin buldum. Alnına dokundum, sıcak değildi. Eğer ertesi gün benimle yüzmeye gelmek istiyorsa, hasta olmamaya çalışmasını söyledim.

Ertesi sabah Nino yok olmuştu. Hâlâ ılık olan yatağı güneş doğduktan sonra çıkmış olduğunu söylüyordu. Sanki bu suça ortaklık etmek istermişçesine akşama kadar boğucu sıcak olan hava gece bozmuştu ve ıslak bir rüzgârla, çakan şimşekler güneşin soğuk ışıklarına eşlik ediyordu. Nino'nun gök gürültüsü ve şimşekten ölesiye korktuğunu bilirdim.

Evin her yanında onu aradık. Komşulara sorduk; tarlalarda aradık; utandığı, teyzesine boş yere küsüp kadıncağızı da benim karşımda zor durumda bıraktığı, gururunun kırıldığını hissettiği zamanlarda sığındığı çiftçi evlerine baktık. Her gök gürültüsü beni altüst ediyordu. Sabahın ilerleyen saatlerinde yağmur gökten boşanırcasına yağmaya başladı. Nehir de yükselmiş olmalıydı ve belki de Nino sığınacak bir çatı bile bulamamıştı. Fırsat bulur bulmaz jandarmaya koştum.

Öğlen olduğunda yorgun ve bitkin bir halde evden içeri giriyordum ki, meydanın ortasında soluk bir askeri

pelerine sarınmış olan, saçı sakalı birbirine karışmış, sarışın bir dev belirdi. Benim kapımın eşiğine geldiğinde pelerini açtı ve bacakları ve başı minik bir keçi gibi sallanan Nino ortaya çıktı. Oğlan hemen utanç içinde yere bastı.

Adam, boğuk ve neşeli bir sesle, "Bu oğlanın çamurlarını yıkamak gerekiyor," dedi. Sarı sakalından hâlâ yağmur damlaları süzülüyordu ve eski paltosundan ıslak köpek kokusu yayılıyordu. Yanaklarında hâlâ gözyaşları duran Nino, hayranlıkla onu seyrediyordu.

– Güneş açtığında temiz hava almak isterseniz, dedi dev ciddi bir sesle, size hayır demem, ama herkesin evi ve hayvanları kendine göredir.

Başıyla beni selamladı ve çamura bulanmış koca ayaklarıyla yürüdü gitti.

Ateş içinde titreyen Nino'yu yatağına yatırdık, bizle hiçbir şey konuşmadı ve akşama doğru uyuyakaldı. Ertesi gün uyandığında sessiz ve hüzünlüydü; sütünü içmek istemedi. Teyzesi sorularına başlayınca kaçamak bakışlarla bana baktı ve onu yanıtlamadı. Ben de bu arada baldızıma, teşekkür etmek için keşişe gideceğimi söyledim.

Nino, peşimden odama geldi ve kem küm ederek oraya gitmememi istedi. Keşiş, mağarasında hiç kimseyi görmek istemiyordu. "Peki sen dün oraya gittin mi, gitmedin mi?" Sözde yağmurdan korunmak için girmişti içeriye. "Sabahın dördünde mi? Sen gitme, hiç kimseyi istemiyor," diye yineledi Nino.

Bunun üzerine şöyle dedim: "Yalnız kalmak isteyen sendin aptal. Evden kaçmak isteyen sendin. Seni kim alır ki. Sen onun oğlu musun ki? O adam aklının başında olduğunu kanıtladı hiç olmazsa."

– O serserinin biri baba.

– O iyi bir adam. Biz sana ne kötülük yaptık ki?

Benim yüreğim onunkinden daha hızlı çarpıyordu. Beni yanıtlamadı. Ama eğer o günlerde bir daha kaçmaya yeltenmediyse, bunu beni sevindirmek için yapmadığına eminim.

Ağustosun sonlarına yaklaşıyorduk ve ekinlerin toplanması yaklaştıkça sabahlara özgü o sakinlik kalmadı. Arabaların gıcırtısı duyulmaya başlamıştı; yakın köylerdeki şölenlerden ve danslardan söz ediliyordu. Günlerden bir gün kilisenin köprüleri altından geçerken (Nino mısır tarlalarındaydı) duru bir sesin sanki şaka yaparcasına beni çağırdığını duydum. Bir pencere aralığından keşişin sarışın yüzü belirdi. Şaşkınlıkla yanıtladım onu.

– Bir ev buldum ama bunun da çatısı yok, dedi gülerek ve alnını silerek. Duvarcılar da gizlice başlarını uzatıyorlardı.

– Artık yukarıda değil misiniz?

– Ormanlarda mı? Hayır. Orman bekçileri istemiyor. Sadece hayvanlar oradan izinsiz geçebiliyormuş.

– İyi ama sizin bir mesleğiniz de var.

Keşiş, sanki yüz türlü iş bilirmiş gibi bir hareket yaptı. Kireç sıçramış sakalı pek komikti.

– Eğer bir şeye gereksinmeniz olursa, beni arayın.

Kısık gözlerle beni dinledi ve anladığını belirtti. Sonra pencere aralığında yok oldu.

Nino'ya her şeyi anlattım. Bunları ona bir dürüstlük, mutluluk duygusuyla ve nasılsa eninde sonunda öğreneceği düşüncesiyle aktardım. Aynı akşam ona şöyle dedim: "Keşiş artık keşişliği bırakmış, duvarcı olmuş." Nino pek kulak asmazmış gibi dinledi, ama sabah olunca oraya seğirtti.

Keşiş, keçisiyle bir kunduracının bodrumuna sığınmıştı, orası öyle nemli bir yerdi ki her yan yosun tutmuştu. "Geceleri," dedi Nino gülerek, "orada yatmayıp meyhanede ve samanların üstünde sabahlamak daha sağlıklı oluyordu." Anladım ki, Nino, keşişi konuk etmemi istiyordu, ama bunu sormaya cesaret edemiyordu.

Bu fırsattan yararlanarak, ben ona aynı şeyi önerdim. Ama adamı eve alamazdım; ona çiftçilerin evinde bir saçak altı bulabilirdik. Keşiş, işini bırakıp teşekkür etmek için bana geldi ve ben de o köprülerde Nino'ya göz kulak ol-

masını rica ettim. Umudum, onu görmesi yasaklanmayınca Nino'nun bu devin de öteki köylülerden bir farkı olmadığını anlaması ve peşini bırakmasıydı.

Ne var ki Pietro öteki köylüler gibi biri değildi. Gerçekten de birkaç uzak limana gitmişti ve kendi lehçesiyle konuşurken bazı egzotik yerlerin adını anıp Nino'nun aklını çeliyordu. Artık mağara kokusunun yerini badana kokusu almıştı ve onun gerçekte sağlık, temiz hava ve hayvan içgüdüsü koktuğunu anlamıştım. Kendimi onun yanında, oğlumun yanında olduğundan çok daha yaşlı hissediyordum.

O günlerde Nino nehre ilgisini de tümden yitirdi. Daha doğrusu, yüzmeye benimle gitmeyi istemiyordu. Eğer Pietro'nun işi yoksa ve ona yoldaşlık ederse, bu Nino için büyük bir mutluluk oluyordu.

Zaten eylülde duvarcılar pek fazla çalışmazlardı. Hasat ve bunu izleyen şenlikler tüm inşaatları boşaltmıştı: Kimi saman kesmeye, kimi mısır toplamaya, kimi fıçıların ağzını kapatmaya gidiyordu. Pietro ve Nino, bir gün olmazsa, ertesi gün mutlaka buluşuyorlar ve yola koyuluyorlardı; rüzgârın akordeon ve şarkı seslerini taşıdığı tarlalar ve çiftliklerin hiç sonu gelmiyordu; bir ya da iki kez Nino yalnız başına koşarak geri geldi; bir keresinde geç saatte ve huysuz bir şekilde döndü; sonunda bir sabah o ve Pietro bana uğradılar ve geceye dek dışarıda kalabilmek için izin istediler. Bu kez gene de bir harman alanında şölen olduğunu düşünen teyze bile onlara karşı çıkmadı.

Gün doğana dek sürebilecek bir harman toplama işinde bulunabilmek için Nino onunla gitmem için yalvardı. Pietro da bana gelmemi söyledi ve bunu, "Geciken birini beklemek kadar kötü bir şey yoktur," diye açıkladı.

O gece Pietro'nun dans ettiğini ve peşinden ayrılmayan Nino'ya şaplaklar attığını gördüm. Hasat yeri karanlıktı; konuşmalar ve şarkılar insanı heyecanlandırıyordu, ama Nino'nun arkadaşına böylesine uysallıkla boyun eği-

şini ve bana yaptığı gibi homurdanmadığını seyrettikçe hüzünleniyordum.

Şenliğin sonuna doğru Nino uykudan bayılmak üzereydi ve Pietro onu sırtına aldı; böylece yürüyerek eve dek geldik. Her karmaşadan ve eğlenceden sonra olduğu gibi hepimiz suskunduk; eylül serinliği bizleri uyanık tutuyordu.

– Bir yerlerde karınız yok mu Pietro?

– Hayır, dedi Pietro. Onlarla hiçbir zaman iki kez dans edilmez. Buna heves bile etmemek gerekir.

– Çocuklar için söylüyordum. İyi bir baba olurdunuz. Nasıl peşinizden koştuklarını görüyorsunuz.

– Babaları olsaydım, beni istemezlerdi. O zaman onları çalıştırırdım. Önemli olan tek şeyin eğlenmek ve kendi işini kendi görmek olduğunu ne kadar erken öğrenirlerse o kadar iyi. Sizin çocuk için de aynı.

Tepenin eteklerinde Pietro onu omuzlarından indirdi ve yere koyarak yürümeye zorladı. Nino gözlerini zorlukla açıyordu, her ikimizin de elini tuttu ve başı öne eğik, yürümeye başladı.

– Eğlenmek için mi keşiş yaşantısı sürdürüyordunuz?

– Bana Keşiş adını takanlar, kadınlar. Evli kadınlar bile tepeye geliyorlar ve karşımda haç çıkartıyorlardı. Bunun üzerine ben de akıllarından ne geçtiğini anladım ve ben de haç çıkarmaya başladım. Yalnızlık çok iyi bir şey.

– Bu çocuk beni kaygılandırıyor. Başı sürekli dertte.

– Ah! O da büyüyecek.

Eve doğru yürüdüğümüz o gece, yüreğimde Nino'nun son çocukluk gecesi olarak iz bıraktı. Şarkılar, yorgunluk, ay altındaki eğlence bende gerçeküstü ve hüzünlü bir hal yarattı. Şu Pietro'yu ben de sevmiştim sanki; sanki çocuk olan bendim o gece.

Ve ertesi gün, duygularımı bilirmişçesine, Nino, bostanda kaldı ve bir şeyler okumakla oyalandı; öğle yemeğine oturduğumuzda hâlâ uykusu vardı. Kararmaya başlayan üzümlerden söz etti. Ona yüzmeye gelip gelmeyeceği-

ni sorduğumda, yüzünü buruşturdu ve yorgunluğunu bahane etti. Teyzesi bu duruma sevindi ve Nino akşam yemeği saatine dek ortadan kayboldu. Ben de yorgun ve oldukça bitkindim.

Doktor bu bitkinliğimin bir ay sürebileceğini bildirip kepenkleri kapattırınca, Nino'nun yanıma gelmesini istedim. Ona teyzesine kötü davranmamasını ve eve düzenli saatlerde girip çıkmasını söyledim. Söylemek istediğim aslında bu değildi, düşünceler zihnimde fırıldak gibi dönüyorlardı, ama ağzımdan başka bir söz çıkmadı, çok ateşim vardı. Nino, yatağın ayakucunda durup beni dinledi, bir dakikalığına bir başka yaşantıya ara vermiş birinin havası vardı üzerinde.

Hastalığım bir aydan daha uzun sürdü. Günleri anımsamıyorum, çünkü günleri yaşamadım. Kendimi bilmediğim, bilincimin yerinde olmadığı bir dönem geçirdim. Teyze, bana bakmakta titizleniyordu, doktor gelip gidiyordu, Pietro gelip durumumu soruyordu. Nino'yu da ara sıra görüyordum.

İyileştiğim ve çevremi seyretmekten hoşlanmaya başladığım zaman, sanki yeniden doğduğumu hissediyordum ve bu duygu beni içlendiriyordu. Nino yeniden beni görmeye geldi. Sanki yeni şeylermişçesine, eski alışkanlıklarıma dönüyordum. Ekim sonuydu ve Nino değişik bir yaşantı sürdürüyordu, çünkü çoktan kente dönmüş olmamız, onun da okula başlamış olması gerekirdi. Eğitimine zarar vermemek için elimizi çabuk tutmalıydık.

Nino, geçmişte olduğundan daha yardımsever ve sevecendi; bana öyle geliyor ki, artık büyümüş ve kendinden emin bir hal almıştı. Ama yağmurluğunu çıkartarak içeriye girerken –bağbozumu çoktan bitmişti– evi dolaşıyor, soruları yanıtlıyor ve sanki kimseye verecek bir hesabı yokmuşçasına davranıyordu.

Teyzesinin anlayışlı gözlerle ona bakıp "Bu ay yaramazlık yapmadın," demesi bana anlamsız ve hatta gülünç geliyordu. Nino da gülümsüyordu.

İlk gezintimi çiftliğe yaptım ve Pietro'nun bağbozumunda ve öteki işlerde onlara yardım ettiğini, şimdi yaşantısını hiçbir şey yapmadan sürdürdüğünü, duvarcılık günlerinde kazandıklarından kalanı yediğini öğrendim. Bir süre sonra kente döneceğimizden onu görmeye gittim ve çiftlikte işçi olarak kalmasını, artık sundurmada değil, ahırda uyuyabileceğini söyledim. Sağlığıma kavuştuğum için sevindiğini, niyetinin keçisini satıp biraz hareket etmek olduğunu bildirdi. Dünya çok büyüktü. Bunun üzerine, üzerimden bir yük kalktığını hissederek, ona yüz liret armağan ettim.

Meşin Ceket

Babam günlerimi iskeledeki kulübede geçirmeme izin veriyor, çünkü bu şekilde hem oyalanmış oluyorum hem de farkına varmadan bir meslek öğreniyorum. Şu aralar şişman bir kadın patron var, sürekli bağırıyor ve bir sandala elimi sürsem, bodrumda bile olsa beni görüp avaz avaz bağırarak onun benim malım olmadığını söylüyor. Kulübenin arkasında müşteriler için minik masalar ve iskemleler var, ama yeni patron artık yardım istemiyor ve ona bir sipariş bildirdiğimde bile, bardakları götürmesi için hemen oğlunu çağırıyor. Kulübeye girmeyeli çok oluyor; daha uzun bir süredir de üst kata çıkıp Ceresa'nın penceresinden suya ve sandallara bakmıyorum. Artık buralara kimseler gelmiyor ve babam benim hâlâ bir meslek öğrendiğimi sanıyorsa çok yanılıyor.

Bu Madam Pina'nın işten anladığı da söylenemez: Müşterilere de bana davrandığı gibi davranıyor. Bir iskeleyi idare edebilmek için meşin ceket giymek yetmez ki; insanlar buraya hevesle gelmeliler, patronun sandallardan ve Po'dan hoşlandığını, eğlenmekten hoşlandığını düşünmeliler. Doğrusu ya Ceresa bir erkekti; sanki herkesle oyun oynardı ve müşterilerden çok teknelere o binerdi. Ceresa buradayken kahkahamız hiç eksik olmazdı: Külotla suya girerdik, zift hazırlardık, sandalların içini boşaltırdık, mevsimi gelince ağacın altındaki masanın üstüne üzüm kovasını koyup ikindi kahvaltısı yapardık. Sandalla gezintiye çıkan kızlar çardağın altında durup şakalaşırlardı; içlerin-

den biri de nehirde onu mutlaka Ceresa'nın gezdirmesini isterdi; Ceresa ise ona iskeleyi ve lokantayı bırakamayacağını, sabah güneş doğmadan gelmesini söylerdi. Günlerden bir gün o aptal kız erkenden çıkageldi ve Ceresa da ona her sabah böyle erken kalkarsa işte o zaman baş ağrısından kurtulacağını söyledi.

Şimdi ihtiyar kadının sadece yağmurlu günlerde sırtına aldığı meşin ceketi Ceresa sürekli giyerdi ve anımsıyorum, bir kez sandalla gezerken fırtına kopunca onu çıkartıp örtünmem için bana vermişti. Ceketin altında teni hep çıplaktı ve bana derdi ki, eğer Po Nehri'yle yaşarsam büyüyünce kaslarım onunkiler gibi gelişirdi. Bıyıkları vardı ve hep güneş altında olmaktan saçları sararmıştı. Önceki yıl, Nora yüzünden bazılarının ayağı kesilmişti. Nora başlangıçta müşterilere içecek servisi yapan, akşam olunca eve giden bir kızdı. Ama, önceki yıl gecenin kaçında oradan ayrılırsam ayrılayım, kız hâlâ kulübede oluyordu ve sabah geldiğimde de onu pencereden bakarken buluyordum. Nora güzel bir kadındı; Ceresa bunu hiç söylemezdi, ama hem gençler, hem de taş oynayan ihtiyarlar onun güzelliğinden dem vururlardı. Nora kırmızılar giyer, bir eliyle dirseğini tutarak kapıya dayanır ve konuşmadan oradakilere bakar dururdu. Bir kez basamaklara oturmuş Ceresa'yı bekliyordum ki, bana şöyle dedi: "Aptal, evine gitsene." Ama, başka seferler bir kayığın içine oturup ayaklarımı suya sarkıttığımda bana gülerdi ve bir müşteri kürek ya da yastık isterse ve Ceresa da ortalıkta yoksa, benim gidip sundurmanın altından getirmemi isterdi.

Nora'nın artık kulübeden ayrılmıyor olması beni çok üzdü. Başlangıçta ben de onu anımsadıkça, "Güzel bir kızdır," diyordum; ama artık gecelerini Ceresa ile geçiriyorsa, bu onun gerçekten pek olağanüstü bir kız olduğunu gösterirdi ve beni üzen de bu olağanüstülüğün anlamını bilememdi.

Yemeklerini sundurmanın altında birlikte yiyorlardı; ben de eğer sandaldan yeni dönmüşlerse, kalkmak zorun-

da kalmasınlar diye biraz yanlarında oyalanıyordum; onlar aralarında çene çalıyorlardı, arada sırada bana da bir şeyler söylüyorlardı; ama en çok birbirlerine göz kırpıyorlar ve eğer Nora bir şey almak için mutfağa giderse, Ceresa gözlerini kapıya dikip sus pus oturuyordu. Aralarında, benimle konuşmadıkları gibi bir konuşma tutturuyorlardı; herkesle şakalaşan Ceresa bile onun yanındayken kendi gibi davranmıyordu, sözleri birbiri ardına dizerken ağırdan alıyor, parmaklarını masaya vuruyor, gözlerini havaya dikiyor, ya da ceketinin fermuarıyla yelpaze gibi oynuyordu. Nora da iki gözünü kısıyor ve gülerek fermuarı seyrediyordu.

Birbirleriyle arkadaşlık etmek için bir arada oldukları belliydi, evlenmek gibi bir niyetleri yoktu, çünkü Nora hani evde giyilen türden giysilerden birini taşımıyordu üstünde; hep o kırmızıyı ya da daha şık bir beyaz giysiyi giyiyordu. Bulaşıkları yıkayıp yerleri süpürdükten sonra kapıya dikiliyor ya da sandal kiralamaya gelen kızlar gibi gelip suyu seyrediyordu. Ceresa onu çağırırsa, ağır ağır yürüyor ve sanki yapacak hiçbir işi yokmuş gibi davranıyordu. Oysa günler uzundu ve pek çok şey yapılıyordu: Kız lokantada garsonluk yapıyor, gömlekleri yıkıyor, gene de bir sigara içecek zamanı oluyordu.

Şimdi Nora patron olalı beri, Ceresa bana günün birinde tekneye binip ikimizin Po boyunca gideceğimizi, barajı bile geçeceğimizi söyler olmuştu. Nora bizimle sandala binmezdi, suyun pis koktuğunu söylüyordu ve bizler köprünün altında balık tutmak için ağlar ve sepetlerle yola düştüğümüz zaman gülerek pencereden bakardı. Balık tutmaya giderken Ceresa sadece ceketini ve o siyah, daracık şortunu giyerdi; suya atlar, sepetleri kıyıdaki taşların üzerlerine yerleştirirdik ve ben sandalı tutarken, Ceresa elleriyle balıkları korkuturdu. Barajın ötesinde bildiği bir göl vardı ve buraya gittiğimizde sepetlerimiz ağzına kadar balık dolardı; Ceresa bana hep bir sabah erkenden göle gideceğimizi ve akşama dek orada kalacağımızı söylerdi. Pek

çok sabah iskeleye o gün göle gidebileceğimiz umuduyla indiysem de her seferinde bir şey çıktı: Ya Ceresa'nın Nora'ya anlatacakları bitmemiş oluyordu ya da bir önceki akşam işi bitirilemeyen bir sandalı ziftlemeye devam etmek zorunda oluyorduk.

Sonunda barajın ötesine tek başına gittim. Ceresa'nın Torino'da işi olduğu bir gün, ben sundurmanın altına oturmuş bir sepet dolusu sebze ayıklayan Nora ile yalnız kaldım. Nora hiç konuşmadan beni gözlüyordu, ben de bundan çok sıkıldım. Ona sandalı alacağımı söyledim ve nehre açıldım. Öğlene dek suyun üzerinde kaldım ve o gün Ceresa ile karşılaşmayacağımı düşünerek geri döndüm; iyisi mi eve döneyim diye geçiriyordum içimden. Oysa Ceresa çoktan dönmüştü ve pencerede durmuş, gülerek ceketini giyiyordu; beni yukarıya çağırdı. Bir adım attım, ama Nora'nın kapıda dikilmiş ters ters bana baktığını fark ettim, bu nedenle içeriye girip yukarıya çıkmaya cesaret edemedim. Ceresa çağırıyor, dedim ve sundurmanın altına gidip küreği bıraktım. Nora bana baktı, baktı, sonra yukarıya o çıktı.

Sabahları günün en güzel saatleri oluyordu, çünkü akşama oranla daha çok şey umut edebiliyordum. Akşamları çekip gitmem gerekiyordu, çünkü Ceresa ve Nora giyiniyorlar ve kol kola giriyorlardı; birlikte Torino'ya, sinemaya, gezmeye gidiyorlardı. Önceleri her zaman birileri olurdu ve Ceresa bizleri eğlendirirdi; o zamanlar üşümezdi, akşam karanlığında bile külotla dolaşırdı. Nora beni deli ediyordu, çünkü hiç güneşlenmiyordu, bedeni herhalde balık karnı gibi bembeyazdı; bu ikisi birbirlerine sen diyorlar ve hep kol kola geziyorlardı. Aralarında ne konuştuklarını öğrenebilmek için para bile verirdim.

– Ben evlenince göreceksin, dedi Ceresa bir sabah, her şey eskisi gibi olacak.

Ben ona zift tenekesini tutuyordum ve içimden ağlamak geliyordu. Ağlamıyordum, bana gülmesin diye gözlerimi sandala dikmiştim. Mutfaktaki Nora'nın beni duyma-

sını istemiyordum, gene de Ceresa'nın onunla gerçekten evlenmek istediğini biliyordum.

– Ben evlenmezdim, dedim yavaşça, göreceksin, evlenince Nora artık kırmızı elbisesini giymeyecek ve kavga etmeye başlayacaksınız.

– Dün taş oynarken Zucca ile ne konuştunuz?

Ceresa her zaman her şeyi bilirdi. Ama Zucca, guatrı olan o adam, bir başkasıyla konuşurken, Nora'nın katırın teki olduğunu ve Ceresa'nın onunla evlenmemesi gerektiğini söylemişti. Ben de bardakları taşırken onları duymuştum.

– Sen çocuksun, dedi Ceresa, büyüklerin sözüne karışma. Nora bir şey söyleyecek olursa, bana anlat.

Ama Nora bana hiçbir zaman önemli bir şey söylemezdi. Bazen beni başından kovardı. Ceresa ile bir sandalın başında çalışırken, o kapıdan patron edasıyla bize bakardı, ama bana mı yoksa Ceresa'ya mı bakardı, anlayamazdım. Şimdi Nora'nın kötü bir kadın olduğunu söyleyebilmek için konu açılsın diye bekliyordum.

Zucca olayından birkaç gün sonra, sandalda oturmuş Ceresa'nın inmesini bekliyordum, ama o bir türlü görünmüyordu. Bir dakikalığına sigara almaya çıkmıştı ve sudan pencerenin açık olduğunu görebiliyordum. Hava güzel olduğundan şimdi müşteriler çıkagelebilir ve Ceresa'yı alıp götürebilirlerdi, bu yüzden dört gözle, bir an önce inmesini diliyordum. Sıcak bir öğleden sonrasıydı ve sandallara çarpan suyun sesi bile işitilmiyordu. Derken pencerede Ceresa'nın sırtını şöyle bir gördüm, odaya doğru konuşuyor, bana hiçbir şey söylemiyordu. Ben de güneşe baktım, gözlerimi yumdum ve üstlerine bastırdım; pek çok kırmızı ve yeşil leke gördüm, ama canımın sıkıntısı geçmiyordu. Daha ne kadar bekledim bilmiyorum, bir süre sonra Ceresa'nın sundurmanın altında sigarasını yaktığını gördüm, bana ne yapacağımızı soruyordu. Ona küreği gösterdim; Ceresa canı bu işi istemezmiş gibi bir hareket yaptı, ama gene de sandala atladı. Onu köprüye dek götürmeme ses

çıkarmadı ama oturduğu yerde ağzını bile açmıyordu. Sonra suya atladı ve balık tuttuk; arada sırada balıklara ilişkin bir şeyler söylüyordu, ama sigarasını tüttürmeyi ve suya bakmak için doğrulmayı savsaklamıyordu. Ben ona motorlu tekneyi anlattım, benzinle çalışıp çalışmadığını tartıştık; benimle her zamanki gibi alay etmiyordu ve minik balıkları sandalın dibine atıp, "Siz de geberin," diyordu.

O akşam büyük sandalı ile Zucca geçti ve şöyle dedi: "Hey!"

– Sen gerçekten de kurnazın tekisin, dedim balıkların üzerine su dökerek ve Ceresa ona baktı, sonra gülerek bana döndü ve elini başıma koyup bana masaj yaptı.

Aslında Nora ile kavga etmemişti. Kadınlar gürültü patırtı çıkarmaya ya da en azından ağlamaya bayılırlar; kadınlar bizden değişiktirler. Ama Nora ile konuşmuyordu; eminim Nora bir zamanlar bana söylediği gibi ona da, "Ne aptalsın. Def ol git," diyordu. Ceresa bunu duyunca onun bileğini büküp kırmaktan başka ne yapabilirdi ki? Bir keresinde iki müşterinin önünde ona bir sandalın yırtık olan yastığını dikmesini söylemişti de Nora yastığı alıp suya fırlatmıştı. Sonra üst kata kapanıp hiç kimseye açmamıştı kapıyı. Ben kulübenin arkasındaki masalara servis yapmaya koyuldum, oradakiler hiçbir şeyin farkında değildiler. Ceresa bütün bir gün benimle konuşmadı ve sundurmanın altında durup bir ıskarmozu törpüledi; arada sırada demir ocağına hava pompalıyor ve kızgın kömürleri eliyle alıp Po'ya atıyordu.

Ertesi sabah geldiğimde tahta kapıyı kapalı buldum. Seslendim ama kimseler çıkmadı. Ben de çekip gittim, çünkü kalsaydım müşterilere Ceresa'nın kavgalı olduğunu söylemek zorunda kalacaktım. İskele iki gün ölü kaldı; sonra bir sabah rastlantıyla nehirde gezinirken sandallar arasında bir hareket gördüm. Ceresa geri dönmüştü; Nora da dönmüştü ve pencerede durmuş, gömlek değiştiriyordu. Ceresa hani o sundurmanın altında soyunan iki kıza

sandal kiralıyordu, onlar da aptal aptal bağrışıyorlardı. Ceresa gülüyor ve sandalı tutuyordu.

Akşam Nora geri döndüğü için şenlik yapıldı. Sandalcılar ve müşteriler beşer altışar geldiler –Zucca, Damiano, her zamanki tiplerdi– ama onlar bile daha neşeli görünüyorlardı ve konuşa, şakalaşa gece yarısına kadar kaldılar. Herkes Nora'nın artık yüzmesi gerektiğini, ertesi gün bir mayo satın almasını ve taş oyuncularına servis yaparken bluz giymesini söylüyordu. Sonra ay çıktı, ortalık gündüz gibi aydınlıktı; bunun üzerine Damiano şarap getirdi ve oynamaya başladılar. Ben uykudan bayılmak üzereydim ama gene de oradan ayrılmak istemiyordum; Nora halimi gördü ve bana, "Seni evde istemiyorlar mı?" deyince gitmek zorunda kaldım.

O günden sonra Nora'nın neşesi biraz arttı, ama gene de her zaman Ceresa'ya yanıt yetiştirmeye hazırdı; Ceresa ona gülüyor ve omuz silkiyordu. Cadı bazen başkalarının yanında aptal aptal konuşunca ben onun yerine utanıyordum. Kendine bir mayo satın almıştı, elbisesi gibi kırmızı bir mayoydu ve öğlenleri sundurmanın önünde ileri geri dolaşırken yanmak için bunu giyiyordu; gerçi Ceresa onu kolundan tutup gözlerini kocaman açarak bakana kadar da üzerinde çıkarmıyordu mayoyu. Nora'nın beyaz tereyağına benzeyen bir teni vardı, ama hiç Po'da yüzmüyordu. Damiano, Zucca'nın oğlu ya da askerler gelince durup onlarla gülüşüyor, onlara kendini gösteriyordu. Ben bu insanların kadınlarda ne bulduğunu bir türlü anlayamıyordum. Göreceksin, demişti bir kez Ceresa, büyüyünce senin de hoşuna gidecekler.

Ne var ki henüz böyle bir şey hissetmemiştim.

Sonra bir gün Ceresa, Damiano ile kavga etti. Kavga benim olmadığım bir gün çıkmıştı ve ben olanları ertesi gün lokantada konuşulanlardan öğrenmiştim. Birbirlerini yumruklamışlar ve öyle bir bağırmışlardı ki karşı kıyıdaki tramvaycılar bile seslerini işitmişti. O sefer gizlice Nora'nın yüzüne bakmış ve onun da öfkeli olup olmadığını

anlamaya çalışmıştım; ama o bana öfkeliden çok korkmuş gibi görünmüştü. Oysa Ceresa hiçbir şey söylemedi ve benimle balık tutmaya geldi; o gün de şansımıza hiç balık yoktu. Ceresa öfkesinden sepeti tuttuğu gibi direğe vurdu. Sonra sandalın dibine yattı ve bana onu eve götürmemi söyledi.

Artık, bana yapacak bir iş olduğunu o söylemezse, iskeleye pek gönülsüzce geliyordum. Öyle günler oluyordu ki, hiç konuşmadan sundurmanın altında oturuyordu ve Nora hiç ortalıkta görünmüyordu. Ama daha beteri Nora'nın mutfakta gezinip müşterilere servis yaptığı zamandı, çünkü hep bana bir şey söyleyecek diye bekleyip duruyordum. Sonra bir keresinde kendi minik sandalımı arıyordum –Ceresa çalışmama izin verdiği zamanlar, sundurmanın altındaki bankta kendi kendime yaptığım sandalcık– ve bulamamıştım. Ceresa yerde oturmuş, sırtını direğe dayamıştı; ben de ona sordum, nerede olduğunu bilmediğini söyledi. Bunun üzerine mutfağa koşmuş ve Nora'ya sormuştum; o da gayet sakin bir sesle bana onu ateşte yaktığını söylemişti.

Ceresa o gün bana neden bir meslek öğrenmediğimi sordu. Ama ben sandalcı olmak istiyorum, diye yanıt verdim ona. "Sen deli misin," dedi bana, "bunun ne lanet olası bir iş olduğunu görmüyor musun? Babana söyle de seni bir fabrikaya yerleştirsin, söyle ona. Daha da iyisi asker olmak." Bu sözler beni çok üzdü, zaten bir hiç olan kendim için değil de, onun artık Po'yu sevmiyor olması beni yaralamıştı. Ona Nora ile evlenmesini söylemek istiyordum, öyle olursa, kadına daha çok söz geçirebilirdi, ama bana ne yanıt vereceğini kestiremiyordum. Pantolonumu giydim ve eve döndüm.

Nora beni çok üzdüğünü anladı ve ertesi gün mutfağa çağırıp ağzımı aradı. Sandalcılıktan hoşlanıyor muyum, boğulmaktan korkmuyor muyum diye sordu. Ben ona bu işten Ceresa'nın mesleği olduğu için hoşlandığımı anlattım. Sonra onu sandalla gezdirmeyi becerebilir miyim diye

sordu. "Baraja kadar gitmemize izin verir mi, soralım Ceresa'ya. Eğer hava güzel olursa gidelim," dedi.

Ertesi gün mayosunu giydi ve Ceresa'nın ceketini ödünç aldı. Piknik sepetimizi aldık; o yastıklara oturdu ve biz suya açılırken, Ceresa gülerek arkamızdan baktı. Köprüyü geçtikten sonra, kürekleri uzun uzun çekmeye başlayınca Nora gideceğimiz yerin uzak olup olmadığını sordu. Ona küreği suya nasıl sokmak gerektiğini gösterdim, o da denedi: Yanıma oturdu, neredeyse suya düşecektik; kadınların hepsi aynıydı. Sonra yerine döndü ve bana derin sularda da yüzebiliyor musun, diye sordu. Barajın altında yüzülmediğini biliyordu ve bana suyun daha sakin aktığı Sangone Deresi'nde durmamı söyledi.

Sandalı toprağa bağladım, o bana bakarken güzelce daldım suya. Sonra Sangone'de yüzdüm ve suyun Po'dan daha soğuk olduğunu söyledim seslenerek. Sandalın altına gelip tutunacağım sırada Damiano ve bir askerin kıyıya çıktıklarını gördüm. Arkadaş oldukları belliydi, ama o askeri daha önce hiç görmemiştim. Derken onlar da sandalın yanına geldiler ve Nora ile çene çalmaya başladılar. Ben Damiano'yu selamladım, ama ona pek güvendiğim söylenemezdi. Tek başıma sandala çıkıp oturdum.

Damiano beni öfkelendiriyordu, çünkü benden daha iyi kürek çektiğini biliyordum ve eğer Nora ona bizi baraja götürmesini söylerse, aptal durumuna düşerdim. Ama Damiano ve asker kıyıda oturup şakalaşmaya başladılar. Onlara baştan yanıt vermeyen Nora da az sonra kıyıya atladı ve gezmek istediğini söyledi. Asker elini ceketinin fermuarına koydu ve gülerek şöyle dedi: "İnsanın canı hava almak istiyor." Napolili olduğu belliydi.

Sandalda tek başıma kaldım ve Ceresa bunu öğrenirse yandık diye düşünmeye başladım. Birileri geçer de sandalın Ceresa'ya ait olduğunu anlar diye yeniden suya daldım. Nora geriye döndüğünde akşam olmuştu ve bana Damiano'yu gördüğümüzü Ceresa'ya söylememiz gerektiğini tembihledi. Bunu ben de biliyordum.

Ama ertesi gün gene onu gezdirmemi istedi, –bu kez değirmenlere gitmek istiyordu– ben de iskelede görünmemeye çalıştım, çünkü ısrarcı Ceresa ile kızgın kadınlara özgü gözlerle bakan Nora arasında kalınca hayır diyemezdim. Akşama doğru iskeleye döndüğümde Nora eteğini giymişti, ama gömlek yerine sırtında hâlâ meşin ceket vardı. Eteğinin altında mayo olduğu belliydi. Bana kötü kötü baktı, ama ben Ceresa'nın yanından ayrılmadım.

Eylül sabahları pek güzel oluyordu, Po'yu sis basıyor, güneşin yavaş yavaş sisi dağıtmasını bekliyorduk. Şimdi hem demir tavında hem de katranla yapılacak işler vardı ve Nora da pazara gittiğinden pek erken çıkmıyordu ortaya. Ceresa eskisinden daha az konuşkandı, ama ben gene onunla olmaktan hoşnuttum, çünkü keyifsiz olduğunu hissediyordum ve sundurmanın altında ne istersem yapmama izin veriyordu. Arada sırada bir şeyler söylüyordu, ben de ona böylece arkadaşlık ediyordum.

En sonunda üzüm mevsimi geldi ve bir gün öğleden sonra lokantanın üstünü örten çardaktan kova dolusu üzüm toplayıp ikindi kahvaltısı yaptık. Nora da bizimleydi; üçümüz güle söyleşe üzüm yedik. Nora dikkatli olmamız gerektiğini söylüyordu, çünkü gece üzümlerimizi çalabilirlerdi. Sonra hırsızların üzümü nereye saklayacaklarını göstermek için ceketinin fermuarını açtı. Ceketinin altında çırılçıplak olduğunu şöyle bir gördüm, beyaz ve lekeli teni gözüme çarptı, mayosu yoktu. Hemen kapadı önünü.

Biz karnımızı doyururken, masanın birinde bira içen iki asker vardı ve bunlardan biri sanki Nora ile şakalaşan ve Damiano'nun arkadaşı olan askerdi. Ama bundan nasıl emin olabilirdim ki? Askerlerin hepsi birbirine benziyordu. Nora bira götürdüğünde yanlarında oyalanmamıştı.

Ama bir saat sonra onların Nora ile konuşup gülüştüklerini gördüm. Ceresa eve girmişti. Nora'nın masaya eğildiğini, askerin o günkü gibi elini uzattığını, ama bu kez fermuarı aşağı çektiğini ve eğilmiş olan Nora'nın da buna

güldüğünü ayrımsadım. Ancak Ceresa'nın kapıya çıktığını duyunca döndüm. Beni çağırdı ve hiçbir şey söylemedi.

Bir dakika sonra ben taş oynanan toprak zeminin üstündeydim, masalar boşalmıştı; Ceresa ile Nora eve girmişlerdi. Birbirlerine bağırıyorlar mı diye dinledim, ama ses seda yoktu. Bir müşteri gelecek ya da bir sandal geri dönecek ve ben Ceresa'yı çağırmak zorunda kalacağım diye korkuyordum sadece. Ağaçların arası serindi, akşam oluyordu; üşümüştüm. Ağaçların orada alçaktan uçan kuşların sesini duyuyordum. Yoldan tek bir otomobil bile geçmiyordu. Sanki her şey ölmüştü.

Utandım mı, korktum mu bilmiyorum. Hâlâ Nora'nın o beyaz tenini düşünüyordum. Sanki her şey bağırıyor ve beni çağırıyordu. Sonra pencere açıldı ve Ceresa eğilip şöyle dedi: "Pino, haydi eve git." Ve pencereyi hemen kapattı.

Ertesi sabah geldiğimde yüreğim ağzımdaydı. Kıyıya inmeden yoldan yürüdüm; ağaçların altında iskele sakin görünüyordu. Hiç kimseler yoktu. Zaten verilecek bir siparişim olduğundan Dazio'ya gittim. Ama öğle yemeğinden sonra karar verdim: Ceresa bu işte benim bir suçum olmadığını bilmeliydi. Oraya gittiğimde pek çok sandalın iskeleye yanaştığını ya da ayrıldığını gördüm. İki sivil polis patikanın başında beni otomobillerinin yanında durdurdular. Oradan geçilemeyeceğini anlayınca çayırdan dolaştım. Sundurmanın altında herkes ileri geri yürüyordu ama Ceresa ortalıkta yoktu. Bunun üzerine Zucca'nın oğlunu buldum; o bana Ceresa'nın Nora'yı boğduğunu ve Po'ya attığını söyledi.

Ben Ceresa'yı görmek ve Sangone'ye gittiğim gün olanları anlatmak istiyordum, ama oraya vardığımızda önümüzü kestiler ve o çıktığında ancak otomobilin sesi işitildi. Sonra babam ne kadar az konuşursam, hem benim hem de hepimiz için daha iyi olacağını söyledi.

İlk Aşk

Nino ile tanışmadan önce, sokakta oynadığım ve bağrıştığım çocukların ne kadar pis olduklarını, üstlerinin başlarının ne kadar sefil olduğunu hiç fark etmemiştim. Üstelik yalınayak gezdikleri ve içlerinden bazıları canlarını acıtmadan topuklarıyla anızları bile ezebildiği için onları kıskanıyordum. Benim kentli ve solgun ayaklarım çakılların üzerine bastığım zaman bile büzüşüp sızlıyordu.

Nino, onlardan öğrendiğim pek çok şey arasında, yalnızca küfürlerle ilgileniyordu. Nino köyün çıkışındaki bir villada oturuyordu ve beni korkutan pek çok ablası vardı. Ben alçak duvarın altında durur, parmaklıklar arasından bakarak Nino'nun bahçe merdiveninden inmeye başladığını umardım; geç kalırsa, bir yılan taklidi yaparak ıslık çalar ve köpek havlayana dek adım adım içeriye süzülürdüm. Nino koşarak yanıma gelirdi, çünkü köpekten o da korkardı.

Nino'ya ayakkabılarını çıkartmasını ya da başkalarıyla oynamasını söylemek olanaksızdı. Bu konudan hiç söz etmemiş bile olsak birkaç buluşmadan sonra onunla birlikteyken öteki arkadaşlarımdan utandığımı fark ettim. İşin güzeli, sözlerinden çıkarttığım kadarıyla sanki onların hepsini tanır, oyunlarını bilir, konuşmalarını anlar gibiydi: Benimkilerden bile daha temiz bir gömlek ve pantolon giymesi dışında, bizlerden biri gibiydi; ellerini cebine sokup sapa sokaklarda ıslık çalarak dolaşıyor, gelip geçenin arkasından bakıyor, bazen de yüzünü buruşturuyordu.

On üç belki de on dört yaşındaydık, ve gerçekten de o yaz birdenbire o hırpani tiplerin bana keyif vermediğini hissettim: Eğer bizim yaşımızdaysalar aptal ve sersem tiplerdi, eğer bizler gibi zayıf ve neşeli görünmelerine karşın on sekiz yaşındaysalar da artık onlarla anlaşamıyorduk.

İlk günlerde Nino ile nelerden söz ettiğimizi anımsamıyorum. Bir kez kaç ablası olduğunu sordum. Hiç yok, diye yanıtladı beni. Nasıl, bütün o kızlar senin ablan değil mi? Hepsi annem gibi, dedi bana her zaman yaptığı gibi yüzünü bir yana eğerek. Gerçekten ablam sayılacak biri yok içlerinde.

Ona bir kez izne gelmiş bir askerle çıktığım avdan söz ediyordum; bunu evire çevire birkaç kez anlattıktan sonra günün birinde Nino bana şöyle dedi: Bum.

– Ne var, diye sordum. Ben de ava çıkıyorum, çıkamaz mıyım?

Onu da bazı arkadaşlarımın sabahları suya ve çamura bata çıka sepetlerle balık tuttukları yere götürmeyi denedim. Nino aramıza karışmıyor, sudan onun gözlerini ve onayını yakalamaya çalıştığımda aramızda değilmişçesine gülümseyerek duruyordu; bir kez demircinin oğlu, sular süzülen sepeti tutmasını söyleyerek ona doğru fırlattığında bile kenara çekildi ve sepeti almadı. Bunun üzerine ona 'ayaklı ölü' adını taktılar, ben de giysisi yeni olduğu için böyle bir ad taktıkları gerekçesini uydurmaya yeltendim. Ama Nino onlara hiddetlenmişti bir kez ve bizlere çamur atmaya başladıklarında onlara kimin haddini bildireceğini iyi bildiğini haykırdı öfkeyle.

Nino sabahlarını evinde, odadan odaya dolaşarak geçiriyordu; onu aramak için ilk kez gittiğimde boynumu onun penceresine doğru uzattım. Bahçeye doğru bakan uzun boylu, güzel bir kadın bana yaklaşmamı işaret etti. Ben görmemiş gibi yapıp oradan sıvıştım. Nino sonradan bana bu konuyu açar diye korktuysam da, hiçbir şey olmadı.

O günden sonra zamanımı ikiye böldüm. Neredeyse her sabah eski çocuklarla gizlice keçi otlağına gidiyordum ve onları kente ait öykülerimle şaşırtıyordum. Kent denen yer, bir süre sonra tramvaylarında ve asansörlerinde tuhaf olaylar olan bana ait bir çiftlik olarak anlaşılmaya başlandı. Arada sırada sözüme ara verip ben de bir keçi kovalıyor, bir dal soyuyor ya da çekirge avlıyordum. Öğleden sonra, bir zamanlar samanlıkta ya da ahırda geçirdiğim o sıcak saatlerde Nino'yu almaya gidiyordum; sanki zaman yitiriyormuşum, sıkılıyormuşum gibi geliyordu, ama gene de her gün soluğu onda alıyordum. Kiliseye doğru tırmanmak, tarlalar boyunca yürümek gibi yorucu bir gezintiden sonra geriye döndüğümüz zaman, onunla içeriye girebilmek, hasır koltuklara oturmak, ablalar tarafından sorgulanmak için can atıyordum. Ama Nino beni içeriye davet ettiği ilk gün buna cesaret edemedim.

Deniz kenarındaki serüvenden dönüşte, ailesini bizim işlerimize karıştırmamasını öğütledim. Nino dişlerinin arasından sırıttı ve evdeki kadınların benim o hırpanileri öğrenmesinde hiçbir sakınca olmadığını söyledi. Onun asıl arkadaşı bambaşka biriydi.

Bir gün öğleden sonra gübreci dükkânının arkasından geçerken Nino'nun gülüşü çalındı kulağıma. Daracık yolda daha önceden de görmüş olduğum alçak bir otomobil park etmişti. Deponun kapısı aralıktı ve içeride pek çok kişinin alçak sesle konuşulduğu işitiliyordu; derken güçlü bir kahkaha tüm sesleri bastırdı, arkasından başka boğuk kahkahalar duyuldu. Ağır kükürt ve gübre kokusu arasında Nino ortaya çıktı ve şöyle dedi: "Şimdi çıkıyor." Kapıdan çıkan yaşlı bir işçi bize göz kırptı; sonra kapıyı arkasına kadar açtı ve seslendi: "At!.."

Havada uçan büyükçe bir çuvalı kapan yaşlı adam bunu arabaya koydu. Sonra havada bir ikinci ve üçüncü çuval uçtu. Nino eşiği atladı ve içeride yok oldu. Ben, içeride kımıldayan gölgelerin kimlere ait olduğunu kestirmeye çalışarak otomobilin yanında kaldım.

Otomobil neredeyse dolmuştu ve ben çuvalları yerleştirmekte yaşlı adama yardım ediyordum ki, eşikte Nino ile birlikte kıvırcık saçlı, boynuna mendil bağlamış, kırmızı bir kemer takmış ve çizmeler giymiş bir adam belirdi. Gömleğinin kollarını kıvırmıştı ve bedeni tüm kapıyı kaplıyordu. Nino'nun boyu onun dirseğine geliyordu.

Neşeli bir sesle Nino ve benimle konuşmaya başladı: Arkadaş oldunuz ha? Bana göz kırpıp bir elimi tuttu; bense ondan kurtulmaya çalışıyordum. Kolumu güçlü bir şekilde bir-iki kere kıvırıp büktükten sonra şöyle dedi: Nino, kendini bu çocuğa dövdürme sakın, senden daha güçlü. Sonra yeniden ayağa kalktı, tüm çevreyi gözden geçirdi ve "Bitti mi?" diye sordu.

Bir sigara çıkartıp yaktı. Otomobile bindi, bize hoşça kalın, dedi ve yola koyuldu.

O akşam Nino benimle konuşurken pek coştu: Tünediğimiz duvarın üstünde yerinde duramıyordu ve o her zamanki kaygılı bakışları yok olmuştu. Sorularım karşısında heyecanlanıyordu. Şoför olan Bruno, Nino için gerçek bir dost idi. Geldikleri gün onları istasyondan karşılamıştı ve tepeyi tırmanarak villaya çıkarlarken hep onunla konuşmuştu; bir şeyler sorduklarında annesine ve ablasına da kısa yanıtlar vermişti, ama her şeyi Nino'ya açıklamıştı. Şimdi hâlâ konuşurlarken ona ablası olacak danaların nasıl olduklarını sorardı ve böyle diyerek kızların danalar kadar aptal olduklarını ima ederdi. Bruno, ablaları bir tek nedenden seviyordu: Nino becerebildikçe ablalardan kutusuyla sigara getiriyordu ona, kutuları sigaraların en gösterişli kısmıydı.

Nino o akşam her şeyden söz etti; evin, kırlardan daha güzel kokan banyosundan, aslında temiz ama marifetli adam kokusunu üzerinden atması için Bruno'yu o banyoya sokmak istemesinden dem vurdu; en büyük hayali Bruno'nun onunla beni arabayla tepelerde ve çevre köylerde gezdirmesiydi, biz de böylelikle hem eğlenir hem de araba kullanmayı öğrenebilirdik.

Aslında Bruno ona bu konuda söz de vermişti, ama bir türlü fırsat bulamıyordu. Bruno herkese eziyet ederdi ve gene de herkesin kendinden güçlü olduğunu söylemekten hoşlanırdı. Bir keresinde bana neredeyse derimi yırtacak bir çimdik atıp geriye kaçtı. Bakalım sen benden daha güçlü müsün, diye bağırdı heyecanla ve yerden bir taş kaptı.

Ayrılmadan önce villanın demir kapısı önünde suskun suskun durduğumuz akşamlardan biri olsaydı Nino'ya, "Bunu neden yapıyorsun?" diye sorardım. Ama eğer o anlardan biri olsaydı, zaten hiç konuşmamış olurduk. Nino'nun bana kötücül bir söz söylemek için neden konuşmanın keyfini kaçırdığını bir türlü anlayamıyordum. Ben onun gibi güzel bir küvette yıkanmıyordum, ama daha güçlü olmak da beni üzüyordu.

Nino elindeki taşı yere atar ve kötücül gözlerle bana yaklaşarak: Herkese onların daha güçlü olduklarını söylüyor, dedi.

Ona aynı sırıtmayla yanıt vermeye cesaret edemedim. "Sen de Bruno'dan hoşlanıyorsun, değil mi," diye sürdürdü konuşmayı Nino. "Dikkat et, o sadece danalardan hoşlanır. Kız kardeşlerimden."

– Hepsinden mi, diye bağırdım.

– Hepsinden, dedi Nino.

– İyi ama erkekler sadece birini seçerler, dedim.

– Ne kadar aptalsın, dedi Nino. Hepsiyle evlenemez ya.

– İyi ama sadece seninle konuştuğunu sen söylemiştin.

– Kızlar ona yanıt vermiyorlar da ondan. Onlar aptaldırlar.

Eve döndüğümde keyfim kaçmıştı, babamın bıyıklarından ve akşam yemeğini üzerinde yediğimiz şarap lekesi dolu muşamba örtüden utanıyordum. Kız kardeşim avaz avaz ağlıyordu. Hiç otomobile binmemişti, Nino ve Bruno ile bir otomobile binsek ne hoş olurdu diye düşünü-

yordum; ama Nino'nun kız kardeşlerinin aptallığı ve oğlanın fesatlığı da beni üzüyordu. Neyse ki bir gece o kızları rüyamda gördüğümü ona anlatmamıştım.

Ertesi sabah her zamanki çocuklarla otlağa çıkmaya niyetlenmeme karşın, evde kalıp zamanımı Nino gibi değerlendirmeye karar verdim: Kahvaltı ettim, yıkandım, evin içinde dolaştım; öğlene dek onun gibi oyalanma hevesindeydim. Ne var ki saat on olduğunda çoktan bahçeye çıkmıştım ve ne yapacağımı bilemiyordum.

Aşağıda köyün girişindeki bodur elma ağaçlarını ezbere tanıyordum. Geçen seneden kalma odun yığınlarının durduğu sundurmanın altında gezinirken, elinde bir kovayla çiftliğin ortağının karısı geçti. Kır saçlarını sarı bir eşarpla örtmüş, giysisinin kollarını sıvamıştı. O anda Nino'nun bütün sabah oynamadan zamanını nasıl geçirdiğini anlayıverdim: Bahçesinde ablaları dolaşıyordu, sürücünün bile hoşuna gidiyorsa, onlarla birlikte yaşamak çok güzel olmalıydı. Benim annem ve çiftçiler gibi didindiği hizmetçisinden başka kimsem yoktu ve babam da eve ancak akşam olunca geliyordu.

Ortağın karısı ahıra koştu. İneğin ağlarmışçasına, öfkeyle bağırdığını işittim. Kapıya yanaştım. Kadın beni fark edince telaşlandı. "Git, git," dedi ve bir şeyleri görmeyeyim diye önüme dikildi. "Senin bakmaman gerekir. Şimdi git ve Pietro'yu çağır; zamanın geldiğini söyle ona. Anladın mı?" Pietro evin arkasındaki tarlanın alt köşesini çapalıyordu. Onun peşine takıldım, adam önce eve uğrayıp şişeden bir yudum içti; sonra ahıra koştuk. İhtiyar kadın beni yine itekledi. Pietro arkasını döndü ve homurdandı: "Git, annene dananın doğmakta olduğunu söyle," dedi. Serin havada yankılanan hayvan böğürtüleri ile irkilsem de oralarda dolanmayı sürdürdüm; zavallı inek can çekişircesine inliyordu. Sonra içeriden rahatlama sesleri geldi; çiftçinin karısı bağırıp duruyordu ve sonunda su sesleri ile bir zincir şakırtısı duydum. Ben ineğin önceki günlerde gördüğüm o biçimsiz karnını düşünüyordum.

Birdenbire aklıma Nino geldi ve zamanında yetişebilmek için deli gibi koşmaya başladım. Tam villanın önüne geldiğimde ablaların biri dışarıya çıkmak üzereydi; sarışın ve beyaz tenli olup bisikletle gezerken seyretmekten pek hoşlandığım bir kızdı bu. Bir elini başıma koydu ve gülerek neyim olduğunu sordu. Nino'yu arıyordum. "Neden?" diye ısrar etti. "Bir dana doğdu," diye kekeledim kızararak. Genç kız bana bakıyordu ve elini başımdan çekerek kahkahalarla gülmeye başladı.

– Sevimli mi, diye sordu. Ben ne diyeceğimi bilemedim. O gene güldü ve geriye dönüp seslendi: Nino! Birileri yanıt verdi. Bunun üzerine eliyle beni çağırdı, şöyle bir baktı, sonra güneşe karşı şemsiyesini açarak yürüdü gitti.

Nino geldiğinde –köpek havlıyor ve zincirini zorlayarak ileriye atılıyordu– onu ahıra götürme hevesim geçmişti. Evin önündeki avlunun pisliğini anımsayıp utanmıştım yeniden. Sadece şöyle dedim: Gelmek ister misin?

O sabah kıyıya gittik, çamaşır yıkayan kadınlar gelmişti. Her ikimiz de susuyorduk.

– Sen daha önce bir dananın doğumunu gördün mü, deyiverdim ansızın. Ben bu sabah bir doğum seyrettim. Korku vericiydi.

Nino, bağırıyor muydu, diye sordu.

– Hayır, annesi bağırıyordu, dedim. İnek yani.

– Neden çağırmadın beni?

Bir önceki günkü gibi, alıngan bir yüz ifadesi takındım.

– Aptal, dedi Nino, müthiş heyecanla. Bebeklerin de nasıl doğmuş olduklarını öğrenirdik. Gerçekten nasıl olduğunu gördün mü?

– Sen hiç bebek doğumu görmedin mi, dedim ciddi bir pozla.

Nino sustu ve yere baktı. Çamaşır yıkayan kadınlar, çamaşırları taşlara vuruyorlardı. Hele aralarında şişman bir tanesi vardı ki, kollarını omzuna dek sıvamıştı ve koltuk altlarını göstere göstere hem bir arkadaşıyla gülüşüyor,

hem de çamaşırları müthiş güçlü darbelerle dövüyordu. İç eteklerini altına toplayıp çömelmişti ve vurdukça, bütün bedeni sarsılıyordu.

– Bir atın kaka yapmasını görmek gibi bir şey, dedim güvensiz bir sesle. Sadece bu daha büyük bir şey.

– Sahiden gördün mü?

– Elbette, diye yanıtladım onu.

– Sen de öyle doğdun, dedi Nino öfkeyle.

– Tabii, ben de öyle doğdum, dedim sakin sakin.

Bunun üzerine Nino, kendi yüzüne bir yumruk attı ve yere yuvarlandı. Yanında ayakta dikiliyor, utançla ona bakıyordum. Gerçeği itiraf etmek için yanına oturdum, ama o anda gülmeye başladı.

Ne var ki öfkeyle gülüyordu. Eğer otomobille bizle gelmek istiyorsan, bana nasıl olduğunu anlat.

Dikkatle Nino'ya baktım; gözleri ve dudakları kıpkırmızıydı. Alçak bir sesle kekeledi: "Kendi anneni gördün mü?"

Şaşkınlıkla baktım ona ve şöyle dedim: "Amma aptalsın."

– Peki, kimi gördüğünü söyle.

– Danayı gördüm.

– Kadınları görmedin yani?

– Hayır ve gözlerimi yere diktim.

Nino'nun sesi kulağımın dibinde patladı: "O halde nasıl yaptıklarını bilmiyorsun demek ki."

Ona dananın doğumunu bile görmediğimi itiraf ettim.

Bunun üzerine Nino, otlarda yuvarlandı ve ayağa fırladı. "Ben nasıl yaptıklarını biliyorum, dedi. Kan çıkıyor ve birisi bebeği çekip alıyor."

– Her zaman kan çıkmaz, dedim, dinle ve ona henüz bir yavru doğurmuş olan ineği gördüğümü anlattım; ortalıkta hiç kan yoktu, sadece dana biraz nemliydi.

– Kadınlarınki kanlı olur, diye ayak diredi Nino. Senin bir şey bildiğin yok. Kısık bir sesle bana kadınların na-

sıl doğum yaptığını anlattı. Onun sözünü kesmedim, ama gözlerimi de yerdeki otlardan ayıramıyordum.

– Senin kız kardeşlerin de mi, dedim sonunda.

– Onlar da.

O gün öğleden sonra, Bruno beklenmedik bir biçimde köye gelip bizi otomobile bindirdi; istasyona bir damacana götürecekti ve arabada bize de yer vardı. Bizi damacanayı tutmamız için arka koltuğa oturttu, hareket ettik. Bütün yol boyunca yüreğim ağzımdaydı; sanki, hem biz, hem de yol kenarındaki sınır taşları, ağaçlar ve insanlar uçuyor gibiydi. Güneşten gözlerimi kısıyor, Bruno'nun kırmızı mendil bağladığı kımıltısız ensesini ve direksiyona dayadığı kolunun devinimlerini seyrediyordum. Durursak, damacananın düşeceğinden korkuyordum.

Oysa her şey yolunda gitti ve yere ayak basınca sersemleyip yere düşen ben oldum. Bruno seslenerek, damacanayı depoya taşıdı; sonra bizi istasyonun lokantasına götürdü. Serin ve gölgelik bahçede çekinerek oturdum, herkesin yüzüne bakıp Bruno ile gülüşen Nino'ya öykünerek, başımı kaldırıp onu seyrettim.

Bruno içecek bir şeyler ısmarladı, Nino da bol buzlu bir meyve suyu istedi.

Ağzımızı henüz ıslatmıştık ki, Nino, yutkundu ve sinsi bir edayla şöyle dedi: "Berto, Bruno'ya bebeğin doğumunu seyrettiğini anlatsana."

Bruno bana tek gözüyle ters ters baktı. Dudaklarını büzerek, bardağını masaya bıraktı.

– Sendin ya, diye atıldım vahşice.

Bruno, terini sildi. Nino'ya döndü: "Ona önce erkek olmayı öğrenmesini söyle. Sizin yaşınızda buna gereksinmeniz var. Gerisini kadınlar düşünsün."

– Bir dana doğdu, dedi Nino.

– İki de eşek doğdu, diye onun sözünü kesti Bruno. Konuşacak başka sözünüz yok mu sizin?

Bir kez daha kuruladı terini. Canı sıkılmış gibiydi, biz de gözlerimizi masaya dikmiş susuyorduk. Nino, başını eğmiş, buzunu emiyordu.

– Nino, Clara sana sigara verdi mi?

Clara sarışın ablaydı. "Onları sakladı," dedi Nino.

Bruno kayıtsız bir sesle, "Yarın Robiniler'e gelmek ister misiniz?" diye sorarak kendi sigarasını sarmaya koyuldu. "Öğlene döneriz. Sen de gelir misin Berto?"

Nino, "Bana da bir sigara versene," dedi.

Bruno'nun sigara saran kocaman elini seyrettim, bir sigara da ben istemeye cesaret edemedim. "Nino, yarın gidiyor musun?" dedim onun yerine. Nino Bruno'ya kaçamak bir bakış fırlattıktan sonra, alçak sesle, duvarda oturacak mıyız, diye sordu. Bruno, evet diyerek ona bir sigara uzattı. Nino'nun bu solgun yüzüne bir anlam veremiyordum. Bruno ile karşılıklı bir sigara yaktığını ve ellerinin titrediğini gördüm.

– Şarap iç, dedi Bruno. Buzlu meyve suyu hastalar içindir. Nino'nun kırmızı şaraptan tiksindiğini biliyordum, ama gene de bir bardak alışını ve dudaklarına götürüşünü seyrettim. Bütün bardağı bir kerede içti.

– Neşelen, dedi Bruno. Kışın kente gidince içecek iyi şarap bulamayacaksınız. Kentte sıska sıska büyüyeceksiniz. Berto, senin sevgilin var mı?

Utana sıkıla, "Zamanım yok ki; kışın okula gidiyoruz," dedim.

– Neden, yazın var mı sanki?

– Benim hayır..

Bruno açık açık gülmeye başladı. Aferin, siz kışın Nino ile görüşüyor musunuz? Bu yıl görüşeceğiz, dedi Nino ansızın.

– Dikkatli ol, Nino eskrim dersi alıyor, seni şişlemesin, dedi Bruno göz kırparak.

Nino konuşmuyordu. Bir bardak daha şarap içti, beni de yarım kulak dinliyordu. Gözleriyle Bruno'nun neredeyse kare biçimindeki bileğine takılı olan deri bileziği izliyordu. Birdenbire bunun ne işe yaradığını sordu.

– Kendini beğenmişlerin yüzünü dağıtmaya, diye açıkladı Bruno. Şöyle elinin tersiyle yandan bir yumruk

atarsın, hem parmakların acımaz, hem de bu boks eldiveni etkisi yapar. Bir gece Spigno'da otomobilimin yanından biri geçti –istasyonda park etmiştim– ve arabamın içine tükürdü. Tükürdü ve geri çekildi. Bir tükürüğü asla hoş görmemek gerekir, çünkü tüküren kişi korkuyor demektir. Üzerine uçtuğum gibi yüzünü paraladım. İşte böyle. Anladınız mı neye yarıyor?

Nino, sigaradan sonra öksürdü, ama gözlerini Bruno'nun övünç dolu yüzünden ayıramıyordu. Kilisenin arkasında sigara içtiğimiz başka seferlerde olduğu gibi, sigaraya iyi dayanıyordu. Bu kez, şarap onu etkilemiş olmalıydı. Belki de Bruno ile iş çevirdiği için kafası karışmıştı. Bruno, onun ablalarını neden adlarıyla anıyordu?

– Annen ve ablanlar söz ettikleri o Acqui gezisini yaptıkları zaman, sana kızgın bir köpeği ağzına bu deriyi sokarak durdurduğum alanı gösteririm. Bakın, köpeğin diş izlerini görüyor musunuz?

– Ben Acqui'ye sizinle gelmeyeceğim, dedi Nino.

Bruno gülmeye başladı. "Berto, sen bardağındakini bitir. O zaman yarın görüşürüz."

Robini'ye gittik ve hızla aştığımız tüm yol boyunca, Bruno, her dönemeçten sonra bana bakarak ıslık çalıyordu. Nino, birisinden dayak yemiş gibi çenesini göğsüne yapıştırmış, Bruno'nun yanında oturuyordu. Sadece bir iki kez gözlerini tepelere, gökyüzüne çevirdi; sanki uyuyakalmıştı da arada bir uyanır gibiydi.

– Tarlalar kurudu bu yıl, dedim babama özgü o duruma boyun eğmiş ses tonumla.

Bruno bana kulak asmadı, bunun yerine mimozaların arasında tırmanan yan yola saptı. Beş dakikalık yol boyunca dalların yaprakları yüzümüzü yaladıktan sonra, tepede şimdi kurumuş olan bir nehrin üzerine yapılmış olan minik bir köprünün yanı başında durduk. Bruno arabadan atladı ve bize şöyle dedi: "Biraz bekleyin. Arabaya göz kulak olun." Motoru kapattı ve anahtarı aldı. "Sakın kurcalamayın, nasıl olsa çalıştıramazsınız. Haydi neşelen, Nino."

İkimize de birer sigara verdi ve bunları yaktı. "Eğer yoldan tırmanan olursa, kim olursa olsun, korna çalın. Anladınız mı? Eğer her şey yolunda giderse, Nino, sonra senin de biraz kullanmana izin veririm. Sana da Berto; kim geçerse geçsin, dikkatli olun, tamam mı." Sonra yamaca giden yola girdi ve mimozaların arasında gözden yitti.

Güneş alabildiğine ısıtmaya başlamıştı, biz mimozaların gölgesinde oturmuş, dik yokuşa tepeden bakan yolu gözlüyorduk. Anayoldan buraya sapan kimsenin bizim gözümüzden kaçmasına olanak yoktu. Hiç bu kadar tepeye tırmanmamıştım.

Elbette Nino daha önce buraya çıkmıştı. Direksiyona oturmuş, çevresine bakmadan sigarasını tüttürüyordu ve göstergenin işaretleriyle bile ilgilenmiyordu. Bir erkek gibi, kesik kesik, ama hiç bakmadan sigarasını içiyordu.

– Bruno çok oyalanır mı, diye sordum.

Nino beni yanıtlamadı. Arabadan indim ve çevresinde bir tur attım; farlara ve tozlu tekerleklere baktım. Duvardan aşağı eğilip kuru nehir yatağına baktım; burası, sadece sonbahar yağmurlarında suyla dolup, köpürüyordu herhalde. Toprağın hemen yüzeyinde düğümlü kökler görünüyordu, oraya inmeye heves ediyor, ama yılanlardan korkuyordum. Sigaramın izmaritini attım, sonra da tüküre tüküre söndürmeye uğraştım. Nino, yerinden kımıldamıyordu bile.

– Bırak, biraz da ben oturayım, dedim ona dönüp.

Nino, kısık ve düşmanlık dolu gözlerle baktı bana.

– Onun nereye gittiğini biliyor musun, dedi.

Bilmiyorum dercesine silktim omuzlarımı. O anda, pek de uzakta olmayan bir köpek, havlamaya başladı.

– İşte, dedi Nino, şimdi kadın da geldi. Bruno, Martino'nun karısı ya da kızıyla buluşmaya gidiyor; onlar onu bekliyorlar, köpeği bağlıyorlar, sonra da birlikte yatağa giriyorlar.

– Böyle güpegündüz mü, dedim.

Bu kez Nino, omuz silkti. "Yatağa yatıveriyorlar," diye sürdürdü konuşmayı. "Böylece işi çabucak bitiriyorlar. Ama bazen bir saat kalır, dedi ve güldü, elbette, kimseler gelmezse."

– Peki ya Martino nerede?

– Martino, istasyona gitti. Dün duydum.

– Ya geliverirse?

– Gelirse, korna çalmak için biz buradayız ya.

Söylediklerine aklım yatmamıştı. "Bunu sana Bruno mu söyledi?"

Nino bana ters ters baktı ve sigarasını fırlattı.

– Hayır, sana inanmıyorum, dedim yeniden. "Bu iş için çok uzun zaman gerekir. Bruno'nun başka işleri vardır. Hem sonra otomobil kullanacak."

– Eee, ne olmuş?

– Çok yorgun olurdu, dedim duraksayarak.

– Bruno güçlüdür, dedi Nino öfkeyle. Ama göreceksin.

– Neyi?

– Göreceksin.

Güneş altında parlayan yol bomboştu ve sıcaktan, gözlerimin önündeki yapraklar titreşiyordu. Ya da hızlı hızlı atan kalbimdi ve köyüm, evim, bu düşüncelerle, bu yalnızlıkta öylesine uzak görünüyorlardı ki bana. Bir de Nino şu düşmanca tavrı takınmasaydı. Şu anda villada olan ve bizim ne yaptığımız hakkında hiçbir düşüncesi olmayan Clara geldi aklıma. O da bir kadındı. Yüreğim sıkışarak, otomobilin kaportasının üstüne oturdum.

– Sana inanmıyorum, dedim birdenbire. Martina hep kiliseye gider.

– Bütün kadınlar kiliseye giderler. Kilisede evlendiklerini bilmiyor musun? Ve birlikte yatağa girmek için kilisede evlenirler, değil mi?

– Buna inanamıyorum, dedim. Bruno da bizim gibi bir erkek.

– Ona ne yapacağım biliyor musun?

– Ne?

Otomobile bindim ve beni gizliden gizliye süzen Nino'nun yanına oturdum. Bir yandan da tek başına ıslık çalıyordu.

– Şimdi öpüşüyorlardır, dedi kilitli dişlerinin arasından.

– Nino, deyiverdim. Ya Martino dönerse, ne yapacağız? Bunu evde anlatır...

– Dönmeyecek ki, dedi Nino. Var mı gelen giden? Arkasını dönüp patikayı, anayolu ve tüm ovayı gözden geçirdi. Kulaklarımızı diktik. Kimseler yoktu.

– Artık soyunmuşlardır, diye sürdürdü konuşmayı yüzü solgunlaşan Nino.

– Yok artık... diye kekeledim.

– O halde, hazır ol bakalım, diye bağırdı Nino ve kornaya bastı.

Önce havlayarak köpekler yanıt verdi. Bir an sonra tüm orman çınlamaya başladı gibi geldi. Nino'nun elini tutmayı denedim, ama kornanın boğazlanmakta olan bir adamı andıran boğuk sesi yankılanmayı sürdürüyordu.

Nino, beni peşinden sürüklemiş ve Bruno hoplaya zıplaya patikanın ucunda göründüğü zaman çoktan ağaç gövdelerinin arkasındaki otların üzerinde çömelmiştik. Bruno elinde kırmızı kemeri bir çevresine, bir yola baktı. Bir yandan pantolonunu bağlarken bir yandan da çevresine bakınmayı sürdürüyordu ve sonra alçak sesle seslendi: "Nino!" Nino, kolumu sıktı.

Bruno otomobile binmiş ve dudaklarını oynatarak aşağıya doğru uzanan yola bakıyordu. Saçı başı karmakarışıktı ve yüzü de tulumbanın altından çıkmış gibiydi. Sonra otomobilden inip ağaçlara doğru yürüdü. Sırtını bize döndü, bacaklarını açtı ve az sonra işediğini işittim. Nino gülmesini zor bastırdı.

Derken Bruno, bir yandan düğmesini ilikleyerek, bir yandan da havalara bakarak bizden yana geldi. Ansızın

eğildi ve dalların ortasına zıpladı. Kaçmaya yeltenen Nino'yu bir bacağından yakalayıp yere devirdi. Ben ayağa fırlamıştım, onları görebiliyordum. Bruno, hiç konuşmadan Nino'nun iki bileğini yumruğunun içine aldı ve onu bir tavşan gibi havaya kaldırdı. Sızlanarak tekmeler savurduğundan oğlanı kendinden uzakta tutuyor ve elinin kenarıyla onu pataklıyordu, her vuruşta kendi de kükremeye benzer sesler çıkartıyor ve sonra dudaklarını kilitliyordu. Bir an, bana baktı ama görmedi; ben de bunun üzerine anayola doğru kaçtım. Bir iki tokat sesi daha işitmiştim ki, Bruno kolunun altında Nino ile ortalığa çıktı ve oğlanı otomobilin içine fırlattı. Kaba bir sesle bana bağırdı: "Çabuk bin, gidiyoruz."

Bütün yol boyunca Nino, Bruno'nun yanına büzüşmüş olarak oturdu ve ağzını bile açmadı. Ben sanki ateşim varmışçasına yüzüme çarpan rüzgârın serinliğini hissediyordum. Villanın önüne geldiğimizde Bruno durdu. İnmemi seyrederken, bir an için gülüyormuş gibi geldi bana. Nino, yüzünü kaldırdı, benim kolumu itti ve kararsızca indi arabadan. Toprağa tükürdü, sonra topallayarak, bahçede gözden kayboldu.

Ertesi gün Nino'yu çağırmaya cesaret edemedim, çünkü demir parmaklığa yaklaştığımda kumral olan iki abladan birinin bacaklarını güneşe uzatmış, ötekinin kitap okuyarak bahçede oturduklarını gördüm.

Akşama doğru ne yapacağımı bilemez bir edayla oralarda dolaşırken, gene Clara bisikletle arkamda bitiverdi ve yere indi.

– Dün nereye gittiniz, diye sordu.

– Bruno Nino'ya ne yaptı? Neredeydiniz, diye sürdürdü sormayı.

– Konuşsana. Zaten biliyorum olanları. Nino bugün yatakta. Ne yaptınız Bruno'ya?

– Bruno nerede, diye sordum.

Bunun üzerine Clara beni dikkatle süzdü ve bisikletini iterek, parmaklıklı kapıya doğru yürümeye başladı.

– Bruno'nun nerede olduğundan haberim yok. Ben onun tanımam. Ama siz ona bir şey yapmışsınız ve Nino bana ne olduğunu söylemiyor. Robini'ye mi gittiniz?

– Araba devrildi, dedim.

– Ne yapıyordunuz oralarda?

– Hiç, otomobil kullanmayı öğreniyorduk.

Bahçenin ortasına kadar gelmiştik. Büyük güneş şemsiyesinin altındaki hasır koltuklar boştu. Çakıl taşları ayaklarımızın altında çıtırdıyordu.

– Oraya birisini görmeye mi gittiniz?

– Ah, hayır.

Clara ciddi bir ses tonuyla: "Nino yatıyor. Onu görmek ister misin," diye sordu.

– Hayır, yarın onu almak için uğrarım. Şimdi geç oldu, dedim olduğum yerde durarak.

Clara gülümsedi. "Dana nasıl?"

– Hangi dana?

– Hani geçen gün doğan. Senin mi o?

Bir baş hareketiyle yanıtladım onu. Clara bisikletini duvara dayadı ve merdivenleri çıktı. Hoşça kal, minik dana, diye bağırdı arkasını dönerek. Oldukça uzun boylu olduğunu ayrımsadım.

Nino, birkaç gün çıkamadı, ben birilerini görürüm umuduyla villanın önünden geçmeyi sürdürdüm. Köyde yapacak hiçbir şey yoktu –ağustosun ilk günleriydi– elmalar ve ilk erikler temmuzda toplanmışlardı ve eylül olmadan üzümler olmazdı. Nino'yu beklerken, ötekilerle arkadaşlık etmezdi, ben de ara sokaklarda dolaşıyordum. Ne var ki yalnız başına olmak birkaç dakika için; hani insanın aklına bir şey gelince, ya da bahçenin parmaklıkları arasından Clara'yı görünce iyiydi de, bütün gün sıkıyordu.

Anımsıyorum, o öğleden sonraların birinde dehşetli bir fırtına koptu, dolu yağmadıysa da hava buz gibi soğudu ve ortalık kapkara oldu. Bu durum annemi ve ahırdaki hayvanları çok korkuttuysa da, beni fazla etkilemedi çünkü akşam hava serinledi ve ertesi gün yerler su birikintileri

ve kat kat yaprakla doldu. O zaman da Clara'yı ve kardeşlerini düşündüm: Acaba yıldırımlar onları korkutmuş muydu?

Nino, yeniden ortaya çıktığında pek konuşmadı ve bir iki kez duvara otururken, canı yanmasın diye dikkat edince gülmem tuttu. O, bana kaçamak ve kızgın bakışlar fırlatıyordu; birlikte suskun suskun dolaşırken, ilk günlere geri döndük sanıyordum. Bir gün güzel kokan ve beni sersemleten sigaralarla dolu ve üzeri Arapça yazılı bir sigara paketiyle çıkageldi. Bir sabah, kıyıya gittiğimde Nino'nun ürkek adımlarla, ceketini omzuna atmış geldiğini gördüm. Kenardaki sete oturdu ve sigara içmeye koyuldu. Hepimiz hemen çevresini sardık; iki-üç kişiye sigara dağıttı ve suya tükürdü. Sonra da gönülsüzce şöyle dedi:

– Kara Evler'in şoförünü göreniniz var mı?

Nino, Değirmenciler'in, istasyonda hamallık yapan bir kardeşi olan sarışın oğluyla konuştu ve daha önce olmasa da Bruno'nun, ağustosta Meryem Ana Yortusu'nda un taşımak için köye geleceğine karar verdi.

Nino, daha sonra son derece sakin bir tavırla şöyle dedi: "Martino, derisini yüzmek için onu arıyor."

Demircinin oğlu bu sigaraların bal koktuğunu ama sert olduğunu söyledi. Biz dört çocuk eve dönmek için yola koyulduk. (Demircinin uzun, çıplak bileklerine dek uzanan pantolonları vardı ve gömleğinin altından göğsünü kaşıyıp duruyordu.) İki üç gün sonra Nino onlarla arkadaş olmuştu ve gülüşerek, birbirlerini dirsekleyerek konuşup duruyorlardı.

Günün birinde Nino bana şöyle dedi: O gün, Bruno sana hiçbir şey yapmadı mı?

– Kornayı kim çaldı ki, dedim.

Nino –o günlerde gözlerini benden kaçırır olmuştu– bir yandan yürüyerek, bana kaçamak bir bakış fırlattı.

– Berto, sen çok safsın.

Çoktandır bazı öğleden sonraları ortalıktan yok oluyordu. Başka birileri ile dolaşıyordu; hatta balık tutmaya

bile gidiyorlardı ve aldığım haberlere göre, Nino, bir gün, sigaraların yanı sıra, onlara bir kavanoz şeftali kompostosu da götürmüştü. O zaman ona şöyle dedim: "Dikkat et, onlar seni sevmiyorlar ve seninle sadece getirdiklerin için konuşuyorlar." Ama Nino, bana bunu da bildiğini söyledi.

Meryem Ana Yortusu akşamı şenlik ateşleri yandığında, Nino ortalıkta yoktu; ablaları da tepeleri aydınlatan ateşlere bakmak için bahçeye bile çıkmadılar. Bu bayramı ilk kez yalnız başıma ve tedirgin geçiriyordum. Ertesi gün, oğlanların birinden öğrendiğime göre, Nino, ötekilerle birlikte şenlik ateşi yakmak için Değirmenler Alanı'na çıkmış ve beklenmedik bir anda, demircinin oğlunu bir vuruşta ateşe itmişti. Ne var ki sonra eve kaçmıştı ve o çocuk da şimdi öldürmek için Nino'yu arıyordu.

Bu kez Nino bana bahçıvanla haber gönderdi ve Bruno'ya gidip onu çağırmam için bana yalvardı. Kara Evler uzaktı; gene de oraya gittim ve garaja Bruno'nun villadan çağrıldığı mesajını bıraktım. Tam villanın bahçesine giriyordum ki, sırtıma taş ve toprak yağmaya başladı: demircinin oğlu ve arkadaşları parmaklığa yapışmışlar, Nino'nun çıkmasını bekliyorlardı.

Birkaç saat sonra Bruno, telaş içinde geldi; boynuna bağladığı mendili ve çizmelerinden acele ettiği anlaşılıyordu. Öteki çocuklar kaçar umuduyla onu parmaklıkların orada durdurduk. Bruno bu çağrının Acqui'ye yapılacak o gezi için olduğunu sanmıştı ve bu nedenle Nino'ya bir tokat patlattı. Oğlan biraz kızgın, biraz bozuk gene ona yanaştı ve barışmak isteyip istemediğini sordu. Bruno yumuşamamıştı ve bahçenin dibine doğru bakıyordu. Sonra bir kahkaha patlattı ve "Tamam, ne istiyorsun, söyle," dedi.

O anda Nino, sırtına bir toprak topağı yedi ve kenara sıçradı. Bruno'nun yumruğunu sıktı ve ona: "Şu serserileri dövsene," dedi. Bruno onların kim olduğunu ve ne istediklerini öğrenince şöyle bir dönüp arkasına baktı ve bize

yüksek sesle şöyle dedi: "Siz kadınlardan da betersiniz, sizler de ve şu aşağıdakiler de üzülmesinler, herkese yetecek gücüm var." O anda Clara piyasaya çıkıverdi, ikisi birbirini tanıdı ve Acqui gezisinden söz etmeye başladılar. Nino, bir şey göstermek için beni çiçek tarhının oraya çağırdı, ben bahçeye girince parmaklıklara dayanmış, Bruno'yu dinleyen Clara'ya bakmak için başımı çevirdim.

Az sonra koca bir taş Bruno'nun yüzünde patladı ve Clara bir çığlık attı; biz de onların yanına koştuk: Bruno biri demircinin oğlu olmak üzere çeteden iki çocuğu tekmelemeye başlamıştı bile. Ben parmaklıkların dibinde Clara'nın yanı başında yumruklarımı sıkmış, sarsıla sarsıla titriyordum; bu tipler daha fazlasını da istiyorlarsa, ben hazırdım.

Bruno gülerek döndü ve Clara'ya yanaşarak, Nino'ya bir şamar daha attı. Hepimiz çok heyecanlıydık.

Bu yaşananlardan sonra ağustosun güzel günlerinin tadını çıkarttık. Nino, gezintilerden dönüşte beni sık sık bahçeye çağırıyordu – köpek villanın arkasında bağlı oluyordu. Bir kez büyük şemsiyenin altında oturup ekmek ve marmelat yiyerek ikindi kahvaltısı yaptık; Nino koltuğa uzanmış durumda, bana kentte de hep marmelat yediğini anlattı ve bu kış onunla eskrim dersine gitmemi sağlayacağını, bunun ne güzel bir şey olduğunu göreceğimi söyledi. Bir sonraki yıl gene temmuzda deniz kenarına gideceğini, ben de onunla gidersem, birlikte tekneyle açılabileceğimizi anlattı. Bana tek kürekle yönetilen ince kayıklardan söz etti, ama bunlara binmek için önce yüzme öğrenmem gerektiğini de ekledi.

– Senin ablaların evlenmiyorlar mı, diye sordum.

– Biri evli, dedi, o burada değil. Geçen yıl Clara da evlenecekti ama kavga ettiler.

– Ya annen?

Annesi, benim abla sandığım esmerlerden biriydi. Buna inanmak istemiyordum.

– Bizim evde kadından başka bir şey yok, diyordu Nino. Hiç olmazsa Clara gitseydi.

Nino ile böyle birlikte olmak hoştu. Artık bana kötü sözler söylemiyordu. Bruno ile yakındaki köye bir otomobil gezisi daha yapıldı, ama bu kez kavga çıkmadı. Clara bizim aracılığımızla ona sigara gönderdi, adam da bunları gülerek cebe indirdi.

Sadece demircinin oğlu bizi kaygılandırıyordu: Saçları hâlâ yanıktı ve uzaktan bize ağzını buruştura buruştura, öfkeyle bakıyordu.

Ne var ki bir kez kilisenin önündeki alanda gezinirken, sinsice karşımızda beliriverdi. Nino'dan bir sigara istedi. Nino, omuzlarını silkti. Bunun üzerine şöyle dedi: "Eğer bana bir tane verirsen, sana öyle bir şey söylerim ki, bir paket sigara armağan edersin."

– Versene, diye fısıldadım Nino'ya. Böylece barışmış olursunuz.

Ama Nino'nun yanında sigara yoktu. Öteki gülüp duruyordu. "Olsun. Benimle Orto'ya gelin, size dünyaya değecek bir şey göstereceğim."

Nino: "Sen bizi aptal yerine mi koyuyorsun?" dedi.

Bunun üzerine demircinin oğlu, sarı dişlerini Nino'nun kulağına yaklaştırdı ve üfleye üfleye bir şeyler fısıldadı. Nino'nun beti benzi attı, bir adım geriye sıçradı, bana baktı, ona baktı ve kekeleye kekeleye şöyle dedi: Söz mü?

– Ne var, diye sordum.

– Gidelim, dedi Nino.

Orto, tepenin eteğinde, villanın arkasına düşen bir çiftliğin adıydı. Villa ile ilk yar arasında büyük bir bağ uzanıyordu; neredeyse dümdüz bir alan olan bağ kamışlar ve ardıçlarla çevrelenmişti. Kamışların oraya gittik, iplerin arasından sızıp içeriye atladık. Ben, demircinin oğlunun bize bir tuzak kuruyor olması olasılığına karşın yerden sessizce düğümlü bir dal aldım.

– Bruno'yu bugün gördün mü? Hem Nino, hem de öteki oğlan anlasın diye ansızın soruvermiştim bu soruyu.

Nino'nun dudakları titriyordu ama beni yanıtlamadı. Kızıl Kulübe'ye doğru yürüyorlardı, burası bağ sırasının altında, terk edilmiş bir barakaydı ve ağaçlarla kaplanmıştı. Geçen yıl, buranın bir kale olduğunu düşünerek askercilik oynardım.

– Yavaş, diye fısıldadı Nino, yaklaştığımızda. Durun. Sen, Berto, şunu tut. Biraz daha ilerledi ve açık alanda durdu. Tahta kapı kapalıydı. Nino, köşeyi sessizce döndü ve parmaklarının ucunda yükselerek pencereden içeriye baktı. Arkadaşım sessiz sessiz gülüyordu. "Ne var?" "Gel bak."

Bizler de ilerledik ve pencerenin dibindeki basamakta duran ve kırık camdan içeriyi seyreden Nino'ya yaklaştık. Ben de içeriye bir bakış attım, ama gözlerim güneşten kamaştığından hiçbir şey göremedim. Ne var ki gölgede bir şeylerin kımıldadığı belliydi.

Sonra yerde beyaz bir şeklin uzandığını ve boynunda kırmızı mendil bağlı bir erkeğin onun üzerinden kalktığını gördüm. Bu Bruno'ydu. Ve kadın da Clara idi; çıplak karnında altın renginde bir leke göze çarpıyordu. Tozlu pencere sahneyi bir sis gibi örtüyordu.

– Bembeyaz, diye fısıldadı demircinin oğlu.

Nino, geriye sıçradı. "Gelin," dedi dişlerinin arasından yavaşça. "Haydi gelin."

Tırnaklarının sırtımı tırmaladığını hissettim. Demircinin oğlu ona arkadan bir tekme attı. "Gelmezsen, Bruno'yu çağırırım," dedi Nino öfkeyle. Bunun üzerine oğlan yapıştığı pencereden ayrıldı ve fesat bir bakış ve sırıtışla geriledi. Birbirlerini bir an süzdüler ve sonra Nino onun üzerine atıldı. Oğlan kaçmayı başardı.

Ben de elimdeki dalı sıkı sıkı tutarak umutsuzca koşmaya başladım. Neredeyse sınırdaki kamışların orada, bir bağ kütüğünün dibinde, Nino oğlanı yakaladı ve yere yatırdı. Yerde yuvarlanarak birbirlerini dişliyorlardı. Ben de

düğüm olmuş oğlanların üzerine atladım ve o yamalı pantolona, o kirli gömleğe, sarı dişlere yumruklar atmaya başladım. Onu döverken bir yandan da Clara'nın beni böyle görmesini düşünüyordum.

Demircinin oğlu ağlayıp bağırmaya başlayınca, ben ayrıldım ve Nino'yu da çektim. Düşmanımızı o çukurda bırakıp kaçtık.

Sanırım Nino da benimle aynı şeyi düşünüyordu, çünkü ne denli bitkin ve perişan olursak olalım, benden ayrılmak için bir at gibi koşuyordu. Ansızın ben de durup benden uzaklaşmasını bekledim. Böylelikle konuşmak zorunda kalmadık.

Uzaktan villanın köşesini döndüğünü gördüm ve anayola yığılmış olan çakıl yığınının üstünde tek başıma kaldım. Sadece kendi evime yaklaştığımda boynumun kan içinde olduğunu ayrımsadım ama bunun hiç önemi yoktu; avlu kapısından girdim ve kendimi samanların içine attım. Her yanım ağrıyarak kalktığımda ortalık kararmıştı; yanağımda gözyaşı gibi kuruyan kanları elimle kazırken, bütün ablaların Clara gibi olup olmadıklarını düşündüm.

Nino'nun bir kolunun kırıldığını ertesi gün öğrendim ve birlikte olduğumuzu öğrenmiş olduklarından korkarak, villadakilere görünmeye cesaret edemedim.

Uzun geceler boyunca saatlerce gözlerimi yumarak ve yastığımı sıkarak uykusuz kaldım. Gökte ayın parladığı gecelerin birinde korkmasaydım kalkacak, bir iz kalıp kalmadığını anlamak için barakaya gidecektim. Ertesi sabah oraya indim, ama bağda bir çiftçi dolaştığından içeriye girmeye yeltenmedim.

Kendi avlumuzdan ender olarak çıkıyordum, çünkü oğlanların beni taşa tutacaklarından ya da bir tuzak kuracaklarından korkuyordum, ama oğlanlar ağıma gereksinme duyduklarından balık tutmaya giderlerken beni de çağırdılar. Nino'nun tek kolu kırık olduğunda, demircinin oğlu ağzını bile açamadı. Ama Değirmenciler'in sarışın oğluyla samanlığa gizlenip birtakım konuşmalar yaptığımız

bir gün, oğlan bana Nino'nun ablasının sarışın olup olmadığını sordu. Sonradan utandım, ama o anda çenemi tutmayı bilemedim. Ne var ki konuşurken de yüreğim ağzımdaydı ve ansızın umutsuzluğa kapıldım; bu duyguyu çocukken, mutfak iskemlesine çırılçıplak oturup banyo suyumun hazırlanmasını seyrederken de yaşardım. Bunun üzerine sustum, sarışın oğlan da susmuştu.

Sonunda bir sabah söğütün altına oturmuş bir dalı yontarken bisikletle geçen Bruno beni gördü ve durup yanma çağırdı. Boynuna bu kez kara bir mendil bağlamıştı ve cepli bir gömlek giymişti.

– Nino ile kavga mı ettin, diye sordu.

Nino, bir önceki gün ona beni bulmasını ve göndermesini söylemişti. Benimle dövüşmüş müydü? Ona anlattığım kuru ağaç masalı tutmamıştı. Yüzündeki tırnak izlerinin bir çocuğa ait olduğu belliydi. Hatta sizi tanımasam, bunlar bir kıza ait sanabilirdim, diye bitirdi sözlerini.

İnanamayan gözlerle bakıyordum ona.

– Sen de git gör onu: Erkekler arasında asla savaş olmamalıdır. Git, Nino, seni istiyor. Birbirinize bebeklerin nasıl doğduğunu anlatırsınız.

– İyi ama sen gidip gördün mü onu, diye sordum duraksayarak.

– Elbette. Biz arkadaşız, değil mi? O, iyi bir çocuktur. İki haftadır bir kolu kırık ve benimle otomobil gezintisi yapmak istiyor.

– Bruno bir sigara çıkartıp yaktı. Dumanını üfledi ve bisikletini dik duruma getirdi.

– Ablaları ne diyor, diye sordum.

– Ah, onların umuru değil, dedi Bruno, başını çevirerek. "Hele anneleri hepsinden umursamaz. Oğlanla bir tek sarışın abla ilgileniyor." Bunları söyledikten sonra, ben onu sersemlemiş ama eninde sonunda mutlu bakışlarla izlerken anayolda uzaklaşıp gitti.

Deniz

Kimi zaman, tepenin doruk noktasına dek tırmanma yürekliliğini gösterebilseydim, daha sonra evden kaçmazdım, diye düşünürüm. Ermiş Giovanni Yortusu geçeli birkaç gün olmuş olmalıydı, çünkü pek çok kez o derin vadinin yollarına düşmüş ve şenlik ateşlerinin yatağını bulabilmek için fındıklığa dek tırmanmıştık. Tepenin doruk noktasında çayır kadar geniş ateş yataklarının olduğunu biliyorduk. Ama günlerden bir gün, Gosto, büyükbabasının gençliğinde evden kaçarak tepenin en son noktasına dek tırmandığını ve oradan denizi gördüğünü söyleyerek övünmeye başladı.

Vadi yolu, bizleri düzlükteki bağa götürürdü. Ağaçlarla çevrelenmiş bu bağda akşama kadar kalıp ne yapardık, bilmiyorum. Ağaçların tepelerine bakardık. Ben Gosto'ya denizde şenlik ateşlerinin yakılmadığını, çünkü denizin alçak bir düzlük olduğunu söyler; otlara uzanıp bulutları seyrederek sıkılırdım. O bağda ağustosböcekleri de olurdu, ben de geceyi burada geçirip sabah güneşin daha soğuk olan ışıklarını karşılayabilmek için onlardan biri olabilmek isterdim. Bizde güneş alçak tepelerin ardından doğardı, Gosto'nun büyükbabası gençliğinde denizi o tepelerin üstünden görmüştü işte.

Denizin o yanda olduğunu Gosto'ya söyleyen bendim. Fırtına kopan günlerde, gökyüzü oradan açılır, bizde hâlâ yağmur yağarken, güneş o yanda bir çiçek tarlası gibi açardı. Ben, denizi suyun arkasından görülen dingin bir

gökyüzü gibi hayal ederdim. O tepelere doğru uzanan ve bizim köyün sokaklarına benzemeyen anayol, vadinin dışına, sürekli alçalan ve ağaçlarıyla bahçelere benzeyen ovalara doğru uzanırdı. Vadinin ağzından çıkıp köşeyi döner dönmez, demir köprüden sonra Piana'nın sardunyalarla dolu balkonları olan evi vardır. Orada artık ne bağlar, ne ormanlar, ne de ahırlar vardır; öküzlerin çektiği arabalar oraya çıkmazlar; oralarda güneş şemsiyeli insanların bindiği hızlı faytonlar dolaşır.

Ermiş Giovanni Yortusu'nda gece boyunca, Gosto köyde dolaşmış; bense onun yanına gidememiştim, çünkü bizim evde şenlik ateşleri terastan seyredilirdi. Gosto, aşağıda, sokakta beni bekliyordu; en uzak ve en büyük ateşleri işaret ederek birbirimize sesleniyorduk. Sonra köye doğru yürüyen müzik ekibi önümüzden geçti –herkes onlara katılmıştı, hatta Candido bile vardı– bense parmaklıklara yapışmış onlara bağırıyordum; Candido durup ablalarımı selamladı ve onlarla şakalaştı. Sonra gene sıraya girdiler, o da çalgılarını çalarak yürümeye başladı. Gosto da onların peşine takılarak alana gitti. Bütün gece boyunca Candido'nun klarnetinin, gitarların, trombonların ve yüksek sesleriyle şarkı söyleyen kadınların sesi işitildi. Biz, karanlık tepelerde son şenlik ateşleri de sönünce yatmıştık. Ben öfkeden ağlıyordum, ama sona kalan sarhoşların ve köpeklerin sesi vadideki bağımı, faytonları ve yarın koşa koşa gideceğim tepelerimi anımsatınca rahatladım.

Oysa ertesi gün, fındıklığın ötesine gitmedik. Büyükannesi Gosto'ya beni örnek gösteriyordu. Gosto buna gülüyordu. Benim evimdeyse, dünyada büyükannesinden başka kimsesi olmayan, ninesinin bütün ailesini oluşturduğu Gosto'yu örnek almamı söylerlerdi. Şimdi onlara Alba'daki yatılı okulda neler yaptığımızı anlatmanın anlamı yoktu. Bana inanmıyorlardı. Durup durup Gosto'nun benden daha efendi olduğunu yineliyorlardı. Bizim evdekilerin, onun neler konuştuğundan hiç haberi yoktu.

Bu arada deniz düşüncesi onun değil, benim aklıma geldi. Gosto, bir evin önüne dikilip onun artık bir eve benzemediği âna dek, ona bakmanın ne olduğunu bilmez. Gosto başına buyruktur; ona söylenenleri yapar ama yeni düşüncelere aklı bir türlü yatmaz. Ona yolların bir sonu olmadığını, demiryolları gibi karayollarının da hiç bitmeden ülkeden ülkeye uzandığını söylüyordum, ama o hâlâ buna inanmak istemiyordu. Böyle olsaydı, diyordu, insanlar hiç durmadan yürürler ve dünyayı dolaşırlardı. Ve bizim köyün anayolu her ülkeden gelen giden insanlarla dolu olurdu. Bütün yollar denize varınca sona erer, diyordum ona ve oralarda da limanlar vardır. Limanlardan gemilere binip adalara gidilir ve orada yollar yeniden başlarlar.

Denize ulaşmak için yola koyulmanın yeteceğine inanamıyordu. Yolu bilmek gerekir, diyordu. Tamam, yol bilinir. Önce Piana'ya doğru gidersin. Orası uzak mıdır? Senin büyükbaban Kızıl Evler'den gördüyse değildir. Göreli kaç yıl oldu acaba?

Bir gün arabacının atölyesine gittik, yalınayak gezemediğimiz için bizimle alay ediyordu. Ben eşikte durdum, karanlıkta ocaklardan başka bir şey göremiyordum, ama demir dövüldüğünü işitiyordum. Pietro, benim de Gosto ile okula gidip gitmediğimi sordu. Sonra, bizim yaşımızdayken çoktan dağları aştığını ve çalışmak için uzaklara gittiğini anlattı. Biz ne yapmayı biliyorduk ki? İşte o gün bizim hiçbir şey yapmayı bilmediğimizi ayrımsadım. O anda, Pietro, demir dövmeye ara vermişti ve Gosto şöyle demişti: Bizler, ayağımızda ayakkabılarla doğduk. Doğru, öyle, demişti Pietro kızmadan, sizler ayakkabılarla doğdunuz.

Pietro'nun bu sözlerini çok düşündüm ve ertesi gün gene bu konuyu konuşmak için atölyeye uğradık. Pietro ocağın başından ayrılmamış ve bize ışığı engellememizi söylemişti.

O gün ikimize, çocukken demircilik yaptığını, ustasıyla ocaklarını ve kömürlerini peşlerinde taşıyarak avlu avlu dolaşıp iş aradıklarını anlattı. Dağları aşabilmek için urgandan yapılmış ayakkabılar giymişlerdi. Sonra öyle uzak kömür madenlerinde çalışmışlardı ki, geriye dönmek için trene binmeleri gerekmişti. Bunları anlatırken, kapıya çıktı ve alana baktı. "Peki ya deniz, Pietro, denizi görmedin mi?" diye sordu Gosto. Bunun üzerine Marsilya'ya gittiğini ve orada denizin hemen kapısının önünden başladığını anlattı. Evin gölgesinin vurduğu alanı seyretti ve şöyle dedi: "İşte, sanki şu alan gibi önümüzdeydi. Gece gündüz hareket vardı. Büyük pazardan daha hareketli olurdu." Sonra güneşe doğru tükürüp içeriye girdi.

Deniz kıyısının nasıl bir görüntüsü olduğunu sorduk ama ya bunu bilmiyordu ya da ne demek istediğimizi anlayamadı. Evet, suyun yeşil olduğunu, sürekli çırpındığını, köpükler yaptığını, ama içine hiç girmediğini ve denizden bakınca karanın nasıl göründüğünü bilmediğini söyledi. Bize yük gemilerinin kırmızıyla siyah arası bir rengi olduğunu, limanların da istasyonlar gibi koktuğunu anlattı. Bir limanın bir günde, bizim bütün tepelerden toplanıp taşınan üzümden çok kömür yükleyip boşalttığını söyledi. Ve denizciler, yabancı olanlar bile, bizler gibi giyinirler ve evlerine geri dönebilmekten başka bir şey düşünmezlerdi. "Deniz yorucudur," dedi. "Katlanabilmek için insanın yalınayak doğmuş olması gerekir."

Birinci ve ikinci bağbozumları arasında ağustos geliverdi, tarlalarda artık yapacak bir şey yoktu ve günler, hâlâ gecelerin yarısı uzunluğundaydı. Dışarıda akşamken yatağa giriyordum ve balkonumun altındaki yoldan insanların geçtiğini, gülüştüğünü duyuyordum. Yaptığım her türlü sersemlik yüzünden yatağa gönderiliyordum. Gosto gelip de beni sorarsa, ona artık geç olduğunu, bir süredir uyuduğumu söylüyorlardı.

Az ötedeki Belbo'ya da gittiğimiz oluyordu, ama orada daha çok sıkılıyordum; evde hiç olmazsa dergilerimi

okuyabiliyordum. Bir dolap dolusu dergim vardı. Bir gün öğleden sonra terasta oturmuş okurken, Gosto sokaktan bana seslendi. O bana bağırıyordu, ben ona, ama aşağıdan gelen seslere kulak vermemi söyleyince uzaklardan gelen sesler çalındı kulağıma; sanki eylül ayında bağlardaki konuşmalar buraya kadar geliyordu. Bunun üzerine öğleden sonra rüzgârın buralara taşıdığı müzik sesinin kesilmiş olduğunu ayrımsadım. Martinolar'da düğün vardı ve sabah arabayla köyden dönmüşlerdi: Candido, tromboncular, kavalcılar akşamdan beri çalıyorlardı. "Yangın var!" diye haykırdı Gosto. Ablalarım da terasa çıktılar ve ağaçların ötesine baktık. Güneş öylesine parlıyordu ki, ateş açık seçik görülmüyordu ve sanki hava ağaçların üstünde titriyor gibiydi. Birileri bağırarak kadınların ağladığını duyduğunu söyledi. Çevredeki evlerde oturanlar sokaklara döküldü. Kimi konuşuyor, kimi direklere tırmanıyor, kimi bağrışıyordu. Gosto, ter içinde kalmış bir delikanlının koşarak köye doğru gittiğini söyledi. En sonunda tepenin arkasında sanki suyun altında dalgalanırmış gibi yükselen dumanı gördük.

Terastakiler bana bağırıp yerimden kımıldamamı söylediklerinde ben çoktan sokağa, Gosto'nun yanına inmiştim bile ve artık bizi durduramazlardı. Evdekilere yanıt olarak herkesin oraya doğru gittiğini, Candido'nun da orada olduğunu, dergilerimi terasta bırakmalarını söyledim. Gosto çoktan devrile yuvarlana koşmaya başlamıştı.

Onun böylesine kıpkırmızı olduğunu, böylesine heyecanlandığını hiç görmemiştim. Dumanlar mısırların arkasında belirip yangının çıtırtısı duyulmaya başlayınca boğa taklidi yapıp böğürmeye başladı. "Şenlik ateşi! Şenlik ateşi," diye bağırdık hep bir ağızdan. Ama sonra sustum, çünkü ev sahiplerine ayıp oluyordu; o ise, haykırarak, yerdekileri tekmeleyerek avluya daldı ve tutmasalardı, evin içine bile girecekti.

Avlu pencerelerden ve kapı eşiklerinden fırlatılmış eşyalarla doluydu ve tavşanlar bunların üzerinde koşturup

duruyorlardı. Pek çok kadın hâlâ dışarıya eşya taşıyordu; bir tanesi kucağındaki kocaman şilte yüzünden kapıdan sığamıyordu. Hiç kimseler konuşmuyordu; sadece samanlıktan yükselen alevlerin sesi geliyor, bazen bir sesin buyruklar verdiği duyuluyordu.

Neyse ki, rüzgâr dumanı ve külleri bağa doğru savuruyordu. Dayanılmaz bir sıcak vardı ve kuyudan su çeken üç dört kişi, kovaları koşuşan çocuklara vermeden, suratlarını suya sokup ıslatıyorlardı. Gosto şimdi ceviz ağaçlarının altına kurulmuş masalara yanaşmıştı ve beni de bir şeyler yemem için yanına çağırıyordu. Neredeyse o avludaki herkesi tanıyordum, derken gelini de gördüm: Kırmızılar giymiş, güneşte incecik çorapları ve ayakkabıları ile bir tabureye oturmuş kalmıştı. Sanki bu olanlarla onun hiçbir ilgisi yokmuşçasına, kibirli bir edayla bahçeyi seyrediyordu. Galiba ağlıyordu ve hiç kimsenin kendisiyle konuşmasını istemiyordu. Cevizin altında, birbirlerine seslenerek konuşanlar beni gördüler, Gosto ve benim kim olduğumuzu sordular; sanki bu gün pazardı, onlar da bizim balkonun altından geçerek köye gitmekteydiler. Kimileri de oturmuş yemek yiyordu. Evin arkasından gömleksiz ve ter içinde adamlar çıkıyordu –bunların biri küfürler savuran damattı– ve bir bardak şarap içip, bir şeyler söyleyip, elleriyle sinekleri öldürmek için boyunlarına şaplaklar atıyorlardı. Akşam çökmeden ben de gidip alevlere baktım. Evin arkası göçmüş, içi oyulmuştu; ahır ve samanlık açık açık tütüyor, dayanılmaz bir sıcaklık yayıyordu. Burada elindeki yabayla kara samanları savuran Candido'yu gördüm; hiçbir şey söylemedi, bana gülmeksizin göz kırptı ve oradan çekip gitmem için işaret etti.

Avluda konuşmalar sürüp gidiyordu. Şimdi kadınlar, erkekler, patronlar, gelin, hep beraber cevizin altına oturmuşlardı; kimi bağrışıyor, kimi susuyor, kimi bir küreği tekmeliyordu. Gosto ile bahçeyi dolaştık, yataklara, dolaplara, kırılmış ve devrilmiş eşyalara baktık. Şimdi, bu çirkin yüzlerin, korkunun, bu insanların telaşının yangından da

öte bir nedeni olduğunu, suçlamaların, söylentilerin, kötü niyetlerin ortalığa egemen olduğunu anlamıştım.

– Evlenirken, ahırı seyredemezdim, diye bağırıyordu akşamki mendili hâlâ boynunda bağlı olan damat. Müzik dinlemek yerine... İyi ama müziği sizin kızınız istedi, diyordu ihtiyarın biri dişlerinin arasından. Candido'nun evin arkasından tükürdüğünü gördüm, bunun üzerine durup geri kalan saman hakkında konuşmaya başladılar.

Mutfağın demir parmaklıklarının arkasından arka duvarları çökmüş boş odalar görünüyordu. Duvarların üzerinde mobilyaların izleri kalmıştı ve kâğıt süslemeler hâlâ şuradan buradan sarkıyordu. Dışarıda, çocuklar tavşanları kovalayarak bağrışıyorlardı. Koşarak mutfağa dalan yalınayak bir kadın, yerlerin kızgın olduğunu, ayaklarını yaktığını söyleyerek kendini dışarıya attı.

Biliyordum, geç olmuştu. Gosto, gece olmadan, ahırların kapılarını açtıklarında kaçan hayvanları yeniden yakalamak gerektiğini söylemişti. Ağaçların altında bunu nasıl yapacaklarını konuşuyorlardı. Sonra kadınları dışarıda tutarak gruplara ayrılmaya başladılar: Gelin, o gece gidip Piana'da uyuyacaktı, ama Belbo çakıllığını geçmeden bir şeyler yemek istediler ve yirmi kişilik bir sofra kuruldu. Bu arada Candido ve ötekiler kırlara dağılmış hayvanları yakalamaya uğraşıyorlardı. Biz çocukların kımıldaması yasaktı: Kızgın bir boğa az kalsın bizi boynuzlayacaktı.

Serinleyen hava, Candido'nun ve arkadaşlarının bağlardan gelen seslerini bize taşıyordu.

Gosto bahçede gezinirken, ben cevizlerin altından dolaşıp Piana'ya gidecek olan kadınlara kulak verdim. Tepelere giden yol Piana'dan geçiyordu; oraya varan birinin denize ulaşması an meselesiydi; aşağıya doğru uzanan vadiyi görmek için, ceviz ağaçlarının gövdeleri arasından bakmak yeterliydi. Belbo'nun güneyini aşan, yepyeni bir ülkeye girerdi.

Ağaçların altında dolaşırken, kadınlardan biri, Pianalı Clelia beni çağırdı ve gelinle yemek yiyip yemeyeceğimi

sordu. Gosto'nun çoktan sofraya yerleşmiş ve yemeye başlamış olduğunu gördüm. Bana da et, salam ve kızarmış sebze verdiler. Az yedim ama şarap içtim ve sofrada karşımda oturan Gosto'ya kadeh kaldırdım: "Şerefe!"

Gelin, Clelia ve öteki kızlar benimle ve Gosto ile konuştular. Bana ablalarımı, düğüne neden gelmediklerini sordular. Yaşlılardan biri, biz köylülerin kibirli olduğunu söyledi. "Bizler onlar için geldik," dedi Gosto dolu ağzıyla. "Senin burada olduğunu biliyorlar mı peki?" diye sordu Clelia gülerek.

Piana'ya gitmek üzere yola koyulduğumuzda hava çoktan kararmıştı. Candido'nun çalgıcı dostlarından bir ya da ikisi bize eşlik ediyorlardı. Bizler onlarla kadınların arasında yürüyorduk; yolun yarısına geldiğimizde gece oldu. Anayola çıktığımızda gitar çalmaya başlayınca kızlar gelinin koluna girerek şarkı söylemeye koyuldular. Delikanlılar ve genç kızlar grubun arkasında kalmışlardı ve gülüşmeleri, birbirlerini çayırın ötesindeki çakılların üzerine çağırmaları çalınıyordu kulağımıza. Ben Gosto ile birlikte yürüyordum ve ona şöyle dedim: Bu gece tam zamanı. Sen öyle diyorsan, dedi ve koşmaya başladı.

Hepimiz şarkı söylüyorduk; konuşarak bize yaklaşan genç kızlar vardı; kimisi de köpekler gibi bizim grupla arkadakiler arasında gidip geliyordu. Ben şarkı söylemesine bayıldığım için Clelia'nın yanından ayrılmıyordum.

Çiftliğin önüne vardığımızda gelin yeniden ağlamaya başladı, çünkü kocası gelip onunla yatmak yerine gece de çalışmak zorundaydı. Genç yaşlı, herkes bir ağızdan sabırlı olması gerektiğini, damadın boğaları yakalamaya gittiğini, pek yakında döneceğini söylemeye başladı. Clelia ve ötekiler, onu içeriye soktular, avluya dek ona eşlik ettiler; çalgıcılar –gitar ve klarnet– serenada başladılar. Samanlıktan bir lamba getirildi.

Bunun üzerine karanlık yolda kalakaldık. Sardunyalı ev, hemen köşe başında, yüz adım ötedeydi. Gosto'ya şöyle dedim: "Bizi şimdi görürlerse, eve yollarlar." "Sen delisin," dedi o da. "Gidiyor muyuz?" Ve gittik. Bu yolculuk hakkında ne çok hayal kurmuştuk, oysa şimdi gecenin bu saatinde ansızın yola koyulmuştuk bile. Gosto, bu yolculuğa gelinin yemeği yüzünden karar vermiş olmamız nedeniyle yakınmaya başladı. Başka yangınlar ve başka gelinler buluruz, diyordu arada bir de. Ben zaten evdekilerin gözünde kaçmış sayıldığımı biliyordum.

O gece ortalık öylesine karanlıktı ki, sadece yıldızlar görünüyordu. Sanki bu yoldan hiç geçmemişiz gibi bir yürüyüş tutturmuştuk. Gosto şarabın verdiği neşeyle, yangından söz ediyor, konuşuyor, yol üstünde dans ediyordu. Bizim gibi insanlar, diyordu, hep düğünlere gitmeli. Konuşurken, bana ayak uyduramıyordu. Sık sık durup bana sesleniyordu. Bu gece Martino'nun evi yansaydı ne biçim bir şenlik ateşi olurdu ama! Ama anayola çıkıp ağaçlarla karşılaşınca o da hızlı yürümeye başladı. Aslında korkmuyor ve hiç durmadan konuşuyorduk. Gülüyorduk. Sardunyalı evin altında, Gosto şarkı söylemeye, bağırmaya, sanki burada bir tanıdığı oturuyormuş gibi davranmaya başladı. Uzaktan, geride bıraktığımız insanların şarkıları duyuluyordu. Ona susmasını söyleyince, son kez şöyle bir nara attı: "Clelia, ateş!" Neredeyse soluk alamadan karanlığa baktım, çünkü anayol asıl şimdi başlıyordu ve havada bir koku vardı. Gosto ileriye doğru koştu.

Anayol, bir dönemeçten sonra yamacı izlerken bir süre sonra bizi korkutan ağaçlar da yok oldu. Yolun bir kenarı uçurumdu ve Belbo Ovası'na bakıyordu; ancak yıldızların aydınlattığı bu gecede aşağıda karanlıktan başka bir şey görünmüyordu. Ekili yamaçlar da gündüz ışığında sapsarıyken, şimdi kuyuya benziyordu. Durup o boşluğa baktık. Aşağıda, rüzgâr sanki yıldızları körükler gibiydi. "Bu gece de çok ateş gördük," dedi Gosto. "İster misin bu da yangın olsun?" "Aptal. Orası Cassinasco. Dinleyelim baka-

lım bağrışmalar geliyor mu?" Sadece ağustosböceklerinin sesi duyuluyordu. Tekrar yola koyulduk. Ama Gosto aşağıda yangın olduğu konusunda diretiyordu. Bir de gece yangını görmek istiyorum, diye homurdandı, sonra bağırdı ve koşmaya başladı. Bunun üzerinde ben de yokuş yukarı onun peşinden koştum; ben koştukça o bağırıyordu ve sonunda yeni bir dönemece geldik. Buradan boşluğa bakınca, yeniden ova ve çok uzaklardaki tepeler görünüyordu. Bağırma, dedim ona, ya bizi duyarlarsa. Serenadın bitip bitmediğini duymak için kulak kabarttık, ama artık ağustosböcekleriyle baş başa kalmıştık. Gosto da esrikliğe son verdi ve bağırmasının korku verdiğini kabul etti. Şimdi kendini otların üzerine atmıştı ve artık durmak istiyordu. Bense ona evlere dek, en azından Robini'ye dek yürüyüp bir samanlığa girmemiz gerektiğini söyleyip duruyordum. O anda kimbilir nerede bir horoz öttü. "Bak," dedim ona. "Gün doğuyor ve biz hâlâ buradayız." Gosto da horozların bütün gece boyunca öttüğünü bilmiyordu. O andan başlayarak güneşin doğup doğmadığını anlamak için çevremize bakınarak yokuş aşağı yürümeye başladık. Güneş doğmadan, karşıdaki tepelere varmak istiyorduk. Robini'yi ve başka köyleri geçtik. Yıldızların altında karanlık tarlalar güçlükle seçiliyordu, ama kokuları geliyordu.

O gece kimbilir ne kadar sürdü; asla dönüp arkamıza bakmamamız gerekiyordu. Bir süredir ovaya doğru iniyor, bahçeler ve villalar arasından yürüyorduk. Önce tepedeyken horozların sesini duyuyorduk. Şimdi Gosto da sallanmaya başlamış ve beni yanıtlamaz olmuştu. Yolun bitiminin ağaçlarla kapandığı her sefer ona bakıyor ve yalnız olduğum duygusuna kapılıyordum. Bize sadece ayın yardım edeceğini biliyordum. Ama ay doğacak mıydı? Öyle geç olmuştu ki. Sanki ağustosböcekleri de ötmez olmuştu. Gün doğmadan rüzgâr çıkacağını biliyordum ama, ağaçlar ve yol öylesine suskundu ki.

İşin en kötüsü, karanlıkta, yanımda ayakta uyuyan Gosto ile evim aklıma düşüyordu. Ve herkesin anayolda dolaştığı ve benim yatağa gönderildiğim şenlik ateşleri gecesini anımsıyordum. Gosto'nun hakkı vardı, şu yaptığımız gibi, bizim evden kaçmamız için yangınlar ve düğünler gerekiyormuş demek ki. Karanlıkta yürürken çok düşündüm; her dönemeçte deniz kıyısına varacağımızı sandım. Sonunda durup üstü örtülü bir yerde uyumak için bir köprünün altına kıvrıldığımızda, deniz sadece geceleri vardır gibi gelmeye başladı bana. Bunu Gosto'ya söylemedim, çünkü bunun bir yararı olmazdı; ama köprünün altında uyandığımızda, güneş doğmuştu ve kemerlerin ötesinde ağaçların altında uzanan su görünüyordu. O zaman anladım ki, Belbo Irmağı denize uzanıyordu ve üzerinde uyuduğumuz kumlar bir kumsala aitti.

O köprünün altında Rocco ile karşılaştık. Benden önce uyanan Gosto, onu suda gözlerini yıkarken bulmuştu. Sonra, karanlıkta da bizim yanımızda olup olmadığını, benim uyumadan önce Gosto'ya söylediklerimi duyup duymadığını anlamaya çalıştım, ama başaramadım. Çevremize bakındığımız sürede Rocco bizlere sadece uzaktan gelip gelmediğimizi sordu; Gosto da ona evin yandığını anlattı. Sonra homurdanarak bana Rocco'nun bizi şimdiye dek ne gördüğünü ne de tanıdığını söyledi; hem bunun ne önemi vardı ki? Şimdi şuradan çıkmamız yeterliydi, ne var ki Rocco da peşimize takıldı; üstelik bizden daha hızlı tırmanıyordu.

Köprüden hemen sonra iki yanında çınarlar sıralanan bir yola girdik ve orada, başını oyun oynarmışçasına yan tutan bir atın koşarak çektiği bir faytonla karşılaştık. Çınarların iki adım arkasında bir tepe yükseliyordu ve bu beyaz üzüm renginde, alçak ve güzel bir tepeydi. Rocco'nun bizden uzaklaşması için Gosto ile bekledik; çünkü bir şey anımsatmak istiyordum. Bir süre çınar yapraklarını seyrettim, başımı ona çevirmeden atın nal seslerinin uzaklaşmasını bekledim; bu yankı, bu güneş, alçak tepe tanıdık

gibiydi; sanki bir kez daha burada bulunmuştum. Gosto iki adım ötemde kavakların arasında bekliyordu, yaşlı Rocco ise arkasına dönüp bakmadan yırtık pırtık giysileri ve elinde bastonu ile uzaklaşıyordu. "Gitti," dedi Gosto. Çınarların bitiminde Canelli'nin ilk villaları başlıyordu ve biz çevremize bakınarak mahalleye girdik. Neden bilmiyorum, ama kaldırımdan değil, yolun tam ortasından yürüyorduk. Böyle olunca herkes bizim başka bir yerlerden geldiğimizi anlıyordu. Gosto sürekli konuşuyordu, şöyle bir anda çevreyi seyretmenin daha güzel olduğunu anlayamıyordu. Ben, çıkmaz sokaklardaki balkonlara ve minik teraslara bayılmıştım, çünkü Canelli'dekiler gibi güzel çiçekler görmemiştim. Dört bir yana, gelip geçen insanlara bakıp duruyordum. Alanda Alba'dakine benzer bir çeşme bulduk, susuzluğumuzu gidermek için yanı başına koştuk; Gosto ikinci olduğundan bana tekmeler savurmaya başladı ama ben bir yandan su içiyor, bir yandan da onun gelinin şarabını bol bol içtiğini söyleyip duruyordum. Bu yüzden susadım ya, diyordu o bana ve o anda yeniden Rocco'nun sesini işittim.

Bir bankın üzerine oturup çıkınını açmıştı; ayağına sardığı çaputları değiştirmek için çözüyordu. Kendi kendine konuşuyor ve suyu boşa harcamamak gerektiğini söylüyordu. "Nasıl olsa akıyor su," dedi Gosto. "Bu alan herkesin." Bunun üzerine Rocco yanıt vermedi ve ayağına bezler bağlamayı bitirdi. Sonra kalktı, parmaklarını çeşmede yıkayıp kirli bezlerine sürerek kuruladı. Kadınların şeftali yedikten sonra yaptıklarına benziyordu el hareketleri. Sonra yeniden yerine oturdu, çıkınını açtı ve ekmek arası hamsisini çıkartıp yemeye başladı. "Evinize dönün," diye homurdanıp duruyordu. "Dönün. Gidiyoruz," dedim Gosto'ya. "Biz Cassinasco'da doyururuz karnımızı. Bizim evden kaçtığımızı nereden anladı acaba?" diye bağırdı Gosto alanın ucuna vardığımızda. Ben de köprünün altındayken çenesini tutamayıp yangından ve gelinden söz edenin kendisi olduğunu anımsattım. "Ne sanıyorsun? Onun gibi

bir berduş her şeyi anlar." "Biz eylülde yola çıkmalıydık," dedi o. "Elimizde üzüm yokken, sen bana nasıl yiyeceğimizi soruyorsun. Yeter ki Cassinasco'ya varalım, sonra düşünürüz." Oysa yeniden alana döndük, kaldırımdan inmeden Rocco'nun ne yaptığına baktık. Alana güneş vurmuştu, Rocco burada daha fazla oyalanamazdı. Ihtiyar ekmeğini bitirdi, tam kalkmaya yeltenirken Canellili oğlanlar çeşme başına üşüştüler ve ona su atmaya başladılar. O ise, su içebilmek için oğlanların sakinleşmesini bekledi. Sonra tüm alanı boydan boya geçti ve köşeyi döndü.

Biz de onun peşinden koşmaya başladık; Gosto anayolda olduğumuz gibi mutluydu, pek eğleniyordu. Ben de bu oyundan hoşlanmıştım, çünkü Rocco da köyden çıkmış ve bizim gideceğimiz yönde yürümeye başlamıştı. Tepe fazla yüksek değildi ve yolun sonunda yükselmeye başlıyordu. Rocco hiç arkasına bakmıyordu. Tam yanına geldiğimizde Gosto ona, "Merhaba babalık," dedi.

Rocco hiç şaşırmadı. Gosto ona geceleri hava serinlediğinden yolculuğun daha kolaylaştığını anlattıysa da, ihtiyar bunun hiç de akıllıca bir iş olmadığını, çünkü karanlıkta nereye bastığını görmediği için ayakkabılarının delindiğini söyledi. Az önce karşımızda olan tepenin altından geçtik: Rocco üstünde bağlar olan minik bir tepeciğe tırmanan patikaya sapınca Gosto da onu izledi. Bense durdum: "Rocco ile gel," dedi Gosto. "Sen sanki nereye gideceğimizi biliyor musun?" Sabahın keyfini kaçırmamak için onu dinledim. Ama böyle minik tepeler bizim köyde de vardı. Gosto bir yandan Rocco'nun çevresinde hoplayıp zıplıyor, bir yandan da müthiş bir yangın çıktığını ve ahırdaki tüm hayvanlarımızın yandığını anlatıyordu. Büyüklerin zararı hesaplamak için bizleri başlarından savdıklarını söyledi. "Sanki Santa Libera'ya gidiyoruz," dedim Gosto'ya. "Burası kasaba papazının bağı," dedi Rocco duraksayarak. Ve bastonunu havaya kaldırdı.

Gökyüzünden ve bağın ilk sırasında tüm heybetiyle yükselen ve beyaz incirler veren ağaçtan başka bir şey görünmüyordu. Gosto şöyle dedi: "Bu kez tamam." Dikenlerin üzerinden atladık ve incir toplamaya koyulduk. "Şimdi yeme," dedim ona, "sonra yeriz." Gosto ağaca tırmanırken arkamı döndüm ve Rocco'yu göremedim. "Dikkat et, incir ağacı haindir," dedim sessizce. Topladıklarımızı yiyebileceğimiz iyi bir yer bulabilmek için patikada biraz daha yürüdük. Tam otların üzerine oturmuştuk ki, önce bastonunu, sonra da bizi bekleyen Rocco'nun kendini gördük. "Bunlar kışın yemek için kurutulan incirler," dedi bize. Sonra da satın alırmış gibi en güzellerinden ikişer ikişer alarak bir avuç incir seçti. Gosto da onun burnuna uzatıyordu. "Ben aldıklarını bir yere saklamaya," diye mırıldandım, "hırsızlık derim." "Çalan sensin," dedi bana Rocco. O sabahın ilerleyen saatlerinde gele gele Rocco'nun evine geldik. Tepenin arkasındaki vadiye bakan taştan bir duvardı burası. Ne avlu, ne bir şey vardı. Anlaşılan sadaka niyetine vermişlerdi burayı ona. Bir-iki parça eşyası var mı diye sorduk. "Gerekli değil ki," diye yanıtladı bizi durarak. Evi görünce Gosto deliye döndü ve şöyle demeye başladı: "Baksana ne kadar güzel burası," ve ona kışın da burada oturup oturmadığını sordu. Rocco, kabaklar, mısır demetleri, kurumaya bırakılmış elmalar ve otlarla dolu odaya girmemize izin verdi. İçeride avlulara ve hasatlara özgü bir koku vardı. Rocco, pencere yanında çıkınını açtı ve incirleri soymaya başladı. Eliyle yaşlılara özgü bir hareket yaptı ve şöyle dedi: "Benimdir."

Artık Gosto'yu buradan çıkartmak güç mü güçtü. Dışarıda yakıcı bir sıcaklık vardı. Bana yemek yiyene dek sabah sayılacağını ve daha zamanımız olduğunu söylüyordu. "Görüyor musun," dedi. "Burada kalmak ne hoş. İstediğimiz zaman Canelli'ye gideriz. Belbo Irmağı'nda balık da tutarız." "Belbo'da balık tutmak için," dedim ben, "gece boyunca yürümeye değer miydi? Ben kalmıyorum." "Kalmıyor musun?" "Hayır, kalmıyorum." O da bunun üzeri-

ne: "Evden üç saatlik uzaklıktayız. Canımız isteyince döneriz," dedi. Kapının tam yanında konuşuyorduk ve Rocco bizi duymuyordu. "Yani, sen şimdi benimle gelmek istemiyor musun?" dedim sıkkın bir sesle. Gosto beni yanıtlamadı ve omuz silkti. "Ben gidiyorum," dedim. O anda Rocco ortaya çıkıverdi ve bize aşağıya gidip ot toplamamızı söyledi. Bu kez ben omuz silktim ve Gosto şöyle dedi: "Bize kahvaltı vermeyecek misiniz?" "Sıra önce tavşanların otunda," dedi Rocco. Bunun üzerine ot toplamak üzere vadiye indik. Gosto çayırların üzerinde koşuyor, taklalar atıyor, ben de hiç durmadan, "Ben bu akşam Cassinasco'dayım," diyordum. "Aslını ararsan, buna gerek yok," dedi o, "ne diye tırmanacaksın ki oraya? Denizi oradan göremezsin ki!"

Denizin oradan görünmeyeceğini ben de biliyordum; Kızıl Evler'in oradayken öğrenmiştim bunu, ama Gosto'ya söylememiştim. Torbamız dolunca Rocco'nun yanına döndük. Bize bir iki parça ekmek uzattı ve üzerlerine sarmısak sürmemize izin verdi. İhtiyar, kendi ekmeğini çorba yapmak için tuzlu suya attı. "Bugün," dedi sonra Rocco, "mısırları ayıklamak istiyorum." Gosto sözü Cassinasco Tepesi'ne getirdi ve ona yukarıdan ne göründüğünü sordu. Rocco şöyle dedi: "Bubbio'nun çan kulesi görünür." "Tepenin sonu yok mudur?" "Uh," dedi, "tepe oradan başlar." "Sonra da Nis var," dedim. "Baba, siz çok gezmiş bir insan olduğunuza göre," diye araya girdi Gosto, "denizi hiç görmediniz mi?" "Ne denizi," dedi Rocco. "Yok canım." O gün öğleden sonra oradan kaçtım; Gosto peşime takılmış onu beklemem için bağırıp duruyordu. "Rocco bize yiyecek verdi," diyordu, "hiç olmazsa mısırlarını ayıklamaya yardım edelim."

İncir ağacının altına geldik. "Dinle," dedim. "Tavşanlara ot toplamak için evden kaçmaya değmezdi. Bunu bu gece düşünmemiz gerekirdi. Geriye dönemeyiz." "İyi ama biz yangın yüzünden kaçtık," dedi o. "Aptal, bari bu gece peşimize kimseyi takma," dedim ve yürüdüm.

Canelli'yi geçtikten sonra alanda ayrıldık.

Gosto gerçekten gitti. Çınarlı yola daldı ve bir at gibi hoplaya zıplaya uzaklaştı. Ben önceki yola girdim ve bize takmış olan Canellili oğlanlardan korktuğum için koşarak köyden çıktım. Ama bu kez tepeye tırmanan yola saptım ve arkamı dönerek alana baktığımda, yalnız başıma kaldığım için sevindiğimi hissettim.

Artık Cassinasco'dan denizi görmek fazla umurumda değildi. Bana köylerin ve yokuş aşağı varılan yolların arkasında denizin var olduğunu bilmek ve çalıların arasından yürürken bunu düşünmek yetiyordu. Bütün bir öğleden sonra bunu düşündüm, çünkü tepenin yolu neredeyse dümdüzdü ve ileriye bakan biri hep az sonra varacağını sanıyor, ama asla varamıyordu. Teraslar, bahçeler, balkonlar her dönemeçte yeniden karşıma çıkıyordu ve ben başlangıçta durup hiç görmediğim yapraklara ve hiç görmediğim renkteki çiçeklere bakıyordum. Bir saattir, bir iki fayton dışında hiç kimse geçmemişti yanımdan. Çalıların orada durunca bağın kokusu duyuluyor, kamışları görünüyordu: İşte, Canelli'nin güzelliği buradaydı. Sanki çok uzaklarda, bambaşka bir ülkedeydim; sanki tepe, tepe değildi; gökyüzü bile daha aydınlıktı, hani aynı anda hem yağmurun yağdığı hem güneşin açtığı günlerdeki gibiydi, ama buralılar da tarlaları bizim gibi işliyor, üzümü bizim gibi yetiştiriyorlardı.

Akşama doğru Cassinasco'nun çamlarının altına vardım; bu saatlerde de Gosto da eve varmış olmalıydı. Yolun son kısmını yürürken artık hiçbir şey düşünmez olmuştum; bir böğürtlen çalısı manzarayı örtüyordu. Uçurumun kenarındaki yolda kadınlar, çiftçiler yürüyordu; güneş sırtıma vuruyor, gölgem çalıların üzerine vuruyordu. Cassinasco'nun evleri küçük ve kara renkliydi, ama bir kilise gibi güneşle solmuşlardı. Sonunda çalıların arasından

kurtuldum. Bir başka tepeyi ve bomboş gökyüzünü gördüm.

Güneş izin verdiği sürece bakınmayı sürdürdüm. Çevremi seyrederken, Gosto'nun evdekilere söylediklerini, akşam yemeğinde yediklerini düşünüyordum. Belki de Gosto hâlâ yoldaydı ve evdekiler bizim öldüğümüzü düşünüyorlardı. Fındıklığın oradaki bağda yaptığım gibi otların üzerine uzandım ve gökyüzünü seyrederek dinlendim. Açlık duymuyordum: Sanki bir süredir yatağımdaydım. Uyuyordum.

Gerçekten de uyudum, uyandığımda gece olmuştu. Rüyamda yangını görüyor, bağrışmalar duyuyordum, sanki beni çağırıyorlardı. Gökyüzü yıldızlarla doluydu ve Gosto'nun ağaçların altında olduğunu sanıyordum. Oysa yalnızdım, az ötemdeki bitkiler, tüm yolu aydınlatan kırmızı bir ışıkta sallanıyorlardı.

Birbirlerine seslenerek, konuşarak yoldan gecen insanlar ağaçların ötesindeki çayırda yakılmış olan şenlik ateşlerine doğru yürüyorlardı. Karanlığı dolduran inanılmaz büyüklükte bir şenlik ateşiydi bu ve insanların sustuğu anlarda ateşin çıtırtısı ve patlaması duyuluyordu. Ben de çayıra doğru koşmaya başladım; dans eden, yerlerde yuvarlanan delikanlılar, daha fazla yaklaşamadıkları için beş adım öteden ateşe odun ve çalı çırpı atan adamlar vardı. Ben bağırmaya başladım: "Gosto, Gosto!"

Şenlik iki saatten fazla sürdü. Cassinasco Tepesi'nin her yanında yeni ateşler yakılıyordu, ama bizimki en büyükleriydi. O Cassinascolu çocuklarla ateşleri sayıyorduk; şenlik ateşlerini çiftliklerin ışıklarıyla karıştırdığım için sırtımı yumrukluyorlardı.

Sonra ateşin içinden yanan bir dal kapıp koşmaya çalışıyorduk. Beni alevlerin arasında gören gençlerden biri, Sen kimsin, diye sordu, ona bizlerin ermiş Giovanni gecesinde müzik yapanları buraya getirip bütün gece çaldığımızı söyledim. Korkma, şenlik yarın, dediler bana. Bizim de müziğimiz var.

Arada sırada sokaktan korkudan çığlık atan birilerinin sesi geliyordu. Erkekler koşuyorlar, gülmeye başlıyorlardı, çünkü orada onları kızlar bekliyordu. Tam bir dal yakalayacakken, adamın biri beni kolumdan tutuverdi. "Deli misin sen," dedi, "ya düşersen ateşin içine?" Bundan sonra da dalı o kaptı ve ötekilerle karanlığa doğru koşmaya başladı, sonra da yanan dalı sokakta yere attılar. Müthiş bir bağrışma ve bir kadın sesi işitildi, sonra da gülüşmeye ve birbirlerini yumruklamaya başladılar. Keşke Gosto da burada olsaydı diye düşünüyordum. Alev öylesine yükselmişti ki, tüm vadi aydınlanıyordu. Acaba denizden de görünüyor mudur, diyordum ve ateşe çalı çırpı atan birini gördükçe vadiye doğru bakıyor, hiç olmazsa Belbo'nun parlayıp parlamadığını anlamaya çalışıyordum. Ağaçların ortasında geniş bir alan olmasını, burada dans edip tüm çevreyi seyredebilmek istiyordum.

Köyden arada sırada birilerinin müzik çaldığını duyuyorduk, ama Candido'nun müziğinin yerini tutamıyordu elbette; sanki sadece soluklarını deniyorlardı. Şenlik ateşi kor kor olmaya başlayınca, herkes içmeye gitmeye niyetlendi. Biz çocuklar orada kaldık ve kora dönüşen odunları altüst etmekle, onun ısısının tadını çıkarmakla eğlendik. Karanlıkta yüzünü pek seçemesem de benim yaşlarımda olduğunu sandığım Maurizio adında bir çocukla arkadaş oldum. Bana, bütün ailesiyle birlikte at arabasına binerek şenliği görmek için ormanlardan geldiklerini ve o sabah bu nedenle ayakkabı giydiğini anlattı.

Maurizio ayakkabıların ayaklarının derisini soyduğunu söyleyerek bizleri güldürüyordu. O gece onu yitirdim, çünkü ötekilerle birlikte çalmaya başlayan bandoyu dinlemek için köye koştum; orada da dolup taşan lokantanın kapısında kalakaldım. Çalgıcılar üç kişiydiler, ama öylesine müthiş gürültü yapıyorlardı ki, kapalı mekânda durmaya olanak yoktu. Geceyi alanda ve kapıda geçirdim, şarap-

ların masaların üstüne döküldüğünü görüyordum. İçecek bir şeyler isteyince bana da su verdiler. Maurizio ile onun arabasındaki samanların üstünde uyumayı hayal etmiştim ama o beni beklememişti.

Güneş doğduğunda ben bir süredir şenlik ateşinin yatağının çevresinde dönmekteydim; serçelerin şarkısını dinliyor, uyku tutturamıyordum. Çalılar önce pembe, sonra kırmızı oldular; derken, güneş tepelerin arkasında yükselmeye başladı. Bildiğim tek bir şey vardı: Güneş, denizi de aynı bu renklerle tutuşturmuştu. Şenlik ateşinin külleri beyazdı ve gülerek bu anda evdekilerin de ateş yakmakta olduklarını düşündüm. Ama acıkmıştım; acıkmıştım ve kemiklerim ağrıyordu.

Bütün sabah boyunca uçurumun kenarındaki yolda yürüdüm, ayaklarımı çimenlerde ıslattım, böğürtlen yedim. Evden Cassinasco'yu görür gibi, ağaçların arasından öteki tepenin doruk noktasını seçiyordum. Bu köyde de, bütün köylerde olduğu gibi halk kaba sabaydı. Lokantanın kapısına çıkan bir hizmetçi bana kulak vereceği yerde, üzerime bir kova su attı.

Maurizio'yu bulabilirsem, karnımı doyurabilirdim. Ama onu sadece alevlerin ışığında gördüğümden şimdi nasıl tanıyabilecektim ki?

Böylece, köyden çıktım, çünkü çiftçiler her yanda aynıydılar. Ama hiçbir ağacın meyvesi olgunlaşmamıştı, elmalarsa evlere fazla yakın yerlerde yetişiyorlardı. Penceredekiler beni görürlerdi. Her yandan insan sesleri geliyor, her delikten biri çıkıveriyordu.

Bunun üzerine beni bulanların açlıktan öldüğümü düşünmeleri için kendimi yolun kenarındaki hendeğin otlarının üstüne attım. Ne yapacağım, diye düşünüyor, arada bir de uyukluyordum.

Giderek kızgınlaşan güneşle ve bir gürültüyle uyandığımda sesin bir ağacın üstündeki ağustosböceğinden geldiğini anladım. Yoldan artık kimseler geçmez olmuştu ve köydekilerin sesi, rüzgârla karşıdaki tepeden geliyordu.

Bunun üzerine gelirken kamışlarını gördüğüm bağa gitmek için Cassinasco'ya inmeyi düşündüm. O kamışların arkasında bir incir ağacı olabilirdi. Sanki yanımda Gosto varmışçasına, zaten eve bu akşam dönemem diye düşündüm. Yokuş aşağı köye doğru koştum ve adımımı yola atar atmaz klarnetini kolunun altına sıkıştırmış, bana doğru yürüyen Candido ile burun buruna geldim.

– Bu da ne demek oluyor, dedi durarak. Buradayım işte. Candido'nun en iyi yanı, bana bir çocukmuşum gibi davranmamasıdır. Konuştuğum zaman beni dinler ve düşünür. "Ya Gosto'yu nerede ektin?" diye sordu. "Gosto dün döndü. Onu görmedin mi?" "Bütün gün Belbo'da sizi aradık," dedi. Gülmüyordu, yüzünde Martinolar'daki o ifade vardı. "Dün sürekli senin adını andık." Omuzlarımı silktim ve çoktan Cassinasco'ya varmış olduğumu anlattım. Bunun üzerine Candido bir yola, bir tepeye baktı. Yanımızdan bir arabayla geçen insanlar bağırarak ona bir şeyler söylediler. O da, "Iyi akşamlar," dedi. "Ne, akşam mı oldu yoksa?" diye sordum.

– Gel haydi, dedi Candido. Gidip bakalım. İlk iş olarak telefon aradık, neyse ki Candido ablama benzeyen o görevli kızla tanışıyordu. Önce biraz şakalaştılar, sonra kız telefonu bağladı. Candido benim evimi arattı ve beklerken bana bütün gece dans edenler için çalması gerektiğini anlattı. "Eve dönmek istiyorsun değil mi?" Kız bizi dinliyordu; gülerek Candido'ya ne zaman dans ettiğini sordu. Bense, "Artık bu gece dönemem," diye araya girdim. "Zaten buraya gelene kadar iki gün yürüdüm." "Demek ki yolu biliyorsun." Candido bunu söyleyince kızın önünde beni utandırmamak için sözü evirip çevirdiğini anladım.

En sonunda telefon çaldı ve ilk önce Candido konuştu. "Hepsi gelmişler," dedi bana. Bağırarak Cassinasco'da olduğumuzu söyledi, ama karşıdakiler onu anlayamıyorlardı ve sıra bana gelince her yanım titremeye başladı. Neyse ki bana kızmadılar, sadece nerede uyuduğumu sordular; hepsi bağrışıyor, telefonu birbirlerine veriyor ve he-

men eve geri dönmemi istiyorlardı. Kız durumu anlayacak diye öfkeden yüreğim sıkışmaya başladı. Ama neyse ki, o Candido ile çene çalıyordu; bunun üzerine alçak sesle: "Ya annem," dedim. "Aptal, annen seni bekliyor." Yarın Candido ile döneceğimi, onunla birlikte olduğumu söyledim. Bunun üzerine yeniden onunla konuşmak istediler, ama o anda bir başka ses araya girdi ve görüşmenin sona erdiğini bildirdi. Bunun üzerine bağırdım: "Yarın döneceğim," ve telefonu kapattım.

Köyün hemen dışındaki bir eve gidip yemek yedik; avluda başka çalgıcılar vardı ve hepsi Candido'yu tanıyor, onu bekliyorlardı. Asmalarla örtülü avlu karşıdaki tepeye bakıyordu, sürekli birileri mutfağa girip çıkıyor ve ocaktaki ateş bir şenlik ateşi gibi yanıyordu. Candido, dünden beri yemek yemediğimi söyleyince bana bir tabak ekmekle temmuz üzümü verdiler. Neler yaptığımı öğrenmek istiyorlardı, ama ağzım doluyken konuşamazdım. Tahta bir kasanın üstüne oturmuştum ve oradan kızartılmakta olan etin kokusunu, hamur açanların tahta masadaki oklava seslerini duyuyordum. Kapıdan tepe ve biraz gökyüzü görünüyordu; hiçbir şey şimdi Candido ile birlikte olduğumu, ailemle konuştuğumu düşünmekten daha güzel olamazdı ve hiç kimse aşağıda deniz olduğunu bilmiyordu. Tepe bir buluta benziyordu. Gözleri bir an yummak yetiyordu, o zaman sadece şu asma kütüğü görünüyordu işte. "Fazla yeme," dedi Candido. "Sonra kuzu gelecek." Bunun üzerine içki içerek çene çalan adamların oturduğu avluya çıktık. Ayakta içki içiyorlardı, burası bana Martinolar'ın ceviz ağaçlarını anımsatmıştı. "Hayvanları yakaladınız mı?" diye sordum Candido'ya. "İkisi Belbo'dan öteye kaçtılar," diye yanıtladı beni.

Bunun üzerine çalgıcılar onu çağırırlarken, Gosto'nun aptalın teki olduğunu, çünkü bizi ot toplamaya gönderen Belbolu bir berduşla kalmak istediğini söyleyiverdim. O bir iki şey anlatmamı bekledikten sonra şöyle dedi: "Cassinasco şenliğine gelmeye değmez. Sen burada ne

bulacağını umuyordun? Buradan hiçbir yere de gidilmez." Ama onu yanıtlamamı beklemeden, ötekilere baktı ve sözlerini şöyle bitirdi: "Anladım, anladım benim de senin gibi yaptığım olur bazen."

Şimdi, avluda toplanan insanlar onların çalmaları için bekleşiyorlardı. Candido, klarneti ile ortaya geçti; klarnetini dudaklarına yaklaştırırken takındığı ifade pek hoşuma gidiyordu, o an hiç olmadığı denli ciddileşiyordu. Klarnetin sesi tüm çalgılardan daha güzeldi ve hepsine o yol gösteriyordu. Candido çalgının minik dilini bıyıklarının altına sıkıştırıyor, olduğu yerde kımıldamadan duruyor, ama gözleriyle bütün ötekileri yönetiyordu. Müzik çaldıkları süre boyunca tek bir sözcük bile duyulmadı, müzik tüm avluyu dolduruyordu. Derken ansızın başını sallayan Candido oldu ve onun klarnetini ağzından çıkartıp havaya kaldırmasıyla hepsi çalmaya son verdiler.

O akşam bütün aileler gibi yemek yedik; ben Candido'nun yanında otururken kadınlardan biri onun oğlu olup olmadığımı sordu. Ama herkes Candido'nun genç olduğunu, sadece müzik yapmaktan hoşlandığını biliyor ve gülüşüyordu. Candido'nun bir özelliği de az içmesiydi; bana da çok içmememi, sonra konuşulanları anlayamayacağımı söylüyordu. "Aklını başında tutmalısın. Sen okula gidiyorsun," dedi bu kez de. Ama ben o gece neşelenmek istiyor ve ötekilerle birlikte içiyordum. Temiz hava almak için avluya çıktığımız zaman da içmeyi sürdürdük. İçtik ve üzüm yedik. Ben tek bir şenlik ateşinin bile yanmadığı karanlık tepeye bakıyordum, bu avluda doğmuşum, hep burada Candido'nun yanında büyümüşüm gibi geliyordu.

Uykum geldiğini de o fark etti ve bana uyumaya gitmemi söyledi. Neredeyse kavga ettik, ama herkes yatağın hazır olduğunu, zaten dansta sıkılacağımı söylüyordu. Benim derdimin dans olmadığını, sabahı beklemek istediğimi söyledim. Candido, bana hak verdi ve bir dakika sonra beni uykudan bayılmak üzere olduğumdan yatağa taşıdılar.

KENT

Ölüler Çayırı

Cinayetlerin seyredilebildiği pencere, ta dipte bazı tahta kulübelerle kapanan geniş bir otluğa bakıyordu. Pencerenin altından geçen kanal yavaş akıyordu, ama gene de taşkındı ve evlerin altındaki kara bir ızgaradan çıkan sulardan oluşuyordu. Bu kanal bir zamanlar intiharlara yarıyordu, ama artık kendini öldürenlere pek rastlanmıyor. Kurban sabah ıssız bir açıklıkta, ya ensesine vurulmuş ya boğulmuş olarak kan içinde yatıyor bulunurdu. Bu rengârenk giyimli, kimi zaman pek şık olan kızlar, insanın yüreğini burkardı. İki yüz metre ötede, bulvarda, büyük çardakları ve taş oyunu da olan bir dans salonu vardı. Bu kızlar oradan gelirlerdi. Sporcular, işçiler, esnaf da gelirdi ve bunlar genellikle bıçaklanarak öldürülmüş olurlardı.

Ay olan gecelerde, sahne minik pencereden pek güzel görünürdü. Bir çift –ya bir kadınla erkek, ya iki erkek, bazen de iki ihtiyar– köşeyi döner, kanalın kenarından yürür ve açıklanamaz bir biçimde pek temkinli adımlarla alana doğru ilerlerdi. Bu insanlar neredeyse her zaman kavga ederlerdi, susuyorlarsa bile, ya derin bir somurtkanlığa ya umutsuzluğa gömülmüş olurlar, ya da birbirlerini avutmaya uğraşırlardı. Öyle olurdu ki, ayın altında çayıra kadar geldiklerinde otların ansızın yollarını kesmesiyle başlarını kaldırıp çevrelerine bakınırlardı. Sözleri gecenin içinde pek açık seçik olarak duyulurdu. Hemen hiç ağızlarından bağrışmalar, isterik ve ilkel kükremeler çıkmazdı. Bunun yerine seslerindeki yorgunluk gölgesinden, bu sözlerin

ezelden beri söylenmiş ve yinelenmiş olduğu ve sanki buraya, olayı sonlandırmak için son kez konuşmaya geldikleri sezilirdi. Suç ânından önceki bu düşünce alışverişleri mutlaka her zaman gerçekleşirdi. Belki de geçmişte, bu ıssız alanda birbirini tanımayan insanların da birbirlerine saldırdıkları olmuştur, ama bir süredir böyle şeyler görülmüyordu. Kaldı ki, hiç kimselerin geçmediği böyle bir yerde nasıl pusuya yatılırdı ki? Hayır, hayır, oraya sanki gezintiye çıkmış gibi ikişer ikişer gidilirdi.

Kurbanın bir inlemeye benzeyen son boğuk soluğunu verdiği ve bazen de otların üzerinde can çekişip çırpındığı anlarda, zihninden sonunun böyle geleceğini her zaman için bilmiş olduğunu geçirdiğine bahse bile girilebilirdi.

İşini bitirdikten sonra öylece durup kararsızca gökyüzünü, alçak ufku seyreden katil de sahneden eksik olmazdı. O da bir olasılıkla, buraların gün ışığında nasıl bir yer olduğunu düşünür, hayallerinde bu sahneyi ay altındaki dehşetten ayrı olarak, tüm kent gibi burayı da çevreleyen dağların önündeki her hangi bir yer olarak canlandırmayı denerdi.

İşte evlerin tepesinden orkestranın sesinin ya da oyuncuların birbirine vurdurdukları taşların sesinin gelmesi tam o âna rastlardı. Katil bunun üzerine kaçardı. Kaçar ve kimbilir nerede gözden yiterdi. Büyük bir olasılıkla pek çoğu yaklaştıkça adımlarını yavaşlatarak dans salonuna geri döner, girişteki büyük aynaya anlamsız bir bakış fırlatırlardı. Bir keresinde yolun karşı kıyısına geçip kanalın sularında ellerini yıkayan bir katil bile görülmüştü. Ama bir tek oydu bunu yapan.

Kurban, sabaha dek ay ışığı altında öylece kalırdı. Pencereden gece vakti dışarıya bakan biri onun morluklarını ya da çevresindeki kan gölünü nasıl görebilirdi ki? Bu tür şeyler sabahları ortaya çıkardı; artık dakikalar dinginlikle akar, orkestra bir süredir susmuş olur ve hatta geceyi bir an için sarmış olan tutku, çıkarlar, öfke de ayın doğmasıyla yok olan buharlar gibi eriyip giderdi. Hatta hava so-

ğuk bile olmazdı. Bütün gece boyunca kemiklerinde biraz soğuk hisseden tek bir kişi vardı ve bu kişi de kaçmıştı. Kurban, huzur içinde dinleniyordu.

Bir gece iki olay birden oldu. Adamın biri yanında bir kızla geldi ve onu boğdu. Ay ışığı altında geçen yarım saatten sonra köşeden sallana sallana, kanala düştü düşecek gibi yürüyen iki yaşlı adam çıktı. Ama bilirsiniz, sarhoşlar ne istediklerini bilirler. Eski bir hoyratlık nedeniyle yakına yakına çayırda ilerlemeye başladılar. İlk kurbana varmalarına iki adım kala boğuk bir soluma sesi duyuldu ve iki kişiden ayakta kalanı bıçağını pantolonuna sürerek temizledi. Sonra da ay ışığı altında yürüyüp gitti.

Artık seyretmeye değecek bir şey kalmamış gibiydi; bu gecelik bitmişti. Daha önce bu sahneleri görmemiş biri, yan yana kımıltısız yatan bu iki karanlık lekeyi seçemezdi bile. Bu gece sular kabarıktı; su kanalda gürüldeyerek akıyor, ay tek başına egemenliğini sürdürüyordu. İşte o anda boğuk bir homurdanma (pencereciğim yüksekti; buradan duyulması mümkün müydü?) bütün geceyi doldurdu.

Ses şöyle diyordu: Hanım, evden uzakta mısın?

Ve kadının sesi yanıtlıyordu: Bir tur daha atalım, sonra kaçmalıyım.

Konuşma burada kesildi. Belli ki bu iki kişinin birbirlerine söyleyecek başka sözleri yoktu ve huzur içinde sustular. Ama az sonra kız yeniden konuşmaya başladı:

– Yarın yine geliriz, o zaman bir tek ikimiz oluruz.

– Ne demek istiyorsun sen? Ben bu yola katlanamıyor muyum sanki?

Bir vızıldanma işitildi: Aydan utanmıyor musun?

– Hanım, evden uzakta mısın?

Şimdi konuşuyorlar, konuşuyorlardı. Her birinin sesi giderek yalnızlığa bürünüyor, sanki karşısındakinin kendini dinlemediğini, ona sadece ayın kulak kabarttığını düşünüyordu. Gecenin ilerleyen saatleriydi, bulutlar çayırı, kulübeleri, her şeyi gizleyerek ayın önünden geçmeye başlamışlardı. İki ölünün böylesine boşuna çaba harcıyor ol-

duklarını düşünmek insanı üzüyordu. Ama yavaş yavaş sesler inceldiler ve ötekilerden daha büyük bir bulutun altında kesin olarak sustular.

Kampta Görülen Rüyalar

Öyle sabahlar oluyordu ki, müthiş dinlenmiş olarak uyanıyorduk, öylesine dinlenmiş oluyorduk ki, kendimizi yorgun sanıyorduk. Bedenimiz, uykudaki kadar ağır geliyordu bize. Böbreklerimizde ve baldırlarımızda canlı ama uyuşuk bir kan köpürüp duruyordu. Yüzümüze bakıldığında her birimiz çok uzaklardan geliyormuş gibi görünüyorduk. Günden, demir parmaklıkların ötesindeki gökyüzü kara bulutlarla kaplı bile olsa, umut vaat eden havadan konuşuyorduk. Ama hiç kimse gökyüzünün şu uyuşukluğunun ve yorgunluğunun bizleri kararsızlığa sürükleyerek kaçamak bir hoşnutlukla gözlerimizi kısarak oturmamıza neden olduğunu söylemeye cesaret edemiyordu.

Daha sonra kulübelerin arasında dolaşırken arkadaşına geceyi nasıl geçirdiğini anlatan biri oluyor muydu, bilmiyorum. Günün birinde bana: Sen, dün gece rüyanda ne gördün, diye sordular. Ben bir bebek gibi uyumuştum, ama rüya görmemiştim, bu nedenle ne yanıt vereceğimi bir türlü bilememiştim.

O hüzünlü barakalar arasında hepimiz çocuklar gibiydik ve bir şeyler aramak amacıyla koşma telaşına kapılmak için gündelik çıkışımızın beklentisinde sıraya girerken, kimimiz grev yapar gibi ya bir sandığa, ya bir basamağa oturuverirdik. Aslında hepimiz grev yapar gibiydik, ama bazılarımız kendilerini bu uyuşukluğa bırakmayı bir türlü beceremiyordu. Dışarıdan gelen bir çağrıya uyarak, günün içine yeniden giriş yapmak için silkinmekten ürküyorlar-

dı. Aslında o uyuşukluk bizim içimizdeydi ve kimbilir ne kadar sürmüş olan ve nereden çıkıp gelmiş olan sonsuz bir yorgunluğun sonucuydu. Hani denizde son soluğuna dek yüzmüş de kıyıya çıkar çıkmaz bitkin bacaklarını suya uzatmış biri gibi, bu uyanışta sendeleyerek düşeceğimizi sanırdık. Gece boyunca mutlaka bir şeyler yaşanmış olmalıydı. Öylesine inanarak rüya görmüştük ki, şimdi her türlü anı silinmişti ve kuşkulu bir şaşkınlıkla dolaşan kanımızın kölesi olmuştuk. Sessizliğin vızıltısı kimi zaman bir haykırışı, kulakları, hiçbir ses duyamayacak biçimde sağır eden bir uğultuyu anımsatırdı.

Güzel bir günün doğmasının bile –boşuna olduğundan– bizleri hüzünlendirdiği o umutsuzluk kampında ayakta kalmayı becerebilen ben, karanlıktan korktuğumu itiraf etmekten utanmam. Bizler kendimizden ve karanlıktan korkuyorduk. Ve üstelik bu, karanlıktan korkanlar olağandışı varlıklara inanıyorlar anlamında da alınmamalıdır. Bu insanlar, kanlarının ve düşüncelerinin karanlığın temasıyla sarsılacağını bilirler. Sabahları bir sandalın kıyıya yanaşması gibi, kimse dürtmeden yavaş yavaş uyanırdık; çevremize bakınarak uyuşuk uyuşuk yataklardan inerdik; bu barakaların hâlâ aynı barakalar olduğuna her seferinde yeniden şaşırırdık; ne var ki uykunun karanlık denizinde yıkanmış olan gözlerimiz bu gerçeği hemen algılayamazdı. İçimizden bazıları, sabahın ilk ânından başlayarak gözlerini kampın daracık yolları arasında didinen huzursuz insanlara diker; sanki gece birlikte çırpındığı, korkuları birlikte karşıladığı ve uyuşuk rüyaların terslikleriyle birlikte baş ettiği arkadaşlarını arar gibi bakınırdı. Hiç kimse konuşmazdı. İçimizdeki şaşkınlığın zayıflayıp söndüğünü hissetmek bize yeterdi.

Bunun yerine günden ve her zamanki kaygılarımızdan söz ederdik. O kampta hiçbir şeye, bitirme güvencesi olmadan başlayamayacağımız için, her seferinde gökyüzünün keyfini izler ve onun dinginliğinde kendi dinginliğimizi yakalamaya çabalardık boşu boşuna, ama her gün ye-

ni bir düş kırıklığı olurdu, çünkü şu hüzünlü barakalar bunun boşunalığını yüzümüze haykırır dururdu. Güneş ve rüzgâr, aynı hastalar gibi bizleri de çileden çıkartırdı. Sonra güzel mevsimin yaşanması sırasında en aydınlık gökyüzünün altında kederli durmayı öğrendik ve bu bizim huzurlu olmamıza çok yardım etti; zaten aramızda en çok acı çekenler en kaygısız gibi görünenlerdi.

Belki de, gün boyunca büyük bir özenle sessizliğe gömdüğümüz her şeyi geceleri yaşıyorduk. Geceleri bedenimiz şu son barakanın oradan havalanıyor, sessiz tepelerin ötesine geçiyordu; nesnelerin ancak kendi ışıklarıyla seçilebildiği, korkuların, sancıların, kaygıların, buluşmaların, karanlıkta inleyen kanın kaynamasına karıştığı tek bir şey olduğu yer arkamızda kalıyor, biz rüyalarımda barakaların ve tepelerin ötesinde geziniyorduk. Rüyalardaki olaylar daha olmadan unutuluyorlardı ve onları gün ışığına taşıma, en azından gerçekleştikleri o kanı ve o bedeni gün ışığına çıkarma güçlüğü de bundan doğuyordu. Belki de bazı geceler uyurken seyredenler bizi tanıyamamış olabilirler. Barakada varla yok arası bir ışık veren lamba giderek solgunlaşıyordu; sanki o da rüyanın esiri olmuş, titreşiyordu. Zaten onun ışığının değdiği hiçbir şey gerçek değildi. Bunlar kanın, hızla dönen tekerleğin göze kımıltısız görünmesi gibi, gecenin o anlamsız durağanlığı içersindeki gerçek isyanı, gerçek gözden yitişiydi. İçimizden kim güneş doğmadan uyanırsa kulağını kabartıp geceyi dinliyor ve sanki dünyanın dışındaymış gibi geldiğinden hevesle nöbetçilerin boğuk sesini bekliyordu.

Kesin Bir Durum

Pek durağan bir yaşantım var; hatta diyebilirim ki, sıradışı serüvenler, altüst olup her şeye yeni baştan başlamalar, fırtınalar yaşadıysam da bunlardan geriye bir şey kalmadı; gene de bütün bunların ortasında bir an durup düşünürsem, geçmişimde kendi kendimi bulamıyorum ve bu çalkantıya bir anlam veremiyorum. Sanki bütün bunlar bir başkasının başına gelmiş gibi ve sanki ben saklandığım bir delikten, bugüne dek nasıl olduğunu da bilmediğim bir biçimde yaşadığım yerden şimdi ortaya çıkıyorum. Şu dakikalarda büyük bir şaşkınlık yaşıyor ve kendimi bile tanıyamıyor olmasam, içine saklandığım deliğin kendim olduğunu söyleyeceğim. Öyle oluyor ki bazen uzun ve hatta pek hareketli günler yaşıyorum, ama ne davranışlarımda, ne de kararlarımda küçücük bir payım bile olmuyor. Ama söylemek istediğim bu değil. Ben genellikle, ne istediğimi çok iyi bilirim ve üstelik benim gibi sorumluluk yüklü bir yaşam süren, kendi yargısını kendi veren birinin düşünceleri açık seçik olmalıdır ve de böyle biri tüm olaylara kendini bütünüyle vermelidir.

Gençliğimde bir kez, günlerce bir mekânda kapalı kalmam gerekti. Düşmanlarım vardı, pek çok düşmanım, (şimdi hepsini anlatmamın sırası değil, ama kanı kaynayan biri olma özelliği taşırdım) ve işler öyle bir noktaya gelmişti ki, ben kendimi bir yere kapatmak durumunda kalmıştım. Anımsıyorum da ilk günler bir kaplan gibi odanın içinde bir ileri bir geri yürüyüp duruyor, kendi kendime

konuşuyordum; ama sona doğru yaklaştıkça duruma alışmaya başlamıştım ve artık dışarıya çıkabileceğime karar verdiğim akşam eşikte bir an durup düşünmüştüm. Sonra, anlaşılacağı üzere çıktım ve yaşamı, bıraktığım yerden yaşamayı sürdürdüm. Hatta o kararsızlık ânımda sözünü ettiğim duyguları yeniden tatmıştım: Büyük bir şaşkınlık, bir davranışın eşiğinde kendini tutan birinin, gerçekleşmekte olan ama artık gerçekleşemeyecek bir şeyin hüznünü yaşar gibiydim. Ama bu bir alışkanlığın yarıda kesilmesi gibi değildi (sokakların belirsiz genişliği karşısında odamın sessizliği ve huzuru); ne o an, ne de daha sonra o sıkıntı ânını bir daha yaşadım, hatta her zamankinden çok farklı bir havaya ansızın çıkmış gibiydim, hani o hava aslında çevrende değil de sanki senin içindeymiş gibi gelir. Bu büyük bir hava boşluğudur, bir uçurumdur, senin ta derinliklerinden fışkırıvermiş olası olaylar ve düşünceler çağlayanıdır; bu öylesine inanılmaz bir yanındır ki senin, bir an önce yok olmalıdır.

Bu anlar, emre amadeliğin mutlaklık kazandığı anlar olarak adlandırılabilirler. Ve, bir insan bu anları yaşadıktan sonra, gözle görülebilir tüm geçmiş ve hatta şimdiki an, yani bütün bir yaşam; yapılmış, istenmiş, hüzünlenilmiş ve ele geçirilmiş şeyler yüzünden önem kazanmaz; asalak gibi bir köşede dursan, gelip geçenin anlamadığı bir şeyler mırıldansan, gözlerini bu şaşkınlığa, bu uçuruma da diksen aynı şeydir. Burada içeride verilebilecek tüm sorumluluklardan daha önemli bir giz vardır. Ama her ne kadar bu her zaman kendi kendine özdeş olmuş bile olsa, asla bir tekdüzelik söz konusu değildir: Bir insanın da yüzü, gözleri, sesi hep aynıdır, ama gene de bu özelliklerinden bıkmak insanın aklına bile gelmez.

Sokaklarda uzun uzun gezinmem gereken bazı günlerde (bunlar dinlenebildiğim biricik anlardır) ya da eskiden tanıdığım yüzleri gördüğümde bilirim ki, yavaş yavaş o her zamanki düşünceye kendimi kaptırmak üzereyimdir –bu düşünce benimle birlikte yürümeye başlar– karşılaş-

malar ve beklemeler sırasında bana yoldaşlık eder –beni karara vardıracak bir söz söylemeye yeltenir– ve tam bir şeyler gördüğümü sandığımda, anlarım ki bütün bunlar çocukluğumdan kalma ve büyüyünce ben olacağımı bile bilmediğim bir ânın yansımasıdır. Bu dünyada tüm yaptıklarımla, gördüklerimle ve anladıklarımla, şimdi bana öyle geliyor ki, en çok bana ait olan şeyler o zamanlar üzerine oturduğum bir öbek taştır, gözlerimi diktiğim bir bodrum katının ızgarasıdır, asla giremediğim kapalı bir odadır. Hava kadar özgür bir dünyaya değmiş olmanın izlenimleri, benim ve bu dünyanın tek bir şey olduğunu bir an için duyumsamam ve eğer bu izlenim biraz daha sürecek olursa, kendimi kimbilir kim zannetmem işin en güzel yanıdır; bambaşka bir biçimde yaşasaydım da bu izlenimleri gene edinebilirdim, ama çocukluğumda bunun farkına bile varamazdım. Bu, bir dostumla söyleşirken, asla kabullenmek istemeyeceğim bir konudur; iyice düşününce insana en fazla doyum sağlayan dakikalar en uzakta kalmış olanlardır, hatta insan onları yaşamış olduğunu bile unutmuş olabilir; hani evden kaçmaya başladığı ama bundan da korktuğu zamanlardır o zamanlar. Aradaki fark şudur ki o zamanlar kendimle çok iyi anlaşıyordum, kim olduğumu anlamam için ânı havada kapmam ve yolda belleğini yitirmiş ya da korkmuş bir hayvancık gibi durmam gerekmezdi.

Ama sonra düşünürüm ki, bir insan neyin kendini doyuma ulaştıracağını bilir, günlerim bir başkasına ait günlermiş gibi geliyor dedimse de, çalışmak ve ödemek gerektiği zaman daha az kararlı ve bilinçli bir insan olmadığım anlaşılmamalıdır. Hatta bu tür bir rahatlama yöntemine sahip olmak, bazı biçimlerde beni yeniler: Sahip olduğum, kullandığım, yönettiğim her ne varsa, yarın ben düşünmeye başlarken, uçup gidecektir, ama bu en azından benim uçup gitmeyeceğim güvencesini vermektedir. Demek ki bu durumda ben de, eğer böyle bir şeyi her zaman bilmesi-

nin, pek de çocuk sayılamayacağı anlamına gelen o çocukla arkadaşlığın keyfini çıkaracağım demektir.

Yeniden Uyanış

O gece müthiş bir aşağılanma yaşamıştım; hani insanların ortasında müthiş bir utanç yaşasanız da insanların fark etmediği durumlardan biriydi bu. Ben ve söyleştiğim dostlarım hiçbir şey olmamışçasına gülümsemeyi sürdürdük ve gerçekte onlar için olan biten bir şey yoktu; ben dahil, hepimiz için bir şaka niteliği taşıyan bir söz söylenmişti. Ama bir an sonra ben zorlukla solur olmuş, belleğini yitirmiş, sersemlemiş, düşüncelere gömülmüş biri olarak köşeme büzülmüştüm. Neyse ki kimse bu durumun farkında değildi, çünkü herkes konuşmak ve kendi sözünü dinletmek derdindeydi. Zaten az sonra ben de söze katılmayı başardım; konuyu az önceki söze getirmeye çalıştım, bu bir zayıflık ya da kaygılarıma meydan okuma belirtisi miydi bilemem.

Herkes gittikten sonra her ne kadar uykudan bayılmak üzere de olsam, arkadaşım P.'yi evine dek geçirdim. Arkadaşım keyifli ama suskundu ve suskunluğum nedeniyle de merakla beni süzüyordu. Ben kendi kendime neden onun peşine takılmış olduğumu soruyor; kendimi iyice bezginliğe bırakmak ve dibi boylamak için dönüş yolunda yalnız kalabilmeyi özlüyordum. Aramızda söylenmemiş bir şeyler vardı ve bilincinde olmasa da arkadaşımın duruma özen gösteriyor olması umutsuzluğuma daha da sıkıntı ekliyordu. Çünkü o gece gerçekten umutsuzdum.

Tam duracağımız sırada, "Peki yarın ne yapıyorsun?" diye sordu arkadaşım.

Ona ne yanıt verdiğimi bilmiyorum; belki de aramızdaki o alışıldık sabırsız işaretlerden birini yapmışımdır. Uykum geldiği için keyifsiz olduğumu düşünmüş olmalı; kaldırımda ilerlerken ayak sesleri yankılanıyordu. Kulağımı bu sese verdim, sanki onun uzaklaşması beni terk etmekte olan yaşamımın son sesleriydi ve bu hayal bana umutsuz bir rahatlama verdi. Sonra arkamı döndüm ve bana terk edilmiş olan yolda yürümeye koyuldum.

Bir haziran gecesiydi, karanlık ürküntü veriyordu. Kaygımı tatlı tatlı ölçüyordum ve her adımda acımın içini kazıyor kazıyordum, sanki bütün bu karanlık sıkıntımın suç ortağıydı ve giderek daha dayanılmaz olan ağırlığı sırtımda hissetmek için ilerlemek yeterliydi. Ansızın bir şeyi ayırımsadım ve durdum; her şeyin başlangıç noktası olan o zararsız sözcük gelivermişti aklıma. Ortasında bir çeşmenin guruldadığı alanın kaldırımında öylece duruyordum. Kendince anlamlı olmasına karşın bu gürültü bana pek boşuna bir ses gibi geldi. Artık hiçbir şey benim varlığımın sefil gerçekliğini ortadan kaldıramazdı. Bu saatin tatlılığında sadece sessizliği, kokuyu ve dinginliği yakalayabiliyordum. Gece ilerlemişti, gururumun kırılmasını bu olayın yeniliği içerisinde unutmak için her zamankinden daha çok dolaşmıştım. Yarın sabah uyanacak ve gün doğarken o kısacık yarı uyur yarı uyanık halimde gözkapaklarımı açmadan yüreğimde yeniden bu tanıdık sıkıntıyı bulacak olma düşüncesi bile beni avutmuyordu. Öylesine yorgun ve acılıydım ki, ancak bir zorlama, bir kırılma ile kendime gelebilecektim.

Bunun üzerine günü, yollarda beklemeye, güneşi kendi kendime doğurtmaya karar verdim; zaten bütün kent ıssızdı ve uzaktan gelen birkaç at arabasının gıcırtısı kente değil, köylere ait bir sesti. Gökyüzünün ılıklığı geceden kurtulduğumuzu müjdelemeye başlamıştı bile. Çevreme bakarak yeniden yürümeye başladım, bezgin düşünceleri-

mi gökyüzünün karanlık saydamlığında birbirlerini kovalayan yaprakların hışırtısına yönelttim. Böylece benimle gece arasında belli belirsiz bir içtenlik doğdu, belli belirsiz diyorum, çünkü ruhuma ağırlık yapan başka şeyler vardı ve evler, ıssız sokak lambaları, gök kubbe, çevremde sessizce bir rüzgâr köpüğü gibi uçuşuyordu. Sessizlikte büyük kederim neredeyse bedenimin içerisinde uykuya dalmıştı. Yürümeyi sürdürüyordum; daracık sokaklardan, alanlardan, bulvarlardan geçiyordum; bu bitmek tükenmek bilmeyen yolun sonuna gelmeye niyetliydim; yol ancak sabaha biterdi. Bir amaç bulduğumdan artık zamandan korkmuyordum ve yalnızlığım bilincimin geçmişte kalan yanlarını silip süpürmüştü. Sabah beni her zamanki gibi bir ihanetle yakalamayacaktı; yaşamakta olduğum bu alışılmadık saat her türlü hüznü emmişti ve ben, bana ait olan ama şimdiye dek hiç görmediğim bir şeye doğru yürüyordum. Kentin varoşlarında bir evin arkasındayken ona veda ettim.

Ortaya çıktığında ve sokakları yaladığında ben adımlarımı yavaşlatmaya başlamıştım. Şimdi artık durabilir ve yorgunluğumun tadını çıkartabilirdim; ona seslenen taze seslere kulak verebilirdim. Ama durarak, onu yaşamayı ve ona doğru yürümeyi bir yana bırakınca bu da ötekiler gibi bir sabah olacaktı, bütün gece korktuğum da buydu zaten. Bu nedenle, hüznümün tortusunu yorulmak bilmeyen uyanık kalma isteğimle bastırarak ilerlemeyi sürdürdüm. Son evleri geçtim, bir köprüye vardım; köprünün ötesinde kırlar ve köyler başlıyordu. Düzlüğün ilerisinde minik ve esmer bir lokanta gördüm ve oraya ulaşmak için yola koyuldum.

Zaman

Gençliğimden bu yana, hiç uyumayanların hiç yaşlanmayacaklarına ilişkin kuşkular aklımı kurcalardı. Belki de zaman sadece anılarla su yüzüne çıkabiliyordu, kendi kendimle karşılaştığımda bile şaşırıp duraksıyordum, sabahları uyanır gibi uyandığımda biliyordum ki, bir başka gün, bir başka yaşam, bir başka karşılaşma daha uçup gitmişti. Başkalarının varlığı yaşamaktan ve zamandan kaçmak için bir fırsattı ve bu fırsatı öylesine büyük bir açlıkla arıyordum ki, gecenin ilerleyen saatlerinde bile huzur bulamıyordum. Geceleri, karanlıkta, bu duygunun varlığı beni sarmalıyor, ve sanki bir dinleyicim varmışçasına konuşmaya zorluyordu beni ve kendi kendimle iyi anlaşıyordum, çünkü gündüzler ve yarıda kesilmiş sözcükler başkalarıyla sürdürdüğüm söyleşilerin ertesi gün de süreceği güvencesini ve dinginliğini veriyordu bana; ben de bu arada yalnızlığımı besliyordum. Gerçekten de o yıllarda zaman, sadece uyursam ya da geçmişi düşünürsem su yüzüne çıkıyordu. Bu ikisi zaten tek bir şey ediyordu, çünkü bu düşüncelerden sıyrılmamla –uyanmamla– birlikte yüz yüze geldiğim ışık ve de şimdiki an bende aynı ürpertiyi yaratıyordu. Dünyaya yeniden dönmek benim için her sefer bir yenilik oluyordu.

Az uyuyan kişiler olan yaşlıların, uyanık geçirdikleri saatleri, hele hele o seher zamanı saatlerini, geçmişe yolculuk yaparak geçirdiklerine bir türlü inanamıyordum. Uyanık olmak, düşünmek, yaşamak, ışığı beklemek ve huzursuzlanmak anlamına gelir. Yaşlı ve zamanın akışına alışık

insanlar olabilirler, ama onların katılaşmış duyularının ve kalınlaşmış kanlarının yaşamın darbesine ve çalkantısına daha fazla gereksinme duyuyor olmalıdır. Bu yaşam yüzlerden ve nesnelerden oluşmuştu; gürültüler, sesler onun bir parçasıydı; yaşam bitip tükenmek bilmeyen bir karşılaşma, geçmek bilmeyen bir devinimdi. Buna susanmış bile olsa, uysallığa geçiş ve kendini anılara terk etmek nasıl bir şeydi anlayamıyordum. Bu, zamanı ve ölümü hissetmek anlamına geliyor olmalıydı.

Bana gelince, en uzak anılar bile beni yeni buluşlar gibi yakalıyorlardı. Öylesine canlı anılardı ki bunlar beni yeniden şimdiki âna taşıyorlardı. En ilginç olay –ki sık sık yaşıyordum bunu– bir davranışı, bir rengi, bir sesi daha önce de –kimbilir ne zaman– gördüğümü, işittiğimi, ama bunun çevremdeki nesnelerden değil benim kendi bilincimden kaynaklandığını ayırt ediyordum. Bu kuşku, yeryüzüne kök saldığımı duyumsatan bu kesinlik karşısında dingin bir heyecan duyuyordum, ama bu duygular doğası gereği gözlerim ve bedenim karşısında sınırlı bile olsa, şu kaçamaklığı içerisinde bile beni insani bir karşılaşma gibi sarsabilirlerdi. Her zaman beklenmedik olan bu uyanışlarda gerçekten de bir başkasının, bir arkadaşın ya da henüz belli olmasa da yakında arkadaşım olacak birinin varlığı hissediliyordu ve suskun bir biçimde yanımızda yürüyor ve bize bakıyordu. Söylenmedik sözler bir küvetin içindeki suyun dibinde görünen bir nesne gibi ânın dibinde gözden yok oluyorlardı ve o uzak, yakalanamaz görüntüye değebilmek için eli uzatmak cesaretini göstermek yeterliydi. Bu, özellikle havanın bize kadim belirliliklerini getiren o beklenmedik ve serin ürpertileriyle dolu olduğu mevsim değişimlerinde yaşanıyordu. Bu geçmiş, bu ürpertiler bana ömrümü uzatıyormuş gibi geliyordu; sanki ânın kısalığı ve uçuculuğu altında zaten bana ait olan, benim anımsamam

gereken bir hazine yüklenmiş gibi bir duyguya kapılıyordum.

Bu nedenle bazı nisan ya da ekim gecelerinde uzun uzun konuşup dinledikten sonra eve yaşıtım bir dostla dönerken vedalaşmayı geciktirmenin keyfi hiçbir şeyde yoktu bence. Susuyorduk ya da değişik şeylerden konuşuyorduk; cılız ışıklar, yankılar, uzaktan gelen sesler havanın içinde kayıp gidiyordu. Çatıların sivri köşeleri, hatta bazen bir ağacın dalları arasında yıldızlar göz kırpıyordu. Tuhaf bir oyunun parçasıymışçasına ay doğuyordu: Evler ya da nehrin ötesindeki tepelerin üstünde gölgeler düşürüyor, ışığı ağaçların dallarına çarpıp kırılıyor, gökyüzünden taşıyordu. Arkadaşım susuyor, duruyordu; ben buna benzer başka gecelere ait kokuların, duyularımın, tenimin üzerinden akıp geçtiğini duyumsuyordum.

Akşamlardan bir akşam ay, tepenin doruk noktasında doğuyordu. Uzaklardaki minik ağaçlar kapkara; ay, dolgun ve kocamandı. Durduk. Ben, "Her yıl, eylülde ay aynıdır, ama bunu hiç anımsayamam. Ayın renginin sarı olduğunu sen anımsıyor muydun," dedim.

Arkadaşım, aya bakıyor ve düşünüyordu. Bana gerçekten ayı hiç böyle görmemişim gibi geliyordu, ama gene de ağzımda, ayla birlikte kadim, çocuksu bir şeylere veda etmenin tadını duyduğum için şöyle dedim: "Bu tam bağbozumu ayı. Çocukken üzüm salkımlarını ayın yaptığını ve olgunlaştırdığını düşünürdüm."

– Bilmiyorum, dedi arkadaşım. Benim için hep aynıdır.

Ürperti beni terk etmişti ve ay, o bağbozumu lezzeti ile biz ikimize, tanıdığım ve yeniden bulduğum bu iki yaratığa bakıyordu. Ve bu yaratığın, bu kişinin, genç olduğum için geçmişini önemsemiyordum, ona doğru yürüyebilir, onunla her zaman var olmuş olan ve asla yaşlanmayan o tatlı yaz kokuları arasında konuşabilir ve tepeye,

ağaçların oraya dek tırmanabilirdim. Arkadaşım susuyordu ve ben şimdiden yarın, güneşin altında, gecenin de canlı olduğunu kesinkes bilmenin hazzını taşıyacağımı düşünüyordum.

Böylece o günler de kendi yenilikleriyle, ama tekdüze, serin günler olarak geçip gidiyorlardı. Onların bu gösterişli yiğitliklerini günün birinde durağan bir anı olarak göreceğimi henüz bilemiyordum.

Tatil Havuzu

Deniz yeşili havuzumuz, güneşin altında pek güzeldir; çevresindeki çalılar evleri ve yolları, daha uzaktaki alçak tepeleri gizler ve içimizden birinin arada sırada kalkması, çevresine hoşgörülü bir bakış atması, bir adım yürümesi, sonra içini çekerek gözlerimi yumması ve yeniden suskunca yerine uzanması da pek güzeldir. Hele bunu yapan bir kadınsa hepimiz döner ona bakarız; sonra hiç kimsenin girmediği giriş kapısına çevirir bakışlarımızı. Biliriz ki güneş ve yeşil su sabahımızı doldurmak için yeterlidir –arada sırada içimizden biri kalkar ve suya atlar– ama her birimiz, havuzun ıssız olması durumunda bunca ışığın ve bunca serinliğin tadını tek başına çıkarsak nasıl olur diye merak eder dururuz.

Gerçekte hepimiz bekleme halindeyizdir. Şakayla karışık ya da miskince bunu birbirimize söyleriz, başımızı şöyle bir yana çevirir, terli dudaklarımızı zar zor oynatarak konuşuruz. Yanımızdaki iki kız arkadaşımız, güneşe ya da değişken keyiflerine göre ya oturuyor ya da uzanıyor olurlar. Birbirimizle arkadaşlık etmek, bizleri o beklemeden, ya da susma eğiliminin içimizde yarattığı usanmak bilmez boşluktan uzaklaştırmaya yarar.

Havuz çok büyüktür, ama bedenleri aşıp geçerek ya da inceleyerek bir baştan bir başa dolaşmak aklımıza bile gelmez. İnsan havuzdayken hiç de meraklı olmaz. Dost yüzler ve bedenlerle çevrili olunca, beklenmedik yalnızlıklarla şaşırmayı yeğler olur. Çığlık çığlığa bağıran ve gülen

insanlar da vardır: onlar için bekleyişin sona erdiği söylenebilir. Çevreye bakılır, köpükler, çıplak bedenler, sıçrayan sular görülür; onlar çocukturlar, oyun oynarlar. Henüz bu durum söz konusu değildir; en azından bizim için değildir.

Gökyüzünün çıplaklığı bizim çıplaklığımız için bir çağrıdır. Bu alışılmadık çıplaklıkta düşünceleri gizlemek güçtür. Kendimizi şöyle bir sarsarız, suyun dibindeki çakıl taşları gibi şöyle bir görünür oluruz. Yalnızlığımız bir boşluk, düşüncelerin devinimsizliğidir. Bize ait bir şeylerin yüreğimizde kalması ancak böyle olası olur. Kimi zaman bunu unuturuz ve beklenmedik şeyleri yüksek sesle söyleyiveririz, ne var ki ağızdan çıktıkları anda bu sözlerin yüzeyselliği ve başkalarınca da bilindiği anlaşılır.

Aramızdan kim suya atlamak için gruptan ayrılırsa, özür diler gibi bir hava takınır ve ötekileri de onu izlemeye, ona arkadaşlık etmeye çağırır. Kız arkadaşlarımız ona bakıp gülümserler. Kimi zaman onlar da kalkarlar, hatta bazen hepimiz kalkıp suya ineriz.

Suda bile yalnızlıktan ve beklentiden kaçmak mümkün değildir. İçimizden biri dibe dalar, havuzun betonuna dokunur; bu alışılmadık bir şeydir ve yeşil suya batmış olarak geçirdiği tüm dakikalar bir saklanma, bir yalnız kalma çabasından başka bir şey değildir. Aramıza döndüğü zaman, suskundur, bir şey beklemediği anlaşılan tek kişi odur.

Demek ki ne olmalıdır? Grup tekrar bir araya gelmeye başladığında arada sırada konuşulur. Bu bizim tutkumuz olan bir sorundur; içimizden en canlı olanı bir konu açtığı zaman, durumu hemen anlayamayanlar olabilir, ama sonra ona açıklama yapılır ve o da meraklanmaya başlar. "Yüzmek ve güneşlenmek için buradayız," deriz. İşte bu kadar. "Birlikte olmak için buradayız." Her birimiz havuzun ıssız olması durumunda, gökyüzünün altında yalnız kalmaya katlanamayacağını düşünür.

Kız arkadaşlarımızdan biri gülümser, ve yarı çıplak olduğundan, burada bulunma nedenimizin onun çevresini sarmak olduğunu düşünür. "Aslında bu da doğru," der bir başkası. "Evet, evet." Ama hepimiz kendimizi huzursuz hissederiz; kimi oturuyor, kimi uzanıyor olabilir, kimisi iki büklüm olur ve her birimizin içinde bir boşluk, bir beklenti vardır; bu da çıplak tenimizin ürpermesine neden olur.

Yaz

Yarı boş kentte geçirdiğim bütün bir yaz hakkında ne anlatacağımı bilemiyorum. Gözlerimi yumduğum zaman, işte gölgeler serinlik veriyor, sokaklar da zaten bundan başka bir şey değiller; gölge ve ışık ve işte bu ikisi birbirlerinin yerlerini kaparlarken bizleri de çiğneyip geçiyor, yalayıp yutuyorlar. Akşamları seviyorduk, evlerin üzerine çöken boğucu bulutlar, o sakin saatler. Zaten kaldı ki, geceler de kızgın güneşten kaçarak eve sığınanları yutan kısacık bir karanlık etkisi yapıyordu. Güneş batarken buluşuyorduk ve bir de bakıyorduk ki sabah oluvermiş, yeni bir dingin güne başlıyorduk. Anımsıyorum da kent tümüyle bizimdi – evler, ağaçlar, minik masalar, dükkânlar. Dükkânlarda ve tezgâhlarda oluşmuş meyve dağları yeniden gözümün önüne geliyor. Sokaklardaki sesleri ve sıcağın kokusunu anımsıyorum. Güneş ışığının odamın yer karolarına hangi saatte düştüğünü çok iyi biliyorum.

Oysa bizlere ve sözlerimize ait söyleyecek hiçbir şey bulamıyorum. Çok meyve yediğimi; birilerine sarılarak, sarmalanarak uyuya kaldığımı; akşam için sokaklarda oyalanırken, beklendiğimi bile bile, gelip geçenlerin, renklerin, anların tadını çıkarttığımı biliyorum. Ellerimin ve bedenimin o yaz akşamlarındaki bulutlar, hava ve tepeler gibi canlı ve sevecen bir hal aldığını biliyorum. Bütün bunlar bana tanıdıktı ve o günlerin birbirlerini izlemeleri şimdi bana hayalmiş gibi görünmeseler sıradan günler olduklarını bile söyleyebilirim; çünkü şimdi yeniden oturup dü-

şününce bütün bir mevsim bana toplu olarak yaşadığımız tek bir günmüş gibi geliyor. Sözünü ettiğim bu gün benim içimdeydi ve yazla birlikte sona eren arkadaşlık da ona bir anlam ve bir ses yüklüyordu. Birbirimizle vedalaşırken birbirimizden ayrıldığımızı düşünmüyorduk, sanki bir toplantıdaydık ve gidip birbirimizi bir başka köşede bekleyecektik; yolların bitiminde yok olan ve sonra yeniden ortaya çıkan o tepe gibi bulacaktık birbirimizi. Tepenin her akşam gölgelerle örtündüğünü görüyorduk, onun kendine özgü dinginliği ile, odanın eşyalarından biri, pencerenin ve sokağın bir parçası oluşu çok hoşumuza gidiyordu. Kısacık gece boyunca yok olmuyordu, bize öylesine yakındı ki. Gün onunla başlayıp onunla bitiyordu. Meyvemizi ona bakarak yiyorduk. Şimdi geriye meyveden ve tepeden başka hiçbir şey kalmadı.

Yarı boş kent bana ıssız gibi geliyordu. Gölgenin ve güneşin oyunları ona alabildiğine can katıyordu, durmak, bir pencereden gökyüzüne ve bir çakıllığa bakmak güzeldi. Işığın ve serin gölgenin ötesinde yüreğimde sakladığım, güneşle yeniden doğan, geceleri ivedilik kazanan, o yollarda gerçekleşen her karşılaşmaya bir anlam katan bir şeyler olduğunu biliyordum. Güneşi yudumlayan ağaçlar vardı, kadınların bağrışması vardı, büyük bir sessizlik vardı. Başka haberlerin ve akşam serinliğinin kokusunu alarak çıkıyordum odamdan. Her şeye bakabilir ve sevebilirdim.

Kimi zaman, kentin bambaşka bir yerinde bulutları ve dingin sıcağıyla beni bekleyen bir alan vardı. Kimse geçmezdi bu alandan, hiçbir pencere açılmazdı; orada ama bir ses ya da bir adım beklentisinde olan ıssız yollar bu alana varırdı. Kulak kabartacak olursam, alanda zaman dururdu. Günün ilerlemiş saatleriydi. Daha sonra, akşam olunca bunu düşünürdüm ve hiçbir şeyin değişmediğini ayrımsardım.

O akşamlarda yaz, yiğitliğinden hiçbir şey yitirmezdi, zaten her birimizin bir başkasını düşündüğünü bilirdik. Alışıldık her karşılaşma bu kesinliği anımsatır, yüreğimi

sızlatır, sarsardı. İşte o zaman, taze bir anı olarak gördüğüm ışık şöyle bir dalgalanırdı; sanki bedenlerin ve seslerin ötesinden, ansızın yeni bir yazın içine dalardım ve ardımda bıraktığım odam beni yeniden kabul ederken fazla içtenlik göstermeyen bir gölge gibi gelirdi bana. Her olay, yaşanırken, anı oluyordu, çünkü dışarıda gerçekleşmeden önce içimde yaşanıyordu. Sanki ilerleyerek, o uzun günü ben oluşturuyordum; bu nedenle odama ve akşama ilişkin hiçbir şey, hatta bedenimi sarmalayan beden ve o kısık ses bile bana yabancı gelmiyordu.

Akşamın birinde bulutlar toplaştılar ve bütün gece boyunca yağmur yağdı. Ben, bizimki olmayan bir pencerede bekliyordum; su damlaları ve sıçrayışları yüzüme dek geliyordu. Ertesi gün ışığın daha canlı ve gölgelerin daha serin olacağını biliyordum ve beklendiğim yere dönmek için hiç de acelem yoktu. Yazın son yağmuruydu bu ve kentin rengi değişmişti. Bir sığınakta bekleyebilirdim ama yağmurun altına inip başka sokakları da aştım. Israrla kendi penceremizi düşünüyordum, düşünüyor ve kendimden uzaklaşıyordum. Tepe, yolun bitimindeydi, büyümüş olan gölge onu daha karanlık, daha yakın kılmıştı. Yağmurun altında, hep güneş altında gördüğüm pencere önlerini ve kapıları gördüm. Her şey serin ve yakındı; bu kez kentim gerçekten ıssızdı. Pek çok alandan geçtim. Aşıktım ve ertesi gün yolları nasıl göreceğimi düşünerek evime girdiğimde odamı bomboş buldum ve geceye dek odam boş kaldı. Bunun üzerine pencerenin önüne oturdum.

Mevsim sürdüğü sürece daha çok uzun günler boyunca birlikte olduk, ama her ikimiz de sonbaharın gelişiyle her şeyin biteceğini biliyorduk. Öyle de oldu.

Heves

Penceremden kırda ne çok gelincik göründüğünü anımsıyorum ve elbette onları düşümde görmemiştim. Böylesine canlı renkler düşlerde görülemezler ve sonra her zaman gözlemlemişimdir ki bir düşün yararsız ayrıntıları anımsanmazlar. Ama o gelincikler hiç şeye yaramıyorlardı; bir tümsekte, penceremin içinde, sanki gerçek bir şeymiş gibi açıyorlardı. Hatta şöyle düşündüğümü anımsıyorum: " Bütün bunlar bir düş olsa, gelinciklerin ortasından biri çıkıverirdi, bir şeyler oluverirdi, çünkü düşlerde her şeyin bir anlamı vardır." Oysa arada sırada pencereden dışarıya bir göz atabildiğimde hiçbir şeyin olamayacağını anlıyor ve otların ve nesnelerin içinde sarsılmaz bir güven duygusu buluyordum. İşte aslında beni gülümseten de buydu.

Bu güven duygusu benim için oldukça tanıdıktı ve kapalı bir yerden gökyüzüne, ağaçlara, havaya bir göz attığımda daima tattığım bir duyguydu. Sanki bir an için nesnelerin varlığından kuşkuya düşmüşüm de, o bakış beni rahatlatmış gibi olurdum. Oldukça saçma bir alışkanlıktı. Bunu izleyen alışkanlığım da, burnumu dışarı çıkardığımda kurtuluş ânımın tadını çıkartmak için kapalı bir yer aramam biçiminde ortaya çıkıyordu. Kahvelerin ve lokantaların tutkulu bir gediklisi olmam da bundan kaynaklanmaktadır ve pencerelerin altındaki yarı gölgelik yerlere oturmaya bayılırım.

Ne sarhoş olma, ne de masalara kaykılıp uyuyakalma alışkanlığım vardır. Ne var ki o dönemlerde tüm alışkanlıklarım havaya uçmuştu ve kimi zaman gecenin ilerleyen saatlerinde kendimi kentin varoşlarına ait bir sokakta buluyordum, ama gene de günün doğuşunu ayakta karşılamaya kararlı olarak yürümeyi sürdürüyordum. Her türlü bahaneyle yollara düşüyordum ve genellikle pek el altında olmayan yerleri yeğliyordum. Günün bazı saatlerini sıkıntıyla şu ya da bu köşede yudumluyordum. Bugün yeniden düşündüğümde, tuhaf bulduğum şu ki, aslında artık tek başıma yaşamayı bilemediğimi gösteren onca sıkıntıyı –ve gerçekte günün ve gecenin bir bölümünü artık yalnız yaşamıyordum– aklımda bir yalnızlık kaygısı, bir susuzluk, o zamanlar aramakta olduğum bir varlığın bana verdiği mide bulantısı olarak anımsamamdır. Ama söylediklerine göre böyle olurmuş. Kısaca söylemem gerekirse, âşıktım ve kendimce, aşkımın tadını çıkarıyordum. O evden geceleri çıkıyordum ve sabahın ilerleyen saatlerinde, öğlenin ortasında, en olmadık saatlerde, doymuş ve mutlu olarak, bacaklarımın gücü yettiği sürece gidiyordum; her türlü yola giriyordum, bir sonraki buluşmanın kaygısını taşıyordum, kimi zaman uyukluyor, kimi zaman dipdiri ve meraklı oluyordum. Değişik saatlerde uyuyordum ve her uyanışta sabah olmuş gibi geliyordu; bu nedenle bütün gün benim için uzun bir sabah sayılıyordu. Kahveler ve lokantalar asla bitmeyen bir yolculuğun konaklama noktaları gibiydi.

Gelinciklerin açtığı o gün pencerenin altında büyük bir masaya oturup dirseklerimi dayamıştım ve dışarıda kırların uzandığını bildiğim halde miskinliğimden başımı kaldırıp bakmıyordum. Kızgın güneşten yanmış gözlerim hâlâ uyku tembeliydi ve odanın loşluğu karasineklerin vızıltısı ve yorgunlukla doluydu. Başka bir şey de duyulmuyordu, çünkü oda boştu, hatta bütün lokanta bomboş gibiydi; ben de yerimden kımıldayıp bir şeyler ısmarlayamamıştım. Belki de herkesin beni unutup bir kenara bırakışının tadını çıkarıyordum; ne kapıdan girişimi ne de bu ayrı

odaya oturuşumu anımsayabiliyordum. Acaba buranın bir kapısı var mıydı, onun bile farkında değildim. Uzaklardan bir tramvay sesi duyarım diye kulak kabarttığımı ve bu sesi işitmediğim için bir an hafiflik dolu bir yitiriliş duygusu ve kuşku duyduğumu anımsıyorum: Hiçbir şey işitmiyorsam, böyle gerektiği içindir ve belki de çevremde kimbilir nasıl bitecek birtakım olaylar başlamıştır diye düşünüyordum.

Ama, bir uyanıklık durumunu belirtmesi gereken bu duygu, anlamsız bir güven duygusu ile harmanlanmıştı –hatta buna dinginlik de diyebilirdim– çünkü masanın karşı tarafında oturan kişinin dostum olması nedeniyle bana hiçbir şey olmayacağını düşünüyordum.

İşte asıl nokta buydu. Bu lokanta odasında yalnız olduğumu düşünerek oturduğumdan beri hiçbir şey olmamıştı, patronu çağırmak için yerimden kımıldamamıştım ve hatta sessizliği uzaktan geçen bir tramvayın sesiyle renklendirmek bile istemiştim ve işte şimdi bir yabancının varlığını sakince kabullenerek düşünceler üretiyor ve üstelik bu kişinin kim olduğunu da biliyordum. Bildiğim yalnızca kim olduğu değildi, başka şeyler de vardı: Bana karşı davranışları, alışık olduğu el hareketleri, susuşu ve bana bakışı da tanıdıktı. Sanıyorum yakınımdaki bu kişiye meraktan bile bakmamıştım; çünkü bir başka benin aynadan yansıdığı şekliyle, karşı koyamayacağım biçimde gelip masama oturması durumunda neyi merak edecektim ki? Beni huzursuz kılan bu değildi; bu dostluğu bütün doğallığı ile kabulleniyordum, hatta bundan hoşnuttum. Şöyle bir silkinip sürekli yanımda uzananın benim için ne anlam taşıdığını sormadığım o günlerde beni sarmalayan kaygının yanında bu hiç de önemli sayılmazdı. Yineliyorum: Arkadaşım beni rahatsız etmiyordu; aramızda o anda içine giremeyeceğim ama gene de var olan ve ikimizi ilgilendiren sonsuz ve belirsiz anılar kütlesinden oluşmuş bir içli dışlı olma durumu vardı.

İyi, diyordum, burada onunla olmak iyi; ama hem bu gibi şeylere fazla kafa yormamak, hem de tramvay sesi işitilmiyorsa, buna zorla bir anlam yüklememek gerekir. Bu duyguları da belki bilincine varmadan yaşamışımdır.

Şunu da söylemeliyim ki, çocukluğumdan bu yana, bir düşten uyandıktan sonra onu unutmaya asla razı olamadım ve hep içindeki gizi yakalama umuduyla tekrar tekrar düşündüm. Bu hiç de kolay bir şey sayılmaz. Ama en azından bir tek şeyi anladım: Bir düş yaşanan bir olay gibi değil, anlatılan bir olay gibi akar gider. Sözgelimi şöyledir: Siz düşünüzde koşarken, ayakkabınızı düşürürsünüz. Bunun bir rastlantı sonucu olduğunu düşünürsünüz, ama öyle değildir. Ayağınızın çıplak olduğunu size bütünüyle unutturacak pek çok tuhaf serüvenden sonra soluk soluğa yetiştiğiniz görkemli bir sofrada ayakkabınız karşınıza çıkar; bağcıkları artık üzerinde değildir, çünkü onları emmek gerekmez. Size düşünüzü oynatan makinist –siz kendiniz– ayakkabınızı düşürmüştür, onu iyi bir anlatıcının yaptığı gibi bir kenarda saklamıştır ve tam onu düşünmediğiniz bir anda karşınıza çıkartıvermiştir. Yalın bir heves sonucunda yıllar geçtikçe bu araştırmalara öyle takıldım ki, artık bir düşü, sürekli nasıl oluştuğunu düşünmeden izlediğim pek ender oluyor, düşün ilerleyen aşamalarında nasıl bir anlam yükleneceklerini düşünerek en ince ayrıntılara bile dikkat ediyorum. Sonra hep makinistin bir yanılgısını yakalamayı umuyorum –ve bundan korkuyorum–.

Bütün bunlar –o öğleden sonrasında düş gördüğümü varsayarak– bir şeyleri dile getirebilir. Sözgelimi tramvayın sessizliği nedeniyle yaşadığım müthiş heyecan. Bu sessizliğin nedeni ne olursa olsun, diyordum, kaygılanmaya gerek yoktur. Olan, çok daha önemli bir şeydir. Eğer gerçekten bir şeyler başladıysa, önce bunu sonuna dek düşlemek gerekir, gerisi sonra düşünülür.

Ama pencere vardı. Ve pencerenin içinde, öğleden sonrasının solgun otları arasında benimle ya da benim

müthiş heyecanımla hiç ilgisi olmayan kıpkırmızı gelincikler çok ilgimi çekiyorlardı, çünkü renkleri canlı mı canlıydı, ama öylesine de anlamsızdılar. Onlar için tramvayların çalışmıyor olmasının hiçbir anlamı yoktu; çayırın o tümseğini hafif hayaletler gibi yalıyorlar, dikkat çekmeyecek biçimde rüzgârda sallanıyorlardı; onlara kaçamak gözlerle baktığımı anımsıyorum, çünkü o anda onların dünyasının bambaşka olduğunu ve orada bunu bir tek benim bildiğimi düşünmüştüm.

Masa arkadaşım susuyordu. Bu kapalı odanın dışındakilerin bizi duymaması konusunda gizli bir anlaşma yapmıştık, çünkü bu durumda ikimizden birinin ortadan yok olması gerekirdi. Bunu her ikimiz de çok iyi biliyorduk. Ayrıca her ne kadar omuzları, elleri, ifadesi bana çok benzese de o daha çok bir işçiyi andırıyordu, hatta öyle ki, ceketini dürüp pantolonunun beline sokmuş, çıplak dirseğini masaya dayayıp yumruğunu çenesinin altına koymuş ve iki büklüm oturmuş beni seyrediyordu.

Gözlerimi, zayıf ve güçlü olduklarından pek girintili çıkıntılı olan yumruğunun parmak eklemlerine dikmiştim ve neden bilmem benim o güven ve geçmişe dayanan içtenliğimin kaynağı olarak bu elleri gördüğümü düşünerek gülümsüyordum. İşte şimdi bu duygularımın nedenini sorgulamaya başlamıştım ve ortak pek çok esrarengiz anıdan oluşan yüksek duvarı aşmaya çalışıyordum. Kendimi iyi tanırım ve eminim ki uzun süredir.o gözlerde böylesine elle tutulur bir içtenlik işareti görmeseydim pek huzursuz olurdum ya da en azından utanırdım. Bu delikanlının –adını da biliyordum, adı Masino idi– utanıyor olması, benim yaradılışıma pek uygun değildi. Yaşamın hiçbir aşamasında karşımdaki bir kişinin benden korkacağını aklıma bile getirmem, oysa deneyimler bana bunun çok sık rastladığım bir durum olduğunu göstermiştir. Her neyse, bu güvenimin neden oluştuğunu anlamaya ya da en azından hayal etmeye başlıyordum. Az önce bu konuda konuşmuş olmalıydık. Adını bildiğim gibi sesinin tınısını da çok iyi tanı-

yordum; hatta İtalyanca sözcükleri zahmetli ve yavaş bir söylemle evirip çevirdiğini de biliyordum. İtalyanca konuşması daha çok kendi lehçesiyle konuşmaya alışkın birinin karşısındakine uyma çabası gösterdiğini belli ediyordu.

– Öteki elini görelim, dedim ansızın.

Masino, oturuşunu hiç bozmadan, dirseğini ve kapalı yumruğunun sırtını masaya dayayarak serbest kolunu bana uzattı ve bana bir oyun ya da bulmaca hazırlarmışçasına yüz anlatımını hiç bozmadı. Ben hevesli bir tavırla ellerimi uzattım, parmaklarını elime aldım ve zorla yumruğunu açmaya çalıştım. Hatta ayağa kalktığımı bile anımsıyorum. Öteki yumruğu yüzüne dayalı oturan Masino, bana teslim olmadı. Bunun üzerine bu beceriksizliğimin hiç önemi yokmuş gibi yaptım ve umursamaz bir tavırla baktım ona. Masino, ellerinin eklemlerine bakarak gülümsedi.

– Alay etmeye gerek var mı, dedim ona.

Masino, yumruğunu açtı. Avcunun içi zayıf ve esmerdi; etli olan yerleri de nasır tutmuştu. Eline şöyle bir göz attım; kendi kendime neden böyle bir çekişmeye girdiğimi sorarak, uzun süre bu nedenle utanç duyacağımı geçirdim aklımdan.

– Artık bunu düşünmeyeceğin için seviniyor musun, dedi Masino kararsız bir sesle.

– Belki de daha çok uzun süre bunu düşünürüm, diye yanıtladım onu. Neden düşünmemeliyim ki? Utançlar, bende doyumlardan daha çok iz bırakırlar. Ben çocuk gibiyimdir.

– Beni dinlersen, artık buna fazla kafa yorma, dedi Masino. Öyle az zaman kaldı ki. Ne kadar doyum yaşadıysan bir araya toplamaya bak, çünkü uyandığın an her şeyin sonu gelecek.

Ben bir yandan masaya bakıyor, bir yandan da yalnız olduğumda yaptığım gibi kendi kendime homurdanıyordum. Ve her zamanki gibi olağanüstü biçimde duygulanıyordum; gözlerimi artık masadan kaldıramıyor, kendimi bomboş ve umutsuz hissediyordum, öyle ki gözyaşlarım

kan gibi akıyordu ve kendi kendime şöyle diyordum: 'Bu akıp giden benim kanımdır. Bu tip şeyleri kendi kendine yapsana sersem.' Ama biliyordum ki kendimi ne kadar küçük düşürürsem, o kadar çabuk toparlanabilirdim ve bir anda şöyle deyiverdim:

– Yeter artık. Bu bir şey değildi. Benim olanlarla bir ilgim yok.

– O halde, dedi yerinden kımıldamayan Masino, ikna oldun mu?

– Hayır, dedim sıkkın bir sesle. Ne sen benden çekiniyorsun, ne de ben senden.

Konuşurken abartmaktan korkuyor, ama kendimi tutamıyordum. Sanki konuşarak kuyuya bir taş atıyor, sıçrayan suyun soğukluğunu iliklerime dek hissediyor, ama gene de eğilip kuyuya bakamıyordum. Masino yüzündeki anlatımı değiştirebilir ve benim düşmanım olabilirdi. Gözümün ucuyla pencereyi gözlüyor ve biri gelip sırtıyla pencereyi kapasın diye bekliyordum. Ama biliyordum ki, dışarıda hiç kimse yoktu.

Masino'ya yeniden baktığımda onun az önce yaptığı gibi gülümsemeye başladım, elimi ağzıma kapamıştım.

– Haklısın, dedim.

Masino, gözleriyle bana devam etmemi işaret etti.

– Her zaman talihsizin biri olmuşumdur, dedim. Ama talihsizden de çok bir çocuk oldum hep. Bazı geceler uyumak bana müthiş keder verir, çünkü sanki zaman yitiriyormuşum gibi gelir. Hep uyanık olmak isterim, isterim ki hep soluk alabileyim ve görebileyim. Görmek, hep görmek: Bu bana yeterdi. Benim için evden çıkmak, havanın nasıl olduğuna bakmak, gelip geçen insanları seyretmek delicesine bir hazdır. Sonra da oturup bu gördüklerimi düşünmek de ayrı bir keyiftir. Evet, utanılacak anlar vardır, ama elden ne gelir ki..

– Gerçekten uyanmak bir başka şeydir, dedi Masino, sert bir ses tonuyla.

– Bırak da konuşayım. Bunu söylemek bana düşer, zaten gece gündüz bunu düşünüyorum. Bu benim için büyük bir utanç olacak, hem de hepsinden daha büyük. Ama gene de anlatılabilir.

Bu sözlerimi izleyen an ile sonra olanlar arasında bugün bile bir bağlantı kuramıyorum. Sanırım, yüzümü şöyle bir buruşturdum, yeniden iskemleme yığıldım, ama arada bir başımı kaldırdım ve Masino'ya çekingen bir bakış fırlattım. Masino beni öyle ciddi bir edayla dinliyordu ki, sanki pencere yoktu orada. Bense onu öylesine kaçamak seyrediyordum ki, bu da bana gizli bir üstünlük duygusu veriyordu. Kendimi belli etmemeye çalışarak, gözlerini yakalamaya çalışıyordum ki, benden başka bir yere bakmasın ve bu arada da düşünüyor, düşünüyordum. Masino, elini çenesinden çekmiş, kollarını masanın üstüne çaprazlamış, iki büklüm oturuyordu.

– Anlatılabilir elbette, diye sürdürdüm sözlerimi. Başkalarını da anlattım. Sen istersen, sana şimdi bir güzel dillendiririm. Zaten gece gündüz başka bir şey yaptığım yok.

Her ikimiz de birbirimize gülümseyerek bakıyorduk ve iki oyuncu gibi masaya eğilmiştik. Ben artık öfke duymaz olmuştum. Sersemlemiştim. Her ikimiz de konuşmak istiyorduk.

– Ben bir kez denedim, dedi Masino. Ama pek beceremiyorum. Ayakkabının nedenini bilmek gerekiyor.

– Şimdi dene, diye yalvardım.

Bunun üzerine Masino, omuz silkti ve yüzünü buruşturdu.

– Benim bildiğim doğrudur, dedi. Yapamam. Buraya gelecek olanların tümü yoksul insanlardır ve konuşurken bizi rahat bırakmazlar. Kızlar da var. Masino yavaş yavaş gülüyor ve masanın üstünde parmaklarını sinirli biçimde açıyor, kapıyordu. Bu konu üzerinde düşünmek ve nedenini anlamak gerekir. Bir şey yapılır, ama anlatmak bambaşkadır.

– Doğru, dedim. Bana hiç kimse yaptıklarımı anlatmadı. Bu olanaksız.

Aynı anda ikimizin aklına aynı şey geldi. Bunu onun gözlerinde okudum. O, başını eğmiş bana bakıyordu.

– İki kişi olmak gerekiyor, dedim. Sanki sevişmek gibi.

Ama tam o konuşurken boşlukta olduğumu hissediyordum. Masino'nun benden beklediği bu değildi. O bambaşka şeyler düşünüyordu.

– Daha bile güzel, diye sürdürdüm konuşmayı. Sanki dünyaya bir kez daha gelmek gibi.

Masino'nun pencereye çevirdiği alnını gördüm ve o eski ürpertiyi yeniden yaşadım. Hiç gerçekten uyanmadın mı, diye sordu alçak sesle.

Gözlerimde o gelinciklerin ışığı vardı ve içimdeki gelinciklerden ayıramıyordum gözlerimi, sanki bu onları bütünüyle özümsemek ve gizlemek için tek yoldu. Neredeyse kaygıdan bağırmak üzereydim. Yaşamım o gelinciklere bağlıydı.

– Ne ilgisi var, dedim aceleyle. Uyanmaktan korkmuyorum. Zaten gece gündüz bunu düşünüyorum.

Masino, gene pencereye doğru bakarak şöyle dedi: Düşünmek bir işe yaramaz. Uyanmak korkmaktan beterdir. O andan sonra artık elinden hiçbir şey gelmez.

– Biliyorum, dedim yavaşça. Tam o anda Masino, gelincikleri bırakmış ve yeniden masayı seyretmeye başlamıştı. Yüreğim sıkışıyordu, çünkü hiçbir şeyin olmayacağını anlıyordum; onun elinden gelen, zaten olup bitmişti; her şey bu odanın ve bu pencerenin içindeydi. Yarı karanlıkta sessizliğin gümbürtüsünü duyuyordum ve beynimin dibinde bir şey bana şöyle fısıldıyordu: Önemi yok, önemi yok.

Masino'ya sevecenlikle, neredeyse acıyarak bakıyordum ve bunu ona fark ettirmek istemiyordum. Ona ait her şey şimdi içimi acıtıyordu; insanın kendini içgüdüsel biçimde bıraktığı ve kendine karşı duyduğu o sağır kin

duygusu olmasa ağlayabileceği, kendine acımanın yol açtığı alt edilemez duyguya kapılmıştım. Masanın üzerindeki kaba ve hüzünlü ellerine bakıyordum.

– Hiçbir şey bilmek istemiyorsun Masino, dedim ona ansızın.

– Hayır, hiçbir şey, dedi sanki duvarın ötesindeymişçesine uzaklaşan sesi.

Ben, şakağımı tahta kepenge dayamış, daha önce hiç kımıldamadan gelincikleri seyrettiğim yerde daha ne kadar oturdum bilmiyorum. Akşamın yaklaşmakta olduğunu biliyordum, ama böyle iyiydim ve kalkmaya niyetim yoktu.

Tramvayların uğultusu kulağıma geldiğinde sarsıldım, gene de sanki uzun bir süredir bu sesi duyuyormuşum gibi geldi bana. Pencereyi de doldurmaya başlayan alacakaranlık henüz kırları gizlemiş olamazdı, ama ben o anda onu düşünmüyordum ve bakmadım. Şimdi odanın dibinde dışarıya açılan aralık bir kapı görüyordum ve ne zamandır orada oturduğumu tahmin edemeyerek, lokantanın sahiplerinin çıkıp geleceklerinden ve benim gizlice oraya yerleşmemden yakınacaklarını düşünerek kaygılanmaya başladım. Bu sadece bir kaygı değil, bir korku duygusuydu. Sonunda kapıdan çıktım, yüreğim ağzımda, kırları geçtim ve bir fabrikanın arkasından kaçıverdim.

Kent

Gallo köydeyken bile, o malum konuşmaları yapmaktan hoşlanan ve bu konuşmaları daha rahatça yapabilmek için sarhoş olan bir insan değildi. Gençler arasında her zaman çenesiyle karşısındakini alt etmeye meraklı biri çıkar; Gallo böyle durumlarda ses çıkartmaz, bunu önemsemezdi bile ve bir kez aralarında fısıldaşan iki tipe bakmış, eline iskambil kâğıtlarını almış, karıştırmış ve sakin sakin şöyle demişti: Çocuklar, bu tip şeyleri konuşmaktansa yapmak daha iyidir. Birlikte olduğumuz bir gün, su kenarından yürüyerek köyden dönüyorduk; serinlemek için ayakkabılarımızı çıkartmıştık ki ağaçların altında, çevrede biriyle karşılaşmayı düşünmeden sudan çıkmakta olan bir kız gördük. Ben olduğum yere mıhlandım kaldım ve ansızın kıpkırmızı kesildim, hemen başımı yere eğdim; Gallo ise gülmeye başladı, ellerini çırptı ve seslendi; kız da kaçtı.

Kentte birlikte okuduğumuz süre boyunca da bu tür olaylar yaşadık ve Gallo asla yoldan çıkmadı. Pek çok öğrenci ile arkadaşlık kurdum, özellikle de onun arkadaşlarıydı bunlar ve birlikte içip kâğıt oynayarak sabahlamadığımız gece yoktu. Gallo bana tepem atmadan eğlenmeyi öğretti; ama bana bunu ders verir gibi yapmıyordu, onun kâğıt dağıtmasını, içki bardağına eğilerek gülmesini ya da sabırsızca bir pencereyi açmasını görmek, hırçınlıklarımdan utanmam için yetiyordu. Herkes için iyi bir dosttu ve içimizden biri en azından o yıllar boyunca fazla aptallık

yapmadıysa bunu, birinin boynunu kırmaktansa insanın kendi boynunun kırılmasının daha iyi olacağını söyleyen Gallo'ya borçluydu.

O zamanlar, ben şaraba onun kadar dayanıklı değildim (ondan iki yaş küçüğüm) ve âlem yaparak geçirdiğimiz bir geceden sonra sokağa çıkınca, Gallo havanın güzel olduğunu, kadınların uyuduğunu söyleyerek beni yürümeye zorlar, ne kadar sağlıklı bir genç olduğumu göstermenin şimdi tam sırası olduğunu söyler, yorgunluğumu ve küfümü geride bırakarak, sağlığımı yakalamam gerektiğini anlatır, bunun için, sözgelimi tepeye gitmemizi önerirdi. Ve beni oraya götürürdü. Sonra güneş doğunca serinlikte sersemlemiş bir kafayla aşağıya inerdik; içtiğimiz sütlü kahve bizi güldürmeye yeterdi.

O zamanlar bir apartmanın en üst katında bulunan tavan arasına benzer büyük bir odayı paylaşırdık. Kentin her sokağını, her saatte daha iyi tanımaya başladığımız ilk yıldan sonra, kendi aylaklığımız peşinde çevremize bakınmaktan ya da bir köşeye dikilip beklemekten daha büyük haz alır olmuştuk. Şimdi bulvarların ve tek tek sokakların bize daha güler yüzlü geldiğini hissediyor ve en azından ben, çok iyi tanıdığımız bir yolda bile sürekli yeni yüzler görmenin keyfine doyamıyordum. Daha da güzeli, belli saatlerde bir kahveye girmekle, bir avlu kapısında durmakla ya da bir ara sokakta ıslık çalmakla bir yerlerden eski dostların çıkıvermeleri, onlarla anlaşıp bir yerlere gidip gülüp eğlenmekti. Arkadaşların yanındayken, bu gece ya da yarın istersem tek başıma kalabileceğimi, ya da tek başıma eve döndüğümde arkadaş çetesiyle buluşabilmek için kapıdan çıkmanın yeterli olduğunu düşünmek pek hoşuma gidiyordu. İşte bu nedenle ilk kıştan sonra Gallo ile evlerimizi ayırma konusunda anlaştık; ben merkeze pek az uzaklıkta, ağaçlı bir yolda ve üçüncü katta kiralık bir oda buldum. O odayı ben tutmazsam, kendinin kiralayacağını söyleyerek Gallo benim yerime karar vermiş oldu. Odanın, pencerelerinde beyaz perdeleri ve yatak olan bir diva-

nı vardı. Ben böylesine kentli bir görünüme ve daha da önemlisi Gallo'nun deyişine göre yakınlık kurmam gerekecek olan bir ev sahibesine hiç hazır değildim. Bu kişinin benden başka kiracısı yoktu ve bana kendi çocuğu gibi bakacaktı. Artık pek genç sayılamayacak ev sahibem, gene de canlı bir kadındı; minik bedeninde parlayan kara gözlere sahipti. İlk karşılaşmamızdan başlayarak, masum görünmek için sabahlığını göğsünde kavuşturmadaki telaşı dikkatimi çekmişti. Bunu fark etmiştim ama önemsememeye karar verdim. Evde benim ve özgürlüğüm üzerinde hak iddia edecek bir kadının bulunması düşüncesi beni rahatsız ediyordu. Ve hanım ne zaman bir sigara içmek ve benimle gülüşmek üzere odama gelse, pek anlaşamıyorduk. Arkadaşlarımın benim pek şanslı olduğumu ve –özellikle iyi havalarda– pencerenin sonuna kadar açık olduğu gecelerde onun odama girip kollarını omzuma sarmaya karar vereceğini düşünmelerine ses çıkartmıyordum. Ama öyle bir gece hiçbir zaman olmadı ve Gallo, arkadaşlarımın yanında benim sessizliğimi savundu.

Serüvenlerimizi sadece sokaklarda yaşıyorduk; Gallo'nun odasında düzenlenen cümbüşler de bir sefahat âleminden çok, dedikodu, sarhoşluk ve tartışma ile geçiyordu. Kentli olan bir arkadaşımız, bir akşam yanında erkek gibi sigara içen, tırnakları boyalı olan ve bütün keyfimizi kaçıran bir kızla çıkageldi. Gallo, bir öğleden sonra odasını kullanma gereksinimi duyarsa, bunu çekinmeden söyleyebileceğini bildirdi, ama gene de bir kadınla konuşulabilecek yerin pek de önemi olmadığını savunuyordu. Bense bu düşüncede değildim, benim için bir kadın, her zaman bir kadındı; ama belki de ben o meraklı gözlerin ağırlığını ve tutukluğunu ötekilerden daha derinden hissediyordum. O zamanlar arkadaşlık konusunda açgözlüydüm, ama özellikle neşeli ve tanıdık yüzleri yeğliyordum. Biz köylüler böyle oluruz: Çalının arkasına gizlenip bakmayı severiz, ama üstünden atlayıp geçme yürekliliğini gösteremeyiz. İyi tanıdığımız arkadaşlara kapımız her zaman açıktı, ama

yeni yüzler bizi rahatsız ediyordu. Bunu söylüyorsam da Gallo'nun hiçbir şeyden eksik kalmadığını bilmenizi isterim. Bazı akşamları, arkadaşlarla, o yanımızda olmaksızın bir lokanta köşeciğinde tüketiyorduk. Ama böylesi durumlarda kapıyı yüzümüze o kapamış oluyordu.

Arkadaşlarla ve eğlencelere düşkünlüğümle geçen bu yılın, yazın araya girmesiyle gölgelenmesinden kaygılanıyordum. Gallo bir şey demiyordu, ama ben biliyordum ki kendiyle barışık bir insan olan onun için, yazın da kendine göre keyifleri vardı. Örneğin ailesinin yanına döner, babasının tarlalarında çalışmalara katılır, çevre köylerdeki eğlencelere giderdi. Yeni yaşantımın coşkusu içinde bu tür şeyler bana pek sönük görünüyordu. Ancak burada yaşamayı sürdürürsem ve bunun için gerekli yürekliliği gösterebilirsem kentin daha güzel olması gerektiğini, daha güzel olacağını biliyordum. Odamın, odama çok geç saatlerde girmenin ve çıkmanın, Gallo ile birlikte ötekilerin gelmesini beklediğim tembel akşamların tadını yeni yeni çıkartmaya başlamıştım. Bazı geceler yorgun yorgun yatıyor, ertesi gün doğacak günün neşeli bir gelecek olduğunu, her şeyi deneyebileceğimi düşünerek uykuya dalıyordum. Ev sahibem belli belirsiz bir düşünceyle kapıma geliyor, sigarasını parmakları arasında evirip çevirerek girebilir miyim diye soruyordu. Sigarasını yakıyordum, o da bana bir erkekmişim gibi davranarak odamda dolaşıyor, sonunda yatağın yanındaki koltuğa oturup bacak bacak üstüne atıyordu. Gözlerinde yanıp sönen o gizli olasılık, beni arzulu ve canlı kılıyordu. Bunu onun da fark ettiğini anlıyordum.

Eve dönmek için vedalaştığımız gün valizimi toplamam için bana yardım etti ve bu arada bu kış iyi eğlenip eğlenmediğimi sordu. Kendimi neredeyse aldatılmış hissettim, sanki içini dökmek için o ânı beklemişti; tekrar tekrar beni beklemesini, sonbaharda ona döneceğimi söyledim. Bunu ona öylesine çok yineledim ki, iyice aptal durumuna düştüğümü düşündüm, ama o da gülümsüyordu ve sanırım o da duygulanmıştı.

Yaz, benim için bekleyişle, Gallo için ise ahır ve harman alanı arasında, güneşle birlikte uyanarak, tüm gün ayakta kalarak ve tarlalardaki işçilerle konuşarak geldi geçti. Çiftliklerinin altındaki mutfakta onu aramaya gittiğimde beni ya öğle ya akşam yemeğine çağırır, bana şarap içirirdi ve ailesi, kız kardeşleri, dedeleri, sanki köyden hiç ayrılmamışım gibi konuşurlardı benimle. Bu durumun benim için bir sakıncası yoktu, ama Gallo da kendini köy yaşantısına iyice kaptırmıştı ve geçmişi sadece bazen ay ışığı altında köyden dönerken anımsıyordu. Kaldı ki o kentte de tarım konusunda öğrenim görüyordu ve gelecek kış okulu bitiyordu. Benimse aklım bambaşka yerlerdeydi: Kentte edindiğim arkadaşlarım arasında tiyatrolara giden ve bu konuda tartışmalar yapan birilerine pek bağlanmıştım; bu durum günlerimi dolduran yaşantıya yeni bir anlam kazandırmıştı. Gene ayın parladığı bir gece, su kenarında yürürken Gallo'ya ev sahibemle aramda hiçbir şey geçmediğini itiraf ettim. Gallo bana kentte yaşadığı bir aşkı anlattı ve kızı neredeyse köye ailesiyle tanıştırmaya getirmek üzere olduğunu, ama sonra bu gibi serüvenleri ciddiye almamak gerektiğini anladığını söyledi. Yani durumu ciddiye almalıydık, ama bir sınırı da geçmemeliydik. Ben de ona her türlü sınırı aşmaya hazır olduğumu ama bunun için uygun –nesneyi– bulmayı başaramadığımı söyledim.

Kasım ayında odam çoktan başkasına kiralanmıştı ama her zaman sabahlıklı ve her zaman özenli ev sahibem, onu görmeye gitmem, bunu ondan esirgememem konusunda yeminler ettirdi. Kentin karmaşası onu aklımdan çabuk sildi ve eski ortak odamıza geri dönme konusunda Gallo ile anlaşana dek, nerede olduğunu anımsamadığım bir pansiyonda konaklamaya başladım. O, bu yıl odada fazla oyalanmıyordu; sık sık kaçamaklar yapıyordu; kış boyunca odada kaldı, ama havalar güzelleşmeye başlayınca yolculuklara çıktı; artık eğitimini tamamlamış olduğundan babası onun işlerin başında durmasını istiyordu ve ona hiç rahat vermiyordu. Açıkça söylemek gerekirse bazı akşam-

lar eskisi gibi âlemler düzenledik, bizim odamızda içki içip neşelendik; neredeyse tüm arkadaşlarımız odamıza dönmüşlerdi; ama anlıyordum ki grubun ruhu Gallo idi ve Gallo'nun aklında şimdi başka düşünceler vardı. Ben bol bol tiyatroya gittim –bu da güzeldi– ve yeni arkadaşlarım beni aralarına aldılar. Onlarla birlikteyken yaşamın başka bir tadı vardı; sözgelimi dansa gidiliyordu, sonradan kahvelerde ya da aile toplantılarında karşılaştığım kızlarla ya da kadınlarla tanışıyordum. Arkadaşlarımın kız kardeşleriyle geceleri bize takılan kız arkadaşlarımızı ayırmakta güçlük çekiyordum, çünkü hepsi aynı biçimde konuşuyor ve giyiniyorlardı. Nisan, sonra da mayısın gelmesiyle, el altında olmayan bir lokantada buluşup tartıştığımız, içtiğimiz, şarkı söylediğimiz geceleri, Gallo ile seher vakti yaptığımız yürüyüşleri, pencerenin önündeki çene çalmalarımızı özlemeye başladım.

O yıl bizim köyden, henüz çocuk sayılabilecek iki delikanlı daha, kente okumaya geldi; bunlardan biri zaten Gallo'nun kuzeni idi. Gallo'ya karşı çıkarak onları bizim odaya almak istemedim. Ben dadı değilim, diye söyleniyordum ama gerçek nedenim bizim bu kaba saba köylülerden utanç duymaya başlamamdı. Öte yandan, kız kardeşini de tanıdığım sarışın, gencecik bir öğrenci arkadaşım vardı. Bunlar kentli, halleri vakitleri yerinde insanlardı; arkadaşımın adı Sandrino, kız kardeşinin adı ise Maria idi. Sandrino benimle tiyatro konusunda tartışır, bizim bu çatısından ışık giren, dağınık tavan arası odamızdan pek hoşlanırdı. Tuhaf kaçacak ama doğrudur, ondan daha önce ya bir dansta, ya da bir gezide kız kardeşiyle tanışmıştım ve bu kız bana bizim tavan arası odamızın pek çok ailede şöhret kazandığını, konuşulduğunu, yargılayan insanların yaşma göre, alay edildiğini ya da yüceltildiğini anlatmıştı. Ona gelince, Maria bana böyle bir şeyin eğlenceli olacağını, neden bazı zevksiz, kötü kadınlarla zaman geçirip sarhoş olunduğunu anlayamadığını da söyledi. Maria *eğlenceli* derken onun sınıfına özgü kızlar gibi maymun iştahlı bir

ses tonu takınmıştı –onun dudaklarında bu sözcük pek güzel duruyordu– ve suçlamalarına ne kadar canla başla karşı çıksam da, gülümseyerek başını sallıyordu. Her neyse, işte o sıralar üniversiteye girmekte olan Sandrino'yu da onun aracılığı ile tanımıştım; Sandrino benimle ve tartışmaktan hoşlanan birkaç okul arkadaşımızla tutkulu bir dostluk kurmuştu. Mezuniyetinden önceki o aylarda son olarak yüzünü birkaç kez daha gösteren Gallo ile de tanışmıştı. Bir akşam onu da peşimize taktım çünkü Sandrino, kız kardeşinin tersine, sarhoşluktan söz ederken bu konuyu ortak bir deneyimimizmiş gibi pek büyütmüyor, daha çok bizlerin çiftçi yanımızın gücünden ve kaba sabalığından hoşlandığını yineleyip duruyordu. Bana bunu sık sık söylüyordu ve bu konuda daha henüz çocuk sayılırdı. Ben ki o zamanlar bambaşka biri olduğumu sanıyordum, bu sözleri bende bir tür düş kırıklığı yaratıyordu.

Gallo o gecenin ertesi sabahında erkenden yola çıktı. Kocaman boş odada tek başıma kaldığımda, sabahın gri serinliğinde, yataktan tabakların, bardakların, kâğıt parçalarının dağılmış olduğu sofrayı seyrediyordum. Gecenin karmaşası ile düşüncelerimin hâlâ bulanık olduğunu hissediyordum ve köye giden trende oturan Gallo'yu hayal ediyor, gözlerimi yarı yarıya yumarak bir şişeyi pencere önündeki yerinden alıp gökyüzünde gezdirerek oyalanıyordum. Sandrino gerçekten de zeki bir çocuktu; bizlerle gülmüş, tartışmış, şarkı söylemişti; coşkuyla bazı kitaplar hakkında tartışmıştık. Kapının çalmasıyla yerimden sıçrayıverdim.

Gelen Sandrino idi, böylesine alışılmadık bir saatte damlamasının nedeni bir türlü uyuyamamış olmasıydı; bana kahvaltı için ekmek ve meyve getirmişti. Ben giyinirken, akşamdan söz ettik; yüzünü pencereye dönmüş olan Sandrino böylesine çatıların tepesinde yaşayan birinin bunun tadını çıkartması gerektiğini söylüyordu. İşin kötüsü, insan yaşlanıyor, dedim. Sen bizi geçen yıl görmeliydin, beni ve Gallo'yu; bu saatte sarhoşluğumuzu atmış ve deli

gibi yorulmuş bir durumda tepeden aşağı yürüyor olurduk.

– Sabahçıymışsınız, dedi bana.

– Bütün gece uyumazdık ki.

– Sizin için hep sabah sayılırmış.

– Bu yaşantı sadece kadınlara uymaz, dedim. Kadınlar böyle şeyleri duymak bile istemezler.

Sandrino'nun iyi yanlarından biri de kadınlardan söz ederken de duygularını belli etmemesiydi. Sakin sakin şöyle dedi: Kadın dediğin sabah uyandığında güzel olmalı. Ben de bu sırada yıkamak üzere çilekleri almıştım elime. İnsanın canı çektikten sonra, sabahları her şey yapılır, dedim. Ama çatıları seyrederek üç beş çilek yemekten hoşlanan kadını nereden bulacaksın?

Sandrino o sarışın ve hayranlık dolu yüzüyle bana baktı.

– Ben çilekleri yeğlerim, dedim.

İşte böyle çene çaldık, odaya biraz çekidüzen verdik. Sandrino bana Gallo'nun da hoş bir tip olduğunu ama benim kadar zeki sayılmayacağını söyledi. "Bir akşam birlikte şarkı söylemek için iyi olabilir ama daha fazla çekilmez." Ona Gallo'nun benim rehberim ve ustam olduğunu söylediğim zaman, hafiften gülümsedi – kız kardeşinin gülümsemesiydi bu.

Sabahın daha ilerleyen saatlerinde kapıya vurulduğunu, hemen ardından da zilin çaldığını duydum. Sandrino şöyle dedi: "Bu Maria olmalı. Bana buraya uğrayacağını söylemişti." Hüzünlü bir şekilde olamayacağını düşündüm: "Ama o buraya hiç gelmedi ki," dedim.

– Ne demek istiyorsun, yani, dedi Sandrino, istifini bozmadan.

Gerçekten de gelen Maria idi, tırmanmak zorunda kaldığı merdivenler nedeniyle biraz öfkeliydi ve şimdi evin kapısının dışındaki holde dikilmekteydi. Pencerenin dışına dizdiğim şişelerle bardakları görünce dudak büktü ve bana odayı kimin silip süpürdüğünü sordu. Kapıcı ka-

dın, dedim. Maria gülünç bir anlatımla eşiğe doğru bakmaya başladı.

Bu ziyaretle ben bir vurgun yemiş gibi oldum. Şimdiye dek şurada burada rastladığım Maria'ya hep temkinli yaklaşmıştım, ona sadece söyleyebileceğim şeyleri söylemiştim, tavırlarımdaki kabalığı bir tür nezaketle örtmeye çalışmıştım. Ama şimdi onun bizim –sigara izmaritleri, köşede kalmış sepetli bir şarap şişesi, gazetelerden kesip pencerelere yapıştırdığımız resimler– neşemizin kirli izlerini keşfetmesiyle yumruk yemiş gibi olmuştum. Oldukça merhametli davranarak çatıların üzerinden görünen bu manzarayı övdü ve taptaze bir gülümseyişle elini bana doğru uzattı. Hatta şöyle bile dedi: "Ah, siz erkekler!" Ama onu incitenin aslında ne odamızın karışıklığı ne de pisliği olmadığını anlamıştım. Beni yalnız bırakıp gittiklerinde, odada bir kadına ait izler bulsaydı belki daha az rahatsız olacaktı diye düşündüm. Hatta, dedim kendi kendime, belki de bundan hoşlanacaktı.

Sandrino'ya içimi dökemezdim: Olmadığım biri gibi görünmek istediğimi söylemek gibi olurdu bu. Ve Maria'ya karşı koymayı da beceremiyordum. O benimle o yıl tanıdığım fahişelerden ve dansçı kızlardan bambaşka bir edayla konuşuyordu. Gallo bana aptallık etmememi ve nereden geldiğimi unutmamam gerektiğini söylemişti, ama Gallo'dan utanıyordum ve onu Sandrino'ya tanıştırdığım için de pişmanlık duyuyordum şimdi. Benim yaşantım bambaşkaydı. Neyse ki yaz geliyordu.

Gallo haziranda diplomasını alıp memnun mesut son kez olarak gittiğinde derin bir soluk aldım. Oda ve sokaklar artık bana aitti. Evdekilere bir iş aradığımı yazdım, bunu denemem için bana izin vermelerini istedim, çünkü buradan ayrılma durumunda diplomamı aldıktan sonra bana gerekli olacak bağlantılarımın kopacağını bildirdim. Evden bana birkaç kuruş para yolladılar ve bağbozumunda mutlaka dönmem gerektiğini anımsattılar.

Bunu sadece Maria'nın yanında olmak için yapmış olamam; çünkü o, Sandrino ve bütün ailesi yazlık evlerine gittiler. Onların arkadaşlığıyla bir ay daha oyalandım.; neredeyse her gün görüşüyorduk; onlarla bisikletle geziyor; Sandrino ile şakalaşıyor, Maria ile konuşuyordum ve evlerine de kabul edilmiştim. Ayrılık ânı geldiğinde annesi benim ailemin yanına dönüp dönmeyeceğimi sordu. Ona çalışmam gerektiği için kentte kalacağımı söyledim. Anneleri, Maria'nın da yanında Sandrino'ya benden örnek alması gerektiğini anımsattı. Bu sözlerden pek hoşnut olan Maria bana eliyle bir tehdit işareti yaptı.

Artık yalnızdım. Elbette hiçbir iş bulamadım. Kızgın güneşin altında sokaklarda aylaklık ediyordum; daha çok sabahları çıkıyor ve sulanmış kaldırımların gölgesinin tadını çıkartıyordum. Her sabah penceremi çatılara doğru açıyor, odama dek çıkan karmaşık gürültülere kulak kabartıyordum. Bu duru havada kara renkli, aşınmış çatılar bana yeni yaşantımın bir görüntüsü gibi geliyorlardı: pürüzlü bir fon üzerinde kaypak umutlar. Bu dinginlikte, bu bekleyişte, yeniden doğduğumu hissediyordum.

Bütün temmuz böyle geçti. Ne var ki bir öğleden sonrasında, işyerlerinin kapalı olduğu bir saatte, evin köşesinde tanıdık bir yüzle karşılaşıverdim. Nerede görmüştüm onu? Kız da durdu. Adını kendi söyledi: o Giulia idi, Gallo'nun kız arkadaşıydı. Bana nerede oturduğumu sordu, yukarıda kaldığımı duyunca, müthiş heyecanlandı ve benimle odaya çıkmak istediğini söyledi.

– İyi ama ben akşam yemeğine gitmek zorundayım.

– Yemeğe gidelim, dedi. Sen bitirene dek bekleyebilirim. Böylece o gece Giulia benimle odaya geldi.

Gallo'nun yanında tanıdığım o her zamanki esmer, sıska ve kâkülleri gözlerine düşen kızdı. Kendisi bir yerlere gitmek istemediği zaman inatçı bir tavırla Gallo'nun koluna asılıverirdi. Tezgâhtarlık ve işçilik yapmıştı, şimdi de bir evde hizmetçi olarak çalışıyordu. Ama sadece gündüzleri. Bana kâkküllerinin altından gülümseyerek bütün

gece burada kalabileceğini söyledi. Ben onu istemiyordum, uyandığımda bir kadının varlığına katlanamazdım, ama Giulia'nın kolunu omzuma atışı hoşuma gitti ve ona peki dedim. O gece kaçınılmaz olarak Gallo'dan söz ettim ve Giulia, pek kibar davrandı: Parmağını dudaklarıma dayadı ve beni susturdu. Bu hareketi, gene söyleyeceğim, pek hoşuma gitti.

Ertesi sabah benim duygularımı anlamışçasına erkenden gitti. Ben yatakta kalıp Maria'yı düşündüm.

Ağustosla birlikte sokaklar iyice ıssızlaştı. Giulia bana öğleden sonraları uğrar oldu. Bir kedi gibi kaçamak bir edayla üstüme atlayıverişi, yanıma uzanıverişi vardı. Az konuşuyordu, sıska ve kaslı bir bedeni vardı. Gerçek anlamıyla tanıdığım ilk kadın o oldu. Gün batarken, hava serinleyince ayağa fırlıyor ve odada bir işler görmeye başlıyordu. O zaman çene çalıyorduk. Kentte kalmaktan neden hoşlandığımı açıklamaya çalıştım. Onu da alıp köye götürmemi istiyordu, hiç olmazsa biraz kent dışına çıkma hevesindeydi ve ben ona karşı çıktığım için Gallo'yu anımsamaya başladı; kötücül gülümsemelerle şimdi onun nerede olduğunu sordu. Köyde, diyordum. Giulia gözlerini kocaman kocaman açarak bana tepeleri, vadileri, sokakları, kızları anlattırıyordu. Kuyuya inen kovanın zincir sesini taklit ediyor, kucağıma atladığı anlarda neşesine diyecek olmuyordu; ben ayağa kalktığımda, beni yeniden yatağa devirivériyordu. O her zaman kentte yaşamıştı ve ailesi yoktu. Nerede uyuyorsun, diye sordum. Konuyu değiştirdi ve geceleri yanına gittiği bir başka erkeğin olması düşüncesi neredeyse hoşuma gitti. Benim onun için bir şımarıklık olduğumu, hatta bizim hepimizin onun için bir şımarıklık olduğunu söylemek istiyordu.

Daha önce Gallo'nun arkadaşı olmuş olması bana bir tür güvence duygusu veriyordu, artık ondan büyük bir ağabeyimiz gibi söz etmeye de başlamıştık. O, ötekini; Gallo'nun iki yıl birlikte olup evlenmeye heves ettiği kızı

da tanıyordu. Gallo buralardan ayrıldığı zaman birbirlerini avutmuşlardı.

– Neden, onunla evlenmek mi istiyordun, diye sordum ona.

– Kim istemezdi ki, dedi göz kırparak.

Gallo'ya yakışır bir davranışta bulunmak için ona bir giysi armağan etmek istediğimi söyledim. Giulia beni okşamalara doyamadı ve giysiyi aldığı zaman da benimle çıkmak için kapıya dikiliverdi. Dans etmeye gitmek istiyordu. Bu tür şeyler Gallo'nun hoşuna giderdi, ama ben sevmezdim. Gene de serin günbatımında birlikte çıktık ve onu yemeğe götürdüm. Akşamı geçirmek için ona içki ikram ettim. Bol bol içtik. Hatta bir şişe şarap daha alıp eve götürdük. Giulia koluma girmiş, gülüyor ve sallanıyordu.

Böylece benimle bir gece daha geçirdi. Sanki bir yıl öncesine dönmüştüm, ama arkadaşlar ve sıcak tartışmaların yerini şimdi canlı ve mutlu bir kız almıştı. Ertesi gün uzun uzun uyuduk. Ve Giulia öğlene doğru gitti. Öğleden sonra eli kolu yiyecek dolu olarak geldi ve akşam yemeğinin ondan olduğunu söyledi. Ben de sofraya bir şişe şarap koydum.

İlk sözlerden sonra artık ne diyeceğini bilemez oldu, ben de bu yüzden iyi ki şarabımız var diye düşündüm. Lokantaya gitmeyerek oldukça para biriktirmiştim; artık neredeyse her akşam yemeğini odamda birlikte yer olmuştuk; pek eğleniyorduk. Giulia'nın en iyi yanlarından biri de ortalığı düzenli tutmak için elinden geleni yapmasıydı; sabahları uyanma saatim, Giulia'nın öğlenden önce yıkadığı tabakların sesine göre ayarlanmıştı. Ben de bunun üzerine yatak keyfimi uzatıyor, baş ağrımı ve huysuzluğumu gizliyor, içki içtiğimiz eski akşamları düşünüyor, sanki devinimsiz ve durgun olan sadece bedenimmiş gibi davranıyordum. Arkadaşlarımı, Sandrino'yu aklımdan geçiriyor, başıma bir felaket geleceğinden korkuyor, yüreğim sessizlikte, telaşla atıyordu. Suyun ve Giulia'nın sesi sanki geçmiş zamanlardan bugüne yankılanıyordu.

Bir sabah kapıya vurdular, eşikte sesler işittim ve derken zil çaldı. Ben toparlanana kadar, kapı açılmıştı ve yalınayak, üstü çıplak Giulia'nın, sadece eteğini giymiş olarak Sandrino ve Maria'nın karşısında geri geri çekildiğini gördüm. Maria'nın büyük hasır şapkası altından burun kıvırışını fark ettim; sonra onu bir daha görmedim.

Elime geçenleri giymeye çalışırken, Sandrino, oldukça serbest bir tavırla, alışveriş yapmak üzere kente döndüklerini ve beni de kırdaki yazlık evlerine çağırmak üzere geldiklerini söyledi. Konuşurken, gözlerini akşam yemeğinden sofrada kalmış olan bardakların ve şarap şişesinin üstünde gezdiriyordu. Ben ne diyeceğimi bilemeden bir şeyler kekelerken, Maria kraliçe edasıyla, kapının arkasından seslendi: "Onu rahat bırak. Ben gidiyorum." Bunun üzerine Sandrino kollarını aciz bir tavırla açtı ve bana şöyle dedi: "Günün birinde yeniden görüşmek üzere." Giulia'ya, belirsiz bir bakış fırlattı ve gitti.

Evler

Çalışan ve her hafta pazar gününü bekleyen yalnız bir adamım. Bunu, pazar gününü sevdiğim için söylediğimi sanmayın, ama ben de herkes gibi tatil yapıyorum ve dinlenmek iyi geliyor. Bir keresinde, daha gençken, pazarları da çalışırsam başkalarından daha çabuk adam olacağımı düşünmüştüm ve bu nedenle atölyenin anahtarlarını almıştım. Bütün makineler duruyordu; ama ben pazartesinin işini kısa zamanda hazırlıyor ve sonra boş mekânda dolaşıyor, seslere kulak kabartıyor ve bunun tadını çıkartıyordum. Özellikle istediğim zaman gidebilmem pek hoşuma gidiyordu ve o saatte bisiklete binen, lokantaya giden ya da tepeye tırmanan arkadaşlarım gibi yapmıyordum.

Şimdi de insanlar pazarları kent dışına çıkıyorlar. Sokaklar bir atölye gibi boşalıyor. Ben öğleden sonralarımı yürüyerek geçiriyorum, öyle oluyor ki, yarım saat boyunca tek bir kişiye bile rastlamıyorum. Sanki bütün çatılar, kaldırımlar, duvarlar ve hatta kimi bahçeler sadece benim gibi, buradan tekrar tekrar geçen, bunlara bakan, kırdaki ağaçlar ve tepeler gibi bunların kendilerine yaklaşmasını ve uzaklaşmasını seyreden bir adam için yapılmışlardı.

Her zaman için bir başkasından daha boş olan bir sokak vardır. Kimi zaman durur ve burayı iyice seyrederim, çünkü o saatte, o ıssız yerde orayı tanıyamaz olurum. Güneşin, biraz rüzgârın, havanın renginin değişmesi yeter, artık nerede olduğumu bilemez olurum. Bu sokakların hiç sonu gelmez. Sanki hepsinin kiracısı ve gelip geçeni yok

gibidir; öylesine suskun ve boşturlar ki! Sayfiye semtlerinin uzun ve ağaçlı yollarındansa, kent merkezinin alanlarında ve ara sokaklarında gezinmekten hoşlanırım, çünkü burada yüksek yapılar vardır ve onlar bana daha yakın gelirler, çünkü bu kadar insanın nereye çekip gittiğini anlamaya olanak yoktur.

Zamanla, eski yıllarda yaptığım gibi arkadaş aramaktan vazgeçtim. Ama o zamanlar pazarları, ötekilerden bambaşka günler olurdu. Şöyle güzel bir söz duyma olasılığı vardı henüz: Şu gün, şuraya gel ve hepimiz koşarak giderdik. Yeni sokaklardan geçilir, herhangi bir avluya girilirdi; ben şimdi o günleri anımsamaya uğraşıyor, her zaman beceremiyorum bunu. Ciccotto benim yaşımdaydı ama boş avlularda gezinmeyi, hiç çıkmadığı merdivenlere tırmanmayı, kapıları çalıp kim açarsa, onunla çene çalmayı seven oydu. Ben de onun peşine takılırdım ve o zaman bazı kapıları ilk çalışı olmadığını düşünürdüm. Eğer buna inansaydım, onunla tırmanmazdım. Kendine göre bir sanatı vardı, hele ki kapıyı açan bir kadın ya da çocuksa, yanıt gerektirecek bir soru bulurdu; söz sözü açar, şakalaşarak eve girer ve de akşama dek orada kalırdık. Pazarları insanların canının sıkıldığını söyler, öğleden beri evde kapalı kalmış, ne kimseyle konuşmuş, ne de kimseyi görmüş olan insanların kim olursa olsun biriyle çene çalmaktan hoşlandığını savunurdu. Ben bazı kadınlar, hele bize içecek bir şeyler sunanlar hakkında daha önce bilgi topladığına inanırdım.

O yıllarda kimi sandalla gezer, kimi bisikletine atlar ve sadece bir lokanta bulunca mola verirdi, kimi de sinema önlerinde kızları beklerdi. Ciccotto'yu tanıdığımdan bu yana bu tür eğlenceler bana pek aptalca gelmeye başlamıştı ve artık böyle bir şeyi ne yapma ne de ona söz etme yürekliliğini gösterebiliyordum. Onunlayken, gerçekten yaşanmış olsun olmasın, anlatılan her şeyin hoşuna gitmesi gerekirdi; yere bakarak, içtenlikle gülerek dinlerdi. Ufak

tefek ve neredeyse kambur olduğundan onu üzmek istemezdim ve böylece de ona bağımlı olmuştum.

Bazı evlere, eski kiracıları sorarak ve salt onları görmek için kent dışından geldiğimizi söyleyerek girerdi. Kapıyı açan şişman bir kadınsa, ona, geçmişte kendinin bu evde oturduğunu ama sonra elinden kaçırdığını anlatırdı. Bazen de bir yer kiralamak istediğini söyler ve balkona dek tüm evi gezmek isterdi. Onu kapıcının gönderdiğini açıklardı. Genç kızların olduğu evlerden hoşlanmazdı.

Erkekler, akşamları meyhanelerde toplanırlardı, ama kapıyı açan ister erkek, ister kadın olsun numaramız her zaman tutardı ve sonunda merdivenlerden gülerek inerdik. Konuşmalardan hep kazançlı çıkar, evden çıkmayan ve serinlemek için hep pencere önlerinde oturan şişman kadınlar, bizi uğurlarlarken, gelecek pazartesi yeniden gelmemizi tembihlerlerdi.

Biz de giderdik. Ama kendi keyfimize göre, bir ya da iki ay sonra. Ciccotto bu yeni ahbabımızın evde yalnız olmadığı bir anda çalmak isterdi kapıyı, bu yüzden aileden bir kişinin, bir komşunun, arkadaşlarının gelmiş olduğu bir günü kollar ve böylece herkesi oyalardı; şakalaşır, kadınların diken üstünde oturmasına neden olacak sözler söyler, geçen seferki konukseverliği överek, içecek bir şeyler isterdi. Günün sonunda daima evin kadını onu bir kenara çeker, ona kaş göz eder, bağırarak bir şeyler söyler ve sıkıntıdan boğulma aşamasına gelirdi. Ve Ciccotto karşısındakinin düğmelerini çözmeyi beceriverirdi.

Ciccotto ile birlikte eve dönerken gülerdim, ama neden güldüğümü bir türlü anlayamazdım. Kendimi bir tiyatrodan çıkarcasına hafif hissederdim; bırakırdım Ciccotto konuşsun, arada bir ben de söze karışırdım, o insanların gizlerini ve başlarındaki dertleri tahmin etmeye çalışırdık, haklarında hiç olmadık öyküler uydurur, ama gene bugünün de başımıza bir iş gelmeden bitmesine sevinirdim. Belki de bu nedenle gülerdim ve belki de Ciccotto'ya ayak uydurmamın tek nedeni saflığımdı. O atölyede gece vardi-

yasında çalıştığı için, iş günlerinin sabahları da eğlenmek için zaman buluyor ve bazı tanışmaların tadını bu saatlerde çıkarıyordu. Onunla sık sık tartışan bana, uygun yaşta bir kadın bulmak için daha pek çok ev dolaşması gerektiğini söylüyordu. "Sen daha çocuksun," diyordu; "bilmiyor musun çocukların meraklısı daha fazladır?"

Ama benim bir çocuk olduğuma inanmam için zemin katında tütüncü dükkânı olan kadına beni götürmemişti (bir akşam penceresinin altında lafa dalmıştık; öyle sıcaktı ki, kadın ışıkları söndürmüş ve gidip dondurma almamızı söylemişti; almak için giden ben olmuştum. Ciccotto orada kalıp konuşmaya devam etmişti.)

Bir keresinde de kent merkezinin daracık sokaklarındaki merdivenlerin birini tırmanmıştık. Bu yapılar bir zamanlar büyük apartmanlardı ama şimdi depoya benziyorlardı. Sessiz bir avlusu vardı ve taşa oyulmuş gibi duran merdivenlerden çıkınca durup minik pencerelerden gökyüzüne bakmıştım. Ciccotto da oraya dek tırmanmıştı. Kapısı bir başka sokağa bakan bir apartmanın hizmetçileri oturuyordu burada. Şapkalı ve çantalı bir kız kapıyı açıp seslenmişti: Caterina! Bize tek söz etmeden aramızdan geçip merdivenlerden inmişti. Ciccotto çoktan dalmıştı içeriye ve konuşmaya başlamıştı bile; ben kızı öyle beğenmiştim ki, arkasından bakakalmıştım. Ciccotto'ya kim olduğunu sormaya çekinmiştim, çünkü onu geri çağıracağından ve kimbilir neler söyleyeceğinden korkmuştum, ama ona benzer kızların çıktığı eve ben de girmiştim sonunda.

Caterina, Ciccotto'nun hoşuna giden şişman kadınların biriydi ve ışığı tavandan alan bir odanın ortasında duruyorduk üçümüz. Konuşmalarını bekledim ama Ciccotto kendini koltuğa atıp tırnaklarına bakmaya başladı; Caterina da dirseklerini dayayarak oturdu bir masanın başına. Karanlık bir köşede, kemerin altında, dağınık bir yatak vardı.

Caterina bana bakarak: "Bizler yoksul hizmetçileriz," dedi.

Odanın büyük ve kendilerine ait olduğunu belirten bir şeyler mırıldandım. Caterina başını salladı ve gözlerini yukarıya kaldırarak, yağmurun bazen içeriye yağdığını söyledi. Onu güldürmek için yüzümü buruşturdum, ama bizi inceleyen Ciccotto, bir şeyler söyledi, ne dediğini şimdi anımsamıyorum, herhalde 'kımıldasana' ya da 'bize bir şey vermiyor musun?' gibi bir söz olmalı. Bunun üzerine kadın yerinden fırladı, kararsız bir tavırla odada dolaştı, mutsuz ya da uykulu bir hali vardı; sonra yatağa doğru gitti, bir komodinin içini karıştırdı, yaldızlı kâğıda sarılı bir sigarayla döndü ve bana uzattı; ben ikircikli davrandığımdan paketi açık olarak masanın üzerine bıraktı. Ciccotto bu arada kalkmış, kapalı bir kapıya yanaşmıştı, sanki yandaki odayı dinliyordu. Caterina paketi elinden atınca, bir şeyler demek istermiş gibi yaptı ve birden durdu. Ciccotto, ansızın arkasını dönüp onun bu davranışını fark etti; bana bunu önemsememiş gibi geldi, masaya yanaşarak bir sigara alıp yaktı. Bunun üzerine Caterina şöyle dedi: "Bekle beni, şimdi dönerim." Ve o kapıyı açıp koşarak uzaklaştı.

Orada yalnız kaldığımız süre içinde –bir dakika kadar– Ciccotto bana gülmesini tutmaya çalışan biri gibi baktı, ama gülmedi. "Hiç tavanda pencere görmemiştim," dedim ona. O da yukarıya baktı, ama aklı başka yerdeydi. "Anladın mı?" diye sordu bana. Onu kırmamak için, dikkat et, dedim. O anda Caterina içeriye girdi. Ciccotto, omuz silkti.

Caterina elinde bir likör şişesiyle gelmişti geri; şişeyi masaya bıraktı. Sonra gidip dolaptan üç bardak buldu ve bunları yavaş yavaş doldurdu, içten gelen bir gülümsemeyle bizleri içmeye çağırdı. Üçümüz birlikte içtik ve Ciccotto dilini şaklattı. Bunun üzerine Caterina da sigarasını yaktırdı, sonra dumanını savurarak geçip bir yere oturdu.

Bir süre çene çaldık; Ciccotto, evde sigara ve likör bulundurduğuna göre, çok ziyaretçisi olup olmadığını soruyordu. Caterina aptal değildi ve onu pek güzel yanıtlıyor-

du. Böyle, bacak bacak üstüne atmış otururken, bir hizmetçiye benzer yanı yoktu. O anda, odadan çıktığında eteğini değiştirmiş olduğunu fark ettim, dudakları da şimdi daha kırmızıydı. Ciccotto, ona eski günler hakkında sorular sordu ve uzun uzun konuştular. Ben kadını şaşkınlıkla dinliyordum. Caterina zengin erkeklerin karısı ya da kadını olmuştu anlaşılan: Evlerine neredeyse her akşam arkadaşlarının ve bir orkestranın geldiğini, dans ettiklerini anlatıyordu. Bir yandan içip bir yandan gülüyorduk. Ciccotto, bir daha çevresine bakındı ve mırıldandı: Bizi burada duymazlar mı, Caterina canlı bir edayla omuz silkerek hiç kimsenin olmadığı yanıtını verdi.

Ciccotto'nun neden böyle temkinli davrandığını merak etmiştim. Bu sırada söz patrona gelmişti ve Ciccotto ona dul hanımın evlenip evlenmediğini soruyordu. "Bu seni ilgilendiriyor mu?" dedi yüz ifadesi değişen Caterina. Bunun üzerine ben ne zamandan beri tanıştıklarını sorunca Ciccotto anlatmaya koyuldu. Anlatırken de kötücül bir edayla kadını süzüyordu. Evin boş olduğu bir pazar günü, dul hanım bu odada belirivermişti (Caterina kızardı ve kımıldandı); onları yatakta yakalamıştı ve hiç korkutmadan Ciccotto'ya onun önünde giyinmesini söylemişti ve bizimki de giyinmeye yeltenmişti ama Caterina o sıcakta yorganı onun başına çekiyordu; o da bütün kadınlar gibi kıskançtı. Ben dinlerden Caterina'ya bakmamak için gözlerimi Ciccotto'ya dikmiştim ve şöyle dedim: "Sonra kalkıp giyindin mi?"

Sözün burasında umutsuzluğa kapılan Caterina bağırdı: "Sen! Sana kalsa giyinirdin! Sen de yüz yok ki!" Ciccotto gülüyordu. Caterina elleriyle yüzünü örtüyordu.

Yemin ederim ki ben çıkıp gitmek istiyordum. Ama kapıya bakıyor, ne diyeceğimi bilemiyordum. Ciccotto kendine içki almak için ayağa kalktı. Bu hareketi üzerine Caterina, başını kaldırdı, gözleri kocaman açılmış, yüzü kıpkırmızı olmuştu, bizimkini parçalamak ister gibiydi. "Git oraya, git oraya, kadın daha çıkmadı," diye bağırdı al-

çak sesle. "Hanımım, onu görmeye gelen senden daha da rezildir!"

Ciccotto, bardağına içki koymayı bitirince şişeyi yerine bıraktı. Bir an ne yapacağını bilemeden durdu; pek düşünceliydi. Sonra gidip oturdu ve bana şöyle dedi: "Bu kadınlar hiç dışarı çıkmazlar."

Caterina hâlâ şaşkınlıkla bize bakıyordu. "Size bir pencere vermesi gerekir," dedi Ciccotto. "Sokağa bakan bir pencere. Onun evinde bir sürü pencere var." Caterina somurtkan bir yüzle omuzlarını silkti. "Onun derdi pencere değil," dedi Ciccotto; "hiç gereksinmesi yok."

Caterina bir şeyler homurdandı. Ağzını peçeteyle kurularken bana bakıyordu. Sanki derdi günü benimleydi. Yerimden kalkar gibi yaptım, "Gitsem iyi olacak," diyecektim, ama o sırada kadın ayağa fırladı ve bana bir bardak içki daha sundu.

Söyleyecek söz bulamadığımdan kaldım. Caterina şimdi alıngan bir anlatımla oturuyor ve Ciccotto sakin sakin bizi seyrediyordu. Oda ışık doluydu.

– İşte, dedi Ciccotto, Lina neredeyse döner. Onlar genç, anlaşırlar.

Konuşmalardan anladığıma göre, Lina biz girerken çıkan öteki kızdı. Caterina,ötekinin elbette pencerede durduğunu, yüzsüz olduğunu söyledi. "Ama o, Lina'yı beğeniyor," dedi Ciccotto. "Bizimki neyin iyi olduğunu bilmez." Ben gözlerimi bardağıma dikmiş, onları dinliyordum. İçimde bir umut doğmuştu. Ama ayak sesi duymuyordum.

Lina'nın ne zaman döneceğini sordum. "Siz ikinizin konuşacakları olmalı," dedim. "Benim ilgim yok." Bu kez ayağa kalktım, başarmak üzereydim. Caterina öğleden sonrayı iyi geçireyim diye cebime sigaralar sokuşturdu. Arkama bakmadan merdivenlerden indim ve ancak alana geldiğimde derin bir soluk alabildim.

Boş kenti dolaştığım ilk öğleden sonrası oydu. Artık Lina'yı tanıdığımı ve şu anda Ciccotto'nun Caterina ile se-

viştiğini düşünmek beni rahatsız ediyor, heyecanlandırıyordu. Biraz sarhoştum. Gençtim ve her şey bana çok kolay görünüyordu. Yalnız olduğum için mutlu olduğumu henüz bilmiyordum.

O akşam, alanda Ciccotto'yu beklerken, tütüncü kadının penceresine bakıp kendi kendime güldüm. Ciccotto gerçekten alçağın tekiydi. Sonra, geldiği zaman her şeyi konuştuk. Bana kıskanç kadınların neler yaptıklarını, neler söylediklerini açıkladı. Kadınların yapacak hiçbir işleri olmadığını, bütün zamanlarını, kimi zaman panjurların arkasında, pencereden bakarak geçirdiklerini anlattı. Onları tanımak gerekliydi ve delikanlı dediğin onların her halinden anlardı. Bir yaş gelir ki, derdi, kadınlar kedi gibi kapı arkasında erkekleri beklerler.

Ama şimdi aklı tütüncü kadındaydı ve artık canı Caterina'ya gitmek istemiyordu. Bana oraya, belki de akşam saatlerinde yalnız gitmemi söyledi. Benim buna cesaretim yoktu. Lina'nın pencereden baktığını görme umuduyla apartmanın altında dolaştım, durdum. Ama panjurlar kapalıydı ve bütün pazar sabahı boyunca da kapalı kalmayı sürdürdüler. Sonunda Ciccotto yazları, bütün ailenin deniz kenarına gittiklerini söyledi. Hizmetçiler de mi, diye sordum. Evet, onlar da giderdi.

Anlayamıyordum: Caterina müthiş kıskançtı ve gitmeden bir hafta önce bundan hiç söz etmemişti. "İşte, kadınlar böyledirler," diyordu Ciccotto.

O da artık eskisi gibi değildi: Gülmeye başladığımız o merdivenleri yeni baştan tırmanmaya gitmiyorduk. Alandan ayrılamıyordu, bütün bir pazar gününü tütüncünün çevresinde geçiriyordu. Tütüncü, onu evine almayan tek kadındı; onunla zemin katındaki penceresinden, akşamları bile konuşuyordu, kadın onu dondurma almaya gönderiyordu; yarım saat suskun durup alandan uzaklaşan ayak seslerini birlikte dinliyorlardı. Bu kadın belki de otuz yaşlarındaydı, ama bana kırk yaşındaymış gibi geliyordu, idare etmeyi ve yanıt vermeyi öyle iyi biliyordu ki!

Ben yalnız başıma kalınca eski yaşantımı sürdürmeyi beceremedim. Ciccotto'yu atölyede görmekle yetiniyordum; gezmeye gidiyordum, kendime birkaç arkadaş edinmiştim, hâlâ eğleniyordum, ama artık o eski tat yoktu. Evde olunca nasıl olur bilirsiniz: Biri gündüz saatlerinde uyumaya kalksa, onu uyandırırlar ve sonra işten eve, evden işe günler geçer, bu da yaşamak sayılmaz. O yaz, bana kalan tüm zamanda, sokaklarda, alanlarda kendi kendime dolaşmaya başladım, o dar sokaklarda şimdi denizde olan Lina'yı aradım boş yere. Nasıl olacağını bilemiyordum, ama günün birinde kızın karşıma çıkıvereceğini umut ediyordum. Sokaklar bomboş olduğunda her şey olasıydı. Köşelerde duruyordum.

Sonra, sadece Lina yoktu ki. Ciccotto pek çok kadın tanırdı. Öyle bir yaş gelir ki, peşinden koşmaya başlarlar, derdi her zaman. Ben merdivenleri tırmanmayı, onları konuşturmayı, aramayı, onlara ısrar etmeyi, âşık olmayı beceremiyordum. Kambur bile sayılabilecek olan Ciccotto beceriyordu ama; tek bildiğim sabretmek gerektiğiydi.

Ama sonra Ciccotto evlendi. Bana kimse haber vermemişti: Ablamdan öğrendim. Tütüncü kadına deli oluyordu ve evine girebilmenin tek yolu onunla evlenmekti. Ciccotto işin sonuna gelene dek, onun çok kıskanç, şişman ve güzel bir kadın olduğunu söylüyor ve onu beğenip beğenmediğimi soruyordu. "Bir kadınla dalga geçmek için," derdi, "onun kazanmasına izin vermeyeceksin." Tütüncü ile neredeyse gizlice evlendi, çünkü kadın duldu ve evlenirse müşterilerini yitireceğini söylerdi. Ama evlenir evlenmez, kocasını tezgâha koyuverdi. Ben o zaman Ciccotto'ya çok güldüm, zaten herkes gülüyordu; sonunda kavga ettik ve sadece alanda karşılaşırsak birbirimizi görür olduk. Ama şimdi bazı günler, bazı pazarlar onu kıskandığım oluyor.

Şenlikler

Pino, Ganola'nın atını hiç aklından çıkartamıyordu ve arada bir bana da ondan söz ediyordu. Bir akşam Pozzengo'dan dönerken yan yola sapmaya yeltendi ve ben ona bakınca, şöyle dedi: Bu gece dönerim. Gerçekten de ertesi sabah gün ışırken döndü ve ahıra uğradı. O gün tarlada, "Git sazlıkta uyu," dedim. O ise oturuyor ve gülüyordu. "Hiç olmazsa çalış," Pino tepeye bakıyor ve, "O at benim olsa, bütün gün dolaşırdım," diyordu. Ben, bir atın bir üzüm bağının yerini tutmayacağını, ama kızlar dururken atlarla konuşan bir kardeşin düşüncelerine de akıl sır ermeyeceğini düşünüyordum. Bu nedenle ona, "Atlar geceleri uyumuyor mu?" diye sordum. Pino ise o her zamanki büyülenmiş havasıyla: "Dolaştım," dedi. "Rocche'ye gittim."

Arada sırada yolum Ganola'nın vadisine düşüyordu çünkü böylelikle yarım tepe turu yapmaktan kurtuluyordum. Ganola'nın son çocuğu da dünyayı dolaşmak üzere buradan ayrıldığından beri, ormanın tepesindeki, canlı sazlarla çevrili o çiftliğe çıkmıyordum. Şimdi bu çiftliğin altından geçiliyordu ve çevrede ne bir ses duyuluyor, ne biri görülüyordu. Toplanmış üzümler, işlenmemiş toprakların ortasına yığılmıştı; yaşlı Ganola bağı terk etmiş ve söylentilere göre, geri kalan üzümler yerlere dökülmüştü. Bağın çok iyi bir toprağı olduğundan, Ganola'nın ölmesi bekleniyordu. Ama yaşlılar ölmek bilmiyorlardı. Pino küçükken, biz de gidip bir şeyler toplardık: Henüz kızlar ortada

yoktu, sadece Bruno vardı ve o günlerde eğlenceye doyum olmazdı. Çiftlik gençlere aitti; o zaman Ganola da gençti ve ava giderdi; silahının sesini, tarlalardan, Rocche'nin tepesindeki ormanlardan duyardık. O günlerde keçileri bir araya toplar ve zirvedeki çayırlara çıkardık; gün batarken hâlâ eğlenmeye doyamamış olduğumuzdan yuvarlanarak aşağıya iner, sokağa girene dek bağırmayı sürdürürdük. Ganola daha o zamandan bizleri korkutur, herkesi gözleri ile yönetirdi; ama eğer avı rast gitmişse o zaman gülmeye başlar ve boynuna asıp taşıdığı kanlı kuşları ellememize izin verirdi. Sonra bu kuşları kadınlara vermek için omzundan indirip yere atardı; bu arada iki kişinin zapt edemediği köpeğe göz kulak olmak gerekirdi. Ben de eve gidince ava çıkmak istediğimi söylerdim, ama Pino bu konuda benden daha ateşli bir hevesli idi; zaten kardeşimi, yalnız bırakmakla tehdit etmezsem benimle gelip o avludan çıkamazdı. Sonra artık geceleri gezmekten ürkmemeye başladığımız bir yaş geldi ve o zaman Bruno ile dansa gitmeye başladık; ama Bruno'nun aklı fikri avdaydı. Kavga çıkartmak için ormancılara ne laflar yetiştirdiğini görmeliydiniz! Buradayken babasının sözü geçiyordu ve yazın bu şenlikler için birlikte dolaştığımız zaman Ganola'nın gençken bizden beter olduğunu öğrendim, çünkü o zamanlar onu kimseler tutamazmış, cebinde de bıçak taşırmış. Kısa bir süre sonra Bruno'un yalnız gezmesine ses çıkarmaz oldum, çünkü o bir şenlikten ötekine dolaşmayı, geceyi gündüze ulamayı seviyor, bir hırsız gibi evlere dalıp yiyecek arıyordu. Onunla birlikte yola çıkınca nereye varacağını bilemezdiniz.

Bruno daha o seneden ata binmeye başlamıştı. Halk Bayramı'nda dişi atı, sirkteki şeytanlardan birinden gebe kalmıştı ve artık arabaya da koşulmadığından, çadırın arkasında oturup ot yiyordu. Sonunda büyük beyaz lekeli doru bir yavru doğurunca Ganola şöyle deyiverdi: "Bunu koşu atı yapalım." Bruno anne atla çayırda ileri geri biraz alıştırma yaptı ve günü gelince taya da bindi. Bu anlattıkla-

rım beş yıl önce olmuş olmalı. Bizler, özellikle de Pino, pek heyecanlıydık; bütün gün yolda duruyor ve onun geçmesini görmek için bekliyorduk, ama Ganola işin içindeydi; Bruno'yu çayıra götürüyor ve bize de casus istemediğini bildiriyordu. Oysa bazı günler Bruno atın yelelerine eğilmiş hızla ilerlerken Ganola ona bakmam için bana bağırıyor, o rüzgârı benim de yakalamamı söylüyordu. Pino o zamanlar kimsenin önemsemediği bir maskottu. Bazı günler de atın canı koşmak istemiyordu, o zaman avluda tekmeler ve küfürler konuşuyor, ama Bruno'nun gücü ata boyun eğdirmeye yetmiyordu. Kızlar dört bir tarafa kaçışıyorlardı. Ganola da hayvanlaşıyor, atın gemini bağlıyor, at hoplayıp zıplıyor, kuyruğunu savuruyordu. Pino bile çevresinde duramıyordu. Babamız onu sabana koşmasının iyi olacağını çünkü hayvanların bile çalışmayınca terbiyesinin bozulduğunu ileri sürüyordu.

O evde aklı başında olanlar sadece kadınlardı; sanki işin nasıl sona ereceğini önceden bilir gibiydiler. Pino, şimdi bunu anımsamak istemiyor, ama çocukken o ve Carmina konuşurlardı. Ve Carmina tam da o sonbaharda Bruno'nun yarışa katıldığı günlerde öldü. Eylülde Meryem Ana Yortusu'nda zaten yataktaydı ve ablası ona göz kulak olmak için şenliklere gelmemişti. Aile üyeleri şarkılar söyleyip bağırıp çağırarak eve döndüğünde kızın yorgunluktan yüzünü duvara döndüğünü anlatmışlardı daha sonra; zavallı kızcağız ağlıyordu.

O şenliğe Pino da katılmıştı, tahmin edersiniz: Köyün dışında gerçekleşen ve babamızın gelmesine izin verdiği ilk şenlikti bu; bütün bir gün boyunca ne Bruno'dan ne de tüm atların bağlandığı papazın ahırının yanından ayrılmıştı: Henüz dans etmeye başlamamıştı. Akşama doğru onu aramaya başladım. Bruno zaten iki gündür çayırdaydı ve atını çalıştırıyordu; ayağına çizmeler giymiş, boynuna bir mendil bağlamıştı, Ganola da atı gözlüyordu. Sabah yaptıkları bir deneme koşusu iyi gitmemişti; şimdi birlikte ahıra kapanmışlardı ve Ganola'nın yüzü pek öfkeliydi:

Hepimizin çıkmasını istiyordu, ben bir merdivene dayanıp duruyordum. Pino da bakıyordu. Bunun üzerine Ganola iyi bir şarap şişesinin mantarını açtı, şarabı bir kaba doldurdu ve sallanan atın dilinin altına boşaltıverdi. At tümünü içti. Sonra geri gittiler ve Ganola eline kamçıyı aldığı gibi hayvanın bacaklarına ve sağrısına üç dört kez vurdu; bu da atın bir yılan gibi doğrulmasına neden oldu. Bir kedi gibi yaylanmasından, şarabın atın her yanına yayıldığı belli oluyordu. Ganola sırıtıyordu. "Buna gerek kalmamalıydı," dedi ona. Ve bunun üzerine at kişneyerek iki ayağının üzerinde yükseldi. Bu korku verici bir manzaraydı.

Yarışı onlar kazandılar. O akşam insanların dağılmasından sonra çayırı çok iyi anımsıyorum, ay çıkmış, serinlik inmişti; dipteki büyük çadırlar gaz lambalarını yakmışlar, dans müziği sona ermişti. Pino'yu bir ağacın arkasında ağlarken buldum; ağladığını kimsenin görmesini istemiyordu. "Git," dedim ona, "birilerini bul, kızlarla konuş." O zamanlar, Carmina'yı düşündüğünü sanıyordum. Oysa o,kendinin de bir at olmamasına öfkelendiği için ağlıyordu. "Bruno ile kalalım," diyordu. Geceleri dolaşma hastalığına yakalanmıştı, ama derdi dansa gitmek ya da eğlenmek değil, sabahı tek başına edip ertesi sabah kendini kimbilir nerede bulmaktı. O gece papazın evinde yemek yedik, sofamız oldukça kalabalıktı: Ganola öteki atların sahipleriyle alay ediyor ve herkes onu ve hâlâ atın sırtındaymış gibi iki büklüm olmuş durumda yemeğini yiyen Bruno'yu övüyordu; bense onun Pino ile aynı yaşta olduğunu düşünüyordum. Odanın penceresinden müzik ve insanların gürültüsü giriyordu. Bizler geçmiş yıllarda ve bundan sonra yapılacak olan yarışlardan konuşuyorduk. Güzel bir gece oldu. Ay biz eve varana dek batmadı.

O gece Ganola henüz yazgının getireceklerinden habersizdi. Carmina, Tüm Azizler Yortusu'na doğru öldü; annesi de kışın umutsuzluktan onun peşinden gitti. Zaten bir süredir yemek yemez olmuştu. "Kadınlar," diyordu

Ganola, cenazeden dönerken. Öteki kızı, Linda her zaman kendinden emin bir eda taşır ve ihtiyar kadınların tarafını tutardı; şimdi elinden geldikçe erkekleri kızdırmaya uğraşıyordu. Öyle gürültü çıkartıyorlardı ki, sesleri sokağa taşıyordu. Pino'yu bilmem ama ben o zamandan sonra onlara çok daha seyrek uğrar oldum. O sonbaharda Ganola topraklarının yarısını bile işlemedi. Bruno ile ava gidiyordu ve ikisinin de aklı fikri sadece attaydı. Arada sırada da trene binip ata bir şeyler satın almaya gidiyorlardı. Sonra da mahmuzları satın aldılar.

Dediklerine göre o gün Bruno mahmuzları takmak istememişti, çünkü atın uysallığı üzerindeydi. Ama Ganola gülerek, "Bunu öğrenmesi ve alışması iyi olur," dedi ve Bruno ata binene dek geminden tuttu, sonra hayvanı kamçıladı. Bir toz dumanı yükseldi ve atın bir yılan gibi şahlandığı görüldü, sonra ikisi de havaya kalktı, Bruno da avluya uçtu. Boş bir çuval gibi kaldı yerde. Eğer at karşısındaki kapıdan içeri deli gibi dalmasaydı, Ganola onu bir daha asla yakalayamazdı.

İşte Bruno da böyle can verdi; Linda artık atı öldürmekte kararlı idi. Söylenenlere göre o günlerde Ganola sık sık ateşi yakmayı, papazla konuşmayı, ahırı kapatmayı savsaklıyor, ama buğday döver gibi kızını dövüyordu. Artık gözleri şaşılaşmış, sakalları çalı gibi uzamış, pantolonunun düğmeleri kopmuş adamın tekiydi; o günden sonra ne sakalını, ne pantolonunu düşünmez oldu. Sonunda Linda da evden kaçtı.

Bunlar eski hikâyeler. O dönemde ben elimden geldiğince çiftliğin uzağından geçmeye çalışıyordum. Pino da artık Bruno olmadığından başka tepelere takılıyordu. Ertesi yıl Ponteli bir kızla konuştuğunu söylediler. Yazın, şenliklere kendi başına gitti; bazen birlikte döndüğümüz olurdu, ama o sık sık gözden yiter, anayola çıkar ve ertesi sabah eve dönerdi. Kardeş olduğumuz bile belli değildi, sanki. Ganola'yı artık tamamen unutmuştum. Arada sırada babamız onun adını anardı. Bir gün, Odalengolu birinin

kışın ormanın kıyısını satın almak üzere Ganola'ya gittiğini ama konuyu açmayı bile başaramadığını anlattı. Ganola onu bir sokak serserisi gibi kapıda bekletmiş, ahıra götürmekte olduğu kovayı bile yere bırakmadan adamcağızı yolcu etmişti. Linda da çekip gideli beri artık hiç evden çıkmıyordu. Atının çalınmasından korkuyor gibiydi ama insanlar artık ölme zamanının geldiğini bildiği için böyle davrandığını söylüyorlardı. Pino'nun o yıl ve ondan sonraki yıllarda onun bazı şeylerini satmasına ya da satın almasına yardım ettiğini, ekin biçmekte el verdiğini biliyorum. Sözgelimi, Pino, bazı güzel günlerde Ganola'nın atı çözdüğünü, ona binip tepelerde aşağı yukarı dolaştığını anlatıyordu. Sonra öğlenleri güneş tepede parlayıp herkes iki lokma yemek için oturduğunda tepelerin doruk noktalarına tırmanıyordu. Zaten sıcaktan çalışılamayan saatlerdi bunlar ve Pino tepelere bakarak, "At gezintiye çıktı," diyordu.

Günlerden bir gün, bir zamanlar ona ödünç verdiğimiz fıçıyı geri almak üzere Ganola'ya gitmem gerekti. Neden Pino'nun gitmediğini anımsamıyorum, ama ineği arabaya bağlayıp yola çıktım. Sisli bir akşamdı ve yolu tırmanırken keçilerle aşağı indiğimiz günleri anımsadım. O zamanlar Bruno vardı, Carmina vardı ve Ganola kuşlarla avdan dönerdi; bizim ellerimiz kollarımız kestane dolu olurdu, Linda hiç konuşmadan bize çalı çırpı toplar, tencereyi ateşe oturturduk. Tam da şu saatlerde yaşanırdı bunlar, çünkü sis sonradan yolları ve ormanları örttüğünden eve varmış olmamız gerekirdi. Avluda durup çoktan kararmış odada Ganola'yı aradım. Hiç kimse yoktu, ahır da boştu. Seslenmektense, kapıya oturup sisi seyretmeye başladım.

Az sonra atını çekerek Ganola yaklaştı. Sisin içinden at olacak o şeytanın ilk önce boynu ve başı göründü, koşumları yoktu ve gemini tutmakta olan Ganola'dan kurtulmak için başını yukarıya kaldırıp duruyordu. Dört yılda müthiş büyümüştü; rengi dökülen çınarların yapraklarına benzemişti; tümüyle avluya girdiklerinde Ganola'nın

daha ufaldığını, iki büklüm olduğunu fark ettim. Ganola ile sanki bir önceki gün görüşmüşüz gibi konuşmaya başladık. Atı götürdüğü ahır bomboştu, bir keçi bile kalmamıştı. Hayvanı bağladı, önüne samanını attı ve çıkmadan önce eliyle boynuna vurdu. Fıçıyı arabaya taşırken iki laf etmedi. Sadece tükürüyordu, tükürükleri de sakalına yapışıyordu.

Ona anlattığımda Pino bana o günlerde Ganola'nın kuyunun altındaki tarlada çalıştığını, çünkü bu yıl ekin ekmeye karar verdiğini söyledi. "Yaşlı olmasaydı, bir kez daha evlenirdi," dedim; "ne yapıyor acaba, gece gündüz tek başına!" "Arkadaşı eksik değil ki," dedi Pino. "Ya senin arkadaşın var mı?" diye sordum gülerek. Pino, başını salladı.

Pino artık benimle çalışıyordu ve babamız bu durumdan pek hoşnuttu. Ne var ki ana caddeden döndüğü bazı günler vardı ki, o zaman gözlerimi açıp onu beklemek, bazı haberlere hazırlıklı olmak bana düşüyordu. Onun geldiğini duyuyordum. Derken bir akşam sofrada, Pino toprağı çapalamaktan bıktığını ve taş ocaklarına gidip çalışmak istediğini söyleyiverdi: Bu da bir tür işti ve bu dünyada iş değiştirmek gerekliydi. Babamız ona baktı. Ben susuyordum, çünkü biliyordum ki, Pino aklına bir şey koyduysa, onu oradan hiç kimse çıkartamazdı. Ama Pino'nun taş ocağı deyişi sözün gelişi idi: hiç kimse oraya girip çalışmak istemezdi. Onun aklındaki dolaşmak, bir şeyler görmekti. "Bu kış gidersin," dedi babam, "istediğinin ne demek olduğunu da öğrenirsin."

Pino taş ocağından ilkbaharda ayrıldı; canına tak etmişti. Bir çivi gibi zayıflamış olarak geri geldi, peşine de Pozzengolu bir berduş takmıştı; taş ocağında tanıştığı adam topaldı, üstünde yırtık pırtık bir ceket vardı; ikisi birlikte birkaç gece bizim samanlığın üstünde uyudular. Az konuşuyor ve birlikte sokaklarda dolaşıyorlardı. Bu tipten hoşlanmamıştım, ama babam onunla biraz alay edince çekip gitti. Pino da rahatladı.

Artık hiç kimse o Ponteli kızdan söz etmiyordu; ben böyle bir kızın hiç var olmadığını düşünüyordum. İnsanlar istasyon yolunda Pino ile rastlaşıyorlardı, oralarda taş ocağından tanıdığı insanlar vardı ve pazarları meyhanelere kapanıyorlardı. Sonra da gelen trene bakıyor, demiryolcularla tanışıyor, Genova'ya dek olan biten tüm haberleri öğreniyorlardı. Evin kızlarıyla dans konusunda kavga ettikleri, ya da avluya oturup taze şaraptan tattıkları bir kez olsun görülmedi. Bunlar başka bir ırktan olmalıydılar. Bizim gibilerin güldüğü tiplerdi onlar.

Böylelikle geçtiğimiz yaza gelindi ve şenlikler başlayınca Pino'yu kimseler tutamaz oldu. Bu sefer de panayır panayır dolaşıp bahse tutuşan sıska bir tipe takılmıştı. Ama Pino'nun elinde pek para yoktu; ancak sigarasını alabiliyor, şenliklere katılma ücretini ödeyebiliyordu. Bu tip, öteki Pozzengolu'dan daha kurnazdı; konuşmasıyla karşısındakini öylesine büyülüyordu ki yaptığı işi bilmeyen ona inanıveriyordu. Bütün dünyayı dolaşmıştı, ama bu köyün çevresinde olup bitenle ilgili haberler de veriyordu. Kısa boylu, çarpık bacaklı, saçlarına kokular süren bir adamdı. Adı Roia idi.

Her şeyden söz ediyor ve Pino'nun çiftçi doğmakla ne büyük bir şansa sahip olduğunun bilincinde olmadığını söylüyordu. Söylediğine bakılırsa, kimsenin durumu bizden iyi değildi. "Ama sen tarlanı alanlarda işliyorsun," dedi Pino. Roia ile şakalaşıyordu. "Elbette," diyordu öteki. "İkisi de gerekli." Uyanık bir tipti, ama benim hoşuma gitmiyordu.

Pino'nun ilk andan başlayarak ona Ganola'dan söz ettiğinden emindim, çünkü o gün avluda Roia sazlı tepelere bakarken bana yukarıda kimin yaşadığını sordu. "Bir adam ve bir hayvan var," dedim. O da sanki her şeyi bilirmişçesine kıs kıs güldü.

Odalengo şenlikleri nedeniyle onu birkaç kez gördük ve Pino benim yanımda, ağustosta Meryem Ana şenlikleri için bizim eve çağırdı. Pino'yu bir kenara çekip böyle bir

tipi eve çağırmaya nasıl cesaret ettiğini sordum. Neyi var ki, dedi o gülerek sözümü keserken. "Bunu babama söylemeyi denedin mi?" dedim. "Babama söyle de anlarsın o zaman." Pino bana kötü kötü baktı ve bir geceyi daha dışarıda geçirdi.

Buğdayı henüz dövmüştük ki, müthiş bir fırtına koptu; bağın yarısını söktü, çalı çırpı gibi uçurdu. Pino, avlunun kapısından çıktı ve "İstasyona kadar gidiyorum," dedi. "Nasıl," dedi babam öfkeyle. "Ya bağ ne olacak?" "Bağ uçtu gitti," dedi Pino, "ben boşu boşuna çalışmaktan bıktım." Ben de artık akşam olduğunu, yarına dek beklemeye değeceğini söyleyerek araya girdim. Babam ayakkabılarını kurulamak için eve gitti, ama Pino'nun yeniden taş ocağına dönmek istediğini anlamıştı. Ne var ki bu kez, bu sözü ağzına almıyordu.

Ağustos geldi, gündüzün boğucu sıcağı ve gecenin ay ışığı arasında artık kimsenin canı çalışmak istemiyordu. Bu yıl belediye bize şenlik ateşleri yakacağı konusunda söz vermişti ve yaşlılar bile çocuklar gibi seviniyordu. Ateşlerin güzel havalı günleri getireceğine inanılırdı. Bilmem ama, öyle olsa, her gök gürültüsüne bir ateş yakmak yeterli olurdu. "Eğleneceksiniz," diyordum evde, "Bu yıl ateş yakan başka hangi köy var ki?" "Bir Ganola'nın at yarışı eksik," diye homurdanıyordu babamız. "Deli bunlar." Pino susuyordu; tabağındakileri bitirip tarlaya gidiyordu.

Akşam olunca köyün alanına indim ve şenliği seyrettim. Bu kadar çok insan bir arada hiç görülmemişti. Bütün şu tepelerden, Rocche'den, ormanların ötesinden inmişlerdi; köpekler bile eksik değildi. Bütün çadırlar kurulmuştu. Bir zar tezgâhı açmış olan Roia'yı da gördüm. Onu hileleriyle baş başa bıraktım ve hemen dansa gittim.

Gece olunca ateşler yakıldı. İşin en hoş ânında ansızın istasyona takılanlardan üç dört tanesinin yüzünü fark ettim, ama Pino aralarında yoktu. "Nerede olabilir?" diye düşündüm, ama sonra dönüp oradaki kavgayı seyretmeye daldım.

Yarım saat sonra danslar yeniden başladı. Pek hafiflemiş, bir serçe gibi ıslık çalarak döndüm eve, uyku tutmasına olanak yoktu, çünkü hâlâ sarhoşlar, arabalar, şarkı söyleyen insanlar geçiyordu yoldan. Pino, her zamanki gibi ortada yoktu.

Bunun üzerine merdivene oturup bir sigara yaktım ve buğday tanelerine benzeyen yıldızları seyre koyuldum. Gözüm Ganola'nın tepesine kaydı ve penceresinde bir ışık yandığını ayırımsadım. "Hah, o da şenlik yapıyor herhalde!" diye düşündüm gülerek. Ama sonra ışık titreşti; bu kırmızı bir aydınlıktı. Bir yerlerin yandığını anlayınca ayağa fırladım.

Neredeyse sabah olmak üzereydi, yoldan geçiş kapatılmıştı. Koşarak tepeye tırmanmaya başladım, yalnız olmadığımı, ateşi başkalarının da fark etmiş olacağını düşünüyordum. Ama vadi boyunca tırmandıkça, korkmaya başladım. Sazlıklarda durdum ve izmaritimi yeniden yaktım. O anda Pino'nun adımı söyleyerek bana seslendiğini duydum. Beni kolumdan yakaladı ve şöyle dedi: "Gitme, gitme!"

Bir çocuk gibi titriyordu konuşurken. "Ne var?" dedim. "Roia, Ganola'yı öldürdü ve at kaçtı."

Anlattıklarına bakılırsa, oraya atı satın almaya gitmişlerdi. Bu bir önceki gün olmuştu. Roia atı görmek ve satın almayı önermek için çıkmıştı oraya. Atla yaşamak ve onunla köy köy dolaşmak istiyordu. Ganola onları ahıra götürmüştü, ama inatla, atı satmadan önce öldüreceğini söyleyip duruyordu. Eve dönerken Roia bütün ihtiyarların böyle olduğunu, ama böyle güzel bir doru renk hiç görmediğini söylüyordu. Ve sonra bu gece oraya geri gitmişlerdi, çünkü Roia kafayı ata takmıştı. İhtiyarı uyandırmadan önce ahıra girmişlerdi. Ama at hırlarken Ganola uyanmış ve gecelikle gelmişti yanlarına. Roia ona gülerek bir şeyler söylemiş, sonra üstüne atlamış ve onu öldürmüştü.

Onu boğazlamıştı. Sonra atı çözmüş ve Pino'ya yardım etmesi için bağırmıştı; o sadece, "Satın almak istiyorduk, onu neden öldürdün?" deyip duruyordu ve sonunda kaçmaya başlamıştı, bu sırada at da şahlanmış, kişnemeye başlamış, çitleri kırmıştı. Onu bir daha görmemişlerdi.

Ben Pino'ya, Roia'nın atı gerçekten satın alacağına inanıp inanmadığını sordum. Roia'nın sadece eve girebilmek için kendisinden yararlandığını, başka bir niyeti olmadığını, atı alınca da köyleri dolaşmak yerine onu satacağını söyledim.

– Peki Roia şimdi nerede?

Çiftliğe koştuk. Ateş tüm ahırı sarmıştı ve artık içeriye girilemiyordu. "Yangını Roia çıkarttı," dedi Pino.

– Haydi gidelim, Pino yalvarıyordu. Haydi gidelim.

Bu kez haklıydı. Tepeye ilk çıkan biz olmamalıydık. Zaten paçavra gibi titriyordu. Her yanı tırmıklanmış gibiydi. Onu aldım, ormanlardan geçerek gidip eve kapandık.

Yangını başkaları söndürdü. Roia'nın işini iyi bildiği belliydi, çünkü Ganola'dan geriye pek bir şey bulamadılar. At ortalarda yoktu, insanlar, hayvanın bir tekmeyle adamı öldürdüğünü ve sonra da feneri devirerek yangına yol açtığını düşünüyorlardı. Bir süre bu tepelerde atı aradılar, ama ben Roia'nın onu yakaladığını ve götürdüğünü düşünüyordum. Oysa insanlar –ve Pino da onlara katılıyordu– atın ormanlarda dolaştığına ve hatta bazı günler uzaktan gördüklerine inanıyorlardı.

ÜZÜM BAĞI

Mitoloji, Simge ve Ötekilere Dair

Tepelerin ortasında, çayırlardan ve aralarında geniş boşluklarla birbirini izleyen beşer beşer sıralanmış ağaçlardan oluşan ova, eylül sabahları topraktan pusun yükselmesiyle, geçmişte mutlaka kutsal bir yer karakteri edinmiş olduğu izlenimini vererek senin ilgini çeker. Ağaçsız yerlerdeki şenlikler, çiçekler, esrarın kıyısındaki kurbanlar gölgelik ormanları anımsatıyor ve de tehdit ediyordu. Orada, gökyüzü ve ağaç gövdesi arasındaki sınırda Tanrı ortaya çıkıverebilirdi. Şimdi, şiirin demeyeyim ama mitolojik masalın karakteri, *eşi olmayan mekânların* bir olaya ya da bir davranışa bağlı olarak kutsanmasına bağlıdır. Bütün ötekilerin arasında herhangi bir yere mutlak bir anlam yüklenir ve dünya içerisinde yalıtılır. İşte tapınaklar böyle doğmuştur. İşte herkes kendi çocukluğuna ait yerleri böyle anımsar; buralarda onları *biricik* kılan olaylar olmuştur ve efsanevi bir onayla bu mekân dünyanın geride kalan kısmına göre bir üstünlük kazanmıştır.

Ama çocukluğun koşutluğu mitolojik mekânın nasıl da pek biricik bir yer olmadığını hemen aydınlığa kavuşturur; tapınak, evren, çayır, orman, mağara, kumsal, ev gibi ortak değer taşıyan adlardan biri gibi görünürken ötekiler, belirsizlikleri ile tüm çayırları, ormanları vb.'yi çağrıştırırlar, ama tapınak onlara ürperti dolu simgeselliği ile can kazandırır. Çocukluğun belleğinde bile çayır, orman, kumsal pek çoğu arasında gerçek nesnelerdir ama gene de –çayır, kumsal– dendiği zaman, tüm mutlaklıkları ile ortaya çı-

karlar ve bizim hayal gücümüze biçim kazandırırlar. (Ki, sonra bu temel biçimler anıların taşıdığı tortularla zenginleşirler, şiirsel bir değer yüklenirler ve de özgün anlamlarından bambaşka bir şey haline gelirler.)

Kaldı ki mekânın bu tekliği, mitolojik eylemi oluşturan, mutlak ve bu nedenle de simgesel olan, davranışın ve olayın genel tekliğinin bir parçasıdır. Bunun tumturaklı olmayan bir açıklaması şu olabilir: Hepsi için bir şeyi bir kerede yapmak; ki bu nedenle eylem anlamlarla yüklenir ve artık hiç de gerçekçi olmayan sebatı yüzünden, giderek yüklenmesini sürdürür. Doğal gerçeklikte hiçbir eylemin ve hiçbir mekânın bir ötekinden daha fazla bir değeri yoktur. Mitolojik (simgesel) eylemde ise, her şey bir hiyerarşidir.

Mitolojik kahramanın yükümlülüğü doğaüstü olgulardan ya da olağanlığın kırılmalarından kaynaklanmamaktadır (hatta, inançlı insanda bunlar olağanlığın bilinçliliği şeklinde açıklanır; bu da mitolojik açıklamaya uygun değildir) fakat bu yükümlülük gerçekten de devinimsiz olduğu için, devinimsiz ilke olarak mutlak bir değer kazandığı için, daima 'ex novo', birden fazla değere sahip, yani simgeseldir. Mitolojiyi, yapılmış ya da yapılmakta olan şiirsel redaksiyonla karıştırmamaya özen göstermen gerekir; mitoloji bir adım önden gider, bu ona verilmiş olan bir deyim değildir; onun durumunda, rahatlıkla biçimde ayrı tutulan bir içerikten söz edilebilir (üstünkörü bile olsa bir biçim olmaksızın düşünülemez) ve bu da gerçek mitolojinin değerinin değişmediğinin bir göstergesidir, bu sözcüklerle, işaretlerle, ya da mimiklerle dile getirilebilir. Sözün özü, mitoloji bir kuraldır; bir sefer, bütün seferler yerine gerçekleşmiş olan bir olayın şemasıdır, ve değerini onu zamanın dışına çeken ve Tanrı'nın bir esini olarak kutsayan bu mutlak teklikten edinir. Bu nedenle o her zaman çocukluk gibi en başlangıçta oluşur; zamanın dışındadır. Adamın biri, kimbilir ne zaman, günün birinde senin tepelerinde ortaya çıkıvermiştir, söğütleri sormuş, oturup bir

sepet örüvermiş ve sonra da ortadan yok olmuştur; o en saf, en basit uygarlık taşıyıcı kahraman olmuştur. O davranış iyi anlaşılsa, mutlak bir teklik taşısa, geçmişi ve şimdiki ânı olmasa ama her söğüt sepetçisine karşı paradigma oluşturacak kutsal bir sonsuzluğa yükselse, işte o zaman bir sanatın bu biçimde açığa vuruluşu mitoloji sayılabilir. Onun oturmuş olduğu harman alanı, bütün öteki harman alanları arasında bir tapınak olarak yüceltilir; ama bu çoktan bir sonraki kavram olarak ortaya çıkar, doğacılık anlamında daha maddeci bir yaklaşımdır. Bütün saflığıyla mitolojik sayılabilecek olan, zamanın olduğu gibi mekânın da dışında ortaya çıkabilecek bir olaydır. Tüm çiftlikler, benim kahramanımın çiftliği olmalı ve inançlı insan olayın ortaya çıkışının yeniden kutlanmasını izleyebilmelidir. Mekânın maddesel tekliği (tapınak) inançlı insanın 'matter of factness'ine, ama her şeyden önce onun her zaman bedenli bir anlatıma gereksinme duyan ve mitolojik olmaktan çok şiirsel olan hayal gücüne verilmiş bir yetkidir. Kaldı ki, sözgelimi Olimpos'un tarihöncesi Yunan kültüründe bütün dağlar gibi bir dağ olduğunu söylemek gibi bir şeydir. Aynı biçimde Herkül'ün serüvenden dönen bir köy kahramanı olduğu söylenebilir; her söylence ifadesini bularak, yerlere göre değişen kültürel ve coğrafi belirlemelere göre biçim kazanıyordu.

Mitolojinin içinden sızdığı bu teklik ateşini iyi saptamak gerekir. Kesinlikle dinsel bir çekirdek söz konusudur. Yaşam, yerine yenisi konamayacak olaylarla dolar ve zenginleşir; bu olaylar bir kez gerçekleştiklerinde ay altındaki bu dünyanın tüm yasaları karşısında, gerçekliğin yüce bölümleri, onun içeriği, anlamı ya da iliği olarak değerlendirilirler ve tüm gündelik olaylar onun yinelenmesi ya da yansıması oldukları kadar anlam ve değer kazanırlar. Bir söylence her zaman simgeseldir; bu nedenle asla tekyönlü, alegorik bir anlama sahip değildir, ama onu sarmalayan ke-

yif durumuna ve toprağın tipine göre birbirinden çok değişik ve çoğul çiçekleri patlatabilecek olan bir kapsülün içinde barınmaktadır. Bu kendine özel, mutlak bir olaydır; bizim gündelik olan değil, başka bir küreye ait yaşamsal bir güç özüdür ve bu nitelikleriyle, onu varsayan ve ona benzeyen her şeyi bir mucize halesi ile donatır. Simge için başka bir tanım düşünülemez, onun bir nitelik, kendine özel ve mutlak bir değere sahip bir olay olduğu söylenmelidir, doğalcı nedensellikten uzak durur ve gerçeklik ortasında kendi başına durmayı yeğler. Simgelerin en basiti, âşık gencin güzel sevgilisinden armağan olarak aldığı mendildir, bir simgedir çünkü ona çoğul anlamlar yükleyen mutlak bir değer kazanmıştır ve bu da tutkusal yüceltme sürdüğü sürece devam edecek bir nitelemedir.

Hiçbir çocuk mitolojik bir dünyada yaşama bilincine sahip değildir. Bu olgu, hiçbir çocuğun günü gelince yetişkin insanın yaşamış olduğunun farkına varacağı o 'çocuksu cennet' hakkında hiçbir bilgisi olmamasına koşut bir durumdur. Bunun nedeni mitolojik yıllarda çocuğun, durumuna bir ad takmaktan çok daha güzel şeylerle meşgul olmasıdır. O bu durumu yaşamak ve dünyayı tanımak sürecindedir. Şimdi, çocukken, dünya nesnelerle doğrudan ve hemen ilişkiye girerek değil –oysa öyle sanılır– sözcükler, çizimler, masallar gibi işaretlerle öğrenilir. Dünyanın herhangi bir şeyi karşısında duyulmuş olan herhangi bir heyecan ânına geri dönülürse, duygulanacağımız görülür, çünkü daha önce zaten duygulanmışızdır ve bu duygulanmış olmamızın nedeni de bir zamanlar bu durumu içeren ve onu anımsatan bir hayali, bir masalı, bir sözcüğü, kendisinden başka her şeyden yalıtılmış olarak ve biçim değiştirerek görmüş olmamızdır. Bu işaret çocuk için bir simge yerine geçer, çünkü doğal olarak o zaman hayal ona bir gerçeklik gibi, nesnel bir bilgi gibi ulaşmıştır, uydurma bir şey gibi değil. (Çocukluğun şiirselliği sadece yetişkin yaşla-

ra ait bir hayaldir.) Ama bu simge, kendi mutlaklığı içersinde anlam taşıyan şeyi kendi atmosferine yükseltir ve bu zamanla bizim mutlak hayali formumuz halini alır. Çocukluğa ait efsanevi destanlar da böyledirler; onlar gösterir ki, olaylar sadece yüklü oldukları anılar aracılığı ile keşfedilirler ve adlandırılırlar. Zaten asla 'şeyleri ilk kez görmek' diye bir durum söz konusu değildir: önem taşıyanı her zaman ikinci kez olanıdır.

Çocukluktaki mitoloji algılayışı, olayların bir sonraki ortaya çıkışlarını tekil ve mutlak olaylar küresine yükseltmektir, böylece bunlar bilinçte duygusal imgelemenin kurallı şemaları olarak yaşayacaklardır. Bu nedenle her birimiz kişisel bir mitolojiye sahibizdir (ötekinin cılız bir yankısıdır) ve bu mitoloji en uzak geçmişte kalmış olan dünyasına mutlak bir değer kazandırır, onu geçmişin yoksul şeyleri ile yeni baştan giydirirken buna pek açık seçik olmasa da baştan çıkartıcı bir kılıf uydurur, bu da bir simge gibi tüm yaşamın anlamını özetler. Bu 'temps retrouvé', saf mitolojinin tekrarlanabilirliğine, yani yinelenmelerde yeniden bedenlenmesi yeteneğine sahiptir ve bunlar ex novo yaratımlardır, öyle görünürler; bayramın, efsaneyi yeni baştan kutlayışı ve bunun yanı sıra onu her seferinde ilk kezmiş gibi ortaya koyması bu nedenledir.

Şiirse bambaşka bir şeydir. Şiirin içinde mitolojik algılayışta var olmayan 'icat etme' olgusu söz konusudur. Şiirin her zaman ve her yerde doğabiliyor ve her halkın kendi mitolojik döneminden çıkıp kurtuluyor olmasının nedeni inancın keşfe dönüşmesi için istemenin yeterli olmamasıdır. Hayalin nesnel bilgi olmasının nedeni olarak barbarlıkların saflığı bir kez çarpıtıldı mı bir daha yerine dönmez. Çocukluğun mucizesi göz açıp kapayana dek gerçekliğin bilgisine gömülür ve hayal gücümüzün bilinçsiz bir formu olarak ama bilinç tarafından sürekli bozulmaya çalışılarak sürer. Her sanatçının ve her insanın yaşamı dur durak bilmeden söylencelerini açıklığa kavuşturmaya çalışan

halklarınkine benzer. Ama içsel yaşamın bilincinde olmayan yaşamsal ateşin bu durumun içinde yer almamasına olanak yoktur. Onun içine alıp özümsediği gücün vurgusu, yerli yersiz kullanılan bu ada tek esin kaynağı olması da bunun kanıtıdır. Sadece bunları açıklığa kavuşturmak yani yok etmek için gösterilen gücü yasaklamamak gerekir. Bu çabadan sonra geriye kalacak olan (ve ruhun tükenmek bilmediği doğruysa geriye her zaman bir şey kalmayabilir de) yaşam kaynağı olarak değer kazanabilir.

Şiir sık sık simgeselliğe, çocukluk anılarına ve hatta söylencelere başvurarak bekâretini yeniden kazanmaya çabalar. Bu ruhsal formlarda onun iştahını kabartan bir başka hayali gerilim olduğunu hissettiğini itiraf eder ve bu kendi alanında yolunu bu gerilimden uzaklaştırmak için bir istek eyleminin yeterli olduğu hayaliyle yaşar. Söylencenin ve simgenin formlarının üzerinden yeniden geçer ve yüreğinin yeniden buralarda atmasını umut eder. Ama unuttuğu bir şey vardır ki o icat etmeyi bilir, oysa söylence inançla yaşar.

Ödünç alınmış formüllerde uykuya dalmış olan mutlaklık, onun şiirsellikten önce yaşamsal bir ortaya çıkış olarak kabul görmesiyle yeniden ayağa dikilebileceğini gösterir. Gene de bazen eski iskeletin çevresinde yeni bir et oluşabilir ve canlanabilir, ama bu yaratıcının beklediğinden ve bildiğinden bambaşka bir biçimde olur. Her zaman, özellikle de istendiği zaman mümkün olan ve sadece sabra ve net bir göze bağlı olarak ortaya çıkan şiir değil konumuz. Biz her şeyin merkezinde yer alan ve her yaratıcının hayalinde mutlaka ortaya çıkan ve başka hiçbir şeyle karıştırılamayacak olan o hayalden ya da esinden söz ediyoruz. Bu hayalin mitolojik oluşu yaratıcısının her zaman tekil bir şey olarak ona geri dönüşü ve bu hayalin onun tüm deneyimini simgeleyişi ile açıklanır. O sadece onun şiirinin değil, tüm yaşamının yaşamsal ateşidir. Bu ne denli yeterli ve güçlü olursa, ne denli geniş ve yaşamsalsa, şiir de öylesine gür olarak doğar. Ama şunu söylemeye bile gerek

yok ki, yaratıcı eleştirel olarak bunun farkına vardığı ve bu durumu sömürmeyi sürdürdüğü anda şiiri söner.

Bu esinin kökleri bireyin en uzak geçmişinde yatar ve nesnelerin keşfinin özünü tercüme eder. Kimi zaman gün ışığına çıkardığını sandığı şemalar aracılığı ile marjinal hayaller koyar ortaya, ama bunlar oldukça rastlantısal imgelerdir: Daha sık olarak, emici, güçlü, tekdüze durumlarda ortaya çıkar; masalın teması her ne olursa olsun, her zaman aynı sonuçlar ortaya dökülür ve gerçek anlamı bunlar verirler. Yaratıcı bunların kendi efsanesi, kendi tekil olayı olduğunu, bunun her seferinde hiç görülmemiş, duyulmamış karakterle ortaya çıktığını söylemekten başka bir şey yapamaz; bu durumu inançlı kişinin ritüel bir bayramı kutlamasıyla karşılaştırabiliriz. Yaratıcı onu kendi içsel dünyasında düşünür, onu görme aşamasına geldiği zaman, bir zamanlar Dionisos'un acılarının ya da İsa'nın biçim değiştirmesinin içsel dünyada canlanmasına koşut bir durum oluşur. Bunlar en içtenlikli anlamıyla dinsel anlamda gizemlerdir.

Baudelaire'in 'extase' adını verdiği durumu böyle tanımladın. Esinlenen kişinin kendiliğindenliği, şairin 'Subtils complots'sundan farklıdır. Şeylere bir ad takmak için inancın içtenliği gereklidir ve her vaftiz tapınmada olduğu gibi bir mucizedir. Burada gerçekten esinlenilmiştir, çünkü tekil olanın, mutlakın karşısında toplanıldığı ve aynı zamanda terk edildiği için, sadece yaratıcıların olağanüstü tavırları şiirsel mesleğin ataklığını ve hazır olma niteliğini bu dinsel gerilim altında koruyabilirler. Hemen hemen her zaman şiiri bozan, onu sulandıran, boşa harcayan esin – bu esindir. Sahip olunan o kadarcık biçimsel disiplin, bastırılamayan duygunun sınırsızlığı altında yıkılır. Pek gerilerde kalmış dünya ilişkilerinin etkisi altında örtülü kalan derin biçimsel titizliklerini, kültürün bütün bir kuşağına sağlanmış olan ifade araçlarıyla bağdaştırmayı bilen yaratıcıların sayısı azdır. Uzlaşma, saflığın kısmi ihaneti, onları sıkıca yakalamış olan efsanenin çağıltısı içinde, gü-

zel masalın doğalcılık içinde eriyip gitmeyeceği net bir görüntü yakalayabilmek onların görevidir. Bu nedenle bazıları, beklediklerinden ve bildiklerinden başka bir şey yaparak kurtulurlar. Ama en güçlüler, en şeytanca sofular ve bilinçliler istediklerini yaparlar, mitolojiyi altüst ederler, ama aynı zamanda onu en duru haliyle de koruma altına alırlar. Mucizenin tekliği ile işbirliği konusunda onların yöntemi budur işte.

Şükran Duygusu

Her birimizin içinde taşıdığı, dünyada ansızın karşımıza çıkıveren, görünce tanıdığımız ve de yüreğimizi hoplatan şeyler özgün anılarımızdır. Bunlar aynı zamanda gerçektirler ve de özel keşiflerdir. Bizlerin her şeyi ilk kez değil, ikinci kez gördüğümüzü bilmemiz gerekir. Bu nedenle onları yeniden keşfeder ve de anımsarız.

Her bir kişi simgesel şekillerden oluşan içsel bir zenginliğe sahiptir –genellikle bunlar az sayıda ama büyükçe motiflere dönüşürler– ki bunlar her türlü hayretin beslendiği ocaklardır. Yılın en beklenmedik anlarında, bir karşılaşma, bir dikkatsizlik, bir vurgulamanın çağrıştırmasıyla insan bunları karşısında buluverir; ve her sefer sanki aynada yüzünü inceliyormuşçasına bakışlarını ona daldırır. Bunlar gizemli ama gene de tanıdık gerçeklerdir, her an kendilerini açıklamaya hazırmış gibi dururlar, ama asla tam olarak keşfedilemezler. Kurnazlık yapmak niyetiyle anıların hareket ânına geri dönmeye çalışılır, onların gizemini barındıran kaynaklar düşünülür. Ama onların kaynakları yoktur, işte asıl nokta da zaten budur. Başlangıçlarında bir 'ilk kez' yoktur ama her zaman bir 'ikinci kez' vardır. İşte onların kaypaklığı da buradadır: Bir anı olarak her zaman ikinci kezden sonra var olmaya başlarlar ve efsanevi bir nil gibi başlarını daima saklarlar.

Peki neden bu simgeler söz konusudur da başkaları değildir? Neden gerçekliğin her bir gün bize önerdiği pek çok görüntü arasında, belki de hiç de ısrarcı olmayan bazı-

larını 'ikinci kez' gördüğümüzde esrimeyle altüst oluruz? Elbette nesneler ve olaylardan oluşan öncel bir alışkanlığın yoğunluğu anının doğasına izini bırakmaya yetmez. Seçim, içlerinde kendi yaşantımızın özünün yoğunlaştığını bize düşündürten bu simgelerin parçalayıcı ciddiyeti olmasa, şımarıklık olarak adlandırabileceğimiz nedenler yüzünden yapılır. Burada bulunma ve yaşamsal amaçlarımız doğrultusunda direnme nedenimiz içgüdüyse, kuşkusuz içgüdüsel planla buradayız.

Anılarımızın başlarını saklamalarının anlamı içgüdüsel-mantıkdışı küresine yükselmeleridir. Bu kürede –var olma ve esrime küresi– önce ve sonra, ikinci ve ilk kez yoktur, çünkü zaman yoktur. Onun içinde var olan, var olandır: Burada an sonsuzluğa, mutlağa eşittir. Biz, kendi varlığımıza sahibizdir, anıları üstlenme aşamasında onların içinde kendimizi bulmanın şaşkınlığı ile artık zamanın izini yakalayamaz oluruz. Burada her sefer bir ikinci seferdir, ya da şöyle söyleyelim, bir yeniden buluşmadır, bunun tek nedeni de derine indikçe onun içinde kendi kendimizi buluruz. Besbellidir ki bizim içgüdümüzün hiçbir başlangıcı olmaması nedeniyle bir gerçekliğin –biz kendimiz– simgesinin başlangıcı olamaz denecektir, ama vardır.

O, bizim hemen hemen asla onun düzeyine yükselemeyeceğimiz, onu anlayamayacağımız bir yapıya sahiptir. Karanlıkta bir bedene çarparcasına hiç beklenmedik anlarda ona bütünüyle değebiliriz, ya da gözümüzün önünden kayıp gidiverir: Onu hissederiz, oradakinin kendimiz olduğunu sezinleriz, ama neden o dokunuş, neden o öylesine kendine özgü ışık kamaşmasıdır da bir başkası değildir, seçimi yapan biz olmadığımıza göre, neden başka bir belirti yollanmaz, bunu bilemeyiz. Bildiğimiz, beklenmedik imgenin bir başlangıcı olmamış olduğudur: Demek ki seçim bizim bilincimizin, bizim günlerimizin ve kavramlarımızın ötesinde oluşmuştur ve bu seçim, her sefer varoluş düzeyinde, iyi niyet, esin yani o esrime ile oluşur.

Bizim varoluşumuza ait bu simgeler bazılarının farkına varabileceği 'yaşam ideallerinden' değişiktir. Hepimizin hayalleri, masalları, sürmeyi isteyeceği bir yaşam biçimi vardır, ama bunu geleceğe yansıtmayı her zaman beceremeyiz; genellikle, yaşamış olduğumuz deneyimleri hayranlıkla geçiririz aklımızdan ve bu hayranlıkla da yetiniriz. Ama gerçekleştirilmiş bu eylem programlarını, hayran olunacak olaylar bile olsa, bizim o sürmekte olan mutlak gerçekliğimizin efsanevi simgeleriyle karıştırmamak gerekir. Bu sonuncu söylediklerimi tanımamıza izin veren, onları yakalamak, bir yere biriktirmek, kanımızda cisimlendirmek için bütün varlığımızın hayal kırıklığına uğramış, neşeli gerilimi bize kabul ettirilmiş olan, tanımayla ilgili güçtür. Onların bilinçaltından ışığa doğru sıçramaları, hepsinin içi ışık dolduğunda yatışacak olan bir sürecin başlangıcı sayılacağından ve onlar kaçıştığından bizlerin en zengin bölümümüzün ait olduğu o karmaşanın içine düşerler.

Zaten, onların oluştuğu madde genellikle 'yaşam ideali' ile aynıdır ya da daha doğrusu idealler bu filizlerle birlikte gelişerek oluşurlar; bu filizler, bu figürler ruhumuzda mayalanarak gündelik deneyimin unsurlarına çağıldayarak akan rüyanın en gösterişli organizmalarını üretmişlerdir. Burada herkesin yapması gereken, yaşamının en karmaşık rüyalarını çözümlemektir ve eğer şanslı olursa, belki beklenmeyen ve daha aza indirgenemeyen bir şeyler potasında kalacaktır ve bunlarla da kendi gerçeğini öğrenebilecektir.

Bu bir şeyler, genellikle pek bir şey değildirler. Bir adam tanırım, boş gökyüzüne açılmış basit bir merdiven penceresi onun şükran duyması için yeterli olurdu. Acaba bu yaşamında bir başka yaşamından daha çok merdiven penceresi mi olmuştu? Sonsuz figürler olasılığı içinde neden özellikle bunu seçmişti? Sonsuzluk kavramı karşısında herkes duyarlıdır ve zaten Leopardi de bu işlemi açıklığa kavuşturmuştur, ama neden ağaçlar ya da denize bakan bir balkon korkuluğunun profili değildir? Her neyse, Leopar-

di'yi anmak, bir kuşkuyu akla getiriyor. Şöyle ki, bizim bu keşif anılarımızı oluştururken, şiirin, edebiyatın, dinlemenin, seyretmenin okulunun etkisi kendini gösterdi. Bu simgelerin hangisi için, yüreklerimizde bir iz bırakan şairlerin hangisine borçlu sayılırız?

Ruhsal gerçeklikle ilk ilişkinin bir eğitim olayı olduğu açıktır; yani her birey şeyleri, daha önce kendi zevkine göre öğrendiği ölçüde öğrenir. Bu en geniş anlamıyla şöyle anlaşılabilir: Bir çiftçi, ya da basit bir kadıncık şarkı, fıkra, köyün geleneksel şenliği aracılığı ile eğitilmiş olabilir. Aslında burada da 'ikinci kez' durumu gündeme gelmektedir: Bizler sadece bir kez hayran olduğumuz bir şeye yeniden hayran oluruz. Ama hayran olmak, insanın duygusunu kendi içinde dile getirmesi demek olduğundan, paradoks, gerçekliğin ilk keşfinin, bu gerçekliğin çevremizde bize verilmiş olan ifadesel örneklerine dayanarak yapıldığını kabul etmekle çözüme ulaştırılır. Bu ifadelerle –ki bunlar deneyimin içinde birikmiş olan pek çok âna yayılmış olabilir– yani içimizde her bir figürasyonun, efsanenin oluştuğu o ilk keze ulaşılabilir: Mitolojinin yöntemlerine göre geleceğimize egemen olacak olan o izin bize kazındığı, o buğulu ve masalsı andır söz konusu olan. İşte böylece o 'ilk kez'in karanlığı tarihöncesi söylencenin doğası ile sunduğu analoji ile açıklanabilir ve 'ilk kez' mutlak olarak bir seferliğine her sefer için olmuş sayılır. Bu öğrenciliğin nereye kadar varacağını kestirmek kolay değildir, ama öyle görünüyor ki, şiirin açıklamalarıyla ruhumuza kazınmış olan izler, ışığa binbir zahmetle ulaşıyorlar ve bunu yaparken kendi derinliklerimizde uyumakta olan o esrime maddesini de yeniden biçimlendirmeye yardım ediyorlar. Sonra gerçek varlığımızın yazgısındaki yapının –o varlık ki, bizim bakma tarzımız, yöntemimizdir– gözler önüne çıktığı, kendini gösterdiği, parladığı ve yok olduğu an gelir ve bizi onun ifade anlayışına yaklaştırır. Bu demektir ki, bizler, kendimizin ve dünyanın çevirmenleri olarak yaratıcıları sayılırız.

Ve bu nedenle simgelerin, kendi maddemizin keşif-anılarının, evet, bir beğeni olayı, ama etkin bir beğeni olayı olduklarını, kültürün dürtüklemelerine içgüdümüzün verdiği yanıtlar olduklarını söylemeliyiz. Belki de o merdiven-pencere ilk yılların geçirilmiş olduğu okulun penceresidir, şairin o yılları belki pek sıkıntılı geçmiştir ama burada o zamanın ve de hâlâ önemli olan o pencerenin içindeki boş ve uzak gökyüzüdür.

Demek ki, şiiri yaratan kişinin ayrıcalığı değildir bu, evet şiir yazmak için bunlar da gereklidir, ama insanın bilgi dağarcığı kendi kendinin bilincini beslemek ve de yaşamak için gereklidir. Çiftçi ya da basit kadıncık bize önemli şeyler söylemeyebilirler, ama onlar da konuşurlar yani gerçekliği yaratırlar ve iletirler. Sözcüğün altında onlar için de işaretlerden oluşan devinimsiz bir sonsuzluk yatar ve sözcük o anlaşılmazlığıyla onlara sıkıntı vermezse, içgüdüsel gerçeklikleri içerisinde bilinçsiz olarak mutlu eder.

Pek doğru olan bir şey vardır ki, simgeler, çok iyi yetişmiş ve çok yaratıcı da olsa herhangi bir bireyin kitaplara ya da akademik yaşantısına dayanan karşılaşmalarına değil de çocukluğuna uzanan pek basit ve efsanevi keşiflerine; onu ilk baştan yakalamış olan evcil ve gündelik gerçekliklerle bilinçsizce ve alçakgönüllülükle kurduğu ilişkilere daha derin kök salarlar: O yüksek rütbeli şiirler değil de masal, ağız dalaşı, dua; yüksek rütbeli resim değil de takvim ve baskı; bilim değil de batıl inanç yukarıda söylenenlere birer örnek oluştururlar. Burada tüm insanlar eştirler. Tek ayrım içsel yaşamın gelecekte bu simgelere vereceği önemdir: Bazıları en uzak anıların bile ruhunda devleştiğini hissedecek ve hatta böylelikle gökyüzünü ve yeryüzünü ve de kendini anlamaya varacaktır.

Herhangi yüksek bir fantastik yapı karşısında onu gerekli simgelerinden ayırmak ve her türlü canlılığını öldürerek ta derinliklerine işlemeye çabalamak kadar yararlı

bir şey yoktur. Bu bir tür, kökenlerin karanlık dölyatağına inmek olacak, orada insansal evren bizi karşılayacak ve bir yeniden bedenlenmeyi aydınlatma çabasında zahmetli tatlılığı bizi yalnız bırakmayacaktır. Söz konusu olan onun esrime halinde, onun sonsuzluğunda bir başka ruh yakalamaktır. Söz konusu olan, bir an için o ender bulunan yaşamsal atmosferi solumak ve o kendi ruhumuzda yatanla en basit çiftçinin ruhunda yatan arasında hiçbir ayrım olmadığını harikulade bir kesinlikle öğrenmenin verdiği rahatlamadır.

Ergenlik

Kitaplardan edindiğimiz tanışıklıkların ve buluşmaların, aslında bizim ilk çağlarımıza ait olduklarını ayrımsadığımız gün, ergenlikten çıkılır ve hayal meyal de olsa insan kendini görür. İçimizde bilmediğimiz bir hazine olduğunu, adımlarını yavaşlatmış alışkanlıkların birikintisi içinde ansızın yeni, şaşırtıcı, hayal dünyasının tüm gizini ve büyüsünü yansıtan bir yüz keşfederiz. O küçücük varoluşumuzun içindeki nesnelerde ve insanlarda değişen bir şey yoktur, değişen bizizdir: Yaşamdan gördüğümüz ve işittiğimiz her şeyin kitapların yüksek hayallerini harekete geçiren, onları ateşleyen şeylerle aynı olduğunu şaşkınlıkla fark ettiğimizde, hayran olmayı da anlamışızdır, bir dünya keşfetmişizdir, yakalamışızdır ve de bu bizim kendi dünyamızdır.

Hayran olmadığımız dönem, belirsizlik içinde yiter gider. Zaten kitaplardan önce, masallar, hayaller, oyunlar, şarkılar ve de şenlikler olmuştur. Kesin kurallara göre, dışarıdan gelen hiçbir hayalin ruhumuza iz bırakmadığı yaşlarda, bilinçsiz olarak çocukluk hayalleri yerlerini korurlar. Kitaplar daha sonra ortaya çıkmışlardır: Onlar, aslında kitap öncesi kültürün her yerde hazır ve nazır olan eyleminden farklı olmayan bir süreci hızlandırmış, ona yoğunluk kazandırmışlardır. Dinlemeye ve konuşmaya başlar başlamaz, kendimizi ruhun, cisim kazanmış hayalin küresinde buluruz.

Şimdi, hayranlık ve yeni bir gerçekliğin biçimini tek ve kurallı olarak görme yetisi, her zaman bu gerçekliğin bir önceki biçim değiştirme sürecinin yuvasında doğar. Bizler sadece daha önce bir kez hayran olduğumuz bir şeye hayranlık duyarız. Ve anbean, hayranlığın bize dışsal etkilerle, sözcükle, işaretle, cisim kazanmış ruhsallığın ürünü olarak iletildiği başlangıç noktasına geri döneriz. Hiçbir delikanlı, hiçbir insan, sanatın, şiirin –en azından basit bir sözcüğün– gözlerini açmasından önce bir manzaraya hayranlık duyamaz. Herkes çocukluğuna ait o hayranlıktan doğan esrimeyle geçirdiği bir saati anımsasın, bunun altında mutlaka kitaba bağlı olsun olmasın, onun kendi kültüründen doğan bir beğeninin izinin heyecanını ve dile getirilişini bulacaktır. Yeni manzaraların –yeni figürlerin, insanların, efsanelerin, yeni şekillerin– icadı, dışsal hayallerin izlerinin, sonunda varlığının içgüdüsel kalıplarını zorla gün yüzüne çıkartarak yeni hayranlıkları biçimlendirmeyi bilenlerin ayrıcalıklı tutkularına teslim olduğu daha olgun yaşların ürünüdür. Ama bu ender olarak görülen bir durumdur. Genellikle, herkes, hayal konusunda profesyonel olanlar da dahil olmak üzere – ödünç alınmış figürlere bağlı olarak yaşarlar. Bu en azından ergenlik çağındakiler için böyledir. Gerçekliğin geçmişte kalan vizyonunun kitaplardan, başkalarından edinildiğini anladıkları zaman bu durum sona erer.

Çocukluğumuzda ve ergenlik çağımızda, bin bir türlü belirtinin bizi figürler ve gerçeklik formlarıyla karşı karşıya getirmediği günler pek tuhaf geçmiştir ve de böylelikle hiçbir form kazanmamışlardır. Ama bugünlerin içinde –harika ve sıradan bir şekilde– bütün gerçeklikle sessiz bir karşılaşma yaşanmıştır ve de ne yazık ki, yeniden düşününce bizler, bilinen nedenlerden ötürü, sürece kültürel biçim değiştirme anlarında, yani dışarıdan gelen bir ifadenin bizi iyi kötü, dışsal deneyimlerin ışığıyla aydınlattığı anlarda bunlarla karşılaşmışızdır. Bilinçli eğitimimiz aşamasında bunlar anıların içinden boy gösterirler. Ama bir

de belirsiz günlerden oluşan bir zaman dilimi vardır ki, atmosferi yakalamayı ve durdurmayı becerenler kendi doğalarının en kıskanç gizine de kıl payı dokunmuş olurlar. Bizler kültür tarafından en az etkilenmiş ve büyülenmiş olan gerçekliğimizle karşılaşırız ve bu gerçeklik geleceğin tüm açıklamalarının altında içgüdünün o kendine özgü izini gizleyecektir. Onlarda, katı bir taban gibi, içtenlikli ve silinemez bir kalıp, sonuncu bir temel daha vardır. Her şey oradan gelir. Günün birinde, sanatın ışıtmaları içinde ilk yıllarımıza ait yüzlere ve duygulara rastlayarak hissedeceğimiz –bu heyecanın neden oluştuğunu keşfederek– şaşkınlıkla aynıdır bu ve bu şaşkınlık bize yaşamı hazırlayabilen, bize sezdirebilen o sessiz günlerin karşıtlığı ile yaşatılabilecektir.

Bunları bizlere söyleyenler o en güçlü hayallerdir.

"Beşiğim o denizdeydi..."
"burada, çocuğum,
Venüs'ün tanrıçalığına büyülendim"

Zacinto'nun çocukluğu, Grek kültürü ile aydınlanır; ama o çocuksu karşılaşmalarla zenginleşen ve de canlanan asıl Grek kültürüdür. Yunanistan'da doğuşun rastlantısal olayı, çoktan kurumuş olan kitap dünyasının mayası haline gelir. Yüzyılın daha ileriki dönemlerinde daha kurnazca kurulmuş hayallerle karşılaşılacaktır; bunlarda kültürel katkı çocukluğun karanlık anları ile karartılmış olacaktır; öyle ki yitik zaman peşinde koşanlar, son çabalarında gerçek yaşamı ve tüm sanatı görebileceklerdir.

Proust'un kıskançlıkla üzerine titrediği geçmişine ulaşmak için en saf izlenimlerine başvurmuş olması bir rastlantı değildir, bu izlenimler en çıplak hallerinde içgüdüsel kökenlerin larva dünyasına ulaşmak için birebirdirler.

Cılız ışıklar ve yansıyan görüntüler arasında anıları birbirinden ayırma sancısı daha geç başlar ve başlayışı da

fiziksel gençliğin çok ötesinde olan ve kendini pek çok bekleten hatta bazen asla gelmeyecek olan ruhsal gençlikle ortaya çıkar. Bu amaçla insanın kendi kendinin efendisi olmayı öğrenmesi gereklidir –bu sabır isteyen bir fetihtir– ve bu süreç içerisinde en görkemli anıları görmezden gelerek tekdüze ve tekrenk bölgeleri kazmaya girişmek gerekebilir. Çocuksu, içgüdüsel, bakir çocuksu yaşamın, dil de dahil olmak üzere kültürel karşılaşmalara sahne olacak basit bölgeleri bunlardır. Yukarıda da sözü edildiği üzere en büyük güçlük, anının çocukluğumuzda zaten dile getirilmiş olanı, başka bir deyişle dış etkilerle esinlenen şeyleri bir kenarda saklıyor olmasıdır. Bu nedenle yapılması gereken, bellek ırmağı boyunca fazla tırmanmak değil, özveriyle içgüdüsel duruma ya da elde ne kaldıysa ona uyum sağlamak olacaktır. Bununla söylenmek istenen, Proust'vari bir yaklaşımla beklenmedik biçimde karşımıza çıkan izlenimlere güvenmenin yeterli olmadığıdır. Yeterli değildir, çünkü izlenim, çirkin bile olsa, bir anı olduğundan, beğeninin pek hoşa giden renklerinden bağışık değildir; yeterli değildir, çünkü güç olan geçmişe geri dönmek değil, orada takılıp kalmaktır; yeterli değildir, çünkü bizler içgüdüsel olarak bütün içsel gerçekliğimize etki eden o içtenlikli kalıbı anlayabiliyoruz. Ve de bu durumu yeniden yakalayabilmek için belleği işletme çabasından çok, güncel gerçeklik içinde derin bir inceleme yapmak, kendi özümüzden soyunmak gerekir. Eğer kendi temelimizi açık seçik olarak görebilseydik çocukken ne olduğumuz sorusuna yanıt da bulabilirdik.

Araştırmanın bu noktasında zaman uçuşup yok olur. Çocukluğumuz, hayretle karşıladığımız her şeyin zembereği, bizim bir zamanlar olduğumuz değil, her zaman olageldiğimiz halimizdir. Süreç içsel anlara değmez bile: yoksa mutlak anılar içerisinde bizi yakalayıveren o neşeli irkilme, açıklanamazdı. Burada, anımsamak, zaman içinde hareket etmek değil, zamandan çıkıp biz olduğumuzu bilmek anlamına gelir. Yeniden düşünüldüğünde çocukluk,

keder değil, özlem yaşatır: Şimdi yoksunluğunu yaşadığımız tek şey –başlangıç saflığı– doğal ve yalın özün içinde yaşamanın getirdiği o müthiş kolaylıktır. Oysa, geçmişin hüznü, günlerin o belirgin düzeyinde yaşanır, görüntülere takılıp kalır; onun çerçevesinde anı, süreçler ve aşamalardan, sarmaşıklar gibi bizleri başkalarına, nesnelere, tarihe bağlayan beğeni keşiflerinden oluşur.

Sonuç olarak şöyle ilginç bir durum ortaya çıkar: Bizler, varlığımızın en özgün dönemini, yaşanmakta olanları yakalayamadığımız, hayran olmayı bilmediğimiz bir zaman diliminde yaşıyoruz. İlk bilinçli bakışlarımız, bizlere dışarıdan, başkalarından gelen bir şemaya çevriliyor; zaten bakışların çevrilmesi bile başkalarının taklit ve kabul ettiğimiz bir davranış biçimi. Sürecin ötesinden geçmek çabası ise sürecin bize hâlâ öğretmekte olduğu bir kural.

Bağ

Bir tepenin yamacında gökyüzüne nakşolana dek tırmanan bir bağ, tanıdık bir görüntüdür, gene de sıradan ve derin asma kütüklerinden oluşan bir perde büyülü bir kapıya benzer. Asmaların altındaki kızıl toprak çapalanmıştır, yapraklar hazineleri gizlerler ve yaprakların ötesinde gökyüzü uzanır. O her zaman tatlı ve olgun bir gökyüzüdür ve bu mavilikte –onlar da birer hazine, birer bağdır– eylül ayının o kabarık bulutları eksik olmaz. Her şey tanıdıktır, her şey geçmişte kalmıştır, kısaca söylemek gerekirse çocuksudur, ama her seferinde insanı dünya kadar sarsar.

Görüntüye eşlik eden, bunların, ne anının ne de hayalin tanımadığı bir olayın beklentisi içindeki masalsı bir sahnenin perdesi olduğu kuşkusudur. Şimdiye dek görülmemiş bir şeyler bu tiyatroda yaşanmıştır ya da yaşanmak üzeredir. Bağın göze çarpmadığı ama gene de her zamanki haliyle gökyüzünün altında uzandığını bildiğimiz gecenin ya da alacakaranlığın o saatlerini düşünmek yeter. Oralarda hiç kimse yürümemiş gibi durur; ama o kütükten bu kütüğe geçerek çalışanları ve de bağbozumunda neşeli sesler ve hareketlerle bağları dolduranları unutmamak gerekir. Ama sonra hepsi çekip giderler ve içeriye çoktan kimsenin girmediği ve penceresinin gökyüzüne doğru açık bırakıldığı bir odaya benzer bağ. Artık egemenlik gecenin ve gündüzündür; kimi zaman serin ve bulutludur –ve de yağmurlu– ama odada hiçbir değişiklik olmaz, zaman geçmez.

Bağda da zaman geçmez; onun mevsimi eylüldür ve eylül döner dolaşır, geri gelir ve sanki sonsuz gibi görünür. Onu tek bir çocuk tanır; aradan yıllar geçmiştir ama bağın önündeki yetişkin erkek dikkatle seyreder ve o çocuğu yeniden bulur. Yaşanacak –ve de yaşanmış– olana ait kuşkuyu hâlâ beslemektedir ve de anılarında çocukluğunu yeniden canlandırır. Ama gerçekte olmuş olan hiçbir şey yoktur ve çocuk şimdi anılarda bile yitip giden şeyleri bekleme sabrını gösterememiştir. Ve başlangıçta olmayanlar, bundan sonra asla olamazlar.

Belki de bağı büyülü kılan bu devinimsizliktir. Bir patika, kütüklerin arasından geçerek tepeye tırmanır ve pek yakınındaki o gökyüzüne bir kapı açar. Çocuk bu patikalardan çıkardı, çıkardı ve anımsamayı düşünmezdi bile; bir ânın bir tohum kadar ömrü olduğunu, onu yakalamak ve derinden derine tanımakla gelecekte onu zamanın ötesine taşıyabileceğini bilemezdi. Belki de bu an bir hiçlikten oluşmuştu, ama işte onun geleceğinde yer alan da buydu. Bir değeri olmadığından anımsanmayan basit ve derin bir hiçlik, günlerin içine yayılmış ve sonra yitmiştir, ama patikanın, bağın karşısında yeniden canlanır ve bütün çocuksuluğu ile nesnelerin ve zamanın, çocuk için zamanın var olmadığı dönemin ötesinde yeniden keşfedilir. Ve o zaman gerçekten de bir şeyler olmuştur. Bir an önce olmuştur, ânın ta kendisidir: Adam ve çocuk karşılaşırlar ve gerçeği bilirler ve birbirlerine zamanın uçuşup gittiğini söylerler.

Adam, derin düşüncelere dalarak seyrettiği bağdan öğrenmiştir bunları. Her şey her türlü anının yavaş yavaş birikmesiyle, çoğalmasıyla olmuştur, bu unutulmaz esrime halinin kesinliği karşısında bir hiçtir aslında. Gökler ve ağaçlar vardır, mevsimler ve dönüşler, buluşmalar ve tatlılıklar, ama bu sadece bulut oyunları gibi yeniden biçim kazanan bir yaşamın tortusudur. Bağ bundan da oluşmuştur, ruhun balıdır bu ve bir şeyler onun ufkunda kabullenilebilir özlem ve umut manzaraları açar. Sıradışı olaylara ancak hayal yol açabilir, ama bütün bunlara bağımlı olan, hepsi-

ni ortadan kaldıran olayın kendi değildir; zamanın uçup gitmesidir. Böyle bir şey yaşanmaz, bu olayın kendidir; daha doğrusu bağın ta kendisidir.

Ufka tırmanan patikanın önünde, adam çocukluğuna dönmez: çocuktur. Tüm anıları susturmayı başardığı bir anda, o kımıltısız, içgüdüsel, değişmez bağı, her zaman yüreğinde taşıdığından emin olduğu o bağı gözlerinin içinde bulur. Ve hiçbir şey olmaz, çünkü bu varoluştan daha engin hiçbir şey olamaz. Hatta bağın önünde durmak, tanıdık ama geçmişte kalmış çizgileri anımsamak da gerekli değildir. O karşılaşma anı yeter; çocuk ve yetişkin erkek günler bakımından zengin olan ve en başından bir şey değişmeyen söyleşilerine çoktan başlamışlardır bile.

Meslek Hastalığı

Bu topraklara yaklaştığımda, kimi zaman beni içine alıp boğmak isteyen taşkın su gibi yakalayan acımasız bir darbe yediğimi hissederim. Bir ses, bir koku, beni alıp kimbilir nerelere savurmak için yeter de artar bile. Ben taştan, nemden, gübreden, meyve suyundan ve rüzgârdan yapılmışımdır. İnsansal sınırlarımdan geriye kendimi sözcüklerle yoğurmak içgüdüsünden başka bir şey kalmadı, ama artık bu sözcükler de azaldıkça azaldı ve ben kendimi bir zamanlar bir insan olmuş olan ve artık düşüncelerini dile getirmeyi beceremeyen bir ağaç ya da hayvan gibi hisseder oldum. Gönülsüzce de olsa bu halime razı oluyorum, çünkü gerçekte doğamın bambaşka olduğunu biliyorum ve her seferinde bu coşkunun altında kibirli bir doygunluk buluyorum. Bilinci gözeterek bu duyguyu şişkinleştirmek için gösterilen her çaba bu bozguna yol açıyor. Ve bu da çapkınlık gibi, sadizm gibi, sarhoşluk gibi bir günahtır.

İnsanın –benim– sınırları kendinde şu kuralı barındırıyor: İstenen ama dile getirilemeyen şey günahtır. Daha da kötüsü: anlamsızlık, yararsızlıktır. Ona bir tek –anıyı– bağışlama hakkı verilmiştir. İnsanlık dışı ve hayvansı olan her şey belki de anı yardımı ile kurtulabilir ve temiz bir tınıya kavuşabilir. Ne var ki anıya dönüşürken, duygunun şişkinliği olma özelliğinden sıyrılır.

Burada güncel bir dürtüden söz ediyorum. Hiçbir anısı olmayan bir tarlanın, dingin bir gökyüzünün, akan su-

yun, ormanın karşısında duruyorum, artık kendim olmadığımı hissettiren, beni o tarlaya, o gökyüzüne, o ormana dönüştüren; çimenin otuna, kokusuna, boşluğa dek her şeyi tercüme etmek için sözcükleri aratan o beklenmedik öfke beni şaşırtıyor. Var olan ben değilim; var olan tarla, gökyüzü. Benim sadece iki duyum var, onlar da nesneyi yutmak için sonuna dek açılmış ağızlara benziyorlar. Karşılaşılan iki tür doğallık var: Bir tanesi gergin ve sancılı; öteki ise acımasız ve kaba. Yineliyorum, dışa karşı müthiş gergin duruyorum; kendimin peşine düşmüyorum, kaçak bir düşünceyi mıncıklamıyorum; hatta içimde ruhumun boğulmakta olduğunu hissediyorum. Kabalığı içerisinde bu durum, anlamsız görünse bile, hayvan aracılığı ile mutluluğa kavuşma çabasıdır. İçmek ya da öldürmek gibidir. Daha hafif bir günah gibi görünüyor, övgüye daha yakın olduğu düşünülüyorsa bunun nedeni ruhsal bir ürün olma çabasındandır, oysa o çok daha zehirlidir çünkü saf, yalın içsel yaşamdan daha karmaşıktır ve böylelikle törelere uygun bir çalışmayı altüst etmeye her zaman hazırdır. O bir krizdir, iyi yeteneklerin bir ayaklanmasıdır ve duyuların bir darbesiyle aldatıldıkları için, kendilerini nesnelere bırakarak kazanacaklarını sanırlar. Ve bunlar dalgalı bir deniz gibi, aslında bir köpük gibi kaçamak ve yakalanamaz olanları ele geçirirler, altüst ederler ve yutarlar. Bunların içinde müstehcen bir şeyler vardır: Kendini cinselliğe kaptırmak ve gizli izlenimlerini dillendirmek istemekle eşdeğerdedir.

Kargaşa anı da diner, durulur. Elbette, bu feragat-ânı diye adlandırılan, kendini uzak tutarak nesnelerin efendisi olmayı bilmiş ânıdır; doğalın mutlağa yükselmesidir. Burada ortaya çıkan, simgelerin en güvenli yuvasının çocukluk olduğu sonucudur: Uzun uzadıya eriyerek her türlü maddeden arınmış, bellekte ruhun saydamlığını kazanmış uzak izlenimlerdir bunlar. Buradan anlaşılan da seyirsel zekâlara gerçeklikler karşısında duyularını tıkamasının öğütlenmesi ve yılların süzgecinden geçerek kapalı bilincin dibinde yeniden canlananla yetinmek gerektiğidir. Gerçekliğin boş

zenginliğini ancak, sadece en başından beri sahip olduğumuz şeylerin bize ait olduğunu bilen kişiler değerlendirebilirler ve bu da yolculuklara ait ya da başka bir deyişle belgesel kitapların neden böylesine anlatılamayacak denli sıkıcı olduğunu açıklar. Bizi ilgilendiren ve her zaman yeni olmayı başarabilen tek bir belgesel vardır: O da çocukluğumuzdan beri bildiğimizdir.

Çünkü gerçekten de çocukken bambaşka biriydik. Küçük, kaba, bilinçsiz olduğumuzdan, gerçeklik, taşları ve tohumları kabullendiği gibi kabulleniyordu bizleri. O zaman hayran olduğumuz ve kendimizi girdabına atmak istediğimiz hiçbir tehlike yoktu. Bizler girdabın ta kendisiydik. Ama herkesin çocukluğunun gizli tarihi, köklerimizi gerçekten söken irkilmelerden, parçalamalardan oluşur, bu nedenle –bugün bir biçim, yarın bir renk derken– dil aracılığı ile nesnelere karşı çıkmış ve onları değerlendirmeyi ve onlara hayranlık duymayı öğrenmişizdir. Bizlerde değerli olan bu karşılaşmaların, buluşların, gelişmelerin çelişkili anlaşmasıdır. Nesnelerin çocukluk öncesi evrenini doğal olmayan bir birleşmeyle geriye getirme dürtüsü günahtır. Kimi zaman kendimizi karşıt yönde hazırlamamız gerekebilir: Çevremizde kalmış olan o doğallığı itmek, sahip olabilmek için itip uzaklaştırmak söz konusu olabilir. Ama yetişkin yaşamı, çocukluğun buluşlar hazinesine pek bir şey ekleyemez. Yapılabilecek şey, o ilksel formları gün yüzüne çıkarmak, toprağın günler boyunca beslemeyi sürdürdüğü o kökler gibi pek taze olan sağlığını hayranlıkla seyretmek olabilir. Sonra gün olur devran döner ve gelecekteki günlerde bu kökenlerin üzerinde yeni tomurcuklar açar.

Çıplaklık

Bu kış sık sık geldiğim dereye döndüm ve bu saatlerin sıcaklığı ile aklıma soyunmak geldi. Beni ağaçlardan ve kuşlardan başka gören yoktu. Çayırın bir yırtmacında derenin iki yanı kapalıydı. İnsanın bir bedeni varsa, bunu gökyüzüne karşı sergilemesi iyi olur. Duvardan fışkıran kökler, çıplaktırlar.

Suyun sığlaştığı bir noktada dereye girdim, uzandığımda bedenim dibe değiyordu. Su ılıktı, toprak kokuyordu. Buraya sık sık gider oldum; bütün zamanımı otlara yatarak ve güneşte ısınarak geçiriyordum, ter damlaları bedenimden kayıp gidiyordu. Artık et değil, su ve toprak kokar olmuştum. Ağaçların en yüksek dalları arasındaydım, sudaydım, çıplaktım, kendimi öyle görüyordum. Akşama dek orada kaldım.

Öğleden sonralarımı güneşin altında çıplak yatarak geçirmeye başlayalı epey oldu. Kendimi güneşe sunuyorum, otların ve suyun kenarındaki toprağın üzerinde sağdan sola dönüyorum. Pek ender anlarda –üzerimden sular damlayarak kendimi otlara attığımda– bilincimi yitiriyor ve bedenimi unutuyorum. Çocukluğumda yıkanmak için soyunduğum zaman duyduğum o hüzün ve yalnızlık duygusunu yeniden duymuyorum. Hatta artık coşkuyla soyunuyorum, kendimi yeniden bulabilmek, ortaya çıkabil-

mek için can atıyorum ve yüreğim telaşla atıyor. Ama bu yürek çırpıntısında bir kaygı, bir bekleyiş var ki, bu da yalnızlığımı sarsıyor. Söylemek istediğim şu ki, sanki seyredildiğimi biliyormuşum gibi davranıyorum.

Sözünü ettiklerim insanlar değil. Dereye varmak için yürürken, şuraya buraya dağılmış köylülerin ve kızların ekim yaptıkları tarlalardan geçiyorum, ama çalılar ve ağaççıklarla kaplı bu delikte birinin beni görecek olması olasılığı aklımdan bile geçmiyor. Bir bıldırcının ya da kertenkelelerin kımıltısını bile duyuyorum ve her an üstümü örtmeye hazır bulunuyorum. Kaygımın nedeni başka ve bunun haz dolu olduğunu da yadsıyamayacağım. Bu mutlak çıplaklık halim beni her seferinde altüst ediyor, şaşkına çeviriyor ve hiç tasalanmadan böyle davranıyor olmam sanki pek önemli bir şeymiş gibi geliyor bana. Uzun bacaklarımı otlara uzatıp boynumu arkaya her attığımda güneşin beni gördüğünü, beni tepeden tırnağa incelediğini ve onun gözünde bir taştan, bir ağaç gövdesinden, kabuğundan sıyrılmış bir karayılandan farklı olmadığımı ama gene de kendimi sergileme konusunda onlara göre daha tedirgin davrandığımı da biliyorum. Güneş ve su artık beni iyice törpülediler ve üzerimi kapladılar; bundan da doğanın çıplak insana katlanamadığı ve cesetlere yaptığı gibi tüm araçlarını kullanarak bedeni kendine mal etmeye çabaladığı sonucunu çıkartıyorum. Ama bunun için zamana gereksinmesi var ve ben gece gündüz boyunca doğadan ayrılmamalıyım. Oysa her gün yeni baştan ortaya çıkıyor ve yeni baştan çırılçıplak soyunmayı sürdürüyorum. Böylelikle ona karşı koyuyor ama gene de haz duyarak kendimi onun bakışları altına seriyorum. Burada, yüksek, sulu, her zaman gölgede kalan otların bürüdüğü çukur bir yer var; kimi zaman orada yuvarlanıyorum. Otlar karnıma batıyor, ayaklarım ıslanıyor, ama aradığım serinliği burada bulamıyorum. Buraya gizlenmek için giriyor ve az öncekinden daha da çıplak olarak ansızın çıkıveriyorum.

Başımın üzerindeki kuşların cıvıltıları ve sesleri pek de önemli bir şey olmadığımı söylüyorlar. Burada her şey ben yokmuşumcasına sürüyor ve bu derin yarın dibinden bakışlarımı yükseğe kaldırdığımda birkaç bulutun geçtiğini, ağaçların tepelerinin hışırdadığını görüyor, sanki aramızda bir uçurum varmış gibi hissediyorum. Rüzgâr buraya kadar inemiyor. Yere yatar yatmaz tarlaları ve sokakları siliyorum aklımdan – ufkum şu derecik oluyor ve inatçı bir aptallıkla bir kelebeğe ya da ağaç kütüğüne bakıyor, bedenimle örttüğüm toprak parçasını yokluyorum. Arada sırada bir bulutun gölgesi geçiyor ve o zaman bir serinlik oluyor, makinin görünümü değişiyor: Güneşin altında baygın düşen bitkiler şöyle bir doğruluyor, neredeyse bir orman oluşturuyor, suya yansıyorlar; renkleri solgunlaşıyor, her biri tek tek seçilir oluyor. Bunun üzerine kalkıyor, silkeleniyorum; kabuğu altındaki bir ağaç gövdesi gibi çıplağım, beni sarmalayan hava gibi serin ve çıplağım. Ağaçların arkasındaki gökyüzünün de çıplak olduğunu görüyorum. Çıplak ve dingin.

Gölge yayılıyor ve ben ormanı ya da durgun suyu gözlüyorum. Gördüklerimi ya da düşündüklerimi dile getirmeyi beceremem. Sözcükler otlar ve köklerdir, taşlardır, çamurdur, canlılıktır –başkası yoktur– ama benim bedenim onları kabullenmez. Otun içine girmek, taşın içine girmek: Bedenim bunu söyleyebilir ama bu yetmez. Bu çukur adsız bir maddedir; içinde devinmek, onu hissetmek, ona dokunmak gerekir. Kökleri sıkıştırmamak, yukarıdaki ormana tırmanmamak, dikenleri ve yeşil ağaç gövdelerinin arasına girip yürümemek için çaba göstermeliyim. Bedenimi yoklamakla yetiniyorum.

Üzerimden sular damlayarak yere uzandığımda biri çıkıp geliverse, sanırım yerimden kımıldamazdım. Bir ağaç gövdesi gibi miskinimdir. Su ve güneş beni günden güne daha esmer kıldılar; belki de böylelikle beni sileceklerini, örteceklerini sanıyorlar, ama tam tersine beni daha da zıvanadan çıkarttıklarını bilmiyorlar. Bedenimi katlanması için daha da sertleştiriyorlar. Terli geldiğim zaman, avuç avuç çamur toplamaya, bunları üstüme başıma sürmeye sonra da suyu süzülüp kuruyana dek güneşte kalmaya taktım aklımı. Bu da örtünmenin bir türlüsü. Böylelikle yıkandığım zaman sudan daha da çıplak çıktığım duygusuna kapılıyorum.

Derenin en sığ yeri neredeyse bir bataklığa benzese, su ne kadar yıvışık olsa da, tertemiz olmak için suya şöyle bir uzanmak yetiyor. Derenin içinde daha soğuk, daha sert bir akıntı var ve sırtımı kaydırarak, çırpıntıların altına bir kurbağa gibi dalarak bunun yerini anlamaya çalışıyorum. Çamur suyu bulandırıyor ve bütün bir öğleden sonra durulmasına yetmiyor, sanki güneş en kızgın buharlaşmayı burada yapıyor. Boğucu sıcaklığın sardığı bir gökyüzü manzarası; bu saydamlıkta artık hiçbir şey yansımaz oluyor. Sanki çıktığımda terlemişim gibi geliyor, damlalar göğsümden bacaklarıma akıyor.

Bu yüzmelerden sonra çamur ve bataklık duygusu beni daha da fazla sarmalıyor. İçinde bulunduğum çukur güneşte pişiyor. Kimbilir hangi yönden gelen çalkantılar, hışırtılar, suya düşme sesleri, seslenmeler işitiliyor; ama hepsi pek uzaktalar. İşte bu dakikaların birinde çıplak olduğumu unutuyorum. Gözlerimi yumuyorum; bütün kır, meyveler, patikalar, kıyılar, gelip gidenler, ağaçların ötesinde varoluşlarını ve mekânlarını kazanıyorlar; her şey bir koku, bir tat, kendi gerçekliği oluveriyor. Her şey otların üzerinde pişmekte olan benim çevremde geliyor, gidiyor. Biri gelecek olsa neden kımıldayayım ki?

Ama hiç kimseler gelmiyor. Bir bezginlik gelip beni sarmalıyor, evet. Güneşleniyorum, ıslanıyorum, dönüyo-

rum, otlara oturuyorum, bakınıyorum, kokluyorum, suya geri dönüyorum, ama hiçbir şey olmuyor. Bir ağacın gölgesi yavaş yavaş uzuyor ve benim her zamanki yatağımı kaplıyor. Değişik bir serinlik benim yuvamı sarıyor; çamurun ve ölümün kokusu yeniden canlanıyor. Artık onu daha büyük ve daha çıplak olan kendi bedenimi duyumsadığım gibi duyumsarım. Ve hiç kimse gelmiyor. Peki, ben gidemez miyim?

Bu şımarıklığı, gerekçeyi aklıma getirdiğim ilk kez kendi kendime gülümsedim. Şimdi, bunun tadını yok etmek için çukura inerken kullandığım patikadan yukarı koşuyorum ve ovanın otlarının üzerinde, kısa çalılar arasında duruyorum. Artık benimle kırlar arasında bir savunma kalmıyor. Ağaçların arasından buğday tarlalarını görüyorum. Sırtüstü otların üzerine kendimi atıyor, batmakta olan güneşin altına yatıyorum. Hiçbir şeyin, anızların bile değmesinden korkmuyorum.

Ekinleri biçmeyi bitirdiler. Tarlalar boşaldı. Tüm yolu, kimseye rastlamadan aşıyorum. Sığ suyum beni bekliyor ve ben geçip giden günlerin hüznünü yaşıyorum. Pek hoş bir riskti.

Aklıma Po'da yüzenler geliyor. Giysi değiştirdikleri için kendilerini çıplak sanan kadınları düşünüyorum. Betonun ya da kumun üzerinde gidip gelirler, bir salonun içindeymişçesine birbirlerine işaretler yaparlar, arkalarına bakarlar, konuşurlar ve gücenirler. Sonra güneşe uzanırlar, kimisi bir avuç daha fazla yanmak için mayosunun arkasını sıyırır. Hepsi soyunurlar, hepsi birbirlerini ararlar, hepsinin aklında olan sözcüğü hiçbiri ağzına almaz – beden bambaşka bir şeydir. Bir gruba girme yürekliliğini göstermişlerdir, ama hiçbiri hepsinin arzuladığı şeyi yapma yürekliliğini gösteremez.

Geçirmiş olduğum bugünlerde, tarlada ekin biçenlerin, kadınların ve öküzlerinin bakışları altında yürüyüp ilerlemek pek hoşuma gidiyordu. Nereye gittiğimi bilmeyen bu iyi insanlar, her an yüzlerini yıkamak, susuzluklarını dindirmek için su kenarına inebilir, çalılar arasında benim esmerleşmiş bedenimle burun buruna gelebilirlerdi. Onlar en azından yüzmek isterlerse utanmadan soyunurlar. Ya da en azından çocuk değilseler, yüzmezler. Benim bedenim gibi esmerleşmiş başaklarıyla buğday demetlerinin yanı başından geçiyor, esmer ellerin uzandığını, sırtların iki büklüm eğildiğini, mendillerin al al yandığını görüyordum. Bu insanların bedenlerinin görünür kısımları tütün rengi olmuş, hatta gömlekleri ve pantolonları da ağaç gövdelerinin kabukları gibi toprak rengi olmuş. Bu insanlar soyunmaktan kaçınırlar; onlar zaten çıplaktırlar. Onların arasından geçerken üzerimdeki giysi ağır geliyor, kendimi kurdelelerle süslenmiş bayram öküzü gibi hissediyordum. Giysilerimin altında, tenimin esmer olduğunu bilmelerini istiyordum. Daha doğrusu, çıplak olduğumu.

Oldu. Biri, en azından bunu biliyor.

Üzerimdeki toprağı yıkamak için suya girmiştim. Kollarımı açmış, sırtüstü suda yatıyor, gözlerime dolan duru gökyüzünü seyrediyordum. Hiçbir şey düşünmüyordum. Yerdeki toprağa ayağımı basarak dikilmiş, kendimi yıkarken kadının biri benim çukurdan geçti. İriyarı bir kadındı, beline otlar bağlamıştı. Ne şaşırmış, ne de dikkatli bakan bir edayla yakınıma geldi –eğilmiş kendime su çırptığımı gördü– sonra ekin demetiyle yara doğru yöneldi, akmakta olan suları, sağa sola sıçratarak otların arasında gözden yitti. Yalınayaktı. Güçlü sırtı güneşin altındaki yeşilin arasından tekrar göründü, sonra daha öteye doğru yürüyüşüne kulak verdim.

Kendimi otların üstüne atmak için indiğim patikadan aşağı yürümüştü. Beni oradan hâlâ görebilirdi, gene de tüm dinginliğiyle yoluna gitti, geriye dönüp bakmayı düşünmedi bile.

Suyun içine dikilmiş, onun uzaklaşmasını dinliyordum. Ben ondan daha çok sarsılmıştım. Su damlacıkları tenimin üzerinden akıyorlardı. Kıyıya çıktım; hâlâ olanlara inanamıyordum. Nasıl olmuş da gelişini duymamıştım? Kadınların bizden değişik bir yürüyüşü vardır. Ama benim düşündüğüm bu değildi. Bana hiç şaşırmadan, kızarmadan, son derece doğal bir şeymiş gibi bakmasını düşünüyordum. Belki de durup gülerek benimle konuşsaydı bambaşka olurdu: Kendimi örterdim, belki ona dokunurdum, ama bu kadar sarsılmazdım. Oysa gençti, burada kadınlar pek genç evlenirlerdi.

Serinlik iniyor, kendimi daha da çıplak hissediyorum. Yanık tenli kadının gözlerini yeni baştan aklımdan geçiriyorum. Acaba onun da tüm bedeni esmerleşmiş miydi? Elbette buna gereksinmesi yoktu, önemli olan bu değildi. Onun için önemli olan sağlıklı olmak ve güçlü çocuklar doğurmaktı. Yürüdüğü sürece yeterince güneş yüzü görüyordu. Ekinleri ve meyveleri olgunlaştıran, buradakilerin şarapla içtikleri güneş aynı güneşti. Üzümler, yapraklarla örtülseler bile kararırlar. Önemli olan altta bedenin olmasıdır.

Güçlü bacaklarının üzerine koyu renkli bir etek giymişti ve taşlarla köklerin arasından rahatça yürüyordu. Ormanın içinde dikkatle yürüyüşü, yukarıda pek güzel açan mimozaların yapraklarını elleriyle aralayarak ilerleyişi gözümün önüne geliyordu. Bu vadinin eteklerinden doğduklarından, kökleri her yandan fışkırdığından, sanki yukarıdaki gökyüzü gibi, toprağın altını da görebiliyor gibiydim. Burası ormanın gizli yeridir; duygular, karanlık,

derinlik buradadır. Kadın bu saatte artık uzaklaşmıştır. Karşımdaki çıplak çakıllardan oluşan tepecik ormanın da, topraklarla örtülü kırlar gibi bir bedeni olduğunu, toprağın bitkilerle giyindiğini ama aslında hepimiz gibi çıplak ve gerçek olduğunu düşünüyorum. Güneşin ısısını emmiş olan tenimi ovuyorum. Kadının beni görmüş olmasından hoşnudum.

Dönüşümde, yolağzında durup çene çalıyorum. Ne söyleyeceğini bilen birileri daima vardır. Dün Marchino'yu gördüm ve ona nereden geldiğimi söyledim. Ben de yüzsem iyi olacak, dedi. İki parmak sakalı, sert bakışları olan ciddi bir tiptir. Ama bu tür tatlı sözler etmeyi de bilir. Benimle gelmekten söz etmedi.

Ertesi gün suyun hızlı aktığı kanal ağzına gideceğini söyledi. Gelmek isterseniz, dedi bana. Mayom olmadığını söyleyerek karşı koydum. Bilirsiniz, diye yanıtladı beni. Benim yanımda gerek yok.

Bu akşam barajın kanalının göl olduğu yere gittik; güneşin vurduğu söğütlerin altında kıyı güneşlikti. Çocuklar bu saatte otlaktadırlar. Soyunduk ve eşyalarımızı gölgeye koyduk, sonra suya girdik. Gümüş renginde, insanı okşayan ve kumlu bir suydu. Marchino sular sıçratarak yüzdü. Bense kendimi suya bıraktım ve gökyüzünü seyrederek sırtüstü uzandım. O dakikalarda hep kırı, ağaçların tepesini ve akıp giden yaşamı düşündüm.

Sudan çıktığımızda Marchino'ya daha dikkatli baktım. Bu yıl yarı çıplak bedeniyle ekin yapmış olmalıydı, çünkü sadece karnı ve bacakları beyazdı. Teninin geri kalanı güneşten sararmış tüylerle örtülüydü. Dingin adımlarla yürüyordu, sonra kumun üzerine uzanmak için eğildi. Gözlerimi ondan ayırdım.

İki çift söz ettikten sonra suya gidip başımızı ıslatıyorduk. Marchino ne istersem anlatmama ses çıkarmıyor,

dinledikten bir süre sonra kendine göre yanıtlar veriyordu. Bazen konuşurken, benim aklım başka şeylere kaymış oluyordu. Solurken bile kımıldamayan kaslı göğsü hoşuma gitmişti.

Bana, bunca esmerleşmek için güneşte çok kalmış olmam gerektiğini söyledi. Çalışırken yanmıdım, dedim. Siz öyle yanmışsınız. Her yanınızı yakmanız gerekirdi. Yoksa, karşınıza bir fırsat çıkınca nasıl görüneceksiniz? Kumda sırtüstü yatıyorduk. O doğruldu ve şakamın nedenini anladı. Az sonra beni yanıtladı: O noktaya geldiğimde, bizi düşünmez olurlar.

Ormandaki kadın yeniden gözümün önüne geldi ve Marchino'nun onun için yaratılmış olduğunu düşündüm. Bunu ona söylemek de isterdim ama nasıl? Marchino bunu anlamazdı. O bu tür şeyleri düşünecek adam değildi.

Vadinin üzerindeki ağaçların arasına girdim, burası loş ama sıcaktı. Kadının yürüdüğü yoldan geçtim, adımlarımı özenle atıyordum. Kır yaşamı hiç de basite alınamaz. Buralardan kimlerin gelip geçtiğini düşünmek yeter. Her kıyı, her maki bir şeyler görmüştür. Her yerin kendine özgü bir adı vardır.

Yaprakların aralarından gökyüzü görünüyor, göğün altında tepe ve ova bir tarlalardan oluşmuş bir halı gibi uzanıyor. Onların tatlılığında ter kokusu var. Ama bu tatlılık ormanı, ormanın ona ihanet eden tüm köşelerini de sarıyor. Ve –sık bir çalılık, bir taş– toprağın ve tarlaların çıplak olduğu ve kendilerini ele verdikleri yerler işte buralarıdır, bu yabanıl yerlerdir.

Ağaçların kenarındaki otluk yükseltide durdum. Ekinler ve yorgunluklar buradan başlıyordu. Bazı makiler ve mimozalar suyun kenarında gölge yapıyorlardı. Çıplak

olduğum için daha ileriye gidemem. Soyunabilmek için neden dere kenarındaki o kuytuya inmek gerektiğini ve çiftçilerin tarlaya giderken neden giyindiklerini bu kez kavrayıverdim. Çalışmak toprağı giydirmektir.

Kadın onun için bana öyle rahatça bakabilmişti. Gizlendiğimi ve aylaklığımı biliyordu. Beni görmek kendi kendini görmek gibiydi. Tarlalara çıkmayı düşündüğümü bilmiyordu. Köylerde her şeyin bir adı vardır, ama bu davranışın asla! Ve ne o, ne de Marchino bunu düşünmezler bile.

Bu arada, güneş burada da alçalıyor. Otların oynadığını, hışırdadığını duyuyorum; kuşlar geçiyor; derin bir uğultu tüm toprağı ve gökyüzünü sağır ediyor. Tarlalar çıplak gibi duruyor, ama değiller, çünkü hepsi terle örtülür. Kendi kendime, insan elinin kazıp yeniden şekillendirmediği tek bir çukur, bir yamaç, bir toprak parçası var mıdır, diye soruyorum. Her bir yan insanların bakışları ve sözleri ile işaretlenmiş. Dingin bir esinti, suyun, çamurun, terin uyuduğu ve hiçbir şey söylemediği bu topraklara esiyor. Her yeni gün ben yaşamı burada buluyorum, ama sonra esmer bedenimi, bir ölü gibi yere seriyorum.

Irmağın Sözleri

Irmağın kıyısındaki son karşılaşmadan sonra, çocukluğumdaki gibi kırlarda başıboş dolaşmaya başladım. Gün, bitmek bilmiyordu. Uzun yıllar öncesinde kalan o terk edilmiş öğleden sonralarını bugün nasıl anımsıyorsam, günün birinde şu saatleri de öyle anımsayacağımı biliyordum. Bedenimden başka hiçbir şeyi duyumsayamayacak denli yıpranmış, bir çocuk gibi ufalmıştım; kaygılarım önümde yürüyor, bana yol gösteriyordu. Sersemlemiş bir halde onları izliyordum.

Uzaktaki fabrikalar ve kubbeler çalıların boyunu aşmıyordu. Kırlar kendi boşluklarını anlatıyorlardı. Kuşkusuz, artık hiçbir şeyin önemi kalmadığından, her şeyin olabileceği bilincine varmıştım. Beni kovmuş olan o yakıcı dalgınlığın, gerçekte ne olduğu –bir kopuştu– artık anlaşılıyordu ve kendimi, kendimden öylesine ayrı düşmüş hissediyordum ki çevreme baktığımda her şey beni şaşırtıyordu. Hiç zorlanmadan, ama istemeden akmakta olan bir suyun üzerinden atladım ve sanki patikada yürürmüşçesine ufkun üzerinde yürümeye başladım. Pek uzaklardan akıp gelen anılar gözlerime üşüşüyorlardı, neredeyse mutluydum. Ve bu arada her şeyi ayrımsıyordum; ırmakta altüst olmuş bitkileri yeniden düşünüyor, yerin altındaki ve üstündeki dünya arasında kararsızlık çekiyordum; hangisinin daha yeşil olduğunu bilemiyordum. "Suyun göğünde yansıyorlar," diyordum ve sanki onların da birer yansıma olduklarını düşünerek beyaz bulutları gözlüyordum.

Şu var ki birileri beni çağırmaktaydı. Ona gitmemekte neden böyle direniyordum, bilmem. Acımın içinde yitip gitmek isterdim, oysa biliyordum ki dalgındım ve içimdeki her şeyi kaplayan duygu büyümekteydi. Küçükken, o öğleden sonrasının beni beklediğini söylemiş olsalardı, çocukların büyüklerle hiçbir alıp veremeyeceği olmayacağını söyleyip kaçardım. Şimdi o çocuk beni çağırıyordu ve ben onu tanımak istemiyordum. Ne var ki bu aklımdan çıkmıyordu bir türlü. Çayırın üstünde tek başına durduğu sürece ona direndim. Ama sonra, çiçekli giysisi, yalınayakları, esmer teni ve güçlü bedeni ile o da karşımda beliriverdi. Sanki buradaymışçasına yazın kokusunu içime çektim. Her şey çağıldayıp akarken başka bir şey yapamadığımdan öylece kımıldamadan durup kararsızca çalıları ve patikayı seyrettim. Alçak sesle çocuğu yanıtlıyordum, terk edilmiş biri gibi kaygılıydım. Ve kendimi anılarıma bıraktım.

Kadın o zamanki gibi yalınayaktı. O gün gülerek peşinden koşan, onun gibi esmer tenli bir adam, belinden tuttuğu gibi bu uçuşan çiçekli giysili kadını trene bindirmişti. Ellerinde kırık dökük bir sepet vardı, birbirlerinin gözlerinin ta içine bakıyorlardı. Tren kente dönüyordu, kaldırımdaki kadının solgun ve pis çiçeklerini düşünen pek çok kişi gülüyordu. Beceriksizlikleri ile keyiflenen bu ikilinin yüzüne gülüyorlardı üstelik. Yalınayaklı kadın çocuğa bakmadı, erkeğine sarılıp sere serpe oturmuştu, saçlarının arasında hâlâ samanlar vardı. Nereden geldiklerini bilen yoktu. O tepelerden geliyorlardı; bu, gözlerinden ve terlerinden belliydi. Sadece çocuk gülmedi.

– Ben sana gülmemiştim, dedim karşıma çıkan yalınayaklı kadına. O çocuk bunu biliyor.

– Evet, dedi ses. Sen çocukken, kadınlara karşı daha iyiydin.

Gözlerimi kaçırdım, o çocuğun karşısında susmanın daha iyi olacağını söylemek ister gibiydim.

– O zamanlar yalancı değildin. Bu tür ilişkilerin yoktu.

– Elbette vardı, dedim inançlı bir sesle. İnsan neyse hep odur.

Çocuk ikimizin konuşmasına izin vermişti. Hatta biz başka bir yere baktığımızda kaçmaya yeltenme niyetiyle gözleriyle kırı tarıyordu.

– Ama o zaman doğrusu buydu. O zamanlar bir kadının ne olduğunu bilmiyordun. Gözlerinin akıyla bana neşe içinde baktı.

– Şimdi biliyor olmalısın.

Bunun üzerine ona şöyle dedim: Sen hep böyle genç misin?

Onun boğazına bakıyor ve boğuk bir sesle konuşuyordum. Bir sövgü, bir surat ekşitme, bir öfke belirtisi bekliyordum.

Bunun yerine, giysilerine ve karmakarışık saçlarına uygun bir iç çekiş işittim. Bunu neden soruyorsun bana, dedi ve çocuğu gösterdi. O bunu biliyor, yetmez mi?

Giysisi, kalçalarında hareket etti.

– Hep aynısın, dedim heyecanla. O yaz akşamını hiç unutamıyorum.

Yalınayaklı kadın yeniden gülümsedi.

– Bunu hep konuşuruz. Ne yaptığımı, nereden geldiğimi, o gün balık tutup tutmadığını bilmek ister. Zaten o olmasaydı, şimdi burada olmazdım.

– O adamın kim olduğunu sana sormuyor mu?

– Ne adamı?

Bana hayretle bakıyordu, sonra güldü.

– Git, dedi güçlü bir sesle. O senin gibi değil. Beni seviyor. Benim çiçekli giysimi yeğliyor. Yoksa onu korkuturum. Çocuk yavaş yavaş yaklaştı, sanki ayakkabılara bakıyordu. O zamanki güneşin kokusunu seviyor. Görüyor musun?

Elini tutarak onu omzuna oturttu, sanki elindeki bir kediydi. Çocuk devrildi ve tepetaklak yere düştü, ama bir yere gitmedi ve sessizce bizi seyretmeyi sürdürdü. Yalına-

yaklı kadın gülümsedi – acı gülümsemesi güneşin pası gibi çınlıyordu sesinde.

– Onu görüyor musun, dedi bana. Düşündüğünü gösteriyor.

– Senden bir şey mi gizliyorlar, diye sordum.

Bunun üzerine bana korkunç bir bakış fırlattı. –Bir süredir korkuyla beklediğim bakış buydu işte– ama az önceki gülümsemesini de bozmadı. O gözlerdeki tehlikeyi kavradım. Eğer beni yargılamak isteseydi yanmıştım. Yüreğim ağzımda, onu yanıtladım.

– Haklısın. İğrenç ve kötü şeylerle doluyum. Senin gibi. Hepimiz böyleyiz. Zaman akıp gidiyor.

Yalınayaklı kadın dinliyordu. Artık küçük bir kız değilsin ve sen de anlıyorsun. Ama ben bugün kötülük etmedim. Ve beni ezen kişi senin gibi biri değildi.

Son sözleri toprağa bakarak söyledim. Otların hışırdadığını işittim ve çıplak ayağı gördüğüm anda elim ensemi ovmaya başladı; heyecana ve mutluluğa kapıldım. Ses bana şöyle dedi:

– Onunla konuşmuyor musun?

Yalnız olduğumu anladım ve aylak aylak ırmağın o sessiz kıyısına döndüm. Onların çoktan taşlara oturmuş olduğunu gördüm. Ben de aralarına oturup dizimi çeneme dayadım.

Çocuk kalktı ve suda bir taş sektirdi. "Sizinle konuşmasaydım daha iyiydi," diye başladım söze. "Bu ırmağın kıyısına ilk gelişim değil."

– Bunu ona söyle, diye şakıdı yalınayaklı kadın.

– Sen onu olduğu gibi görüyorsun. Ne diyeceğimi bilmiyorum. Ne zaman ona baksam, kaçıp gidiyor. Ona taş atmak ve ağaçlara tırmanmak yetiyor.

– Seninle böyle konuşmaya çalışıyor olmasın?

Suya bakıyor ve artık kendimi anlayamıyordum. Bütün bir öğleden sonrası boyunca zihnimi dolduran çalkan-

tı, şimdi bir başka şeye, alçak sesle konuşmaya benziyordu. Ve ben artık akşamı ve yarını düşünmez olmuştum: Gün suyun üzerinde batabilirdi, benim tek düşüncem bu ikisinin çekip gitmemesiydi.

– Başka seferler, dedim, akşamı böyle bekledim. Kimbilir nerelerde.

– Bağda, dedi çocuk ansızın.

– Bağda, dedim. Evet. Ama bir bağdan, sazlık bir patikadan ve balkonun üstünde her zaman aynı olan bir morsalkımdan başka ne anımsıyorum ki? Şimdi kimi zaman utanç duyuyorum. İnsan gece gündüz bunları düşünebilir mi? Gene de dön dolaş hep buradayım.

– Patika, ormanlara uzanıyor, dedi çocuk ateşli bir ses tonuyla. Ve sazlar kuyuda sona eriyorlar. Ormanlar tepenin yarısını kaplıyor ve terastan da görünüyor.

Bunun üzerine gülümsedim ve şöyle dedim: Doğru.

– Yazın, dedi çocuk, üzümler olgunlaşınca bağda tek bir sapın kımıldadığı duyulmaz: Biri sussa sanki duyulamayacak denli yüksek bir çığlık atmış gibi olur.

– Bu ne demek, dedi yalınayaklı kadın.

Çocuk bize baktı. Bu toprağı pişiren güneşin gürültüsüdür.

Ben de ekledim: Morsalkımlı balkonda durmuş olan zaman gibi. Bütün bir yaz boyunca. Sadece akşama doğru bir esinti olur, sonra serinlik çıkar ve ağaçların ötesinden konuşmalar, sesler duyulur.

Çocuk gözlerini bana dikti. Beni dikkatle dinliyordu. Ben neler olup bittiğini biliyordum ve ona her şeyi söylemek isterdim. Yeniden başladım konuşmaya:

– Ormanlarda da zaman durmuştur. Ama kuyudan baktığında, böğürtlenlerin ortasındaki çayırda hep bir şeyler olmak üzereymiş gibi gelir. Sen bunu biliyor muydun?

Beni aceleyle yanıtladı: "Oraya kadar gidemem."

– Biliyor muydun, söylesene?

Yalınayaklı kadın atıldı: O daha çocuk.

Birbirimizin gözlerinin içine baktık: Onun saydam çocuk gözlerinin içinde bundan sonra yaşanacak pek çok şey hakkında bilgi sahibi olmadığı okunuyordu.

– Aptal, dedim, bağ ve balkon hiçbir şey değil. Önemli olan sadece korku ve yürek çırpıntısıdır. Ve bağdan iki adım ötede bu ikisini bulabilirsin.

– Onu üzme, diye ekledi kadın. O bunları iyi biliyor.

– Trenin geçtiğini işitmek yeterli, dedi çocuk.

Neden olduğunu sormadım. Yalınayaklı kadına şöyle dedim:

– Zaman duruyor ama bekleyen bir dünya var. Anlıyor musun? Geçen bütün trenler alıp götürüyorlar. İşte o zaman akşama doğru ağaçların ötesinden konuşma sesleri gelmeye başlayınca tabii ki yürek çarpmaya başlar.

– Şimdiki gibi.

Irmağın kıyısında sesin şıkırtısına kulak verdim, akşamın kararsızlığı üzerimdeydi. Kırlar boştu.

– Yaz geceleri, dedi yüksek sesle yalınayaklı kadın, köyün altına gidip gülerdik, şarkı söylerdik. Kaç kez gitmiştik. Sen gitmedin mi?

Çocuk kararsızdı, susuyordu.

– Beni bırakmıyorlardı, diye yanıtladım. Bazen kaçardım.

– Peki böyle mi şarkı söylerdin?

İşte o anda kulağıma belli belirsiz bir ses ulaştı, bu ses ırmağa ait değildi. Uzaklardan yükseliyor, kırların oralardan, bulutların ötesinden geliyordu – tepeye ve bağa ait bir sesti, sanki alçak sesli bir koroydu. Yalınayaklı kadını yanıtlamadım. Şarkının içindeki belirgin gülüşmeleri ve sözcükleri dinliyordum. Gözlerimi mutlulukla yumdum.

– Rüzgâr değişiyor ve duyuluyor, dedi kadın. Bir köyden ötekine. Sen de şarkı söylüyor muydun?

– Karanlıkta terastan dinliyordum.

– İyi ama ne zaman kaçıyordun?

– Tepelerin doruk noktasına tırmanmak isterdim. Hiçbir zaman yeterince yalnız olmadım.

O acı gülümsemeyi yeniden duydum. Yalınayaklı kadın geriye doğru eğildi, neredeyse bana dokunuyordu. Çocuğu göremedim ve bana şöyle dedi: Sen mısır soymaya gider miydin?

Yüzüne dokunmak istedim, kaçmaya çalıştı. "Bütün bunlara sahiptin," dedi ve "bağdan ve terastan utanıyor muydun?"

– Hiçbir şeyden utanmıyorum. Geçti.

– Artık yüreğin çarpmıyor mu?

Bunun üzerine onu yüzünden tuttum ve parmaklarımın altındaki aralık ağzının güldüğünü hissettim. Yalınayaklı kadın bir an için yanımda durdu; yanağımda boğuk soluğunu hissettim, sonra şöyle dedi: Bağı ve balkonu anımsa.

Kaçmak üzere olduğunu anladım, onu oyalayamazdım. Yüzünü yüzüme yakın tutarak: "Geri dönecek misin," dedim.

Ses beni yanıtladı: Yaza.

Irmağın gölgesi şıkırdıyordu. Az önceki şarkıyı yakalayabilir miyim diye kulak kabarttım. Sonra yalnız kaldığımda, gerçekten yapayalnız, gökyüzünün altında ayağa kalktım ve yürüyüp gittim.

Gizli Öykü

Bu yoldan babam geçerdi. Geceleri geçerdi, çünkü yol uzundu ve o gideceği yere erkenden varmak isterdi. Tepeyi yaya tırmanır, sonra bütün vadiyi ve öteki tepeleri aşardı; güneş onun yüzüne doğduğunda, o son tepeye ulaşmış olurdu. Yol, ovanın pusunun üzerindeki güneşin kırdığı bulutlara doğru tırmanırdı. Ben bu bulutları görmüştüm: Hâlâ altın gibi parıldıyorlardı; babam o zamanlar bulutların alçak ve ateş renginde oldukları zaman havanın iyi olacağını müjdelediklerini anlatmıştı. O zamanlar pazarlarda altın renginde kumaşlar satılırdı.

Bugün yolcular hâlâ ovaya doğru ilerlerken öne doğru eğilirler ve paltolarını ağızlarına alırlar. Hava serin bile olsa çevrelerine bakmazlar. Gölgeleri arkaya, yola düşer ve yavaş yavaş onların peşinden gider. Tepe her zaman aynı olan ufku ile onları izler. Ben bu ufku, yamaçları taçlandıran minik ağaçları tek tek tanırım. O ağaçların altında durulduğunda ne görüldüğünü de bilirim.

Babam ilk ışıklarla ovaya inmezdi. Pazara başlamak için yamaçları ve çiftlikleri dolaşırdı. Avlularda uykulu insanlarla konuşurdu. Kahvaltı ederlerdi. Kapının eşiğinde durur, suskun suskun bir fincan kahve içerlerdi. Babam herkesi tanırdı, yoldaki bütün ahırları bilirdi; dertlerinden, gereksinmelerinden, kadınlarından haberdardı. Az konuşurdu. Avlularda başka aracılarla karşılaşırsa susar, onların söyleyeceklerine kulak verirdi.

Yıllar, yıllar önce –o duldu ve biz çocuklar vardık– birileri ona bu işi bırakıp bir araba edinmesini öğütlemişti. Ama mevsim kıştı ve o, atın o daracık yollarda perişan olacağını söylerdi. Gözlerine kadar çektiği paltosu ve deri şapkası ile sisin içinde yola çıkar, iki vadi ötedeki Bicocca'ya tırmanırdı. Bir arkadaşının kızı olan Sandiana orada otururdu, genç ve umutsuz bir kızdı ve bağlarda tek başına dolaşırdı. Babamın aklı fikri onu eve getirip ondan da bir çocuk yapmaktaydı. Ama kız günlerini kümes gibi bir odada, ateşin başına oturarak geçiriyor, bir yandan da hiç durmadan yalnız olduğunu ve korktuğunu söyleyip duruyordu. Sonradan öğrenildiğine göre, aracılardan biri onunla konuşmuş, topraklarını satıp kente yerleşmesini öğütlemişti. Babam da bir şeylerden kuşkulanıyordu ve işin aslını anlamak için karlı yollar tepmişti; sonunda bir gün Bicocca'da ayaklarını ısıtmak için ateşe uzatmış oturmakta olan aracı adamlarla burun buruna geldi. Ama hâlâ bu toprakları kimin satın alabileceğini bilemiyordu; çevredeki herkesin düşüncesinden haberi vardı. Kadın hayır diyordu; babam akşama doğru döndüğünde aracı adamın çocuklarının eşya yüklediklerini gördü. O zaman yaşlandığını anladı. Sandiana ise pazarın yakınında bir yere taşındı.

Babam bu tür şeyleri bizimle konuşmazdı. Bunları ya çevredekilerden ya da onun iç çekişlerinden anlardık. Şimdi kente indiği zamanlar oraya uğrayıp keyif çatıyordu. Ev alçak bir avluda, taze asmalarla kaplıydı ve pazarın sesi buraya pek az ulaşıyordu. Aracı adam, toprağı satmış, kendi köyüne dönmüştü. Sandiana kedi gibi soba başına oturur onu beklerdi. Bir süre babam ona sıcak bir tabak yemek gönderdi. O kışı meyhanede geçirdi. Gelip oturur, geleni gideni seyreder, dumana, aracı adamlara bakar, konuşmaları dinler gibi yapardı. İşleri başkalarının yürütmesine ses çıkarmazdı. Aklı fikri hâlâ o bağdaydı.

Sandiana bütün kış avlusundan çıkmadı. Toprağı elinden gittiği için bir değerinin kalmadığın biliyordu; üstelik gebeydi. Ona yiyecek getiren kadına içini döküyordu, yaş-

lıların gençlerden beter olduklarını söylüyordu. Kadını babama yollayıp kendini öldüreceği haberini verdi. Babam, kışın geçmesini bekledi; sonra kendini yeniden tepelere vurdu. Martta, babama kızın doğurduğu haberi geldi.

Bunun üzerine onu görmeye gitti ve bizim eve taşımayı önerdi. Söylediklerine göre pek zayıf düşen Sandiana ağlamıştı; ama biliyorum ki, babam fazla uzatmadan aklındakini söylemişti; kıza evin hanımı olarak değil, eve yardım edecek bir kız olarak geleceğini bildirmişti. Elbette bir hizmetçi de sayılamazdı, çünkü bizler efendi değildik.

Böylece Sandiana'ya ve bebeğe bir oda verdi ve babam yalnız uyumayı sürdürdü. Çocuk yapma hevesi bağın satılışı ile birlikte uçup gitmişti. Yazın gelmesiyle bebeğini emzirmeyi sürdüren Sandiana bir çiçek gibi açtıysa da babam hiç değişmedi. Karanlıkla birlikte yollara düşüyordu, Sandiana da erken kalkıp onun eşyasını hazırlıyordu. Aralarında ender olarak konuşuyorlardı. Biz çocuklar, hizmetçi tarafından uyandırılıyor ve bir şeyler duyabilmek için kulak kabartıyorduk. Sandiana'yı biz de seviyorduk. Bizlere göz kulak oluyor ve yardım ediyordu.

Yazları akşama doğru onunla kırlara çıkıyorduk. Babamın döneceği yolu bilirdik, tepeden kulak kabartmak yeterdi. Biz Sandiana'yı sevdiğimiz yerlere götürüyorduk, o da uzaktaki yerlerin ve çan kulelerinin adlarını saymayı biliyordu. O ormanların tepesinden ovaların nasıl göründüğünü, ıssız yerlerdeki evlerde oturan insanların neler yaptıklarını anlatıyordu. Babasından, Bicocca'da erkek ve kız kardeşleriyle yaşadıkları dönemden, ahırları ve depoları kapatmak için el fenerleriyle gezdikleri akşamlardan söz ediyordu. Eski kışlarda dedesinin nasıl kurtların kapıyı tırmaladığını duyduğunu, fırını gözetmek için nöbet tuttuklarını anlatıyordu. Bağların arasından patikalara çıkıyorduk, tepeye ilk çıkan bağırıyor, gökyüzüne doğru el sallıyordu. Sandiana da bizimle koşuyordu.

O yıl büyümüştüm ve kışın kentteki okula gitmem gerekiyordu. Sandiana bana orada mutlu olacağımı, köyü

unutacağımı söylüyordu. O zaman evden ve evdekilerden utanç bile duyacaktım sözde. Ben haklı olduğunu anlıyordum, gene de şimdi bir de yazın sona ermesiyle, yollara, bulutlara, üzümlere bakıyor, sonradan bunlarla övünmek için her şeyi belleğime kazımaya uğraşıyordum. Ben de onun ihtiyarları gibi Bicocca'da doğmuş olmak, onun kardeşlerini tanımak, kurtların geldiği gecelerin heyecanını yaşamak isterdim. Bununla da övünmek isterdim ve Sandiana'yı dinledikçe mutlaka övünebileceğime de inanıyordum. O zamandan beri böyleydi; yaptığım şeylerden değil, başkalarından dinlediklerimden haz duyardım. Babama benzemiyordum.

Sandiana'nın evinde şimdi iki ihtiyar yaşıyordu; bunlar hiç kimsenin tanımadığı ve evi satın almış olan bir beyin ortakçısıydılar. Sık sık o tepeye çıkıyorduk, oradan bakınca, evin arkasındaki asmaların ortasında çan kulesi gibi yükselen ve üzerlerinde kuşlar uçuşan kara çamlar görünüyordu. Sandiana bir kez bizi avluya dek götürmüştü; oradaki köpek onu tanımış ve koşarak üstüne atlamıştı. Bunun üzerine içeriden ihtiyar bir kadın çıkmış, ikisi aralarında konuşmuşlar ve evi, ahırı dolaşmışlardı. Biz, avluda samanlığın altında beklemiş, en büyük çama doğru taşlar fırlatmıştık. Ben kuyuya doğru giden patikaya bakıyordum. Daha önce hiç bu kadar boş bir avluya girmemiştim, sanki terk edilmiş gibiydi; kadınların yanında durmuş inleyen köpeği de daha önce görmemiştim: Sesi bir köpeğinkine benzemiyordu, pek gururluydu. Sandiana'nın erkek kardeşleriyle ormanda dolaştıkları zamanı düşünüyordum. Öte taraftaki yamaçta bulunan orman karanlık ve derindi. Sandiana ile birlikte yakınarak geri gelen ihtiyar, bizlere bir şey –bir ayva– vermek istedi ama bulamadı. Sandiana, gülüyordu, mutluydu.

Köpek bizimle gelmek istiyordu; onu iple bağladılar. Dönmek için başka bir patikadan indik ve bütün yol boyunca Sandiana ağzını bile açmadı. Sadece yolu çok uzak olduğundan babama oraya gittiğimizi söylememizi tem-

bihledi. Ama o akşam, babamın yazın oraya gidip gitmediğini biliyor muyum diye sordu. Ben de bunu ihtiyar kadına sormasını söyleyince sustu.

Bir sabah babamı mutfakta bulduk. Pazar değildi ama halinde bir tuhaflık vardı. Sandiana da avludan geldiğinde pek telaşlıydı, saçları gözlerine dökülmüştü. Küçük çocuk ağlıyordu, hizmetçi onu sakinleştirmek için yanına gitti. Babam buyruklar veriyor, şakalar yapıyordu. Benim yola çıkma günüm değildi henüz, bu nedenle bu telaşın nedenini anlayamıyordum, ama sonra hizmetçinin bir sözünden tahmin ettim. Bicocca bizim olmuştu: Babam orayı satın almıştı.

Babam ve Sandiana at arabasıyla yola çıktılar. O gün hizmetçinin tersliği üzerindeydi ve bize sanki büyük adamlarmışız gibi, artık evin hanımının öteki olduğunu, Bicocca'nın ona ve oğluna geçtiğini söyledi. Bütün bir gün dönmelerini bekledik. Sandiana'nın en azından ormanda dolaşmama izin vereceğini biliyordum ve bunu hak etmek için –hizmetçinin dediği gibi– artık kardeşim sayılan çocuğa göz kulak oldum. Her şeyden daha fazla o ölen kardeşlerini düşünüyordum ve bunun benim başıma da gelebileceğini düşünerek keyifleniyordum. O akşam hizmetçi babama bir kutlama yapmak gerektiğini söyleyerek şarap almaya gitti.

Aradan uzun yıllar geçti, daha geçecek pek çok yıl vardı; kışın kente gittim, yaşantım değişti. Ertesi yıl geri geldiğimde bir başkası olmuştum; köye sadece tatillerde dönüyordum ve sanki sadece yazları çocuklaşıyordum. Sandiana hep aynıydı; çocuk ölmüştü; bu nedenle artık bizim evde pek zaman geçirmez olmuştu. Her yıl, sonbaharda kente dönmüyormuşum ve tek, uzun bir yaz yaşıyormuşum gibi geliyordu.

Her yıl bulutlara, üzümlere, ağaçlara bakıyordum, kentte bunlarla övünmek istiyordum, ama bilmem neden oraya varınca bunları aklıma bile getirmiyor, bundan hiç söz etmiyordum. Arkadaşlarımın benimle alay edip etme-

diklerini ve gene bağa dönüp dönmeyeceğimi soran Sandiana haklıydı. Ama ben bağa sevinçle dönüyordum ve onun da gelip gelmeyeceğini öğrenmek istiyordum.

Eve döndüğüm ilk gün bütün yolları ve patikaları dolaşıyordum ve o sabahlarda güneş olunca keyifle uyanıyor, yağmur yağarsa daha da mutlu oluyordum, çünkü serin yağmurda kırlarda dolaşmanın tadını hiçbir şeyde bulamıyordum. Benim sırılsıklam ve çamur içinde geri döndüğümü gören Sandiana gülüyor, bir dahaki sefere benimle gelmeye söz veriyordu.

Hiç gelmedi, ama bir akşam yoldayken fırtınaya yakalandık; biz çocuklar gök gürültüsünden, Sandiana da şimşekten korkuyordu. Bense, su gibi dalgalanan o mor ışıktan, şimşekten hoşlanıyordum, ama Sandiana onun kükürt olduğunu ve sarsıntıyla öldürebileceğini söylüyordu. Hiç yoktan, diyordum, hareket eden bir ışık görüyoruz. Sen bilmiyorsun, diye yanıtlıyordu beni, o değdiği yeri yakar. Anneciğim! Bunun üzerine ben ıslak havaya doğru ıslık çalıyordum ve sonunda şimşeğin kokusunu duydum: Bu yepyeni bir kokuydu, sanki hiç görmediğim, bulutların ve suyun arasında ezilmiş bir çiçeğin kokusuydu. "Duyuyor musun?" dedim ona; ama sığınmış olduğumuz kapının altında Sandiana elleriyle kulaklarını tıkıyordu. Koku eve varana dek sürdü: Hava serindi, sanki bütün yüzümü kovaya daldırmışım gibi burnum tıkanmıştı. Sandiana bunun ormanların üzerinden geçip gelen rüzgâr olduğunu söylüyordu ama ben daha önce hiç duymamıştım: Bu gerçekten de şimşeğin kokusuydu. Kimbilir nereye yıldırım düştü, diyordu.

Ama gidip onu aramak istemedi. Ormanlara düşmüş olmalıydı, yabanıl bir kokuydu bu. Şimdi neden böyle tuhaf şeylerin hep ormanlar için anlatıldığını anlıyordum, çünkü orada hiç görülmemiş bitkiler, çiçekler, inlere gizlenen hayvanların sesleri olurdu. Belki de yıldırım bir taş, bir kertenkele, bir çiçek oluyordu ve bunu kokusundan anlamak gerekiyordu. Evet, yanık toprak kokusu vardı,

ama yanık toprakta o su kokusu olmazdı. Sandiana beni yanıtlıyor ve hayır diyordu.

Bicocca'nın ormanında tüfün içinde bir yarık vardı. Sandiana, bizler doğmadan burada bir deprem olduğunu söylerdi. Oraya sadece yılanlar girebilirdi. Ama bir keresinde ben o tepede güzel, lila rengi bir çiçek görmüş, acaba kokusu, yıldırımınkiyle aynı mıdır diye kafa yormuştum. Yıldırımın da böyle yarıklar açabileceğini anlıyordum, ama fırtına gökyüzünden inerdi, demek ki beraberinde güzel bir şeyler getirirdi. "Amma laf!" derdi Sandiana. "Doğan her şey topraktan oluşur; su ve kökler topraktadırlar; yediğin buğdayın, şarap üzümünün içinde toprağın özü vardır." Ben toprağın buğdayı oluşturmaya, bizleri beslemeye yaradığını hiç düşünmemiştim, üstelik artık okula da gidiyordum. Her ne kadar Bicocca bizim olsa da bizler çiftçi değildik. Ama meyve yerken, ne demek istediğini anlıyordum.

Meyvelerin, topraklarına bağlı olarak pek değişik lezzetleri vardır. Sanki insan gibi tanınabilirler. Sıskaları, sağlıklıları, kötüleri, ekşileri vardır. Bazıları da kızlar gibidir. Bicocca'da temmuz incirleri ve üzümleri vardır ki, hâlâ Sandiana'nın kokusunu taşırlar. Ben meyvenin her türlüsünü yemişimdir, özellikle de eriklerin ve ekşi maltaeriklerinin.

Yabanieriğe bayılırım. Hâlâ erik buldum mu, her şeyi bir yana bırakırım. Uzaktan kokularını alırım: Su kenarlarında, böğürtlenlerin ortasında, yemyeşil dikenli çalıları olur. Ağustos sonunda dalları sert, mavi taneciklerle dolar, renkleri gökyüzünden daha koyudur. Aslında hiç umulmayan ekşi bir tatları vardır, ama tatlı bir noktaları da yok değildir. Kasım gelince hepsi dökülürler.

Eriklerin böyle yabanıl bir tatları olmasının nedeni, yetiştikleri yerden bellidir. Ben onları hep bağların sınırından, ekinlerin bittiği yerlerden toplardım. O zamanlar böyle şeylere kafa yormazdım; tek isteğim babamın, Sandiana'nın ve herkesin yabanierik yemesiydi. Başkalarını

bilmem ama Sandiana bu eriklerin dilini daladığını söylerdi. Ben de bunun için seviyorum ya onları, derdim, onların kırlarda yetiştiği oradan belli. Onları bakıp büyüten kimse olmadığı halde kendi kendilerine yetişiyorlar. Kırları rahat bıraksak daha çok erik olurdu.

Sandiana güler ve şöyle derdi: "Bilseydin." Neyi bilseydim? Sonunda bir gün baklayı ağzından çıkarttı ve onun ormanlarının ötesindeki bir başka vadide; Madonna della Rovere'de bütün yamacın eriklik olduğunu söyledi. "Gidelim mi oraya?" Orası çok uzaktı. "İyi ama hiç kimse toplamıyor mu onları?" diye sorup duruyordum.

Bunu her zaman düşünürdüm. Sadece kendi yolumuzdaki erikleri keşfetmeye yetişemediğim gibi dünyanın her yanında pek çok tepe, ayak basmamış kır vardı ve her yan, su boyları, çukurlar, el değmemiş, kimsenin gitmek istemeyeceği yerler bile bu eriklerle doluydu. Ama onların bu kıvırcık yapraklarını, meyvelerle ağırlaşan dallarını, kımıltısız duruşlarını görüyor, meyve toplamaya asla gelmeyecek olan bir eli bekleyişlerini düşünüyordum. Bugün hâlâ, hiç kimsenin tatmayacağı bunca lezzetin öylece bekliyor olması, müthiş bir savurganlık gibi geliyor. Buğdayı toplarlar, üzümü toplarlar, ama asla yeterli değildir. Ne var ki toprağın zenginliği kendini bu yabanıl bitkilerle dile getirir. Yabanıl olan kuşlar bile bunların tadına bakamazlar, çünkü dalların dikenleri gözlerine batar.

Bunun üzerine nesneleri, hayvanları, lezzetleri, Sandiana'nın ormanda otururken tanıdığı bulutları düşünüyordum ve her şeyin yitirilmiş olmadığına inanıyordum, çünkü bazı şeyler vardır ki, onların var olduklarını bilmek bile keyif vermeye yeter. "Yabaneriklerinin de," derdi Sandiana, "bir seferde iki üç taneden fazlası yenmez ki." Gene de her yanda yetiştiklerini bilmek hoştu.

Daha o zamanlarda bana bir köyden söz etse, görmüş gibi olurdum. Onun köyleri de benimkiler gibi çiftliklerden, sazlıklardan, ekinlerden oluşuyordu. Sanki oralarda daha önce de bulunmuştum, ya da yarın gidebilirdim. Or-

manların arkasından biri çıkıveriyordu. Gene de babamın at arabasıyla tırmandığımda keşfe gider gibi hissediyordum kendimi. Sandiana'nın bilmediği ama benim her yanda bulduğum yabanıllığın peşindeydim.

Bir yol, bir kamışlık, bunlar sıradan şeylerdir, en azından bizler için böyledir ama uzaktan, bir tepenin altından fark edildiklerinde ve onların arkasında başka tepeler, başka kamışlıklar olduğunu bilerek, bizlerin asla gidemeyeceğimiz bir noktanın her zaman var olacağını düşünürdüm; oysa oralara gidenler de vardı – işte Sandiana'yı dinlerken bunu düşünürdüm. Pek çok yerde bulunmuş, şu yolları katetmiş, gece gündüz şu tepeleri aşmış olan babamı kıskanıyordum. Bunun ne denli zahmetli bir iş olduğunu sonradan öğrendim. Şimdi akşamları iki-üç basamağı suskun suskun çıkışını ya da bizleri bekleyişini görüp rahatlıyordum. O anda benim babam gibi gelmiyordu. Uzaklardan geldiği ve yorgun olduğu yüzünden belli olurdu – onun da gözlerinde bir yabanıllık vardı. Öyle yorgun olurdu ki, Sandiana ona seslense, hiç yanıt vermeden yanına giderdi. Aralarında hiç köylerden söz etmezlerdi.

Arada sırada at arabasıyla bizi de gezdirirdi, ama bu pek kısa sürerdi, çünkü at onunla zaten yeterince yorulmuş olurdu. Yaya olarak her zaman daha uzağa giderdik. Sadece yazın başlangıcında ve sonunda kent yolunu onunla aşardım; arabayı babam idare ederdi, ben de Sandiana'nın orada oturduğu günleri düşünürdüm; aradan çok zaman geçmiş gibi olurdu, çünkü henüz kentle tanışmamıştım. Babama gençken gizli gizli kaçtığının doğru olup olmadığını sorardım, o da beni şakayla karışık terslerdi ve sadece yaşlıların şenliği görmek için gittiklerini, onların da geceleri yürüyerek döndüklerini ve çocukların onların dövüşmelerini ve uzaktan gelen yankıları saydıklarını anlatırdı. "Şimdi pek çok apartmanları var," derdi, ve "biz köylülerden utanıyorlar. Kapalı yerlerde eğleniyorlar. Artık buralara gelmeye değmiyor." Seher saatinin serinliğinde yolun nerede biteceğini anlayabilmek için dikkat kesiliyor-

dum, derken apartmanlar başlıyordu ve ortalığı her zaman başka bir havaya benzeyen yaldızlı ve puslu bir koku sarıyordu; kente yavaş yavaş girilirdi, bir kez varıldı mıydı, insanın bir yerlerde tepeler ve köyler olduğunu hayal etmesi bile olanaksızdı. Uzaklarda, kimbilir nerelerde deniz vardı. Bunu babama söylüyordum, o da gülüyordu.

Şimdi aradan uzun zaman geçti ve ben bu yazları anımsıyorum, Madonna della Rovere'den neler istediğimi biliyorum. Bir erik çalısı ufkumu kapatıyordu ve ufuk pek çok bulut, uzak şeyler, yollar demekti, bunların var olduğunu bilmek yeterliydi. Madonna della Rovere her zaman var olmuştu ve her yanda, yamaçlarda, köylerin tepelerinde kiliseler ve uzaktan küçük görünen ağaçlar vardı. İçeride ışık renklenir, gökyüzü susardı; Sandiana gibi kadınlar diz çökerler, haç çıkartırlardı, her zaman birileri olurdu orada. Tonozun bir penceresi aralıksa, gökyüzünden sıcak bir esinti gelirdi, bu bitkiler, lezzetler, bulutlar anlamına gelen canlılık demekti.

Yamaçlardaki bu kiliselerin tümü böyledir. Her zaman daha uzakta, hiç görmediğimiz bir tane olurdu. Her birinin revaklı girişini gökyüzü örter ve bacanın ulaşmadığı eriklerin ve kamışların kokusu gelir. İki adım ötede durmaya, bütün yeryüzünün, asla bir meyve gibi bizim yapamayacağımız büyük bir orman olduğunu bilmeye değerdi. Aslında iki adım ötemizde yetişen şeylerde o yabanıl tat vardı ve eğer tarlalar ve bağlar bizleri besliyorlarsa, bunun nedeni köklerinde gizli bir gücün çiçek açmasıydı. Babam, dünyadaki her şeyin yerin altından geldiğini söylerdi. Ben bu konu hakkında bir şey bilmiyordum, ama Madonna delle Rovere var olması gereken o uzak ve gizli şeylerin bir tapınağı gibiydi.

Yıllar önce babam ölünce acımın içerisinde hiç beklemediğim ama her zaman var olduğunu bildiğim bir dinginlik duygusu buldum. Kiliseye ve mezarlığa gittim; başlarını örtmüş kadınları, Hac Yolu tablolarını yeniden gördüm, buhur ve yeni kazılmış toprak kokusunu yeniden

duydum. Benden daha perişan olan Sandiana mezarlığın üzerinde dua etti; sonra eve birlikte döndük ve o bize akşam yemeği hazırladı. Uzun zamandır buralara gelmiyordum, avlu bana küçülmüş gibi geldi. Babamdan ve Bicocca'dan, bağbozumundan ve ölümden söz ettik; sonra gecenin ilerleyen saatlerinde pencerenin önünde tek başıma kaldım.

O günlerde unuttuğum pek çok şeyi yeni baştan düşündüm. Babamın artık yabanıl bir şey gibi var olduğunu, ve bunu bana söylemek için artık gece gündüz dolaşmasına gerek olmadığını geçirdim aklımdan. Kilise, doğru olduğunca onu yutmuştu; ama kilisenin kendi de ufkun ötesine geçemiyordu ve babam da toprak altında değişmemişti. Kanlı canlı bir bedenden köke dönüşmüştü, bitkisini kessen bile toprakta yaşamaya devam eden o bitkilerden biri olmuştu. Kırlar bu köklerle doludur. Kilisenin büyük, renkli pencereleri, hiçbir şeyi değiştirmezler ve hatta dışarıda gökyüzünün altında bile hiçbir şeyin değiştirmediğini anlatmaya yararlar; ne kadar uzakta ya da gömülü bile olsa, onun o ışık içinde, huzur içinde yaşamayı sürdürdüğünü düşündürürler. Artık her şeyde babamı duyuyordum; onun yakıcı ve tekdüze yokluğu kırların her görüntüsüne, her sesine eşlik ediyordu. Onu mezarlığın içindeki tabutun içine kapatmayı başaramıyordum: Bu tepelerin tüm köylerinde kiliselerin var olması gibi, o da peşim sıra her yere geliyordu, yamaçlarda önümden gidiyor, çocuk olmamı istiyordu. Daha fazla ona ait yerlerde onun için duruyordum: Onun çocuk olduğunu hissediyordum. Seher tarafından yola ve uzaklarda gizlenen –ve kimbilir ne zaman– onun o yavaş ve köylü adımlarıyla döndüğü kente bakıyordum.

Onun hakkında konuşuyorduk. Sandiana çocukken onun dans ettiğini görmüştü ve o zamanlardaki sesini biliyordu. Söylediklerine bakılırsa, babam daha o zamandan tarladaki işlere yardım etmez, yollarda gezer, at satın alırmış. Alır ve satarmış ama onu bu alım-satımdan çok dolaş-

mak ilgilendirirdi. Evet, pek çok köy görmüştü. Annemizi kentte bulmuştu ve kimselere haber vermeden onunla evlenmişti, sonra köye dönmüş, ailesiyle barışmış ve büyük bir düğün yemeği vermişti. Ablalarımdan ilki o yemekten iki gün sonra doğmuştu.

Babam o zamanlar neşeli ve şakacı bir adammış. Sandiana, babamın kırk yaşındayken onun kardeşleriyle arkadaşlık ettiğini ve bir genç gibi birlikte eğlendiklerini anlatıyordu. Her zaman Bicocca'da görüşürlermiş, ama kız onunla evleneceğini hiç düşünmezmiş. Gece dışarıda kaldıklarında annem onu aramaya gidermiş. Annem gençti, hep ürkekti ve babamın yanında onun çocuğu gibi dururdu. Onun önce öleceğini kim söylerdi ki? Sandiana babamı unutuyor, onlardan, kadınlardan söz ediyordu.

Bense susuyor ve siste yeniden kenti görüyordum. Onun hakkında aradığım bu değildi. Kadınlar babamı yaratmışlardı, ama bundan daha eski, daha gizli ve sonsuza dek gömülmüş bir şey daha vardı. Demek istediğim bir çocuk. Benim gibi babam da kente okula kapanmak değil para kazanmak için gitmişti. Oraya bir yabanıl olarak girmiş ve değişmemişti. Onu oraya çekenin, hangi öfke, hangi içgüdü olduğunu düşünüyordum, sonuç olarak o, tarlalarda doğmuş bir adamdı. Sonunda can sıkıcı kent ona pek kibirli görünmüş, o da oralarda duramamıştı; ne var ki kadınlarını hep kentte bulmuştu, sonuncusu, o Bicoccalı da kentten gelmemiş miydi? Belki bunları ta başından beri biliyordu o. Belki o da kentte bilinmeyeni, yabanıl olanı arıyordu.

Bu noktada Sandiana'ya dönüyor ve ona babamın kente yerleşmeyi düşünüp düşünmediğini soruyorum. Beni anlamaz görünüyor ve "Böyle bir durumda Bicocca'yı almazdı," diyordu. Oysa çok iyi anlıyordu; yanıt oydu işte. Babamın hoşuna giden, topraktan kente gitmekti; işi harman alanı üstüneydi ve harmandan harmana kent borcunu ona ödüyordu. Büyük yapılar ve pazarlar onun gözünde hâlâ altın renginde kumaşlar, çuvallar ve fıçılar dolu

arabalar demekti. Kentte tanıdığı insanlar da sadece kendi gibi köylerden gelenlerdi. Başkalarıyla şakalaşırdı. Çocukken öyleydi, öyle de öldü.

Şimdi onunla yalnız kalabilmek için o yamaçlara tırmanmak boşunaydı. Duygulanmak ve mutlu olabilmek için bir sazlıkla karşılaşmak, gökyüzüne doğru çarpık uzanan bir incir ağacı, çapalanmış bir toprak görmek yeterliydi. Uzakta, yamaçların ötesinde olanlar, kent, puslu ova gömülmüş duruyordu; ufukta ağaçlarla örtülmüş bir kiliseden başka bir şey görünmüyordu.

Oysa Sandiana'nın pencere kenarında yetiştirdiği sardunyalar bana kenti anımsatıyordu. Sadece gelinciklere özgü olan kırmızıları canlı mı canlıydı, ama karmaşık şekilleri ve yaprakları toprakta yetişmediklerini gösteriyordu. Ovada, villaların teraslarında sık sık sardunya göreceğim günler yaklaşıyordu. Sandiana'nın pencereye çıkıp onları suladığını gördüğümde onun da bu çiçekler gibi hiç görülmemiş bir renge sahip olduğunu düşünüyordum.

Sandiana sanki buralı değildi; onun yaptığı her şey yeni görünüyordu, zaten buralara artık yazdan yaza gelir olmuştum. Bicocca'ya gittiğimizde her yerde onu izliyordum, o pembemsi odalarda, eşiklerde, pencerelerde yanından ayrılmıyordum. Duvarların önünde kunt yapılı sandık-sedirler kapalı olarak duruyordu, tuğladan örülmüş yerler buğday, patates, mısır kaplıydı. Bunların üstünden geçebilmek için ayakkabıları çıkartmak gerekiyordu. Sandiana, dolaşıyor, onlara dokunuyor ve görüyordu. "Kimbilir kışın bu odalar ne soğuk olur," dedim bir keresinde. "Her yer soğuk olmaz mı ki?" diye sordu hayretle. Sanki burası bir başkasının eviydi ve o, sanki burayı daha iyi öğrenmek için sık sık geliyormuş gibi davranıyordu. Mutluydu, bu belliydi.

– Biliyor musun, diyordu, baban bütün bunları sizler için satın aldı.

Buraya gelir gelmez kuyudan su çekiyor ve mutfağa götürüyordu. Eğer çiftçiler saman kesmeye ya da başka bir iş peşine gitmişlerse, başına bir eşarp bağlayıp onların yanına gidiyordu. Ben en tepedeki patikalara tırmanmıyor ve bağın arkasındaki erikleri bulmaya çalışıyordum; oradan baktığımda Sandiana'nın tarlada çalıştığını görüyordum. Daha o zamandan o yalnızlığa gömülmek, ormanın iki adım ötesindeki son bağ kütüklerinin dibinde oturmak hoşuma gidiyordu. Sonradan korkuyor ve yuvarlana tekerlene patikadan iniyordum. Benim böyle koştuğumu görenler gülüyorlardı.

– Kaçarsan, diyorlardı, korku seni yakalar.

Korku herkes için geçerli bir şeydi. Sandiana korkuya karşı koymamı öğütlüyordu. "Olduğun yerde durursan, korku korkar. Ama kaçarsan gece yeli gibi kovalar seni." Ona ortalık aydınlıkken de korktuğumu söyledim. "Aydınlıkken onun gözlerinin ta içine bakmalısın. O zaman o korkup kaçar ve saklanır." Ama korkuya bakma düşüncesi beni daha çok korkutuyordu. "Sen onu gördün mü?" diye sordum. "Nasıldır?"

– Sen de gördün ya.

– Ben görmedim.

Sandiana gülüyordu. "İlk fırsatta dikkat et. Nasıl bir şey olduğunu göreceksin."

Bu tür konuşmalar beni müthiş heyecanlandırıyordu. Sadece korku değil ki, diyordum. Bağda ya da revakların altında yalnızken bir şeyleri bekliyorum. Sanki bir şeyler olacakmış gibi geliyor bana. Kimi zaman özellikle oraya gidiyorum. Kaçmasam ne olduğunu göreceğim.

– O halde sen de dur, diyordu Sandiana.

– Hani bir şey ütüleyeceğin zaman ütüyü pencerenin önünde tutarsın ya, onun gibi bir şey. Korların üzerinde gökyüzünün titrediğini görürsün. Hiç fark ettin mi?

– Evet.

– Sen kırlarda hiçbir şey görmüyor musun?

– Bazen görüyorum.

– Hayır, gülüyorsun. Bana öyle geliyor ki, topraktan sürekli bir ısı yükseliyor ve bu da bitkileri yeşil tutuyor, onları büyütüyor ve bazı günler yürümek bana anlamlı geliyor, çünkü ayağımı canlı bir şeye basarsam, yeraltındakiler bunu fark eder diye düşünüyorum. Güneş daha güçlü olduğu zaman, toprağın gürültüsünün arttığı da duyuluyor.

Bu tür düşüncelerimi hiç kimselere itiraf edemiyordum. Ama Sandiana haklı olduğumu söylüyordu; bir zamanlar sahip olduğu bir çiçeğin sabahları güneş altında açtığını ve de kımıldadığını anlatıyordu.

– Ormanlarda var mıdır ondan?

– Kimbilir, diyordu Sandiana. Ormanda her türlü şey vardır.

Ormana kimi zaman mantar toplamaya gidiyorduk, ama yağmur yağmış olması gerekiyordu ve Sandiana tek başına hepimizden çok mantar buluyordu. O topraktan anlıyor, ellerini çürümüş yaprakların altına sokuveriyordu, asla yanılmıyordu. Bazen ben de geçiyor, bakıyordum, ama hiçbir şey bulamıyordum. O gelince sanki onun ayaklarının altında bitiveriyordu mantarlar. Gülerek, bana mantarların ansızın büyüyüverdiklerini, akşamdan sabaha, bir saatten ötekine oluverdiklerini ve de elleri tanıdıklarını anlatıyordu. Onlar köstebek gibidirler, hareket ederler; su ve ısı onları ortaya çıkarıverir. Ne yazık ki bu pek uzun bir yoldu ve sadece Sandiana ile gidebiliyordum. Sabah evden çıkıyor, tepeye vardığımızda ter içinde kalıyorduk. Bir vadi ve bir yamaç aşıyor, patikaları yitiriyorduk. Öyle gecelerde yatağımdayken, bütün tepe bana canlı bir yağmur ve mantar ocağı haline gelmiş gibi geliyordu ve sadece Sandiana orayı karış karış tanıyordu.

– Dedem derdi ki, dedi bir keresinde, tarlada çektiğin her türlü zahmet gece uyurken sana kan yapar. Toprakta öyle bir şey vardır ki, ancak terleyen soluk alabilir. Ve derdi ki, insanın nimetlerinin üstünde yürümesi yolda yü-

rümesinden daha kolaydır. Çoktan ihtiyarlamıştı ve başka bir şeye inanmazdı.

– Neden yolda?

Soruyordum ama ne demek istediğini anlamıştım. Sandiana şaka mı yapıyorum diye baktı bana.

– Çünkü yollar çapalanmaz.

– Ama o da topraktan yapılmıştır.

– Git ona sor o zaman.

Bicocca'da, evin tam arkasında o tüf yığınının altında derin bir boşluk vardı ve orası depo niyetine kullanılıyordu; aletlerini, el arabalarını, eşyalarını orada tutuyorlardı. Orayı o dedenin kazmış olduğuna takmıştım aklımı. Zamanla kayalık duvarın rengi koyulmuştu, hâlâ nemden ıslanıyordu ve de orada minik bir kuyu vardı. Burada eğreltiotları çiçek açıyordu, köylü kızları bunun güzel bir çiçek olduğunu söylerlerdi. Sandiana bir kez onları kökünden toplamış ve vazoya koymuştu. Ben de ona mum tutmuştum.

– Burada, tepenin altındayız, demiştim.

– Burası yukarıdan daha serin.

Yerin altında kaldığımız sürece onun dedesini düşünmüş ve suyun, köklerin teri olduğunu söyleyip durmuştum. Bunu kendi kendime söylüyordum, çünkü Sandiana'nın benimle alay etmesinden korkuyordum. Ama kendimi tutamayıp yerin altında neden sardunya açmadığını sordum.

– Sen delisin, diye bağırdı bana. Sonra da nedenini sordu.

– Birbirlerine benziyorlar.

– Nasıl?

– İkisi de kırlarda açmıyorlar.

Sandiana bana: Şu anda kırda değil miyiz, diye sordu.

Bunun üzerine aklımdakileri söylemenin boşuna olacağını düşündüm, ama sonra bunun doğru olduğunu anladım. Kırlar sadece topraktan değil, içlerinde barındırdıkları her şeyle oluşuyorlardı. İçimden bu dehlizde kalmak

geldi, dışarıda ister yağmur yağar, ister ağaçlar büyür, ister gece, ister sabah olurdu. 'Burası zaten karanlık,' diye düşündüm, 'toprağın içindeyken sürekli gece.'

Birkaç kez tek başıma da oraya indim, ama her yan pek sessiz olduğundan şaşkınlıkla dışarıya kulak veriyordum. Eşikten karanlığı gözlüyordum. Sanki tüfün içinde terlemekte olan suyun sesini duyuyordum, su buradan çıkıp tüm tepeyi dolaşıyor gibi geliyordu bana. Tek başına o patikalarda dolaşan ihtiyarcığı geçiriyordum aklımdan. İşte kırın ne demek olduğunu o çok iyi bilirdi. Ama artık ölmüş ve gömülmüştü; ben de tek bir adım atıp kendimi gökyüzünün altındaki avluda buluyordum.

Sandiana'ya söylediklerim, herkesin uyuduğu saatte, öğle yemeği ile ikindi kahvaltısı arasında oluyordu; güneş o saatte ortalığı yakıyor, ben gene de dolaşmaya çıkıyordum. Evlerin ortasına çıkıyor, duvarların beyazlığında yansıyan güneşin altında, o zaman düşündüğüm şeyleri düşünüyordum. Sanırım sıkılıyordum ve günün yeniden canlanacağı saati sabırsızlıkla bekliyordum, ama günün de yazın da sonunu hep sıkıntı içinde karşılıyordum. Hiçbir şeyin olduğu yoktu ne avlularda, ne yamaçlarda ses duyuluyordu; bu boşluk, zamanın havada asılı kalıp durmuş olduğunu düşündüğüm için beni büyülüyordu. Öyle bir noktaya geliyordum ki, artık her şey olabilirdi, yaşanabilirdi; tek anlayamadığım, böylesine canlılık içerisinde her şeyin nasıl olup da sustuğuydu. Bunun üzerine topraktaki karıncalara, ya da uzaktaki ağaçlara bakıyordum; onlar da yamaçlarda gözüme minicik görünüyorlardı. Huzursuz karıncalar ve bitkiler de zamanın içinde yollarını yitirmişe benziyorlardı. Tepe, hep birbirinden uzak şeylerden oluşuyordu ve kimi zaman eve dönerken çıkıp sardunyalı pencereden onu seyrediyordum. Sardunyalar ve güneşin altında yanan yamaçlar arasında ortak olan uzaklık ve gizli zenginlikti. Ben çiçeklerden yamaçlara bakıyor, ama bunu

neden yaptığımı bilemiyordum; bunu Sandiana'ya da söyleyemiyordum, çünkü benimle dalga geçmesinden korkuyordum. Bazen o da bana pencereden bakıyordu, çoğu zaman ona da kentte çiçek açan sardunyalara baktığım gibi bakıyordum. O da bir zamanlar kentte yaşamıştı.

Kentin dar ama derli toplu sokakları vardı, büyük yapıların giriş kapıları beklenmedik avlulara açılıyordu. Okula giderken şöyle bir görüyordum onları ve oraların daha gizli ve daha güzel kırlara açıldıklarını düşünüyordum. Babamın onlara asla bakmadığından emindim, ama gene de bunu sormaya çekiniyordum. Ama bu sokaklardan geçmiş olan Sandiana, buraları tanımış olmalıydı ve ben de onun kışları ateşten daha kızıl geçen bekârlık yaşantısını öğrenmek niyetindeydim. Ne babam ne o bana hiçbir şey anlatmamışlardı; bunu da kimden duymuştum anımsamıyorum. Ama bu avlulara adım atmıyordum, sadece önlerinden geçmekle yetiniyordum; bir bağ gördüğüm zaman Sandiana'nın neden orada kalmamış olduğunu kendi kendime soruyor ve şimdi buraya geldiğimi, şu yüksek merdivenleri çıktığımı ve apartmanda onunla yaşadığımı hayal ediyordum. Kışları kimi pazar günleri birlikte beni görmeye gelirlerdi; onlarla, Sandiana ile çıkmaya iznim vardı, ama onunla kentte geçirdiği döneme ait konuları konuşmaya bir türlü cesaret edemiyordum. Beni pazara götürüyorlardı, babam orada bir ikindi kahvaltısı ısmarlıyor ve lokantacıyla çene çalmaya başlıyordu; bizler de çıkıp gelip geçen insanları seyrediyorduk. Sütunlu çarşıdan Castello'ya kadar gidiyordu; şık giyimli hanımlar, beyler, askerler ve benim yaşımda ama daha varlıklı çocuklar gezintideydiler; herkes yavaş yavaş yürüyordu, biraz duruyor, dönüyor, birbirlerine işaret edip sesleniyorlardı. Soğukta dumana boğulmuş o yaldızlı kafelerin içine bakmak beni büyülüyordu; ama Sandiana elimden çekiştiriyor, ondan ayrılırsam kaygılanıyor ve ben her şeyi iyice görene dek meraklı ama sabırlı bir edayla beni izliyordu. Yapacak işinin olduğu günleri yeğliyordum, o zaman kalabalıktan

sıyrılıyor, benim bahçelerime açılan ıssız sokaklara dalıyorduk. Hava soğuk oluyordu, ama güzel mevsimlerde bu bahçelerde hangi çiçeklerin açtığını söyleyebilirdim; ona bu apartmanlarda kimlerin oturduğunu, hiç bunlara girip girmediğini sorup duruyordum. O da bana arkadaşlarımın nereli olduğunu soruyordu, daha varlıklı olanları kıskanıyordu, ama sonra da gerçekten varlıklı olanların bu apartmanlarda oturmadıklarını, buraların pek sıcak olduğunu, havanın kapalı kaldığını söylerdi. Varlıklılar, kırlarda, dağlarda ve de deniz kenarlarında yaptırdıkları villalarda yaşardı. Böylece konu denize geliyordu; yazın deniz kenarına giden pek çok kişi tanıyordum, o da durup dinliyor, ve büyüyünce çocuklarımı denize götürüp götürmeyeceğimi soruyordu. Ama benim çocukları düşündüğüm yoktu, kendimi uzak yamaçlarda ve uzun yolculuklarda hayal ediyordum. Büyük apartman kapılarının önünden geçiyorduk ve böylece en değerli ve gizli çiçekler, yüreğimde denizle karışıyordu. Bunun üzerine sardunyalı pencereyi, deniz kenarındaki sayfiyelerin fonu olarak düşünüyordum. Akşamları ellerim kollarım meyve dolu olarak arkadaşlarımın yanına dönüyordum ve en uygun olanlara bunları dağıtıyor, sonra da en uydurma öyküleri yineleyerek karnımızı doyuruyorduk.

Böylece babamın bütün bir gününü dolduran zenginlik konusu benim için bir hayal âlemi anlamına geliyor ve herkesi hınçlandıran o açgözlülüğünü yitiriyordu. Bu açgözlülüğe bir anlam veremiyordum. Daha doğrusu zenginliğin ne olduğunu anlayamıyordum. Bana ufkun ötesinden, hâlâ ağaçların arkasına gizlenmiş bir eylül mehtabı gibi bir büyü sunacak egzotik bir şey sanıyordum zenginliği. Buğdayın ve üzümün bu apartmanlarla ilişkisini ve kentteki yaşamı bir türlü kavrayamıyordum. Bicocca'yı dolaşan Sandiana hasadı gözleriyle ölçerken, benim cesaretimi kırıyordu: ben eriklerin peşindeydim. Bir keresinde, bana söylemeden su kıyısında işlenmeden duran bir toprak parçasını çapalatmıştı; buraya buğday ekmek istiyor-

du. Oraya geldiğimde işlerin çoktan bitmiş, çalıların bir kenara yığılmış olduğunu gördüm: Ona küfürler ettim, tehditler savurdum, tekmeler attım – o bana güldü. Sonunda işi o kadar uzattım ki, o da kızdı ve gidip babama anlattı. O da beni dövdü. Sonra da bütün bir akşam boyunca hiç işten anlamadığım için benimle alay ettiler. Gizli gizli ağladım ve öç almak için bir süre sardunyaların arasından tepeleri seyretmeme kararı aldım.

Ama tepelere yoldaki kamışlıkların arasından bakıyordum, yalnızken birazcık oyalanmak yeterliydi ve burada da uzaklık, kamışların süzgecinden geçince çiçekleri ve denizi anımsatırcasına daha net ve daha mavi görünüyordu. Daha yukarıya tırmanınca –ama oraya ara sıra ve mutlaka yanımda biriyle çıkıyordum– ova görülebiliyordu; bu boşluğa dağılmış olan, aslında evlerden ve köylerden oluşan minik lekelerin, yelkenliler, takımadalar ve köpükler olduğunu hayal ediyordum. Kışın kente giderken beraberimde bu tür şeyler götürüyordum işte; bunları onlara anlatmıyordum elbette, gururla yüreğime kitliyordum hazinemi. Arkadaşlarımın konuşmalarını ve övünmelerini dinliyordum ama gerçek anlamda var olan şeyler anlatılamıyordu. Dinleyenin bunu bilmesi gerekli olmadığı gibi, haberdar olduğun şeyleri de görünce tanımak gerekiyordu ve bu nedenle de bir başkasından öğrenmek olanaksızdı. Ben bile bunları ne zamandan beri bildiğimi soruyordum, ama bu sanki babamı ne zaman tanıdığımı sormaları gibi bir şeydi. Sandiana günün birinde bizimle oturmaya karar verip gelmişti ama gene de onun olmadığı zamanı bir türlü anımsayamıyordum. O zamanlar tek bildiğim, her şeyin ertesi gün başladığıydı.

Pavese'nın el yazılarından derlenmiş olan bu yazıların tarihleri şöyledir:

AD. Yayım tarihi: 23.24 Haziran 1941 Il Messaggero gazetesi/ Roma ve Il Secolo XIX gazetesi /Genova 1 Kasım 1941
AĞUSTOS SONU. 10 Temmuz 1941 Yayımı: 31.8.1941 Il Messaggero -Roma.
MISIR TARLASI. 24-26/10/1941 Yayımı.Il Messaggero: Roma 5.10.1941
LA LANGA 7-8 /10/1941 Yayımı: Il messaggero Roma-Il secolo XIX Genova: 1.11.1941
ESKİ MESLEK. 15-18/11/1941 Yayımı: Il Messaggero Roma 20.12.1941
UYKUSUZLUK: 29.1. 2.2.1941 Yayımı Il Messaggero Roma 12.2.21941
KEŞİŞ 22.26/10-1941 Yayımı.28.10/9.11.938 (Daha uzun bir versiyon)
MEŞİN CEKET: 6.11-9-1941
İLK AŞK. 7-18/12/1937?
DENİZ 23.9-23.101942 Yayımı:Primato 15.12.1942
ÖLÜLER ÇAYIRI 15.8.1941(?)
KAMPTA GÖRÜLEN RÜYALAR. 16.17-10.1941(?)
KESİN BİR DURUM 19.22/10/1941
YENİDEN UYANIŞ. 24.2.2942: Il Messaggero/Roma 10.4.1942 Il Secolo XIX / Genova 17.4.1942
ZAMAN 8.4.1942 Il Messaggero Roma 26.5.1942 Il Secolo XIX Genova 29.5.1942
TATİL HAVUZU 21.7.1941

YAZ 14.18./5/1942 Il Messaggero Roma 6.6.1942 Il Secolo XIX Genova 16.6.1942
HEVES 27.6./2.7.1940
KENT 13.30.4.1942 Tempo Milano 28.5.1942
EVLER 13.21.7.1943
ŞENLİKLER 24.28.10.1943
MİTOLOJİ, SİMGE VE ÖTEKİLERE DAİR 1943/ 44
ŞÜKRAN DUYGUSU 1943-1944
ERGENLİK 1943/44
BAĞ 27.4.1944
MESLEK HASTALIĞI 1943.44
ÇIPLAKLIK 21.6.-3.7.1944
IRMAĞIN SÖZLERİ 28.5.-1.6.1944
GİZLİ ÖYKÜ 17.10.1943-25.8.1944

Cesare Pavese

AĞUSTOSTA TATİL

Cesare Pavese, İkinci Dünya Savaşı'nın acı koşulları içinde yetişen İtalyan edebiyatçılar kuşağından bir yazar. Okurlarımızın Can Yayınları arasında çıkan birçok kitabıyla tanıdığı ***Cesare Pavese***, çürüyen değerlere, yok olan güzelliklere karşı, insanları, çoğu kez kırlara, köylere çağırır. Oysa aradığı yalnızlıktır, günümüz insanının yalnızlığı. ***Ağustosta Tatil***, her okunuşta anahtar bir kitap olma değerini yeniden hatırlatan bir yapıt. Bu kitaptaki öyküler, yazıldığı döneme ilişkin belgesel nitelik taşırken, yazarın anlatımındaki şiirselliğin oluşumu ve kuramı konusunda da okura ışık tutar. Öykülerin geçtiği dönemin *Torino*'sunda büyüyen bir çocuğun yazlarını geçirdiği *Piemonte* kırları, tepeleri; *Po Irmağı* kıyıları başlı başına bir şenliktir. Kent, yazları bomboş kalır, oysa kırsal alanlar cıvıl cıvıldır. *Torino*'lu yazar ***Cesare Pavese***, hem kentini, hem kentinin çevresindeki kırları, köyleri anlatırken, doğayı ve insanları tanımlamada gösterdiği titizlikle okuru dünyasına çekiyor.

Kapaktaki resim:VAN GOGH

ISBN 975-510-992-7

9 789755 109923

KDV İÇİNDEDİR